

LILIEN'S DICTIONARY

Part I: ENGLISH - POLISH

in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

April 15, 1947
Next Issue July 1, 1947

due in 10 days
in currency
or by money order or check
to the order of

FASCICLE X
cofferdam—cotinine

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I: ANGIELSKO - POLSKI

w 40-tu Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

15 Kwietnia 1947
Następny Zeszyt 1 Lipca 1947

płatna w 10 dni po odbiorze
gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT X
cofferdam—cotinine

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.

br. 31816

cofferdam, s. (ko'ferdam) skrzynia zatapiana, komora (zazwyczaj cementowa) lub keson (wpuszczony na dno rzeki), z którego wypompowano wodę; mar. na okręcie dobudówka zabezpieczona od wnikania wody, w celu wykonywania naprawek, lub w celu zabezpieczenia utrzymania się okrętu na wodzie.

coffin, s. (ko'fin) 1) trumna; 2) ob. c. **spark**; 3) kopyto końskie; 4) gw. mar. niepewny okręt; c. **plate** tabliczka zawierająca imię zmarłej osoby z datą urodzenia i śmierci; umieszczona na wieku trumny; c. **spark** Ang. płonący węgiel sterczący z ogniska (uważany za przepowiednię śmierci).

coffle, s. (kaf) karawana niewolników spójona łańcuchem.

coffret, s. (ka'fryt) skrzynka.

cog, s. (kag) 1) cies. czop; 2) ząb koła zębatego; 3) nosek, garb, kłuk, wyskok; górn. garb w ścianie skalnej 4) ucho udźwigowe; 5) (gra w kości) przykrycie, oszukańczy rzut kości, stąd: oszustwo, cygaństwo, kłamstwo; 6) pr. strona w procesie; 7) a) starożytna szeroka łódź; b) mała łódź pomocnicza między okrętami a lądem; 8) skoślawiony wyraz **God**, ob. **eledonism**.

cog, vi. 1) grać w kości; vt. 1) łączyć na czopy; 2) mech. zaopatrywać w zęby (koła zębatego).

cogency, s. (ko'dżensi) moralny przymus, siła przekonująca, nieodporny argument lub dowód.

cogent, adj. nieodporny, przekonujący, zmuszający moralnie do uznania; ob. **convincing**, **persuasive**, **potent**.

cogged, adj. part. 1) fałszowany, w szcz. o kostkach do gry, obciążonych z jednej strony; 2) zębaty, zaopatrzony w zęby (o kole zębatym).

cogitable, adj. (ka'dżitebl) (będący) do pomyślenia.

cogitabund, adj. (-tebnd) pogrążony w myślach.

cogitate, vi. (-tejt) rozmyślać. na myśleć się, medytować (nad czym).

cogitation, s. (-tej'szn) rozmyślanie, ważenie w myślach, medytacja.

cognac, s. (ko'niak) koniak, wódka francuska z win z okolicy miejscowości Cognac (koniak') we Francji.

cognate, adj. (kag'nejt) 1) krewny, spokrewniony w szcz. ze strony matki (po kądzieli); pr. kognat; 2) pokrewny, pochodzący z tego samego szczepu np. język; 3) pokrewny, podobny z natury, z cech itp.; 4) gram. pokrewny w sposobie wymawiania, o głoskach tworzonych przez ten sam narząd wymowy, np. war-gowe: p, b, m.

cognate, s. pl. **cognati** (kagnej'taj) pr. kognat, kognaci; ob. **matriarchate**.

cognition, s. (-nej'szn) pr. kognacja, pokrewieństwo oparte na związku krwi.

cognition, s. (-ny'szn) 1) wiedzenie, zdolność pojmowania; 2) skutek tej zdolności, wiedza, pojęcie; 3) pr. szk. jurysdykcja, badanie sędziowskie, przysądzenie praw.

Czeionkami Linguistic Press. Chicago. Ill., U. S. A.

cognitum, s. (kag'nitom) przedmiot wiedzy, pojęcie.

cognizable, adj. (kagnaj'zebł) 1) log. mogący być pojętym; 2) pr. uważany za dojrzałego do stawiania przed sądem.

cognizance, s. (-naj'zens) 1) pojmowanie, świadomość, znanie, uznanie, rozpoznanie; 2) granica pojmowania, pojętność; 3) her. godło, znak, odznaka jak np. herb; 4) pr. a) ang. jurysdykcja, prawo sędziennie i wymierzania sprawiedliwości; b) w **replevin** (ob.) odpowiedź pozwanego, że przedmiot wziął prawnie jako pełnomocnik osoby uprawnionej; c) przesłuchy sądowe; d) przyznanie strony procesowej.

cognizant, adj. świadom.

cognomen, s. (kogn'o'men) pl. **cognomina** ('-mina) 1) nazwisko rodzinne; 2) przydomek, imionisko.

cogon, s. (kogon') trawa używana na Filipinach do poszywania dachów.

cograil, s. (kog'rejl), **cogway**, s. ('-uej) kolej zębata.

cogwheel, s. ('-uill) koło zębate; c. **respiration** med. oddychanie prze-rywane, **RESPIRATIO INTER-RUPTA**, odgłos wypukowy przerywany.

cohabit, vi. (kohe'bit) 1) przest. mieszkać wspólnie; 2) żyć w małżeństwie, ob. **common-law marriage**; -**ation**, s. pożycie wspólne, w szcz. w małżeństwie.

coheir, s. (ko-er') współdziedzic (m), współdziedziczka (f), współspadkobierca (m), współspadkobierczyni (f).

cohenite, s. (ko'enajt) min. kohe-nit, węgiel żelaza (ok. 6% Fe) t. 5; c. w. 7, zawarty w meteorytach.

cohere, vi. (kohir') 1) być skojarzonym, być spojonym, być skupionym, trzymać się razem; 2) przystawać zgodnie; odpowiadać, pasować.

cohesion, s. (kohi'žen) spoistość; fiz. spójność.

cohesive, adj. (kohi'ziw) 1) spajający; 2) spoisty.

coho, s. (ko'ho) zool. srebrzysty łosoś, **silver salmon**.

cohort, s. ('-hort) 1) hist. kl. kohorta, starorzymski oddział wojska (500-600 ludzi); stąd: grupa walczących; batalion, legion; 2) biol., bot. i zool. dawniejsza nieściśła nazwa grupy (rodzaju, rzędu itp.).

cohosh, s. (ko'hasz, kohasz') bot. czerniec, nazwa kilku jaskrowatych amer. roślin leczniczych: czerniec gronkowy **red baneberry ACTÆA RUBRA**, Ait.; **white baneberry ACTÆA ALBA**, Bigel.; **black c.** lub **bugbane CIMICIFUGA RACEMOSA**, Nutt.; **blue c.** lub **papoose root CAULOPHYLUM THALICTROIDES**, Michx.: w Polsce czerniec gronkowy **ACTÆA SPICATA**, L., ob. **Actæa**.

cohune, s. (kohun'), palma Płd. i Śr. Amer. **ATTALEA COHUNE**; drewno na budulec, żywica na trunk, orzechy na olej.

coif, s. (kojf) 1) obcisła czapka lub zawój pod hełm; 2) Ang. biała czapka noszona dawniej przez adwokatów w sądzie, w szcz. odznaka godności **sergeant-of-arms**; 3) fryzura kobieca, dawniej: koafiura.

coif, vt. uczesać, przykryć lub ubrać fryzurą; c. **St. Catherine** być starą panną (od zwyczaju fr. z w. XVI, kiedy dziewice w wieku lat 25 do 30 corocznie w dzień św. Katarzyny Aleksandryjskiej (25 listopada) przychodziły do kościoła uczesane na wzór pomnika św. Katarzyny).

coiffure, s. (koafiur', koafür) fryzura damska; dawniej: koafiura.

coil, s. (kojl) 1) zwój, zwojnica, cewka; 2) szereg połączonych rur; 3) stóg siana; 4) przest. zamęt, galimatiasz; 5) anat. c. **gland** gruczoł potny **GLANDULA SUDORIPARA**; 6) (auto) **spark c.** cewka zapłonowa; **vibrator c.** c. z. z przerywaczem drgającym; **non-v. c.** c. z. bez przerywacza; (chłodnictwo) **condensing c.** węzownica kondensacyjna (w której dokonuje się skroplenie); **cooling c.** w. chłodząca; **cylindrical c.** w. kołista; **flat c.** w. płaska; **heating c.** w. grzejna; 7) elek. **armature c.** zezwój twornikowy; **bifilar c.** cewka dwunitkowa; **choking c.** lub **inductor c.** cewka indukcyjna czyli dławiąca, dławik; **current c.** cewka prądowa lub głównikowa; **field c.** lub **magnet c.** magnesowa; **primary c.** c. pierwotna; **secondary c.** c. wtórna; **voltage c.** (w Anglii także **shunt c.**) napięciowa czyli boczna; **radio c.** former szkielet cewki; **reaction c.** c. reakcyjna; **syntonizing c.** c. dostrajająca.

coin, s. (kojn) 1) moneta, metalowy krążek (**flan**) z wyciśniętymi znakami, po jednej stronie (**obverse**) popiersie monarchy lub godło państwa albo alegoryczna postać, po drugiej (**reverse**) znajduje się dookoła napis (**legend**) w obwodzie. a w środku (**field**) cyfra oznaczająca wartość monety; u spodu odcięty jest czasem kawałek pola linią poziomą (odcinek ten zwie się **exergue**); 2) ob. **quoin**; pot. **obverse i reverse**; **head and tail** cet czy lichy; c. **silver mon.** srebro menniczne, stop srebra i miedzi na srebrną monetę sporządzony zgodnie z ustawą.

coin, vi. bić monetę; vt. bić (monetę); przen. utworzyć, ukucć np. c. a **new word** ukucć nowe słowo.

coinage, s. (-ydż) 1) bicie monety; 2) moneta zbiorowa; materiał do bicia monety w mennicy; 3) pomysł, wymysł, ukucie czegoś nowego np. nowego wyrazu; 4) rzecz jak: moneta wybita, słowo ukute.

coincide, vi. (ko'-insajd) wydarzyć się w tym samym czasie lub miejscu, zbiegać się, zgadzać się, łączyć się w czasie lub miejscu.

coincidence, s. (ko-in'sydens) zbieg okoliczności.

coincidental, adj. (ko-insyden'tel) przypadkowy, zaszły wskutek zbiegu okoliczności; równoczesny.

coinhabit, vi. (ko'inhe'bit) mieszkać wspólnie.

coin lock zamek otwierający się za wrzuceniem monety, np. w automacie, skrzynce na bagaż itd.

cointense, adj. (ko'-intens) tej samej siły, tego samego natężenia.

Cointreau, s. (koa'tro') biały fr. likier o zapachu pomarańczowym z Angers (a'ze').

coir, s. (kojr; nazwa tamilska: kajiru, powróz) kojra, łyko kokosowe.

coition, s. (ko-i'szn) 1) astrol. spotkanie; 2) ob. **coitus**.

coitus, s. (ko'ites) obcowanie płciowe, spółkowanie cielesne, **COITUS**.

Coix, s. (ko'iks) bot. iza, nieliczny rodzaj azj. traw jednopiennych z rodziny **GRAMINEAE**, podrodziny wiechlinowych **POÆOIDÆ**; c. odmiana ogr. iza hiobowa *Job's tears* lub *tear grass* **COIX LACRYMA-JOBI**, Linn.; ziarna używane na różańce.

coke, s. (ko'k) koks; c. **gas** gaz koksowniczy; c. **oven** piec do wypalania koksu; **beehive** c. koks z pieców ulowych (niegdyś ulubiony w St. Zj.); **by-product** c. k. z pieców z rekuperacją produktów ubocznych; **gas** c. k. gazowniczy; **low temperature** c. półkoks; **blast furnace** c. k. hutniczy; **foundry** c. k. odlewniczy; c. **plant** koksownia; c. **tar** smoła koksowa.

cokery, s. (-ri) koksownia.

col, s. (kol) przesmyk (w górach).

col-, przedr. przed l, ob. **com-**, **con-**.

cola, s. (ko'la) 1) waga syryjska (35 artalów) 63,48 kg. 2) C. bot. liczny rodzaj afr. drzew z rodziny zatwarowatych (orzesznikowatych) **STERCULIACEÆ**, owoc (orzec) jest ważnym artykułem handlowym.

colander, s. (kalen'der) cedzidło, gw. durszlak.

Colbertism, s. (kolbertyzm') hist. kolbertyzm, zasady gospodarcze Colberta (Jan Chrzciciel Colbert (Kolber') markiz de Seignelay (seńlej') 1619-1683), ministra króla Ludwika XIV, polegające na subwencjonowaniu przemysłu, ochronie celnej i monopolach.

colbrand, s. (kol'brend) Ang. bot. śnieć pszeniczna *wheat smut* **TILLETIA TRITICI**.

Colchicum, s. (kal'czikom, -ki-) bot. 1) zimowit, zimokwit, rodzaj eur. ziela liliowatego *meadow saffron* lub *autumn crocus*; było go nie tyka, bo trujące; jednak z nasion zimowitu jesiennego otrzymujemy alkaloid kolchiczne, **colchicin** (e) (kal'czisin) lub **colchisia** (kalkiszja) $C_{22}H_{25}NO_6$ używany w lecznictwie przeciw atakom dny; kolchicina używana jest w genetyce dla stwarzania poliploidalnych osobników; 2) c. osobnik tego rodzaju.

cold, adj. (kold) 1) zimny, poniżej zwyczajnej temperatury (często w stosunku do temperatury ludzkiej); nieopalaný; nieograny; 2) chłodny, mroźny, pozbawiony uczuć przyjaźni; 3) trzeźwy, bezstronny, nieuprzedzony; 4) mrozący; 5) myśl. a) nieraniony (o jeleniu); b) niewy-

rażny (o tropie); 6) (w zabawie towarzyskiej szukania) daleko od miejsca poszukiwanego; c. **chisel** mech. tniak kowalski, duto (z bardzo twardej stali) do cięcia na zimno; in c. **blood** z zimną krwią; ob. **cool**, **hot**, **tepid**, **warm**.

cold, s. 1) zimno, niska temperatura; 2) uczucie chłodu lub podobne uczucie wywołane trwogą, niedyspozycją, przygnębieniem itp.; 3) przeziębienie, katar, dreszcze (pl.); 4) mróz.

cold-blooded (k'blodyd) 1) zool. zimnokrwisty, o rybach, płazach i gadach; 2) czuły na zimno (skutkiem wadliwego obiegu krwi); 3) niemilosierny, zdziśniony z zimną krwią; 4) (o koniach) niskiej klasy.

cold-pack method, s. kuch. sposób zaprawiania konserw bez zagotowania.

cold-patch, vt. naprawiać szosę mieszaniną żwiru i smoły.

cold-press, vt. mech. wyciskać na zimno.

cold-saw, vt. mech. ciąć (metal) bez rozgrzania.

cold-shoulder, vt. traktować kogo ozięble.

cold storage, s. chłodnia, lodownia (do przechowywania towarów w niskiej temperaturze).

cold-storage, vt. złożyć co w publicznej lodowni.

cold-work, vt. obrabiać metal na zimno.

cole, s. (kol) 1) rozmaite gatunki kapusty, zwłaszcza rzepak **rape** **BRASSICA NAPUS**; 2) w Ang. kapusta kędzierzawa.

colemanite, s. (kol'menajt) min. kolemanit, spinelowiec rzędu boranów, $CaH_2O_6(H_2O)_2$ z San Bernardino, Calif, tworzy często piękne i duże kryształy jednoskośne.

coleo-, przedr. (ko'leo; koleos gr. pochwa) bot. i zool. pochwowaty.

Coleochaete, s. (-ke'te) bot. słodkowodny glon, żyjący na innych roślinach wodnych; gromada zielenic, rząd wstężnicowych **ULOTRICHALES**.

Coleophora, s. (-fora) zool. rodzaj drobnych motyli.

Coleoptera, s. pl. ('-ptera) zool. tegopokrywe, rząd owadów, liczący blisko 200,000 rodzajów opisanych.

coleopterist, s. ('-pterist) uczony zajmujący się badaniem owadów.

coleoptile, -tilum, s. ('-ptyl, -om) bot. pierwszy ochronny listek rośliny jednoliściennej.

coleseed, s. (kol'sid) rzepak (roślina i nasienie).

coleslaw, s. ('-slo) surowa kapusta cienko szatkowana, podawana jako sałata.

Coleus, s. (ko'li-es) bot. pokrzywka, liczny rodzaj ziół z rodziny wargowych **mint family** **LABIATÆ**; c. pl. **coleuses** (-iz) roślina ogrodowa tego rodzaju, o pięknych barwnych liściach np. C. **BLUMEI**, Benth.

colewort, s. (kol'wört) 1) ob. **cole**; 2) każda kapusta niezawijająca główki; 3) młoda kapusta.

coli, s. (ko'li) bakt. prątek okrężnicowy, koli, bakcyli żyjący w kiszce grubej, **BACTERIUM COLI COMMUNE**; ob. **Escherichia**.

Colias, s. (ko'lias; przydomek Wenera) zool. rodzaj motyli, C. **MYRMIDONE** szlaczkoń szafraniec, C. **HYALE** szlaczkoń siarecznik, ob. **sulphur**, s. zool.

colibacillosis, s. (kolibasilo'zys) med. i wet. zakażenie wywołane przez bakcyl koli (prątek okrężniczy).

colibri, s. (ka'libri) kolibr, ob. **hummingbird**.

colic, s. (ko'lik) med. kolka jelitowa, morzysko, **ENTERALGIA**.

colic artery, anat. arterie zasila-
jące grube kiszki (od kiszki ślepej do kątnicy): **COLICA DEXTRA** (prawa, wstępna), **COLICA MEDIA** (środkowa) i **COLICA SINISTRA** (lewa, zstępna).

colicoroot, s. (-rut) bot. rozmaite zioła używane przeciwko kolce kiszkowej: 1) **aletris** c. także **star grass**, **blackroot**, **unicorn root**, **aletris** (ob.), **ALETIS FARINOSA**, Linn., A. **AUREA**, Walt.; 2) toina dogbane **APOCYNUM ANDROSEMIFOLIUM**, Linn.; 3) dziki imbir **wild ginger** **ASARUM CANADENSE**, Linn.; 4) szczyrbiec **button snake-root** czyli **blazing star** **LIATRIS SPICATA**, Willd., L. **SQUAROSA**, Willd., L. **SCARIOSA**, Willd. i podobne.

coliform, adj. (ka'liform) 1) mający kształt cedzidła; 2) bakt. mający kształt lasecznika koli.

coliseum, s. (kalisi'om) teatr, arena, miejsce widowisk w wielkim budynku, ob. **Colosseum**.

colitis, s. (kolaj'tis) med. zapalenie grubej kiszki.

collaborate, vi. (kole'borejt) współpracować, współdziałać; s. **collaboration** współpraca, współdziałanie; **collaborator**, **collaborationist** współpracownik, współdziałacz.

collagen, s. (ka'ladžen) biol. kolagen, odmiana białka, główna część składowa tkanek: łącznej, kostnej i chrząstkowej.

collapse, vi. (kolaps') 1) runąć, zapaść się (w sobie), załamać się, jak np. most; 2) paść beznadziejnie np. wskutek zemdlenia lub udaru; vt. spowodować załamanie, podkopać.

collapse, s. nagłe zapadnięcie się; nagły upadek; med. upadek sił, zapaść.

collapsible, adj. ('-ybł) do składania, np. krzesło ogrodowe, klak, kamera itd.

collar, s. (ko'lar) 1) kołnierz, kołnierzyk; 2) obroża (psa); 3) jarzmo (wołu); chomąt (konie); 4) pasek lub wstążka co okrąża i strzemuje; 5) zraz mięsa lub ryby zwinięty i związany; 6) archeol. starożytne narzędzie kamienne znalezione w Portoriko podobne do łańcucha; 7) (bicie monety) pierścień trzymający w miejscu krążek przeznaczony na monetę; czasem służy do wyciskania napisu na obwodzie krążka; 8) bot. a) linia styku korzenia rośliny z lo-

dygą; b) kołnierzyk ANNULUS grzyba; 9) bud. pierścień lub pasek kolumny itp.; 10) górn. barierka lub krawężnik dookoła wejścia do szybu; stąd: bliskość otworu szybu; także skała otaczająca otwór wiertniczy; 11) mar. c. angle kątownik uszczelniający; 12) mech. a) łożysko naszyjne; b) kołnier na wale, na rurze itp.; 13) (szewstwo) kapka, kawałek skóry dodany na wierzch bucika dla ozdoby; 14) zool. a) krąg barwnych piórek na szyi ptaka, kołnierzyk; b) wydłużone lub szczególnie wygięte przedtułowia owada; c) kielich wymoczek; in c. pot. w jarzmie, w pracy; out of c. pot. bez zająca.

collar, vt. 1) włożyć chomąto lub jarzmo; 2) kuch. zwinąć i związać zraz mięsa lub ryby przed gotowaniem.

collarbone, s. (ka'lerbon) anat. obojczyk clavicle CLAVICULA.

collar day na dworze ang. dzień, w który dygnitarze występują w kołnierzach heraldycznych.

collared, adj. (ka'lerd) 1) her. w paradnym kołnierzu; 2) ob. collar, vt. 2) zawiązany; c. dove w Azji Mn. turkawka, jasno-żółty gołąb z czarną pręgą na szyi STREPTOPELLA RISORIA czyli TURTUR RISO-RIUS; c. lizard piękna jaszczurka pld. St. Zj. i Meks. CROTAPHYLUS COLLARIS.

collaret, s. (ka'löret, kalöret') kołnier damski z koronek, futra, paciorków, koralików itp.

collar fungus każdy grzyb uszkadzający roślinę u samego spodu na linii styecznej korzenia i łodygi.

c. ret choroba roślin rozpoczynająca się od urazu na linii styku łodygi z korzeniem; c. blight, c. disease, c. girdle.

collate, vi. (kolejt') 1) kość. osadzić na beneficjum czyli na kolaturze; 2) pr. wprowadzić do majątku sumę do podziału; vt. 1) nadać beneficjum kościelne; 2) pr. wprowadzić do majątku sumę do podziału; 3) kolacjonować, porównywać, kontrolować (tekst, cyfry, podpisy, mapy itd. itd.).

collateral, adj. (kole'törel) 1) towarzyszący, uboczny, związany z (abl.), odnoszący się do (gen.), korespondujący z (abl.); 2) z bocznej linii (rodu), odr. lineal w prostej linii; 3) kup. służący jako pokrycie (zabezpieczenie) pożyczki lub zobowiązania; c. bundle bot. wiązka jednostronna, w której tkanki ksylemu i floemu stykają się tylko z jednej strony, odr. concentric b.; może ona być otwarta lub zamknięta, ob. closed b., open b.; c. circulation, fizj. uboczne krążenie krwi (zastępcze, ratunkowe) gdy naczynie zwyczajnego obiegu jest uszkodzone lub zatkane, ob. anastomosis; c. issue, pr. uboczny punkt sporny.

collateral, s. zastaw, poręka (dawniej żareka), pokrycie, równowartość, np. papiery wartościowe złożone na zabezpieczenie pożyczki; w St. Zj. depozyt złożony przez bank federalny na pokrycie banknotów tego banku drukowanych przez rząd.

collation, s. (kolej'szn) 1) przest

a) konferencja, narada; b) składka, darowizna na składkę; c) kolatura, nadanie beneficjum; 2) kolacjonowanie, porównywanie dla kontroli; 3) badanie tekstów, podpisów, map, stronic itp.; 4) kolacja, a) lekki posiłek wieczorny w klasztorze; b) obfity posiłek wieczorny; 5) pr. szk. przyłączenie pieniędzy, gruntu, spadku itp. do majątku celem równego podziału całego majątku; 6) kość. nadanie beneficjum, prawo nadawania beneficjum; 7) telegr. kolacjonowanie, powtórzenie wyrazu lub całego telegramu przez stację odbiorczą w celu sprawdzenia.

colleague, s. (ka'lig) kolega, towarzysz w zawodzie.

collect, adj. i adv. (kolekt') płatny przez odbiorcę, np. paczka, telegram itp.

collect, vt. 1) zebrać, skupić, zgromadzić; 2) wnosić, wnioskować; 3) ściągnąć należne wierzytelności; 4) zbierać np. marki, monety, obrazy itp. kolekcje.

collectanea, s. pl. (kalektej'ni-e) zbiór pism.

collected, ('yd) 1) zebrany; 2) skupiony, spokojny, zrównoważony.

collectability, **collectibility**, s. (-e-bi'liti, -ybi'liti) ściągalskość, w szcz. możność wymiany na gotówkę.

collecting tubule lub c. tube anat. zbiornikowa cewka (nerek), kanał odprowadzający (nerek).

collection, s. (kolek'szn) 1) zbieranie, skupianie; 2) skupienie się; 3) kolekcja, zbiór; 4) kolekta, składka; 5) Ang. a) okręg pobory podatkowego; b) egzamin półroczny w uniw. ang.

collective, adj. (kolek'tiw) 1) zebrany, zbiorowy, składkowy, spólny, pospólny; 2) gram. (rzeczownik) zbiorowy, np. army, police, people itp. z orzeczeniem w pl. lub sing.; 3) przest. domysły, latwo do wynioskowania; c. bargaining rokowania pospólne między przedsiębiorcą a robotnikiem prowadzone przez reprezentantów kierownictwa przedsiębiorstwa i obranych reprezentantów ogółu robotników (obowiązujące w St. Zj. zamiast dawniejszych umów fabrykanta z każdym robotnikiem z osobna); c. goods przedmioty stanowiące własność całego społeczeństwa np. publiczne parki, publiczne biblioteki, państwowe koleje itp.

collectivism, s. (kalek'tywizm) kolektywizm.

collectivist, s. (wist) kolektywista, zwolennik pokojowego wprowadzenia wspólnej własności.

collector, s. (kalek'tör) 1) zbieracz, kolektor; 2) poborca podatkowy; 3) bot. włoski wymiatający pyłek niektórych kwiatostanów np. złożonych; 4) elek. zbiornik utrzymujący kontakt między częścią ruchomą a stałą, np. styk trzeciej szyny kolei elektr.

colleen, s. (kalin') irl. dziewczę, dziewczoja.

college, s. (ka'lydz) 1) St. Zj. kolegium, liceum, wyższa szkoła; Ang. część uniwersytetu (Mining C. Aka-

demia Górnicza, Agricultural C. Akademia Rolnicza); 2) przest. Ang. dom starców, dom ubogich; 3) grupa duchownych żyjących wspólnie na fundacji; 4) grono uczonych pracujących w spólnym celu; 5) budynek lub budynki wyższej szkoły; c. of cardinals KRK. kolegium kardynalskie w Watykanie składające się z najwyżej 70 kardynałów (6 kardynałów-biskupów, 50 kardynałów-kapłanów i 14 kardynałów-diaconów), ciało doradcze Papieża i obierające nowego papieża; C. of fifteen, hist. kl. grono 15 kapłanów starożytności strzegących ksiąg Sybilińskich; C. of Justice Szk. grono członków najwyższego trybunału (senators) i urzędników i adwokatów tego trybunału; c. of the apostles kość. grono apostołów Chrystusowych; także ogół biskupów jako ich następców.

collegial, adj. (kali'dziel) kolegialny, dotyczący kolegium.

collegiality, s. (kalidzia'liti) koleżeństwo, dawniej kolejaństwo.

collegian, s. (-li'dzien) 1) student kolegium; 2) były student kolegium.

Collegiant, s. (-t) hist. kość. członek holenderskiej sekty arminiańskiej XVII w.

collegiate, adj. ('dziet) 1) dotyczący kolegium; 2) studencki; 3) kość. c. church a) w St. Zj. kościół lub szereg kościołów administrowany na spólny koszt przez grono duchownych; b) Ang. kościół (nie katedra) mający radę kanoników pod wodzą diekana; c) Szk. kościół mający 2 lub więcej duchownych z równą władzą.

Collegiate, s. w Kanadzie liceum, szkoła średnia mająca o jedną lub dwie klasy więcej niż szkoła średnia high school; średnia szkoła techniczna o wyższym poziomie, odpowiadająca liceum technicznemu w Polsce.

collegium, s. (kali'dziom) kolegium; 1) ob. college; 2) w Sowietach komisja rządowa pod przewodnictwem komisarza.

col legno (kol le'njo, wł. drzewcem) muz. uderzenie drzewcem smyczka o spód skrzypiec.

Collembola, s. pl. (kolem'bola) zool. podrząd owadów bezskrzydłych obejmujący skoczogonki w rzędzie THYSANURA.

collenchyma, s. (kolë'kima) bot. kolenchyma, zwarca, wzmacniająca tkanka.

collenchyme, s. (kolë'kim) 1) bot. ob. collenchyma; 2) zool. tkanka w ciele gąbki.

Coltery, s. (ka'löri) szczep Drawidów na pld. Indyj Wsch.; znani ze złodziejstwa; stąd w Ind. Wsch. c. złodziej; C. stick bumerang w użyciu tego szczepu.

collet, s. (ka'lyt) 1) metalowy kołnierzyk lub pierścień; 2) w pierścionku oczko na osadzenie klejnotu; 3) u brylantu dolna tafelka, ob. culet, s. 1); 4) szkl. kawałek szkła pozostały na dętce; 5) przest. kołnierzyk, wążutki krawat; 6) skośny acolyte.

colleterium, s. (koliti'riom; kolla gr. klej) pl. -ria (ria) zool. gruczoł samic owadów wydający sok zlepiający jaja.

Colletes, s. (kali'tiz) zool. rodzaj pszczoł.

colletin, s. (ka'letin) hist. ochronna płyta metalowa na kark i plecy (w. XIV).

Colletotrichum, s. (kalita'trikom) bot. rodzaj niedoskonałych grzybów z rzędu MELANCONIALES, obejmujący zwykłe 100 gatunków, często bardzo szkodliwych; c. osobnik tego rodzaju.

collibert, s. (fr. koliber', ka'libört) kmięć tuż wyżej stanu niewolników.

collide, vi. (kolajd') zderzyć się.

collie, s. (ka'li) duży (do 25 cm. wys., 25 kg. wagi) szkocki pies owczarz o długim gęstym włosie.

collier, s. (ka'lier) 1) przest. handlarz węgla; 2) kopalnia węgla; 3) wózek na węgiel; **collier's lung** pylica węglowa, ob. **anthracosis**.

colliery, s. (ka'lieri) kopalnia węgla.

colliform, adj. (-form) na kształt karku.

colligate, vt. (-gejt) 1) łączyć, wiązać, sklejać; 2) log. łączyć logicznie.

colligation, s. (-gej'szn) 1) powiązanie; 2) log. łączenie poszczególnych faktów, spostrzeżeń itp. w celu logicznego powiązania ich. UWAGA: wyraz c. nigdy nie oznacza tego co polski wyraz: koligacja.

colligative, adj. (ka'ligej'tyw) chem. zawisły od ilości molekuł a nie od ich jakości.

collimate, vt. (-mejt) astr. ustawić równolegle.

collinear, adj. (koli'ni-er) leżący na tej samej prostej linii.

collineate, vt. (koli'ni-ejt) ob. **collimate**.

collingual, adj. (koling'ueł) równojęzyczny.

Collinsia, s. (kolin'sja; po Zakchieszu Collinsie z Filadelfii, 1764-1831) rodzaj rocznych lub dwuletnich ziół z rodziny trędownikowatych figwort family SCROPHULARIACEAE; C. VERNAL, Nutt., C. GRANDIFLORA, Dougl. (na i Pacyfikiem), C. BICOLOR, Benth. (Cal.)

colligation, s. (-kuej'szn) med. rozpiętyw (stałych części ustroju zwierzęcego).

collision, s. (koli'žen) 1) zderzenie (np. pociągów, aut; w tym znaczeniu nigdy: kolizja); 2) zbieg okoliczności; 3) kolizja, wrogie spotkanie się sprzecznych interesów; c. **bulkhead** mar. gródź zderzeniowa.

Collocalia, s. (kalocej'lia) zool. rodzaj azj. jerzyków robiących jadalne gniazda ptasie, ob. **edible bird's nests**.

collocation, s. (kolocej'szn) u mieszczenie wraz z kimś lub czymś.

collocutor, s. (-kju'tor) rozmówca (m), rozmówczyni (f).

collodion, **collodium**, s. (kalo'dien, -diom) chem. kolodium, roztwór nirocelulozy w acetonie lub mieszaninie alkoholu etyl. i eteru; c. **plate**

płyta fotograficzna z emulsją kolodionową, używana przed wprowadzeniem płyt z emulsją żelatynową; musiała być robiona na miejscu, stąd nazwa: płyta mokra, **wet plate**; c. **process** proces fotograficzny używający emulsji kolodionowej.

colloid, s. (ka'lo-id) 1) chem. fiz. med. koloid, układ koloidalny; 2) fizj. żelatynowa substancja w gruczołach tarczycowym; 3) med. żelatynowa substancja towarzysząca koloidalnemu zwyrodnieniu i koloidalnemu rakotworowi; c. **mill** chem. tech. miłn koloidalny o bardzo wysokiej ilości obrotów.

colloidal, adj. (kalo-i'dł) koloidalny; c. **fuel** koloidalna zawiesina węgla kamiennego w oleju opałowym; c. **gold test** med. badanie cieczy szpiku za pomocą koloidalnego roztworu złota.

colloidize, (kolo'idajz) rozdrabniać do rozmiarów cząsteczek koloidalnych o średnicy 10^{-5} do 10^{-1} cm.

collop, s. (ka'lop) 1) plutek mięsa przygotowany do przyprawy lub przyprawiony; 2) plutek lub kawałek czegokolwiek; 3) c. lub **colp** kawał gruntu wystarczający na pastwisko dla krowy lub konia; 4) ilość bydła, jaką można wypasać na danym gruncie; 5) irl. morg dobrego gruntu.

collophanite, s. (kal'lafanajt) min. kolofan, mineral guanowy, Ca (PO₃)₂ · H₂O, saletrowiec rzędu fosforanów uwodnionych.

colloquial, adj. (kalo'kwiel) potoczny; -ism, s. (-izm) język potoczny, wyrażenie potoczne; -ly adv. potocznie.

colloquium, s. (-om) pl. **quia** (-a) 1) uniwers. kolokwium, egzamin semestralny z zakresu wykładów; 2) konferencja; 3) pr. w skardze o obrazy czy ustęp zawierający powtórzenie rozmowy, w jakiej obwiniony rzekomo popełnił zarzucony mu czyn; 4) hist. pol. sąd apelacyjny od wyroków sądów ziemskich.

colloquize, vi. (-ajz) 1) prowadzić dyskurs; 2) przest. rozmawiać.

colloquy, s. (-i) 1) dyskurs, rozprawa; 2) kość. w niektórych sektach prezbiteriańskich sąd kościelny.

collottava (kolota'wa; wł.) muz. z towarzyszeniem oktawy wyższej lub niższej, stosownie do pozycji polecenia.

collude, vi. (koliud') mieć utajony interes lub związek ze sprawą sądową; spiskować, zmyślać się; współdziałać w ukryciu.

collum, s. (ka'lem) bot. i zool. szyjka, coś podobnego do szyi.

collusion, s. (koliu'żyn) 1) zмова o współdziałanie w celu oszukańskim; oszustwo; 2) pr. zмова o tajne współdziałanie w celu pozabawienia kogoś należnych mu praw za pomocą kroków sądowych, koluzja.

collusive, adj. (-llu'zyw) 1) polegający na koluzji; 2) działający w tajnym porozumieniu (w celu zmyślenia prawa).

collutory, s. (ka'liutori) płyn do

plukania ust, plukanie, plukanka. **colluvies**, s. (kaliu'wies) odpadki w zlewie, ochlapy, śmiecie, kał; geol. zlepienie z rozmaitych zwietrzałych żwirów.

collyba, s. (ka'liba) KW. koliba, święcony piernik pszenny z miodem, rodzynkami, orzechami, migdałami itp.

Collybia, s. (kali'bia) bot. rodzaj grzybów obejmujący 300 gatunków bedlek.

Collyridians, s. pl. (kaliri'diens; kollyra gr. placek) hist. kość. sekta heretycka IX w. z kapłankami wypiekającymi placki na ofiarę dla Marii Panny.

colmar, s. (kol'mer) wachlarz mody w Anglii z pocz. w. XVIII.

colo-, przedr. (kolo-) oznaczający związek a) z grubą kiszka np. c. **lotomy**; b) grubej kiszki z innym narządem, np. **colorectitis**.

colobium, s. (kolo'biom) hist. kość. koszulka bez rękawów, obecnie zastąpiona dalmatyneką.

coloboma, s. (kalobo'ma) pl. -mata med. uraz części oka np. szczelina w tęczówce (C. IRIDIS) przy operacji jaskry lub przyrodzona wada naczyńówki oka.

Colobus, s. (ka'lobes) zool. rodzaj długogoniastych małp afr.

colocola, s. (-ko'la) zool. pld.-amer. żbik FELIS COLOCOLO.

colocolic, adj. (-ko'lik) anat. dotyczący grubej kiszki prawej i lewej.

Cologne, s. (kolon' lub z fr. kolon') Kolonia, niem. Köln am Rhein (Köln am Rajn); C. **water** lub **eau de C.** (od kolon') woda kolońska, dawniej wódka kolońska.

Colombia, s. (kolom'bia) Kolumbia, rzplita pld.-am.

Colombian, adj. (-bien) kolumbijski; C. bark posłedni rodzaj kory peruwiańskiej; C. **mahogany** czyli **albarco** drzewo podzw. Amer. Pld. CARINIANA PYRIFORMIS i jego drewno często sprzedawane jako mahoniowe.

colombier, -lu-, s. (-bier) rozmiar arkusza papieru St. Zj. 23x24 cali, Ang. 23½x34½ cali.

colon, s. (ko'lon) 1) anat. w ścisłym znaczeniu okrężnica, w szerszym znaczeniu cała gruba kiszka od ślepej do odbytnicy; 2) gram. dwukropek; używany a) przed wyliczeniem przedmiotów, często zamiast „a mianowicie” lub b) do podziału zdania na dwie równorzędne części przeciwstawione sobie; c) w ang. (nie w pol.) po tytułaturze w liście np. Dear Sir: (w pol. !); w cytatach biblijnych, np. 26:28 (rozdzielił i wiersz itp. 3) mon. kolon, jednostka monetarna w Costa Rica (25c. amer.) i El Salvador (50c. amer.); 4) proz. pl. cola kilka stóp poet. (2-6) tworzące rytmiczną jednostkę; 5) przest. kolonista, osadnik; 6) bakt. c. **bacillus**, ob. **coli**.

colonel, s. (kor'nel) 1) ryboł. sztuczna muszka na łososie; 2) woj. pułkownik; UWAGA: druk. pol. nazwa czcionek „kolonel” po ang. **min-ion**, NIE c.

colonelecy, s. (-si) pułkownikostwo, ranga pułkownika.

colonial, adj. (kolo'njei) 1) kolonialny, w szcz. dotyczący 13 kolonii pñ. amer. jakie utworzyły St. Zj., np. c. *architecture* styl kolonialny w architekturze i meblarstwie pñ.-amer. w XVII i XVIII po okresie *early American*; w Brazylii barok brazylijski i pñ.-amer.; 2) biol. składający się z kolonii, jak np. koral, toczek, itd.

colonial, s. 1) poddany ang. kolonii; 2) obywatel z czasów kolonialnych Amer. Pñ.; 3) filat. znaczki pocztowe kolonii.

colonie, adj. (kolo'nik) anat. dotyczący grubej kiszki.

colonist, s. (ka'lonist) 1) kolonista, członek kolonii; 2) założyciel kolonii; 3) hist. staroż. ob. *colonus*.

colonization, s. (kalonizej'szn, -naj-) kolonizacja, kolonizowanie.

colonizationist, s. ('szonyst') zwolennik kolonizacji w szcz. w hist. St. Zj. kolonizowania Afryki murzynami ze St. Zj. (Liberia).

colonize, vi. (ka'lonajz) osiedlić się w kolonii; vt. 1) kolonizować nową okolicę; 2) sprowadzać (do okręgu wyborczego) nieuprawnionych wyborców.

colonade, s. (ka'lanejd) bud. kolumnada, ogr. szpaler drzew.

colono-, **colon-**, przedr. oznaczający związek z okolicą lub z całą grubą kizką np. *colonalgia* ból grubej kiszki.

colonus, s. (kolo'nes) pl. *coloni* (-naj) hist. starożytny wolny rolnik przynależny do ziemi i opłacający dzierżawę.

colony, s. (ka'loni) kolonia osada; 1) grupa osób osiadła w nowym kraju odległym od kraju rodzinnego i pozostająca pod rządami swego kraju macierzystego; 2) grupa osób tej samej narodowości zamieszkała w obcym mieście np. *American c. in Paris* lub kolonia polska w Paryżu; grupa osób tego samego zawodu osiadłych w jednej dzielnicy, np. kolonia malarska w Kazimierzu; 3) grupa mrówek, pszczoł lub innych zwierząt lub roślin żyjących razem; grupa bakterij hodowanych na wspólnym podłożu; grupa skamielin zebrana w skałach starszych niż w swym właściwym środowisku; 4) zool. zbiór osobników mszywiołów.

colopexia, **colopexy**, s. (ka'lopek'sja, -si) chir. operacja przysycia esicy (*sigmoid flexure*) do ściany brzusznej (*abdominal wall*).

colopexotomy, s. (-tomi) chir. przysycie i nadcięcie okrężnicy.

colophan(e) s. (ka'lofejñ -fen) żywica drzewa *CANARIUM MAURITIANUM* z wyspy Mauritius; także samo drzewo.

colophon, s. (ka'lofon) 1) godło wydawcy (na tytułowej karcie lub na grzbiecie okładki); 2) kolofon, dawniej na ostatniej stronie książki spis szczegółowy: wydawcy, autora, ilustratora, drukarza, fabryki papieru, rodzajów wydań itp.; **colophonist** autor takiego kolofonu.

colophonic acid (kalofo'nic e'syd) chem. kwas kalafoniowy $C_{30}H_{50}O_2$.

colophonite s. (kola'fonajt) min. kolofonit, sylikoid grupy epidotu, brunatny granat rodzaj weszuanu.

colophony, s. (ka'lofoni, kola'foni) r. kalafonia pozostałość żywiczna przy wyrobie terpentyny francuskiej; także *pine resin*, *yellow resin*, *gum rosin*; ob. *rosin*.

coloplication, s. (ko-, kaloplikej'szn) chir. operacja sfaldowania i ściągnięcia kiszki grubej.

color, s. (ka'lör) 1) barwa, kolor, odcień, farba; o koniach i psach: maść; **chromatic colors** kolory barwne (czerwony, zielony, fioletowy, różowy, brązowy itp.); i **achromatic** czyli **neutral c-s** kolory bezbarwne (czarny, biały i długi szereg odcieni popielatych); oko ludzkie pojmuje barwy o częstotści drgań od 450 trylionów do 800 trylionów drgań na sekundę 450×10^{12} do 800×10^{12} czyli o długości 700 μ do 400 μ (równa się jednej milionowej części milimetra), czyli od czerwonego do fioletowego; poniżej czerwonego—**infra red** infra-czerwony, powyżej fioletowego—**ultra-violet** ultra-fioletowy dostępne od niedawna za pomocą aparatów; od czerwonego do fioletowego są kolory tęczy czyli widma słonecznego o siedmiu barwach zasadniczych (czerwony, pomarańczowy, żółty, zielony, błękitny, niebieski, fioletowy); w barwach właściwych różni się: ton lub jakość, **hue**, jasność, **brilliance** i nasycenie **saturation**; ton barwy zależy od długości fali, jasność od energii drgań, nasycenie od stopnia złożoności fali eteru; 2) barwik, barwnik, pigment, dawniej barwidło, każda substancja kolorująca; **artist's c-s** farby olejne malarskie; **carmel c-s** barwki do farbowania karmelków; **cement c-s** pigmenty dla cementu; **ceramic c-s** polewy barwne; **certified c-s** czyli **certified dyes** barwki nietrujące, do kolorowania kosmetyków, zabawek itp.; **dry c-s** pigmenty brunatne i żółte naturalne; **food c-s** pigmenty do barwienia produktów spożywczych; **Japan c-s** pigmenty specjalnie drobno mielone przeznaczone na dodatek do werniksów typu japońskiego t. zw. **japans**, sporządzanych w postaci czarnych mieszanin smoły bitumicznej z żywicami, olejami i rozpuszczalnikami, ob. **Japan**; **lacquer c-s** pigmenty i barwki przeznaczone do użytku w lakierach; **overglaze c-s** farby mufłowe, nakładane na polewę w wyrobach ceramicznych i wypalane w mufli; **paste c-s** farby w paście, półfabrykat złożony z pigmentów wmielonych w wehiкул olejo-żywiczny do konsystencji pasty, używane dla dalszej fabrykacji farb; **underglaze c-s** farby ogniowe, dekoracje ceramiczne stosowane przed nałożeniem polewy wraz z polewą; **varnish c-s** barwki rozpuszczalne w pokostach i werniksach, barwiące je na kolory przezroczyste (odr. do pigmentów, które dają z pokostami farby, **paints**, i emalie, **enamels**); c. **lacs** laki organiczne, nierozpuszczalne połączenia barwików organi-

cznych z zasadami nieorganicznymi; 3) cera, kolor skóry; c. **bar** organiczenie praw murzynów, żółtych itd.; 4) pl. kolory, oznaka przynależności a) sztandar wojenny; b) kurta i bluza dzokiejka; odzienie członka drużyny piłkowej; 5) wyznaczenie polityczne, barwa polityczna; 6) pr. wrażenie, prawdopodobieństwo, w dawnej procedurze sądowej w Ang.; 7) lit. koloryt, np. użycie narzęcza lub wyrażenie gwarowych dla wywołania wrażenia prawdy w opisie środowiska; 8) mar. salutowanie flagi na okręcie rano i wieczorem; 9) muz. barwa tonu, kolor tonu drewna, blachy, struny itp.) 10) szt. p. **cold c-s** barwy zimne (niebieska, zielona itp.) i **warm c-s** barwy ciepłe (czerwona, pomarańczowa, żółta itp.); (karty) ob. **suit**; **off c.** podejrzanego koloru, speliży, wypełnili, także o człowieku źle wyglądającym.

color, vi. 1) rumienić się, płonąć się; 2) zabarwić się; 3) dojrzewać (o jagodach i owocach); vt. 1) zabarwić, pomalować; 2) koloryzować, dodać własne szczegóły w opisie zdarzenia w celu podniesienia wrażenia i uwypuklenia obrazu; 3) przedstawiać fałszywie by służyć swoim przesądom lub z góry powziętej opinii, koloryzować.

colorable, adj. 1) dający się malować lub zabarwiać; 2) pr. robiący wrażenie prawdy, np. c. **title** tytuł prawny o pozorach ważności.

colorado, adj. (kalora'do) 1) czerwony; rudy; 2) (cygaro) mierznej siły; C. **beetle**, C. **potato beet**, e. (kolorej'do potej'to bi'tl) zool. stonka ziemniaczana *LEPTINOTARSA DECEMLINEATA* czyli żłotka kolorado *DORYPHORA DECEMLINEATA*, owad z rodziny żłotek *ARY-SOMELIDÆ*; chrząszcz i gąsienica (dwoje pokoleń jednego lata) wyrządzają ogromne szkody; pierwotnie u stóp Gór Skalistych; podobnie drugi, również czteroczonkowa (*TETRAMERA*) stonka *CHRY-SOMELA* o ciele metalicznie błyszczącym; bot. C. **blue spruce** świerk srebrno-siny Gór Skalistych *PICEA PUNGENS*, Engelm., bardzo rozpowszechniony w parkach i ogrodach całego świata dla pięknego kształtu i srebrnawo-sinego zabarwienia szpilek; C. **grass** rodzaj prosa; C. **hemp**, C. **River h.** *SESBANIA MACROCARPA*, Muhl., strączkowa roślina moczarów pñ. St. Zj. dająca mocne włókno (stąd nazwa „hemp”, gdy w istocie konopie należą do rzędu *URTICALES*, a nie do *LEGUMINOSÆ*).

Colorado, s. 1) Kolorado, stan Unii od 1 VIII 1876 (jako 38y) stąd przód **Centennial State**; kwiat: orlik; 2) geol. amer. okres geologiczny, trzecie od góry pietro górnej kredy Amer. Pñ. na środkowym zachodzie; 3) szczep indiański w Ekwadorze.

colorant, s. (ka'lörant) barwnik, barwidło.

coloratura, s. (koloratu'ra; wł.) muz. koloratura, ozdobienie melodii trelami; także kompozycja i sposób śpiewania; c. adj. koloraturowy.

color-bearer, s. (k. be'rer) chorągwy, dawniej: choragiewny, sztandarowy.

color-blind, adj. (k. blajnd) dołknięty daltonizmem, nierozpoznający kolorów.

color blindness (-nes) daltonizm, ślepotą barwną, ślepotą na barwy.

colored, adj. (-d) 1) zabarwiony, barwny, kolorowy, farbowany; 2) stronniczy, upstrzony przesadą lub przesadnym wpływem przesady lub opinii osobistej; 3) (o ludziach ras innych niż kaukaska) innej cery, o innej cerze (np. w St. Zj. o murzyńskiej, filipińskiej, meksykańskiej, mongolskiej, w szcz. o murzyńskiej; nazwę **negro** lub pogardl. **nigger** uważa się niegrzeczną); 4) lit. i szt. p. mający zajmujący koloryst.

-colored, przyr. -isty -awy, mający kolor wskazany w pierwszej części wyrazu, np. **flesh** - c. cielisty, **dark** - c. ciemrawy, smagławy.

colorfast, adj. (k. -fast) barwotrwwały, trwały w kolorze, pot. nie pełznący, nie zmieniający koloru w praniu.

colorfastness, s. (-nes) barwotrwłość, odporność barwików na działanie światła.

colorful, adj. (k. fuł) kolorowy, barwny, malowniczy. żywy, pobudzający wyobraźnię, „bajecznie kolorowy”; -ly, adv. malowniczo; -ness barwność, malowniczość, bogactwo barw.

color guard grupa osób strzegąca sztandaru; woj. i mar. **guard of the standard**.

colorimeter, s. (kalori'miter) farb. kolorymetr, przyrząd do mierzenia natężenia barw; **colorimetries** i **-metry** (-met'riks, -metri) 1) nauka o mierzeniu barw; 2) metoda analizy chemicznej polegająca na porównywaniu natężenia barwy w próbce badanej i wzorcu.

color index 1) astrofiz. liczebna różnica między fotograficzną wielkością gwiazdy a wzrokową; wskaźnik ten podaje dokładną miarę barwy światła gwiazdy; 2) farb. indeks międzynarodowy barwików według wyfarbowań, w którym kolory są oznaczone liczbami identyfikacyjnymi; 3) med. liczba wskazująca stosunek ilości hemoglobiny we krwi do ilości krwinek czerwonych.

c. intensity (k. inten'siti) 1) natężenie barwy; 2) nasycenie barwy.

colorless, adj. bezbarwny (fiz. i przen.)

color line 1) przedział między białymi a murzynami w St. Zj.; 2) her. cienkie linie oznaczające barwę w tarczy herbowej; 3) woj. linia piramidów z karabinów, na których na paradzie lub w polu spoczywają sztandary.

c. phase okres barwy futra, upierzenia itp. niektórych zwierząt stosownie do pory roku lub do wieku.

colorrhaphy, s. (kola'rafi; color i rraphy) chir. operacja zszycia rany w grubej kieszce.

color sentinel straż przy sztandarach ob. **color line** 3).

Colorum, s. (kolo'rom) kolorum; 1) niepolityczne stowarzyszenie wizańskich fanatyków religijnych na Filipinach, zwłaszcza na Mindanao; 2) członek tego stowarzyszenia.

color vision zdolność rozpoznawania barw.

c. weakness zmniejszenie zdolności rozpoznawania barw lecz nie tak znaczne jak daltonizm (c. - **blindness**).

c. zone strefa barw, jedna z trzech stref siatkówki oka: zewnętrzna — czuła na odcienie szare, średnia — także na żółte i niebieskie, wewnętrzna — na wszystkie.

colossal, adj. (kola'si) kolosalny, potężny, olbrzymi, wspaniały.

Colosseum, s. (kolose'om) Koloseum, starożytny amfiteatr rzymski, budowla Wespazjana i Tytusa z około r. 80 przed Chr., ok. 187 × 153 m., jeszcze częściowo utrzymalna; ob. **coliseum**.

Colossian, adj. (kolo'szn, -szien) dotyczący miasta Colossae we Frygii w Azji Mniejszej z kościołem pierwszych chrześcijan; s. Kolosens, mieszkaniec tego miasta; **Epistle to the Colossians** bib. List św. Pawła do Kolosensów.

Colossi of Memnon (kola'si ow mem'nan) dwa posągi siedzącego króla Amenofisa III (czyli Amenhotepa III, 1410 - 1374), 20 m. wys., pod Tebami w Egipcie, ob. **Memnon**.

Colosochelys, s. (kalasa'kelis) paleont. olbrzymie żółwie indyjskie w płożenie, najmłodszym piętrem systemu trzeciorzędowego (triasu).

colossus, s. (kola'ses) 1) szt. klas. posąg olbrzymich rozmiarów; najslawniejszy w starożytności **Colossus of Rhodes** kolos rodyjski, posąg Apollina na wyspie Rodos, wys. ok. 37 m. dzieło Charesa z ok. r. 280 przed Chr.; 2) kolos. coś olbrzymiego.

colostration, s. (kalastrej'szn) med. choroba noworodków przypisywana następstwom siarę.

colostric, adj. (kolast'rik) med. spowodowany przez siarę.

colostrous, adj. (-trös) med. zawierający siarę.

colostrum, s. (-trom) med. siara, młodziwo, pierwsze mleko po porodzie; ob. **beestings**, **milk**; c. **corpuscles** ciała siary czyli młodziwa.

-colous, przyr. (kolös) oznaczający; zamieszkały, żyjący wśród—

colp-, **colpo-**, przedr. (kalp-, kalpo-) med. pochwo-, pochwowo-, w związku z pochwą, np. **colpitis** (kalpaj'tis) zapalenie pochwy.

colportage, s. (kalportydz, z fr. kolportaż) kolportaż.

colporteur, s. (kalpor'tör, z fr. kolportör) kolporter, roznosiciel i sprzedawca gazet i książek.

colt, s. (kolt) 1) źrebie, źrebiec, dawniej żrebiec; 2) mar. powróż związany w supły, używany dawniej do bicia majtków; 3) C. nazwa broni palnej po wynalazcy Samuelu Colt'cie (1814 - 1862), C. **revolver**, C. **automatic machine gun**.

colter, **coulter**, s. ('-er) roln. krój (u pługa), odcinający skibę piono-wo przed lemieszem (**plowshare**).

colt evil, c. **ill** wet. choroba zakaźna bardzo młodych źrebiąt spowodowana zakażeniem powrózka pępowego (pepowiny).

coltish, adj. (kol'tisz) źrebięcy, swawolny, brykliwy; -ly, adv. swawolnie, brykliwie; -ness swawola, swawolność, dawniej swowolność.

coltpixie, **coltpixy**, s. ('-piksi) mit. złośliwy duch zjawiający się nieraz w postaci źrebięcia i zwodzący ludzi i konie na bezdroża i bagna; por. **kozodój**.

coltsfoot, s. (kolc'fut) pl. -foots (-fuc) bot. 1) podbiał **TUSSILAGO FARFARA**, Linn.; 2) c. **snakeroot** dziki imbir **Canada wild ginger** **ASARUM CANADENSE**, Linn. 3) mleczek, wilczy mlecz **GALAX APHYLLA**, Linn.; 4) pieprzowata roślina Amer. podzw. **HECKERIA** czyli **POTHOMORPHE PELTATA**, Miq.

colt's-tail, s. ('-tejl) 1) bot. skrzyp polny **horsetail** **EQUISETUM ARVENSE**, Linn.; 2) bot. kanadyjski chwast **LEPTILON CANADENSE**; 3) meteor. ob. **cirrus**, s. 2).

colt's tooth ('-tuğ) 1) mleczny zab konia; 2) swawola młodego wieku, ob. **wild oats**; 3) wet. ob. **wolf tooth**.

Coluber, s. (ka'liubör) liczny rodzaj niejadowitych węzów z rodziny **COLUBRIDAE**; c. wąż Eskulapa.

Colubridae, s. pl. (koliu'bridi) zool. największa rodzina węzów przeważnie jadowitych; podrodzina **Colubrinae** obejmuje niejadowite; **colubrid**, s. osobnik z tej rodziny.

Colubrina, s. (koliubraj'ne) 1) bot. rodzaj amer. podzw. krzewów i drzewek szakiakowatych; 2) zool. C. (pl.) dawniej nadrodzina lub podrodzaj węzów niejadowitych, dziś: **Aglyphodonta**, ob.

Colubrinae, s. pl. (-ni) zool. podrodzina niejadowitych węzów, ob. **Colubridae**.

colugo, s. (kolu'go) zool. lotoperz, ob. **flying lemur**, **Cynocephalus**, czyli **Galeopithecus**.

Columba, s. (kolum'ba) 1) zool. gołąb, rządu gołębiowatych, **COLUMBAE**; 2) kośc. średniowieczne naczynie mieszczące sakrament, mające kształt gołębia; 3) astr. Gołąb, pld. gwiazdozbiór (112 gwiazd do 7-ej wielkości); 4) Kolumba, żeńskie imię własne, dzień bł. patronki K z Riel 20 maja; 5) imię męskie, dzień patrona 9 czerwca.

columbarium, s. (kolumbej'riom) wnęki na urny z popiołami zmarłej osoby a) hist. w katakumbach starożytnego Rzymu; b) w nowoczesnych krematoriach, **kolumbarium**.

columbary, s. (ka'lemberi) gołębnik.

columbate, s. (ko'lembejt) chem. sól kwasu kolumbiowego, **kolumbian**.

columbeion, s. (-bi'on, -baj'on) KW. fontana u wstępu bazyliki.

Columbia, s. (kolom'bia) poet. nazwa Ameryki.

columbian spirits, (-en spy'ric) chem. alkohol metylowy, spirytus drzewny, CH_3OH , metanol, synonimy: **acetone alcohol**, **carbinol**, **colonial spirits**, **methanol**, **methyl alcohol**, **methyl hydrate**, **pyroxylic spirit**, **wood alcohol**, **wood naphtha**.

columbic acid, chem. kwas kolumbiowski, wywiedziony z pięciotlenku kolumbiowego i znany najczęściej w postaci swej soli, np. NaCbO_2 , $\text{K}_2\text{Cb}_2\text{O}_7$, $\text{K}_2\text{Cb}_2\text{O}_8$ itd.; mniej ściśle pięciotlenek kolumbiowy.

columbiferous, adj. ('-ferös) chem. zawierający kolumb.

columbine, adj. (bajn), (-bin) gołębi.

Columbine, s. (ka'lembajn) Kolumbina, (wł. Colombina) 1) żeńskie imię własne; 2) stała postać w komedii włoskiej i w pantomimie, zalotna dziewczyna, o którą zabiegają północny Arlecchino i południowy Pulcinella.

columbine, s. (ka'lembajn) 1) bot. orlik, cynowód, ob. **Aquilegia**, państwowy kwiat stanu Kolorado; 2) kolo blade-niebieski.

columbite, s. (kolom'bajt) min. kolumbit, saletrowiec rzędu kolumbianów i tantalatów, FeCb_2O_6 , często FeTa_2O_6 ; t. 6, c.w. 5.4—6.5; w niektórych podręcznikach za przykładem niemieckim niewłaściwie niobit, ob. **columbium**.

columbium, s. (-biom) chem. kolumb (gen.: kolumbiu), pierwiastek chem.; znak: Cb; liczba at. 41, c. at. 92.01, temp. topn. 1950°C, odkryty w kolumbie am. przez C. Hatchetta w 1801; opisany ponownie przez Niemca H. Rosego i nazwany przezeń niobem (znak Nb), i do tej pory tak nazywany w Niemczech (a tu i ówdzie pod dawnym wpływem niem. i w Polsce).

columboid, adj. (-o'id) zool. gołębiowaty.

columbotantalate, s. (-ten'telejt) chem. kolumbotantal, związek soli kolumbiowych z tantalatami.

columbotitanate, s. (-taj'tenejt) chem. kolumbotytan, związek soli kolumbiowych z tytanowymi.

Columbus Day, (kolom'bes dej) Dzień Kolumba, urzędowe święto w St. Zj., 12 października, dzień odkrycia Ameryki; zwany także **Discovery Day**.

columella, s. (kaliume'la) pl. -læ (-li) anat., bakt., bud., bot. kolumnienka.

column, s. (ka'lem) kolumna, słup, filar; anat. słup. kolumna, **spinal c.** kręgosłup, kolumna grzbietowa, kolumna pancerzowa; bot. złączone przętki malwy, złączone przętkowie i słupkowie storczyka itp.; buch. kolumna, prostopadły szereg cyfr; bud. kolumna, składająca się z podstawy, słupa i głowicy; chem. kolumna, wieża; **absorption c.** k. absorpcyjna; **bubble cap c.** k. z. płytami rektyfikacyjnymi zaopatrzonymi w grzybki przepływowe; **distilling**, **extracting**, **fractionating**, **rectifying c.** k. destylacyjna, ekstrakcyjna; **c. packing** materiał do wypełniania kolumn (np. pierścienie

Raschiga); druk. stronica gazety składająca się z łam czyli szpalt; gór. próżny walec stalowy z ruchomą podstawą; woj. kolumna, szlak wojskowy głęboki—w marszu, płytki—rozwinęty; w mar. St. Zj. kolumna okrętów, bliskie ustawienie jednego za drugim, w Ang. **line ahead**.

columnist, s. (ka'lo'mnyst) kolumnista, w prasie St. Z. dziennikarz piszący stale szpaltę swoich poglądów (nie zawsze zgodnych ze stanowiskiem pisma) i podpisujący ją imieniem i nazwiskiem.

colures, s. pl. (ko'liurs) astr. dwa koła kuli niebieskiej przecinające się pod prostym kątem na biegunach; jedno przechodzi przez oba punkty zrównania nocy z dniem, **equinoctial points**, drugie—przez oba punkty przesilenia nocy z dniem, **solstitial points** (**equinoctial colure** i **solstitial c.**).

Colutea, s. (koliu'ti-a) bot. trzszczelina, eur.-azj. krzew strączkowy.

coly, s. (ko'li) zool. mysz ptak **COLIUS**, rodziny **COLIIDÆ**, rzędu łazców, długoogoniasty, Afr., od sposobu łożenia po gałęzi zwany także **mouse-bird**.

colymbion, s. (ka'limbaj'an) KW. kolimbon, naczynie na święconą wodę.

Colymbus, s. (-bes) zool. rodzaj nurów, ob. **grebe**.

colza, s. (kol'za) kolza, nasienie rzepaku **BRASSICA NAPUS**, Linn.; c. lub c. oil olej rzepakowy, **rape oil**, **rapeseed oil**.

com-, przedr. (kom; cum ł. we-spół z) spół-, współ-, przed samogłoską i przed h **co-**, przed l **col-**, przed r **cor-**, przed c, d, g, n, q, s, t, v, **con**.

coma, s. (ko'ma) 1) pl. **comas** med. śpiączka głęboka, rodzaj letargu, stan znacznego znieczulenia spowodowany chorobą, częsty przed śmiercią; ob. **coma vigil**; 2) pl. **comæ** astr. mglista masa otaczająca jądro komety; bot. czubek liści jak u szczytu palmy lub u ananasa, pęczek włosków na nasieniu bawełny itp.; opt. pasek światła dookoła soczewki; **C. Berenices** ob. **Berenice's**.

comacine, s. (ko'masin) hist. włoski mistrz budowniczy z początków średniowiecza.

Comanche, s. (komen'czy) hist. am. prawie doszczętnie wytępiony szczerp indiański.

Comanchean, s. (-en) geol. część okresu dolnej kredy w systemie mezozoicznym zachodniej Am. Pł.

comatose, adj. (ka'matoz) nieprzytomny, letargiczny.

comatulid, s. (komeciu'lid) zool. liliiowiec, **crinoid**, pływający swobodnie bez łodyżki, np. rozwierucha różowa w późniejszym wieku.

coma vigil, (k. wi'dżył) med. śpiączka czuwająca, w której chory leży nieprzytomnie lecz z otwartymi oczyma.

comb, s. (kom) 1) grzebień (do czesania); 2) zgrzebło, grzebło (do czesania bydła); 3) grzebień, mię-

sista narośl na głowie koguta; coś podobnego do grzebienia koguciego np. łuk na hełmie dragona itp.; 4) plaster miodu pszczelego **honeycomb** lub podobny twór osy; 5) grzebieniasty przyrząd do tatuowania; 6) bot. a) St. Zj. oset fiolkowy **purple cone-flower** **ECHINACEA PURPUREA** Moench, ob. **Brauneria**; b) pionowe blaszki ustawione promienisto na spodniej stronie kapelusza niektórych grzybów; 7) elek. kolektor maszyny elektr. zwłaszcza elektrostacyjnej; 8) geol. szereg kryształów wystających ze ściany żyły lub pieczary; 9) mal. przyrząd do malowania słów drzewnych lub do marmurkowania na tapecie; 10) tk. grępla; 11) woj. ciężki, cyngiel, haczek za którego pociąganiem kurek uderzy w panewkę; 12) zool. rozmaite narzędzia podobne do grzebienia, np. przegrzebek (**pecten**) ptasiego oka; głaszczki owada służące do czyszczenia rożków (czulków); przegrzebek skorpionia ob. **pecten**, itp.

comb, vt. 1) czesać; 2) iskać; przeszukać; przetrząść; 3) c. out wyczesać, usunąć coś niepotrzebnego, przeczyszczyć np. personel biurowy.

combat, s. (kom'bet) walka, bitwa, bój, potyczka, starcie, pojedynek; c. **zone** woj. teren walki, strefa operacji wojskowych, strefa bojowa.

combat, vi. (kombat') walczyć; vt. zwalczać.

combatant, s. (kom'batent) 1) uczestnik boju; 2) towarzysz broni.

comb disease, wet. parch drobiu.

Combe-Capelle, adj. (kăpkapel', schron skalny nad rzeką Combe (kăb) w departamencie Dordogne (dordoń) we Francji) archeol. związany z kulturą musterską starszej epoki kamiennej (paleolitu).

combed, adj. (komd) 1) czesany; gręplowany; 2) grzebieniasty, mający grzebień.

comber, s. (ko'mer) 1) tk. gręplarz; czesacz; 2) ob. **beachcomber**.

comb honey, (kom'ha'ni) plaster miodu, miód w plastrze.

combination, s. (kambinej'szn) 1) kombinowanie; 2) kombinacja, zespolenie, połączenie; 3) zespolony wyraz, wyraz złożony np. **public-minded**; **sunrise**; cudzołożyc; światopogląd; 4) związek osób jednego zawodu jak np. trust, liga, syndykat, unia robotnicza, stowarzyszenie fabrykantów itp.; 5) kombinacja zamku z obrotami za pomocą cyfr i liter; także sam zamek tak otwierający się; 6) podwłóczka na całe ciało, zwana także **union suit**, w Pol. (z fr. combinaison, czyt. kăbineza') kombinezon; 7) bot. i zool. nazwa złożona z dwóch wyrazów: nazwy rodzaju i gatunku albo także i nazwiska autora tej kombinacji: np. **Poa pratensis**, Linn.; 8) mat. kombinacja, obejmująca wszystkie możliwości w jakie szereg jednostek może być zestawiony—bez względu na ich porządek; w wariacjach i permutacjach ich porządek odgrywa ważną rolę; 9) min. postać krystaliczna złożona (o ścianach niejednakowych); 10) muz. w grze na organach grupa rejestrów; 11) w sza-

chach plan szeregu ciągów z uwzględnieniem rozmaitych możliwych ciągów przeciwnika i wynikających z tego zmian przy zachowaniu pierwotnie zamierzonego celu; c. **in restraint of trade** zмова fabrykantów w celu stworzenia monopolu i wyzyskania publiczności zabroniona ustawą Shermana **Antitrust Act** z 2 lipca 1890, którą uzupełniła następnie ustawa Clayтона z 14 paźd. 1914.

combinatory, adj. (-nej'tory) kombinacyjny.

combine, s. (kam'bjajn) 1) zespół; 2) roln. maszyna rolnicza łącząca żniwiarkę, scinającą tylko same kłosa, z młocarką, młocącą i młynkującą ziarno na polu, podczas jazdy; słoma zostaje na pniu.

combine, vi. (kombajn') 1) połączyć się dla wspólnej działalności (przeważnie w interesach handlowych); 2) chem. łączyć w związki chemiczne; vt. łączyć, godzić.

combined carbon chem. w żelazie i stali ta część węgla, która jest związana w węgiel (karbid), odr. od węgla grafitowego.

combing, s. (ko'min~) 1) czesanie włosów lub długiej wełny; (krótka wełnę grzepluje się, ob. **card**); 2) włos wyczesany grzebieniem; także peruczka z takiego włosu.

combining form forma wyrazu i, lub gr. użyta w połączeniu z drugim wyrazem jakgdyby przedrostek lub przyrostek, np. **carpo-** i **-phore**; w tym słowniku nieściśle obie części wyrazu określono jako „przedr.” i „przr.” (czyż one nie są); uczyniono to jedynie ze względu na konieczność oszczędzenia miejsca; jest to jedna z niedokładności wspomnianych w 8-ym ustępie Przedmowy.

comboloio, s. (kombolo'jo) różaniec mahometański (mający 99 gałek lub paciorków).

comb pottery (kom'pat'ri) archeol. ceramika nadbałtycka neolityczna (10000-7000 przed Chr.), tak zwana od zdobienia rysunkiem podobnym do zdobień drzewnych.

Combretum, s. (kambri'tom) bot. trzdziczek, liczny rodzaj drzew i krzewów zwrot. i podzw. z rodziny trzdziczkowatych, **TERMINALIA-CEAE** czyli **COMBRETACEAE**, dający owoc i mirobalan.

comb-shaped, adj. (kom'szejpd) grzebieniasty, grzebieniowy, grzebieniowaty.

combουργess, s. (kombör'dżes) hist. ang. 1) obywatel miasta; 2) członek grona obranych doradców sołtysa.

comburiometer, s. (komböri'miter) przyrząd do ustalenia proporcji powietrza potrzebnego do całkowitego spalania gazu.

combustibility, s. (-böstibi'liti) palność, zdolność do spłonięcia.

combustible, adj. (bos'tibi) palny, podlegający spalaniu.

combustible (s), s. opał, paliwo.

combustion, s. (kombös'czyn) 1) spalanie, spłonięcie; 2) zamęt, konfuzja, niepokój; 3) przest. a) pożar;

b) spalanie zwłok, dziś: **cremation**; c) zapalenie; 4) astrol. stan gwiazdy znajdującej się tak blisko słońca, że ginie dla oka w jego świetle; 5) chem. a) utlenienie, b) spalanie w analizie chem.; c. **chamber** palenisko, dymnica; c. **engine**, c. **motor** motor spalinowy; c. **gases** spaliny, gazy spalinowe.

come, vi. (kom) przyjść, przybyć, zbliżyć się, dojść; wynikać; dojść do czegoś, dojść do uczynienia czegoś; **coming Sunday** w najbliższą niedzielę, w przyszłą niedzielę; c. **about** wydarzyć się; wypaść; c. **across** napotkać na co; c. **after** a) przyjść (za kim, po kim); b) przyjść po co; c. **again**, c. **back** powrócić; c. **between** wejść między; c. **in** wejść; c. **in!** proszę (scil. wejść); c. **short** braknąć; c. **to** przyjść do siebie, oprzytomnieć; c. **to a head** dojrzeć (do wybuchu, np. czerak, spisek, trwająca niezgoda); c. **true** ziścić się.

comedia de santo (hisz. kome'ji'a de santo) hisz. widowisko z żywota świętych.

comedian, s. (komi'djen) 1) komik, aktor występujący w komeidiach; 2) autor komedij, komediopisarz; 3) komediant, człowiek udający w życiu coś innego niż czym jest.

comedias de capa y espada (kome'jas de ka'pa i espa'da; hisz.) średniowieczne sceny rycerskich założeń.

Comédie Française (kome'di'fran-se'z) Komedja francuska w Paryżu, jeden z najslawniejszych teatrów Europy, założony w 1680.

Comédie Humaine (fr. kome'di'üm'e'n) komedia ludzka, łączny tytuł szeregu powieści Balzaka (Honoriusz Balzac (balzak') 1799-1855).

comedienne, s. (kome'dien') 1) aktorka występująca w komeidiach; 2) komediantka, kobieta udająca w życiu co innego niż czym jest.

comedo, s. (kamido) pl. **comedanes** (-o'nis) i **comedos** (-oz) med. zaskórnik, pot. wąż; podskórny czopek łojowy na wystającym końcu czarny od brudu, stąd zwany pot. **blackhead**.

comedown, s. (kom'daun) 1) zejście w dół (np. w elewatorze, na ruchomych schodach, łódki z wysokiej fali); 2) upadek, poniżenie, niepowodzenie.

comedy, s. (ka'medi) komedia 1) sztuka sceniczna o pogodnym tle, często z zakresu bieżących zagadnień społecznych (np. „Divorçons!” (di-worsą', Rozwiódźmy się) Paillerona (pajro'na) aktualna ok. r. 1890); 2) coś śmiesznego, zabawne zajście w życiu, podobne do wymysłu scenicznego; zamieszanie; 3) w ang. (NIE w pol.) zabawna lub komiczna rola lub sytuacja w poważnej sztuce.

comeliness, s. (kom'lines) uroda.

comely, adj. (kôm'li) nadobny, urodziwy.

comes, s. (ko'miz) pl. **comites** (kami'tiz) 1) staroż. rzym. (początkowo) towarzyszy, (następnie) giermek, (nakoniec) członek swity ce-

sarskiej, rycerz; w w. średnich członek swity ambasadora; hrabia; 2) anat. żyła towarzysząca tętnicy, **VENA COMES**; 3) astr. mniejsza gwiazda towarzysząca jaśniejszej; 4) muz. w fudze odpowiedź na temat główny (**dux**); 5) KRK podręcznik zawierający listy (św. Hieronima i inne) używany we Mszy św.

comestible, adj. (komes'tibi) jadalny; -s, s. pl., żywność (sing.).

comet, s. (ka'myt) kometa (m. i f.); c. **finder**, c. **seeker** astr. przyrząd do szukania komety na sklepieniu niebios.

cometarium, s. (kometej'riom) przyrząd do przedstawiania ruchu komety na jego orbicie.

cometic, -al, adj. (kome'tik, -i) kometowy.

comfit, s. (kôm'fit) kandyz, kandyzowany owoc lub korzeń itp.; dawniej konfekt.

comfort, s. (kom'fört) 1) swoboda (od bólu, kłopotów itp.), wygoda, czas; 2) pocieszenie, osłoda, pokrzepienie; 3) pr. pomoc; 4) St. Zj. koldra, pierzyna; 5) komfort, dostatnie otoczenie.

comfort, vi. żyć wygodnie; vt. 1) pocieszyć, pokrzepić, dodać otuchy; 2) uwygodnić; 3) pr. pomagać.

comfortable, adj. (kom'fortebł, kom'fitebł) wygodny, dostatni, w miarę wystarczający, wolny od biedy i kłopotów; **I am c.** jestem zadowolony, jest mi tu wygodnie, niczego mi nie brak tu; **a c. house** dostatni dom urządzony z komfortem; c. **words** pocieszające słowa z biblij (Mat. 11:28, Jan 3:16, I. Tym. 1:15, I. Jan 2:1 i 2) włączone do komunii KA w 1548.

comfortable, s. 1) St. Zj. koldra, pierzyna, ob. **comfort**, s. 4); 2) ob. **wristlet**; 3) szalik na szyję.

Comforter, s. (kom'fortör) bib. Duch Święty (ew. św. Jana 13:26. pocieszyciel on, Duch Święty); c. St. Zj. pierzyna.

comfortless, adj. (-les) niepocieszony, bez otuchy, opuszczony.

comfort station publiczna wygodnia.

comfrey, s. (kom'fri) bot. żywokost **SYMPHYTUM**, roślina z rodziny szorstkolistnych **BORAGINACEAE**; ż. lekarski **common c. S. OFFICINALE**, Linn., od wleków używany w lecznictwie.

comic, -al, adj. (ka'mik, -al) komiczny, śmieszny, zabawny, pobudzający do śmiechu.

comic, s. 1) komik, aktor występujący w rolach komicznych; 2) komika, śmieszność, czynnik wywołujący (najczęściej przez dysproporcję) wrażenie śmieszności i pobudza do śmiechu; c. **opera** opera komiczna, utwór muzyczny stojący pomiędzy operetką a operą; c. **strip** pasek ilustrowanej opowieści wychodzącej w gazecie codziennej a złożonej z rysunków z wypisanym na nich dialogiem; także **comics**.

comiferous, adj. (komi'ferös) z czubkiem włosów.

coming, adj. (kômin~) nadchodzący, najbliższy, następny.

coming-on, adj. (k. an') ustępliwy.

Comintern, s. (kam'intern) Trzecia Międzynarodówka.

comism, s. (ka'mizm) komizm.

comitat, s. (ko'mitat) komitat, okręg administracyjny na Węgrzech.

comitatus, s. (-tej'tes) 1) grono giermków królewskich lub hrabiów; 2) hist. frankoński okręg administracyjny; 3) hrabstwo, powiat.

comitia, s. pl. (komi'szia, i. komi'cja) hist. rzym. zebranie.

Comitium, s. (komi'sziom i. komi'cium) w starożytnym Rzymie miejsce publicznych zebrań u stóp Kapitolu między Rostra (ob.) a Senatem.

comitragedy, s. (kamitra'dzedi) tragikomedja.

comity, s. (ka'miti) łagodność, przyjazne zachowanie się, uprzejmość; c. of nations grzeczność między państwami, urzędowa uprzejmość międzynarodowa, COMITIA GENTIUM.

comma, s. (ka'ma) 1) przecinek, znak pisarski; 2) krótka przerwa w mowie, rytmie, muzyce; muz. komma, komma, drobna różnica tonów; c. syntonium (k. sin'tonom) w proporcji drgań 81:80, c. ditonicum (k. dajta'nikom) w proporcji 531:441; 524:288 (Pythagorean comma); 3) skrót zamiast c. bacillus i c. butterfly; c. bacillus bakt. skrętek, prątek cholery azjatyckiej VIBRIO COMMA czyli SPIRILLUM CHOLERÆ ASIATICÆ (Robert Koch 1884); c. butterfly zool. pin.-amer. barwny motyl POLYGONIA COMMA; gąsienica żeruje na pokrzywie.

command, s. (komand', Ang. koma'nd) 1) rozkaz, rozkazywanie; 2) woj. rozkaz, komenda, okręg podlegający rozkazom, władza uprawniająca do wydawania rozkazów, zdolność wykonywania komendy, wykonywanie komendy; oddział wojska będący pod komendą; 3) fort. panowanie nad terenem; 4) przen. oprowadzanie czego, panowanie nad czym, władanie czymś, np. to have c. of the language władać językiem.

command, vi. rządzić, rozkazywać, wydawać rozkazy; vt. komenderować, rozkazywać; mieć nad czym władzę; opanować, np. polankę w lesie na przestrzeń strzału, przen. uczucia; this window commands a fine view z tego okna jest piękny widok, przed tym oknem roztacza się piękny widok.

commandant, s. (kamendant') komendant, naczelny oficer.

commandeer, vt. (komandir') zmusić do służby wojskowej, zabrać (ludzi, bydło lub przedmioty) na rzecz wojska, rekwirować.

commander, s. (kaman'dör) 1) komendant, naczelny oficer; 2) komandor, wyższy stopień w dawnych zakonach rycerskich i dzisiejszych organizacjach orderowych; 3) drewniany miotek; 4) w koszykarstwie przyrząd do prostowania pokręconej wikliny; 5) mar. komandor, ranga oficera marynarki w St. Zj. tuż po kapitanie; odpowiada randze podpułkownika armii; c. in chief na-

czelny wódz sił zbrojnych, w St. Zj. Prezydent, w Polsce Prezydent w czasie pokoju; w Anglii Król; C. of the Faithful wódz wiernych, tytuł mohametańskich kalifów i sułtanów.

commandery, s. (kamen'döri) komendatura, dowództwo (ranga i okręg).

commanding, adj. ('-din~) rozkazujący, panujący, opanowujący; w szcz. astrol. mający władzę, o sześciu pierwszych znakach zodiaku; c. post stanowisko dowódcy.

commandite, s. (koma'dit') kup. komandyta, spółka komandytowa, spółka kupca (odpowiedzialnego całym swym majątkiem) z akcjonariuszem odpowiedzialnym tylko swym wkładem kapitału; w St. Zj. uznana tylko w Luizjanie, ob. commendam, s. 2).

commandment, s. (komand'ment) polecenie, zalecenie, przykazanie; Ten C.-s Dziesięcioro Przykazań; c. -s of the Church KRk pięćoro (lub w niektórych krajach sześćoro) przykazań kościelnych, wymagających od wiernych: 1) święcenia niedziel i świąt nakazanych, 2) postów i wstrzemięliwości, 3) rocznej spowiedzi i przystąpienia do Sakramentu ołtarza (w St. Zj. we własnej parafii), 4) zaniechania uroczystości ślubnych w czas nie-dozwolony i 5) zawierania małżeństw przed własnym proboszczem; w niektórych krajach 6) przyczynienia się do kosztów utrzymania kościoła.

commassation, s. (komasej'szm) komasacja, urzędowa wymiana rozrzuconych parcel gruntu między właścicielami w celu możliwego zjednoczenia obszaru należącego do każdego z nich.

commassee, s. (koma'si) mon. stara srebrna moneta arabska, jeszcze będąca w obiegu, wartości 1 1/4 do 2 1/2 c. amer.

commatic temperament strojenie instrumentów na podstawie kom, ob. comma, s. 2) muz.

comma tract, (k. trakt) anat. dwa drobne przewody w rdzeniu kręgowym w okolicy szyjnej i piersiowej po obu stronach między pęczkiem klinowatym FASCICULUS CUNEATUS a podługowatym F. GRACILIS, ob. spinal cord.

commesasure, vi. (kame'żer) być równym komu lub czemu, sprostać komu lub czemu, dorównać komu lub czemu, doróść do kogoś lub czegoś.

Commelinaceæ, s. pl. (kameliny'si-i) bot. strójkowate, rodzina ziół jednoliściennych, spiderwort family, rzędu ENANTIOBLASTÆ lub XYRIDALES, obejmującego rodzaje strójk COMMELINA i trzykrótek TRADESCANTIA.

commemorable, adj. (kame'morebł) pamiętny, godzien pamięci, wiekopomny.

commemorate, vt. ('-morejt) uczcić pamięć.

commence, vi. 1) rozpocząć; 2) ukończyć kurs szkolny, otrzymać stopień akademicki; vt. wszcząć, zainicjować.

commencement, s. (-ment) 1) początek, rozpoczęcie, otwarcie; 2) dzień rozdawania dyplomów w zakładzie naukowym; 3) pr. ob. declaration.

commend, s. (kamend') lenno.

commend, vi. 1) wyrazić zgodę i uznanie; wyrazić się o kim lub o czym pochlebnie, pochwalić; 2) kość. nadać beneficjum kościelne; 3) pr. feud. nadać beneficjum królewskie lub pańskie w zamian za służbę lennika.

commendable, s. (-ebł) godny polecenia, chwalebny.

commendador, s. (-a'dor) hist. komendant okrętu hisz. lub weneckiego.

commendam, s. ('-em) 1) beneficjum; 2) ziemia przynależna do beneficjum; 3) w Luizjanie: komandyta, ob. commandite.

commendatory, adj. ('-etori) 1) pochwalny; 2) kość. a) korzystający z beneficjum; b) stanowiący beneficjum; c. abbott kość. duchowny lub świecki mający opactwo in commendam.

commensal, s. (kamen'seł) 1) współbiedak, osoba jedząca przy wspólnym stole; 2) biol. ustroj nie pasorzytniczy, a żyjący na innym ustroju albo z nim albo w nim, i żywiący się tym samym pożywieniem; c. adj. w biol. także - istic; -ly adv. współżyjąco; -ism, -ity, s. biol. wspólne pożywanie, współżycie.

commensurable, adj. ('-szurebł) 1) współmierny; 2) proporcjonalny; 3) dający się wyrazić jako wielokrotna pewnej wspólnej miary; -ness, -ability, s. współmierność.

commensurate, adj. (-ryt) 1) równy miarą lub rozmiarem; proporcjonalny, odpowiedni, odpowiadający; 2) ob. commensurable.

comment, s. (ka'ment) 1) komentarz, uwaga, wyjaśnienie, omowa wyjaśniająca (książkę, obraz, mowę); 2) komentowanie, dyskusja.

commentary, s. (-eri) zbiór komentarzy, uwag, codziennych zapisów itp., np. Komentarz Juliusza Cezara o wojnie z Gallami.

commentate, vt. (-ejt) komentować, objaśniać, omawiać.

commentation, s. (-ej'szn) komentowanie.

commentator, ('-tor) komentator, także (r.) commenter.

commerce, s. (ka'mörs) 1) handel, przemysł, wymiana towarów; 2) wymiana myśli, obcowanie towarzyskie; 3) duchowa wymiana, komunja; 4) przest. interes, komunikacja; 5) gra w karty, dawniejsza forma whiskey poker; 6) r. nieprawne obcowanie pićwie.

commercia belli (kamer'szia be'lli, i. komercja be'lli) pr. międzynarod. układy między stronami wojującymi związane z prowadzeniem wojny, np. o zawieszenie broni, o zapewnienie bezpiecznego przejazdu okrętu, o kapitulację itp.

commercial, adj. (kamör'szeł) handlowy, kupiecki, mający na celu w pierwszym rzędzie zysk pieniężny; c. law prawo handlowe; -ism,

-ity (-yzm, kamörszeliti) duch handlowy, metody kupieckie.

commercialize, vt. (-ajz) prowadzić na skalę kupiecką, prowadzić dla zysku, zrobić z czego handlowe przedsiębiorstwo lub korzystać z czego jakby z handlowego przedsiębiorstwa; 2) uprzemysłowić.

commercialization, s. (-zej'szn) uprzemysłowienie.

commerge, vi. zjednoczyć się, złączyć się, połączyć się z czym w jedno.

commination, s. (kaminej'szn) groźba, zapowiedź kary.

commingle, vi. (kamingł') zmieszać się z czym; vt. mieszać (rozmaite gatunki np. kawy, tytoniu itp.).

comminute, vt. (kami'njut) sproszkować, rozdrobnić.

comminution, s. (-'szn) 1) zmniejszanie, kruszenie; 2) chir. strzaskanie (kości), zdruzgotanie, złamanie kawałkowe czyli drobinowe **FRAC-TURA COMMINUTIVA**.

comminutor, s. (-'tör) roln. narzędzie do kruszenia grudy.

Commiphora, s. (kami'fora; kommi gr. guma, żywica) bot. liczny rodzaj drzew balsamicznych, **o. Balsamea**.

commiserable, adj. (kami'zerebi) pożałowania godny.

commiserate, vi. (-'zerejt) współczuć z kim **with**; -tion współczucie.

commissar, s. (kamisar') 1) komisarz; 2) komisjoner, pełnomocnik handlowy; 3) w Sowietach a) członek gabinetu, b) cywilny przedstawiciel rządu w wojsku.

commissarial, adj. (-'jet) komisarzski.

commissariat, s. (-'jet) 1) komisarjat, urząd komisarza, okręg i jurysdykcja; 2) woj. intendatura, urząd prowiantowy; w St. Zj. pod władzą **Quartermaster Corps**, w W. Br. **Army Service Corps**, w Pol. **Intendantury**; 3) dostawa żywności, zapas żywności.

commissary, s. (ka'miseri) 1) zarządca, pełnomocnik, wiernik; 2) w wielkich przedsiębiorstwach np. kolejowych, górniczych itp. oddział zakupu i dostawy materiałów; 3) komisarz policji itp.; 4) okręg administracyjny w Kolumbii w Amer. Płd.; 5) KA. delegat biskupi; 6) hist. St. Zj. wojskowy oficer prowiantowy; 7) pr. szk. sędzia w sądzie komisarzkim; 8) uniw. ang. urzędnik uniwersytecki; **c. court** KA. sąd biskupi pod przewodnictwem jego delegata; w Szk. sąd komisarzski.

commission, s. (kamy'szn) 1) komisja, grono osób z poleconym zakresem działania, na stałe lub czasowo; 2) zlecenie, upoważnienie; 3) pismo upoważniające; 4) popełnienie np. **c. of robbery** popełnienie rabunku; 5) kup. komisowe, prowizja; kurtaż; faktorne; poręczawicze; 6) mar. i woj. akt mianowania oficerem, rangą oficerską; 7) mar. **to put a vessel into c.** oddać okręt w czynną służbę; **c. of array** hist. ang. komisarz rekrutacyjny (przed r. 1500); 8) mech.

out of c. (o maszynie) chwilowo nie do użycia.

commission, vt. (kamysz'n) upoważnić, mianować, w szcz. nadać rangę oficerską.

commissionaire, s. (-er) komisjoner.

commissioned officer woj. oficer; **non-c. o.** podoficer.

commissioner, s. (-er) 1) komisjoner, w niektórych krajach, powiatach lub miastach wysoki urzędnik, naczelnik wydziału itp., np. **c. of police** szef departamentu policyjnego; 2) kup. komisjoner, agent handlowy prowadzący interes we własnym imieniu na rachunek obcy (mandanta).

commission plan zarząd miasta w ręku nielicznej obranej komisji, której każdy członek jest kierownikiem pewnego działu administracji; plan ten po raz pierwszy wprowadzono w życie w Galveston, Tex., w r. 1901.

commisural, adj. (kami'szoreł) styyczny.

commisure, s. styk, szew, fuga, linia styku; anat. spojenie, złączenie, **COMMISSURA**; spojenie powiekowe **COMMISSURA PALPEBRARUM**.

commit, vi. skazać na karę więzienną; vt. 1) poruczyć, powierzyć; 2) przekazać (pamięci, pismu, w książce pamiątkowej itp.); 3) popełnić (błąd, omyłkę, grzech, zbrodnię itp.); 4) **c. oneself** zobowiązać się; 5) przekazać (np. komisji).

commitment, s. (-'ment) 1) zobowiązanie się, oświadczenie obowiązujące do pewnych następstw itp.; 2) pr. warant na uwięzienie, **MITTIMUS**; 3) parl. odesłanie do komisji; 4) (gielda) kupno lub sprzedaż papierów wartościowych na podstawie depozytu na pokrycie różnicy kursu.

committee, s. 1) (kami'ti w Ang. komiti') komitet, grono osób obranych na krótki czas dla wykonania pewnej czynności, np. komitet balowy; 2) (kami'ti) komisja, grono osób obranych przez ciało prawodawcze lub tp. celem stałego czuwania nad pewnym zakresem działania np. **health c.** komisja zdrowotna; **finance c.** komisja skarbową; 3) osoba, której poruczono czynność; **C. on C.-s.** w senacie St. Zj. komisja-matka, to samo co w Izbie Ways and Means **C.**

committeeman (m), **committeewoman** (f) komitetowy (m), komitetowa (f); w St. Zj. polityczny kierownik partii w okręgu wyborczym, **ward**.

committer, s. ('ör) osoba która popełnia; przest. cudzołożca (m), cudzołożczyni (f).

commixtion, s. (-mik'szen) pomieszanie, połączenie, pr. rzym. zmieszanie dóbr.

commixture, s. (-miks'czör) 1) zmieszanie, 2) kość. włożenie odłamka opłatka do święconego wina; 3) pr. rzym. połączenie dóbr.

commode, vt. wygodzić; s. wygodzenie.

commodatum, s. (kamodej'tom) pl. -da'ta (-dej'ta) pr. wygodzenie, wypożyczenie rzeczy zwrotnej po bezpłatnym używaniu.

commode, s. (kamo'd) 1) fontaż, szeroka, misternie ułożona wstęga stojąca na fryzurze damskiej (1670-1730), zwana także **fontange** (fą-tanż'); 2) mebl. komoda, niska szafa z szufladami; 3) umywalnia z szufladami; 4) kryty stolec; 5) przest. rajfurka; **c. step** bud. stopień z obciążastym wstępem.

commodious, adj. (komo'djös) 1) pożyteczny, użyteczny; 2) przestronny, obszerny, wygodny; -ly adv. przestronnie; wygodnie; -ness, s. przestronność; wygodna.

commodity, s. ('diti) rzecz użyteczna, towar, przedmiot obrotu handlowego; **c. dollar** dolar oceniony nie według zawartości złota czy srebra a według swej siły nabywczej; **c. paper** trata zabezpieczona na transporcie towaru (mającego stały zbyt i nie podlegającego zepsuciu).

commodore, s. (ka'modor) 1) mar. St. Zj. oficer marynarki komendujący eskadrą; Ang. oficer marynarki w randze między kapitanem a kontr-admirałem; komandor (w wielu mar. odpowiadający randze pułkownika armii); 2) mar. najstarszy kapitan w grupie okrętów; prezydent klubu jachtowego; honorowy tytuł właściciela jachtu; kapitan pilotów; 3) największy okręt w konwoju lub flocie.

common, adj. (ka'myn) 1) wspólny, pospólny, spólny; 2) zwyczajny, częsty, pospolity; 3) prosty, powszedni, zwykły, codzienny; 4) gwarowy, potoczny; ordynarny, prostacki, wulgarny; 5) anat. spólny, powstały z dwóch części lub dzielący się na dwie części; 6) biol. niezróżniczkowany; 7) bot. pospolity, **OF-FICIALIS**; 8) gram. a) pospolity, np. **c. noun** imię pospolite, odr. imion własnych; b) spólny np. w rodzaju jak **parent**, **teacher**, w liczbie np. **who**, **any**; 9) kość. ob. **common**, s. 2); 10) leśn. (o materiale) sekaty, niedoborowy; 11) mat. spólny, przynależny do dwóch lub kilku wielkości; **c. denominator** spólny mianownik; **c. difference** różnica między dwiema sąsiadującymi liczbami progresji arytmetycznej; **c. measure** spólny dzielnik; **c. multiple** spólna wielokrotna; **least c. m.** najniższy spólny iloczyn; **c. ratio** mnożnik w progresji geometrycznej, ob. **geometric**.

common, s. 1) spólne, spólnota, dziś często o parkach np. **Boston Common**; 2) to co jest powszednie, codzienne; kość. rzecz właściwa na każdą okazję, odr. **proper**; 3) prawo kontraktowe albo zwyczajowe korzystania z gruntu obcego np. pastwiska, zbiórki łomu leśnego, pokłosa itp.; ob. **commons**.

commonage, s. (-ejdż) 1) prawo do spólnego pastwiska; 2) gmin, ob. **commons**.

commoner, s. 1) mieszczanin; **The C.** przydomek Williama J. Bryana, dwukrotnego kandydata na Prezydenta St. Zj.; 2) człowiek z ludu, nie-szlachcic; 3) Ang. student uni-

wersytetu nie pobierający stypendium; 4) Ang. przest. członek Izby Gminu, dziś M. P.

common law prawo zwyczajowe obowiązujące w Ang. i wielu krajach ang. odr. od kodyfikowanego prawa rzym. i nowoczesnych. c.-l. marriage pr. współżycie małżeńskie bez ślubu, ważne jako małżeństwo w krajach ang.; c.-l. wife pr. nieślubna żona.

commonplace, s. (-plejs) rzecz oklepana, dawniej: oklekotana.

commons, s. pl. (ka'myns) 1) gmin, nie-szlachta, „prosty lud”, „nieurodzini”; 2) **The C. czyli House of C.** Ang. Izba Gminu, niższa Izba parlamentu ang., odr. od **House of Lords** Izby Parów, Izby Panów, Izby Lordów; 3) zapasy żywności w spółnocie klasztornej, uniwersyteckiej itd., raczej ze spółnych zapasów; 4) spółny pokój jadalny w takiej spółnocie.

common school St. Zj. szkoła ludowa, także **grade s.**

c. sense zdrowy rozum; **common -sense**, adj. praktyczny, rozsądny.

c. stock kup. akcje zwyczajne, odr. **preferred**, ob.

c. time muz. takt czteroćwierciowy, także **c. measure**.

commonty (-ti) prawo do spółnej własności gruntu publicznego używanego na pastwisko, do korzystania z piasku i minerałów itp.; także sam grunt.

commonweal (k. uł) dobro publiczne, dawniej państwo, rzeczpospolita.

commonwealth (k. uel) państwo, rzeczpospolita, stan, spólnota, np. **C. of Australia**, **C. of Massachusetts**; imperium bryt. **British C. of Nations**; społeczeństwo, grupa społeczna. Uwaga: utarte wyrażenie: imperium brytyjskie nie odpowiada intencji ang. C. raczej zespół narodów brytyjskich.

commorancy, s. (ka'morensi) przest. mieszkanie, pobyt; **commorant**, s. (-rent) przest. mieszkanie.

commotion, s. (komo'szn) krzyk, gwar, zgłęb; 2) niepokój, żywy ruch; 3) powstanie, rozruchy; 4) med. wstrząśnienie, **COMMOTIO**, **CONCUSSIO**.

communal, adj. (ka'miuneł, komiuneł) miejski, komunalny, publiczny.

communalism, s. (ka'miunełizm') 1) komunalizm, system polityczny, w którym małe zrzeszenia, osady i ciała administracyjne mają gminny samorząd z władzą stosunkowo większą niż jednostka lub rząd centralny; 2) zool. system gospodarczy niektórych zwierząt jak np. mrówki, termyty, pszczoły, w którym istnieją wyraźne różnice kastowe i dostosowane do nich podział pracy.

communard, s. ('miunard) hist. fr. komunard, członek komuny paryskiej z r. 1871.

commune, s. (kamiun') 1) r. i poet. rozmowa; 2) gmina, ciało samorządne; 3) szczep, plemię; 4) hist. C. lub C. of Paris komuna paryska, a) rząd francuski 1792—1794; b) rząd fr. od 18 marca 1871 do 28 maja 1871.

commune, vi. 1) komunikować się, rozmawiać, obcować duchowo, **with** z (abl.); 2) przyjmować komunię św.; vt. komunikować (acc.), udzielić komunii św. (dat.).

communer, s. (-er) kość. komunikant.

communicable, adj. ('-ikebł) przenośny, zaraźliwy, zakaźny, udzielający się.

communicate, vi. ('-ikejt) 1) przest. brać udział, mieć udział; 2) kość. przyjąć komunię św.; 3) stykać się, łączyć się, być połączonym, np. pokoje; 4) znieść się z kim.

communicate, vt. 1) przest. dzielić z kim (zysk lub stratę); 2) kość. komunikować (acc.), udzielić komunii św. (dat.); 3) zarazić, zakażać, podać, przenieść; 4) zawiadomić (acc.), donieść (dat.); o-znajmić (dat.).

communicating artery anat. tętnica komunikująca się (mózgu), każda z trzech tętnic stanowiących tętnicę koło Willis. **circle of Willis** **CIRCULUS ARTERIOSUS WILLISII** (Tomasz Willis, anatom ang. 1622 - 1675).

communicating pole elek. biegun zwrotny, b. pomocniczy.

communicatio idiomatum (kamiunikej'szo idia'matom, ł. komunika'cjo idio'matom) teol. nauka że obie natury Chrystusa, boska i człowiecza, wzajemnie udzielają sobie swych właściwości.

communication, s. (kamiunikej'szn) 1) komunikowanie np. listu, tajemnicy, zakaźnej choroby itd.; 2) komunikacja, obwieszczenie o-znajmienie (ustne lub pisemne); 3) treść oznajmienia, komunikat; 4) komunikacja, środek transportacji (wóz, kolej, okręt, samolot, telefon, telegraf, radio, drogi, gościńce itd.); 5) posiedzenie łoży wolnomularskiego.

communicative, adj. ('-tyw) 1) rozmowny, chętnie udzielający informacji; 2) komunikacyjny, stanowiący część sieci komunikacyjnej, służący do ułatwienia komunikacji.

communio bonorum (kamiun'no bono'rom, ł. komu'njo bono'rum) pr. spółność dóbr, spółwłasność.

communio in both kinds kość. komunja pod obiema postaciami (chleba i wina); c. **in one kind** komunja pod jedną postacią (chleba).

communiqué, s. (St. Zj. kamiunike', Ang. kamiun'ikej, fr. komünike(j)') komunikat, biuletyn urzędowy.

communism, s. (ka'miunizm) komunizm, spólnota; -ist (-ist) komunista (m), komunista (f), zwolennik systemu społecznej organizacji w której własność jest wspólna; -ist, -ic adj. komunistyczny; 1) zgodny z zasadami komunizmu; 2) zool. gnieżdżący się w spółnym gnieździe; **C. International** ob. **International**; **C. Manifesto** program socjalistyczny Karola Marxa i Fryderyka Engelsa z r. 1848.

communistery, **communitorium**, s. (kamiunyst'ori, kamiunysto'riom)

falanster, ob. phalanstery.

community, s. (kamiu'niti) gmina, spólnota, grono osób żyjących w jednej miejscowości na tych samych prawach i w podobnych warunkach, np. spólnota mnichów, grono mieszkańców podmiejskiej osady zarobkujących w mieście; 2) państwo, społeczeństwo, społeczność, ogół, obywatelstwo powiatu, miasta, okolicy w miarę istnienia wspólnych interesów (gospodarczych, kulturalnych itd.); 3) spółność posiadania, własności, idei itd.; w szcz. spółwłasność między małżonkami w wielu krajach nie - angielskich; 4) podobieństwo natury, usposobienia itd.; c. **center**, Am. Pn., ośrodek dobrowolnych usiłowań obywatelskich w służbie publicznej, oświatowej, dobroczynnej itp.; c. **chest**, Am. Pn., fundusz dańków dobrowolnych na miejscowe cele publiczne; c. **church**, Am. Pn., wspólny gromadzkі kościół międzywyznaniowy; c. **house**, Am. Pn., sala gminna na publiczne zebrania, świetlica na posiedzenia i punkt zborny; c. **trust**, Am. Pn., fundusz stworzony z zapisów na cele upiększenia miasta, podnoszenia moralności i polepszenia bytu mieszkańców.

communize, vt. (ka'miunajz) komunizować, uzgodnić z zasadami komunizmu; -zation, s. komunizacja.

commutable, adj. (kamiu'tebi) wymienny.

commutation, s. (kamiutej'szn) 1) przest. wymiana towarów; 2) wymiana, zamiana, zastępstwo, w szcz. zastąpienie sumy wypłaty lub sposobu wypłaty, np. obniżenie ceny jazdy w abonamencie, zastąpienie kary więziennej grzywną itd.; 3) St. Zj. miesięczny abonament na przejazd z podmiejskiej osady do miasta i z powrotem; 4) elek. komutacja; 5) pr. zmiana wyroku w drodze łaski np. zamiana kary śmierci na karę więzienną; c. **of tithes** zastąpienie dziesięcin przez oznaczoną sumę pieniężną; c. **ticket** abonamentowy bilet kolejowy.

commutator, s. ('-tör) 1) elek. komutator, a) kolektor b) przełącznik; c. **bar** wycinek komutatora; c. **motor** silnik kolektorowy; c. **segment** ob. c. **bar**; 2) mat. czynnik w formule teorii Lie'a (Marius So-fus Lie, matematyk norw. 1842 - 1899) o nieskończenie drobnych zmianach w łącznych szeregiach.

commute, vi. (kamiu't) 1) służyć jako zastępstwo; 2) zastąpić spłatę ratalną wypłatą jednorazową, skaptalizować; 3) jeździć regularnie koleją za biletem abonamentowym od osady podmiejskiej do miasta i z powrotem.

commute, vt. 1) zamienić (coś za coś), zastąpić (coś czymś); zmienić karę na mniejszą w drodze łaski; hist. zmienić służbę wojskową na opłatę pieniężną.

commuter, s. (-er) 1) kolejowy pasażer abonamentowy; 2) elek. komutator.

Comnenian, adj. (komni'njen) dotyczący dynastii bizantyńskiej Ko-

mnenów (od połowy w. XI do połowy w. XV).

comodo, adj. (komo'do) muz. swobodnie.

comoid, adj. (ko'mo - id) pendzelkowaty, podobny do pęczka włosów.

comose (ko'mos), **comous**, adj. (ko'mös) włochaty, kosmaty; bot. mający włoski, mający pęczek włosów.

Comox, s. (ko'moks) Indianin ze szczepu Saliszan na zach. wybrzeżu Kanady.

compact, adj. (kompekt') 1) przest. ściśle związany, spojony z czym lub z kim; 2) złożony z czego (of); 3) ściśły, zwięzły, gęsty; 4) bot. (liście lub płatki) tak ściśle przylegające że wyglądają jak jedna masa; 5) retor. zwięzły, treściwy; c. mole mar. molo ciągle.

compact, s. (kam'pekt) 1) układ, umowa, kontrakt; 2) małe etui na puder i ruż; 3) med. okład, kompres; 4) przest. ciało o zwartej strukturze; 5) przest. spisek, zmo-wa.

compactly, adv. (kompekt'li) spo-ście, zwięzle, treściwie.

compactness, s. (-ness) zwięzłość; c. of wood ściśłość drewna.

companion s. (kampe'njen) 1) towarzysz; przest. spółnik, małżonek; 2) przest. pogardl. kumpajn; 3) członek najniższej klasy orderu; 4) pendant (pa'da~') rzecz stanowiąca z drugą rzeczą parę, np. c. picture obraz, świecznik itp.; 5) osoba najęta do towarzyszenia w charakterze zaufanego doradcy, pomocnika, sekretarza, wykonawcy itd.; 6) astr. gwiazda towarzysząca drugiej, ob. comes; 7) mar. wejściówka, a) wzniesiona nakrywa na lukę albo b) wysoka pokrywa z pionowymi drzwiczkami na pokład; hatchway c. wejściówka luki.

companion cell, bot. komórka towarzysząca przy aparatach szparkowych w skórze roślin.

companionable, adj. (-ebi) towarzyski.

company, s. (kom'pani) 1) towarzyszenie; 2) towarzystwo; 3) zebranie towarzyskie, grono gości, goście; 4) spółka handlowa; 5) and Co. i spółka, osoby nie wymienione imiennie w firmie, stąd: c. otoczenie, pomocnicy, np. Pasteur and company Pasteur z asystentami; 6) zespół muzyczny, teatralny, cyrkowy, ob. stock c.; 7) stali towarzysze; 8) woj. kompania, zazwyczaj pod komendą kapitana; 9) mar. załoga okrętu wraz z oficerami.

comparable, adj. (kom'parebi) dający się porównać z (abl.) with; godny porównania z (abl.) to.

comparatival, adj. (kamperataj'w) gram. w stopniu wyższym, dotyczący stopnia wyższego.

comparative, adj. (kompe'ratiw) 1) porównawczy, dotyczący porównania, zdolny do porównywania; 2) porównawczy, obejmujący studia porównawcze z pewnego zakresu wiedzy; 3) oceniony porównawczo, względny; 4) gram. w stopniu wyż-

szym (o przymiotnikach i przysłówkach np. colder zimniejszy, zimniej).

comparative, s. gram. stopień wyższy.

comparatively, adv. (-li) stosunkowo. w porównaniu z (abl.)

compare vi. (kompe'r) równać z (abl.), w porównaniu przedstawiać się; współzawodniczyć.

compare, vt. 1) porównać z (abl.), to; 2) porównywać w celu znalezienia podobieństwa lub różnic; with; 3) gram. stopniować (przymiotniki i przysłówki); 4) przest. zdobyć, dostać.

compare, s. porównanie, możność porównania, beyond c. poet. bez porównania, nie zrównany.

comparison, s. (kompa'risyn) 1) porównanie; 2) gram. stopniowanie; 3) ret. zwrot zawierający porównanie; beyond c. nie do porównania; in c. w porównaniu z (abl.) with lub to, stosunkowo.

comparograph, s. (kampe'rograf) przyrząd do porównywania odbitek palców.

compart, vt. (kompart') dzielić.

compartment, s. (-ment) 1) przedział (np. w wagonie), schowek (np. w biurku); odcinek (np. w ogrodzie, na grzędce); oddział; 2) część budowli, obrazu itp. stanowiąca pewną całość; 3) log. dział, grupa wyłączona z całości, np. w spisie robotników na Półd. biali i czarni; w spisie ludności: lekarze, lekarze tu urodzeni, lekarze żonaci; 4) mar. przedziały, na jakie wnętrze okrętu jest podzielone za pomocą grodzi.

compass, adj. (kom'pas) kolisty, krągły, tworzący krzywą, w szcz. półkolisty, np. c. window brzechate okno.

compass, s. 1) kompas, busola, przyrząd do mierzenia kierunku na kuli ziemskiej za pomocą igły magnetycznej obracającej się swobodnie na czopie umieszczonym w środku koła, na którego obwodzie oznaczone są strony świata; 2) cyrkiel, miernik, zwykle w pl. compasses, przyrząd do kreślenia kół i do przenoszenia wymiarów; 3) granica, obręb, zasięg, obszar ograniczony widnokregiem lub czym innym, fizycznie lub przenośnie; 4) astr. Compasses Cyrkiel ob. Circinus; 5) łucz. a) łuk lub strzały; b) kąt wzniesienia tego łuku; 6) muz. zasięg tonów lub dźwięków (głosu lub instrumentu).

compass, vi. 1) okrążyć; 2) tworzyć koło, być krągłym.

compass, vt. 1) planować, zamierzać, układać, wymyślać; 2) obejmować (dookoła), okrążyć; 3) osaczyć, oblegać; 4) dokonać czego, osiągnąć co, zdobyć; 5) objać myśla.

compass card tarcza kompasowa, koło wspomniane powyżej, ob. compass, s. 1), z podziałką obwodu na 360° a na 32 główne kierunki: N, N by E, NNE, NE by N, NE, NE by E, ENE, E by N, E, E by S, ESE itd.

c. corrector magnes lub tp. przedmiot umieszczony blisko kompasu, w celu zneutralizowania wpływu magnetycznych samego okrętu.

compassion, s. (kompe'szn) współczucie; -ate adj. współczujący.

compass plant bot. roślina kompasowa; nazwa rozmaitych roślin, których liście lub gałęzie wskazują jeden z głównych kierunków kompasu, np. sałata południowa prickly lettuce LACTUCA SCARIOLA, Linn.

c. roof dach oparty na krokwiach obciążastych, c. rafters.

compaternity, s. (kompater'niti) kumostwo, kmotrostwo, duchowa więź istniejąca między rodzicami chrześnymi a dzieckiem chrześniakiem lub między rodzicami chrześnymi a rodzicami dziecka.

compatibility, s. (-tib'lyti) zgodność.

compatible, adj. (kompa'tibi) 1) zgodny, dający się pogodzić, harmonijny, mogący istnieć razem; 2) log. zgodny, nieprzeczący sobie wzajem; 3) przest. współczujący.

compatient, adj. (kompej'szent) współczujący.

compatriot, s. (-pe'triot) rodak (m), rodaczka (f).

compeer, s. (kompi'r) ob. peer.

compel, vi. (kampe'l) użyć prze-ważającego wpływu; vt. 1) nastawać, nalegać, zmusić, przymusić (fizycznie lub moralnie); 2) wymusić; 3) spędzić razem; 4) przewy-ciężyć, podbić.

compellation, s. (kampelej'szn) tytułatura, należyty sposób tytułowania.

compelling, adj. part. (-in) znie-walający do uwagi, do rozmyślenia, mający nieprzewyciężoną siłę zwrócenia na siebie uwagi.

compendious, adj. (-pen'diös) po-dany w skrócie, zwięzły.

compendium, s. (-om) kompenn-dium, podręcznik zawierający zwię-złe wiadomości, np. słownik, encyklopedia, leksykon, skrót, wyciąg dotyczący jednej gałęzi wiedzy lub wielu.

compensate, (-pensejt) vi. —for powetować; vt. 1) wyrównać, od-płacić, zapłacić (równą wartością), odszkodować; 2) kol. zmniejszyć spąd na stromym skłęb; 3) mech. wyrównać, skompensować. wyważyć. **compensating gear** tryby wyrównujące, tryby dyferencjału.

compensation, s. (-szn) 1) od-szkodowanie, odpłata, kompensacja, (czynność, zasada, suma (kompen-sata) lub przedmiot); 2) biol. kompensacja, poprawa albo usiłowanie poprawienia niedoboru w pewnym narzędzie przez przerost (hyper-trophy) innego narzędzia albo zdrowych części tego samego narzędzia; ob. 7) med.; 3) chem. wyrównanie, w pewnych związkach chem. opty-cznie nieczynnym, znoszenie się wpływu atomu asymetrycznego z wpływem innego, (internal wewnętrzne, jeżeli oba atomy są w tej samej molekule, a external zewnętrzne, jeżeli w różnych); 4) elek. kompensacja, niweczenie wpływu pola magnetycznego wzbudzonego przez uzwojenie twornika; 5) geol. ob. isostatic; 6) mech. równoważe-

nie przeciwnych sił; 7) med. kompensacja, stan przerostu komór sercowych przy wadach serca, w celu utrzymania normalnego krążenia krwi u chorych na serce; 8) pr. kompensacja, kompensata; cyw. wzajemne zniesienie zobowiązań; rob. suma należna robotnikowi lub jego rodzinie na wypadek uszkodzenia w pracy; 9) opt. dostosowanie spóźnienia promienia światła względem innego; także przyrząd sprawiający to dostosowanie, ob. **compensator**; 10) psych. szukanie czegoś co zastąpiłoby coś niedosiężnego.

compensator, m. (-tör) wyrównawczy, kompensator, wydłużka.

compete, vi. (-pi't) współzawodniczyć, współubiegać się, konkurować.

competence, s. (-petens) 1) zdolność i możliwość zaspokojenia potrzeb życiowych; 2) zdolność umiejętności, dostateczny zasób wiedzy do spełnienia pewnej czynności; w szcz. w pr. zdolność prawna; 3) geog. fiz. zdolność strumienia do transportowania mułu obliczona na podstawie rozmiaru największego żwiru jaki woda potrafi przemieścić na pewnej przestrzeni, odr. **capacity** 5); 4) kompetencja, zakres praw urzędu.

competent, adj. (-petent) kompetentny, odpowiednio uzdatniony, właściwy.

competition, s. (-pety'szn) konkurencja, współzawodnictwo, współubieganie się.

competitive, adj. (-pe'tyitiw) konkurencyjny; c. **point** miejscowość obsługiwana przez kilka współzawodniczących linii transportowych.

competitor, s. (-tor) współzawodnik, kup. konkurent.

competitress, -trix, s. (-tres, -triks) współzawodniczka, kup. konkurentka.

compilation, s. (-pilej'szn) kompilowanie, kompilacja, zbieranie lub zbiór wypisków z aktów, książek itp.

compiler, **compiler**, s. (-tör, -pa'jler) kompilator.

compile, vt. (-l) kompilować.

compital, adj. (kam'piti) 1) hist. klas. rozstajny, ob. **compitum**; 2) bot. przecinający się pod ostrym kątem.

compitum, s. (kam'pitom, ł. kom'pitem) pl. -ta (-ta) hist. kl. rozstajna droga, rozdroże (z kaplicą na cześć miejscowych bóstw), gdzie odprawiano doroczne uroczystości **COMPITALIA**.

complacence, s. (-plej'sens) zadowolenie, chęć dzielenia się uczuciem zadowolenia i zyczliwości, uprzejmość; adj. -cent zadowolony, zyczliwy, uprzejmy, uprzedzający grzeczny.

complain, vi. (-plejn') 1) żalić się, skarżyć się, utyskiwać, lamentować, szemrać; 2) żałować się, wnieść zażalenie, dawniej: wnieść załobę; 3) skwierczeć, jak koło lub tp.; dawniej też o ludziach, dziś przest.

complainant, s. (-ent) pr. powód.

complaint, s. (komplejnt') 1) wyraz żalu, bólu, powód zażalenia; 2) przedmiot zażalenia, w szcz. ból lub choroba; 3) skarga lub poemat żałosny; 4) pr. skarga, pozew; dawniej obżalowanie; 5) zażalenie, skarga, dawniej załoba.

complaisance, s. (-ple'zens) uprzejmość, grzeczność.

complaisant, adj. (-zent) uprzejmy, grzeczny, ugrzeczniony; -ness, s. ugrzecznienie (z widoczną chęcią przypodobania się i pozyskania, odr. **complacence**, ob.).

complement, s. (kom'pliment) 1) dopełnienie, uzupełnienie; 2) całość, pełna ilość, komplet; 3) biol. komplement, dopełniacz, ciało zawarte w surowicy krwi i w pierwoszczu (protoplazmie), które razem z innymi ciałami niszczy bakterie itp.; 4) geom. dopełnienie kąta do 90°; 5) gram. dopełniacz; 6) her. pełnia (księżyc); 7) mar. cała załoga okrętu; oficerowie i majtkowie; 8) mat. dopełnienie arytmetyczne, liczba dopełniająca inną do liczby o jedną cyfrę wyższą np. 3 jest dopełnieniem 7 (razem 10), 221 dopełnieniem 779 (razem 1000); 9) muz. interwał uzupełniający dany interwał do oktawy.

complement, vt. dopełnić.

complemental, adj. (-mentl') uzupełniający; c. **air** fizjol. powietrze dopełniające, ilość powietrza (około 1630 cm kubicznych) jakie osoba dorosła może wdechnąć ponad zwyczajny zasób, **tidal air** (około 490 cm. kubicznych); c. **male** zool. drobna męska paka pasorzytuja na zwyczajnie obojętnie paki.

complementary, adj. (-teri) 1) dopełniający; 2) wzajemnie uzupełniający; 3) o barwie dopełniającej, dotyczący dwu barw uzupełniających się w kolor neutralny albo szary, ob. **afterimage**.

complete, adj. (kompli't) 1) zupełny, całkowity; 2) doszczętny; 3) skończony, ukończony.

complete, vt. 1) skończyć, ukończyć, doprowadzić do końca; 2) skompletować, uzupełnić.

completion, s. (-szn) ukończenie, dokończenie, wykończenie, dokonanie.

complex, adj. (kampleks' i kam'pleks) 1) złożony, składający się z kilku części; 2) skomplikowany; 3) chem. o solach. jonach itp. złożonych z prostszych soli, jonów itp.

complex, s. (kam'pleks) 1) kombinacja licznych części składowych, szczególnie zespół rozmaitych czynników wpływających; 2) chem. kompleks, połączenie lub związek kompleksny, lub sprzężony. 3) geol. zbiór rozmaitych skał ściśle z sobą zwartych; 4) gram. zdanie złożone; 5) psych. kompleks, zbiór doświadczeń, wspomnień i pragnień, na tle którego wytworza się nieświadomie przemożny wpływ opanowujący jednostkę, jej poglądy i postępowanie, np. **inferiority** c. podświadome poczucie niższości, braku zdolności itp. powodujące często na przekór

objawy arogancji, hałaśliwe zachowanie się itp.

complex, vt. (kompleks') zagmatwać, zrobić zawiłym, utrudnić.

complexion, s. (-szn) 1) płęć, barwa cery, wygląd skóry ludzkiej; 2) hist. kompleksja, temperament, w fizj. średniowiecznej i filozofii naturalnej pewien stosunek właściwości: gorący, zimny, wilgotny, suchy **hot, cold, moist, dry**, dla oceny przyrody ciała, „kompleksja krewna, koleryczna, flegmista, melankoliczna”, **sanguine, choleric, phlegmatic, melancholic humor** lub **temperament**; 3) ogólny wygląd, wrażenie jakie wywiera całość np. nowiny, sprawozdania, kursów giełdowych itd.; 4) wygląd osobisty, postawa, więź. budowa ciała, charakterystyczna cecha postawy osobistej; dawniej: postanowienie ciała; 5) zawiłość, zawiła kombinacja.

complexioned, adj. (-d) mający pewną cechę charakterystyczną, np. **ruddy** c. mający rumianą cerę.

complexity, s. (-iti) 1) złożoność, zawiłość; 2) komplikacja, zawiąkanie.

complex sentence gram. zdanie złożone ze zdania głównego i pobocznego (jednego lub więcej); ob. **compound** s.

compliance, s. (komplaj'ens) 1) przest. grzeczność, uprzejmość, ustepliwość; 2) zgodliwość, powolność, chętnie dostosowanie się lub zastosowanie się do czyich życzeń; **in c. with** (dawniej: to) zgodnie z (abl.); 3) mech. a) możliwość wyginania się pod naciskiem; b) wielkość wygięcia na jednostkę użytej siły.

compliant, adj. (-ent) powolny, zgodny, dostosowujący się, uczynny.

complicacy, s. (-plikesi) złożoność. rzecz złożona, sytuacja skomplikowana, zawiłość.

complicate, adj. złożony, skomplikowany.

complicate, vi. stać się skomplikowanym.

complicate, vt. złożyć, skrócić, zwić, zwikłać, skomplikować, uczynić zawiłym.

complicated, adj. (-kejtyd) złożony, składający się z wielu kawałków kunsztownie zestawionych, skomplikowany; med. c. **fracture** złożone złamanie kości; c. **wound** rana zawiłana czyli złożona, **VULNUS COMPLICATUM**.

complication, s. (-szn) komplikacja, powikłanie, powiększenie zawiłości, przybycie nowego czynnika (w sytuacji życiowej, powieściowej, scenicznej, w chorobie itd.).

comply, s. (kam'plis) przest. uczestnik zbrodni; dziś: **accomplice**.

compliment, s. komplement, uprzejme i pochlebne powiedzenie; ukłon, pozdrowienie przesłane dla okazania uwagi; przest. podarunek; c-s of the season życzenia świąteczne.

compliment, vi. komplementować się wzajem, wymieniać grzeczne

słówka; vt. wyrażać zgodę w słowach uprzejmych i pochlebnych, chwalić w formie uprzejmej i dyskretniej, np. zgrabnym komplemtem albo nadaniem tytułu, dyplomowi honorowego itp.

complimentary, adj. ('-eri) grzecznościowy, z grzeczności; w szcz. St. Zj. bezpłatny, np. c. *ticket* bilet teatralny od zarządu, c. *copy* książka od autora itp.

complimentation, s. (-ej'szn) wymiana komplementów.

complin(e), s. (kam'plyn) kość. kompleta, ostatnia wieczorna modlitwa liturgiczna (odmówiona po niesporach), także *night song*, ostatnia godzina kanoniczna.

complot, s. (kam'plot) spisek, spryszczenie, zмова.

complot, vi. (kamplat') knuć spisek, spiskować.

complotter, s. (-er) spiskowiec.

compluvium, s. (komplu'wium) hist. kl. kompluwium, kwadratowy otwór w dachu nad atrium, którego w czas deszczu woda spływała do zbiornika *impluvium*.

comply, vi. (-plaj') być powolnym, zastosować się do (gen.) *with*, dawniej *to*; ustąpić, zgodzić się; przest. objać, obejmować.

component, adj. (kampo'nent) składowy, stanowiący część czegoś złożonego, chem. składnikowy np. *multicomponent* wieloskładnikowy.

component, s. 1) część składowa, chem. składnik; kuch. ingrediencja; 2) astron. każda część gwiazdy podwójnej lub zbiorowej; 3) mat. w dodawaniu: składnik, w odejmowaniu: odjemna i odjemnik, w mnożeniu: czynnik, w dzieleniu: dzielna i dzielnik; 4) mech. każdy z czynników na jakie podzielić można napęd, wektor, moment kierujący, chyżość itp.

comport, vi. (-port') 1) wytrzymać, wytrwać; 2) zachowywać się; 3) godzić się z czym, harmonizować.

compose, vi. (kompo'z) 1) komponować; 2) harmonizować; 3) układać się, dobić targu; vt. 1) składać (z części), dzisiaj przeważnie w trybie biernym; 2) układać, komponować (dzieło literackie, malarzkie, rzeźbiarskie, muzyczne, itp.); 3) opanować (uczucia) np. *to c. one's emotions*.

composed, adj. (-d) 1) ułożony, skomponowany; 2) opanowany.

composedly, adv. (-hi) spokojnie, z opanowaniem się.

composer, s. (-po'zer) kompozytor (utworu muzycznego).

composing, adj. part. 1) komponujący; 2) składający (czcionki), druk. c. *room* zecernia, c. *rule* zecernia, c. *stick* winkielak, kątnik, przekątnik.

Composita, s. (kampa'zita) bud. porządek architektoniczny złożony czyli rzymski (joński i koryncki) zdomowiony w Rzymie.

Compositae, s. pl. (-ti, i. kompo'zite) bot. złożone, najliczniejsza rodzina roślin, (przeszło 900 rodzajów a 13,000 gatunków); obejmuje dwie

podrodziny: rurkowych *TUBIFLO-RÆ* i języczkowych *LIGULIFLO-RÆ*; wielu uczonych traktuje wiele rodzajów jako osobne rodziny; ob. np. *Asteraceae* i *Asterales* str. 156.

composite, adj. (kam'pozit) 1) złożony, składający się z oddzielnych części; 2) bot. złożony, należący do rodziny *COMPOSITÆ*; 3) bud. złożony, należący do porządku architektonicznego *COMPOSITA*; 4) gram. a) złożony np. zdanie, ob. **complex** i **compound**, złożony np. wyraz jak: *landscape*, krajobraz; c) zmieniający pochodzenie lub źródło (rdzeń) np. *good* — *better*, dobry — lepszy; 5) okrętown. składający się z żelaznego szkieletu a drewnianych części jak stępka, odyłowanie, pokład; c. *carriage* Ang. wagon kolejowy zawierający przedziały dla rozmaitych klas jazdy; c. *photograph*, c. *picture*, c. *portrait* fotografia lub portret zrobiony z dwóch fotografii lub portretów przez sztuczne połączenie; c. *sylogism* log. wniosek z kilku przesłanek (więcej niż dwóch).

composite, s. rzecz złożona; bot. roślina z rodziny złożonych, *COMPOSITÆ*.

composition, s. (kampozyszn) kompozycja, 1) składanie, połączenie, układanie, czynność i rodzaj tworzenia dzieł literackich, muzycznych itp.; 2) skład, układ, sposób złożenia, mieszania różnych materiałów; 3) ułożenie się, układ, kompromis, ugoda, załatwienie punktów spornych; 4) dzieło muzyczne; 5) wypracowanie stylistyczne; 6) druk. skład, dawniej: zac; 7) gram. połączenie wyrazów lub źródłosłów w jeden wyraz, wyraz złożony, zrost, np. *alright*, *dobranoc*; 9) pr. zgodzenie, umorzenie długu; 10) szt. p. połączenie wszystkich części dzieła sztuki w celu stworzenia harmonijnej całości; c. *cloth* konopne płótno pokryte warstwą nieprzemakalną.

compositive, adj. (-po'zytiw) z kompozycji, syntetyczny.

compositor, s. ('-zitör) druk. zecer, składacz; przest. pośrednik w zgodzeniu sporu; przest.: kompozytor, dzisiaj tylko *composer*.

compossible, adj. (-po'sybił) mogący istnieć razem z czym innym.

compost, s. ('-post) roln. kompost, mieszanina (śmiecica, chwastów, gnoju itp.) zbierana na nawóz; c. *heap* gnojowisko; vt. 1) robić kompost; 2) znawzić przegniłym kompostem.

composture, s. (-pas'czör) kombinacja; kompozycja; przest. kompost.

composure, s. (-po'zör) 1) panowanie nad sobą, opanowanie uczuć, powaga i spokój w zachowaniu się; 2) przest. postawa; 3) przest. więź, coś co jednoczy.

computation, s. (-potej'szn) piątyka; -ship kompania pijacka.

compote, s. ('-pot) 1) kompot (z owoców); 2) kompotierka, naczynie na kompot lub owoce; 3) potrawka z gołębi, przepiórek itp. z groszkiem i grzybkami.

compound, adj. (kampound') złożony, niejednorodny, składający się z różnych części lub składników (ingredyencji) itp.; bot. mający podobne części zebrane w jedną całość; elek. c. lub *c.-wound* szeregowo-bocznikowy, głównikowo-bocznikowy; gram. złożony, np. wyraz; w szcz. o zdaniu (c. *sentence*) składającym się z dwu lub kilku zdań współrzędnych, a w mniej ścisłym stosowaniu także ze zdania głównego i pobocznego, jeżeli to drugie zdanie jest tylko formalnie podrzędne, ale w znaczeniu współrzędne; tk. mający więcej niż jeden węzeł lub osnowę dla utworzenia desena; zool. złożony z dwóch lub więcej jednostek lub podobnych części; c. *dredger* mar. pogłębiarka kubiowa i ssąca. c. *interest* kup. procent składany (z procentem od procentów).

compound, s. (kom'paund) 1) zbiór, zespół, mieszanina, kompozycja; 2) na Dalekim Wschodzie grupa budynków z obejściem, stanowiącym mieszkanie Europejczyka; w Afr. Płd. a) obszar na czworaki tubylczych robotników b) rzeźnia na p.ślednie bydlęta tych robotników; c) ostatnie bydlęta tam bite; 3) chem. składnik, związek chemiczny; 4) gram. złożony wyraz p.sany razem lub z łącznikiem, np. *upstart*, *passer-by*.

compound, vi. (kompaund') ugodzić się; zawrzeć ugodę kompromisową.

compound, vt. 1) złożyć, składać, jednoczyć, łączyć, wiązać; 2) ugodzić, zagodzić, doprowadzić do kompromisu; 3) chem. zmieszać kilka składników w masę chemiczną, niejednorodną, fizycznie jednorodną lub niemal jednorodną np. farbę, masę plastyczną, proszek do pieczenia itp.; 4) kup. obliczać na procent składany; 5) pr. karne, zagodzić sprawę karną przez nawiązkę, c. a *felony* (w nowoczesnym prawie wzbronione).

compound-complex sentence gram. zdanie złożone ze zdań w porządku i z zdania pobocznych (podrzędnych).

comprachico, s. (kompraczi'ko pl. -s (-koz) hist. handlarz dzieci w szcz. okaleczających.

comprador, s. (-pra'dör) 1) w Chinach miejscowy agent w biurze amer. lub eur. (handlowym lub rządowym); 2) dawniej: rodzimy kamerdyner w eur. domu w Indiach lub Chinach.

comprecation, s. (-prekej'szn) spólna modlitwa.

comprehend, vi. (-prehend') pojmować.

comprehend, vt. pojąć, objaśnić rozumem, zrozumieć; 2) objaśnić, obejmować, ogarnąć, mieścić, np. *nations* *comprehended in the U.S.S.R.*

comprehensible, adj. (-ibi) zrozumiały; także: *comprehensible*.

comprehension, s. ('žen) 1) pojęcie, zrozumienie; 2) zdolność pojmowania, pojętność; 3) hist. *KA.* włączenie nonkonformistów do *KA.* przez rozszerzenie warunków komunii.

comprehensive, adj. (‘-zyw) 1) zwięzły, zawierający wiele; 2) pojętny; 3) log. intensywny.

compress, s. (kom’pres) 1) med. okład, dawniej: kompres, kompresja; 2) prasa do bawełny itp.

compress, vt. (kompres) ścisnąć, prasować, zmniejszać pojemność przez nacisk, o (powietrze) zgęszczać, sprężać, (o robotniku, nurku) przyzwyczajając do sprężonego powietrza; przest. a) uściśnąć; b) uściśnąć.

compressed, adj. part. spłaszczony jak np. niektóre ryby; c. air powietrze sprężone (zgęszczone), c. air drill świder pneumatyczny.

compressible, adj. (-pre’sybl) ściśliwy; **compressibility** s. (-ibi’lyti) ściśliwość.

compressing air pump sprężarka.

compression, s. (-szn) 1) sprężenie, ściskanie, kompresja, nacisk; kondensacja, zgęszczenie; 2) astron. i geol. wielkość spłaszczenia planety, komprajja; 3) poddanie robotnika pod napór sprężonego powietrza przed wejściem do kotła lub do tp. pracy; 4) mech. wielkość spłaszczenia wykonanego przez kompresję wyrażona w stosunku do jednostki długości; c. cock szybek; c. strength wytrzymałość na ściskanie; c. coupling ob. cone coupling; c. molding kształtowanie, formowanie przez ściskanie (masy plastycznej, szkła, metalu w proszku itp.); c. m. machine prasa do kształtowania mas plastycznych przez ściskanie; w odr. od injection molding kształtowania przez zastrzyk, lub extrusion m. kształtowania przez wyciskanie z dyszy.

compressional, adj. (-ei) wykonujący nacisk.

compressive, adj. (kompre’syw) ścisający, mar. c. stress naprężenie ścisające.

compressor, s. (-ör) 1) anat. (mięsień) naciskacz; 2) chir. a) ścisakcz, krępulec, turnikiet; b) kleszczyki; 3) mar. przyrząd do badania siły liny lub kabla; 4) mech. kompresor, sprężarka.

comprisal, s. (kompraj’zi) 1) ujęcie, pojęcie; 2) streszczenie.

comprise, vt. (-z) ująć, objąć, zawierać; pr. szk. zająć.

compromise, s. (-promajz) 1) kompromis, układ zawierający zgodę na sąd polubowny; 2) układ pozasądowy będący wynikiem obupólnych ustępstw stron lub arbitrów; 3) KRK. w wyborach papieskich odstąpienie grupy głosów jednego kandydata do dyspozycji innego (kompromisowego).

compromise, vi. dojść do zgody przez wzajemne ustępstwa; vt. 1) zagodzić spór przez obupólne ustępstwa; 2) kompromitować, narazić na wstyd lub niebezpieczeństwo, papers found during the search compromised many rebels.

compromising, adj. part. 1) ugodowy; 2) kompromitujący; -ly (-maj’zin~i), adv. 1) ugodowo; 2) kompromitująco.

compromissary, adj. (kompro’-

misseri) polubowny, ugodowy.

Compsilura, s. (kampsiliu’ra; kompos gr. elegancki) zool. rodzaj pasorzytnych muchówek z rodziny TACHINIDÆ rzędu dwuskrzydłych DIPTERA.

Compsognathus, s. (kampsag’naż-es) paleont. bardzo mały mięsożerny dinosaur podrzędu THEROPODA z Górnej Jury środk. Eur.

Compsothlypidae, s. pl. ob. Mniotiltidae.

comptometer, s. (kompta’miter) maszyna do rachowania, systemu D. E. Felta z r. 1887.

comptroller, s. (kätro’ler) St. Zj. kontroler rachunków miejskich lub państwowych, którego podpis jest niezbędny do wszelkich wydatków; C. General urząd w rządzie St. Zj. utworzony w r. 1921; C. of the Currency St. Zj. kontroler banknotów państwowych i bankowych.

compulsion, s. (kompoł’szn) przymus; w psychopatol. przymus wewnętrzny, popęd, niepowstrzymana pobudka.

compulsive, adj. (-syw) przymusowy, nieodporny, także: compulsative (-setyw), compulsatory (-setori), najczęściej compulsory (kom’polsori).

compunction, s. (komponk’szn) wyrzut sumienia, żal, skrucha.

computable, adj. (kampiu’tebl) obliczalny, dający się zliczyć.

computation, s. (-piutej’szn) 1) obliczenie; 2) obrachunek; 3) wynik obliczenia, suma obliczona.

compute, vt. (-piut’) zliczyć, obliczyć, obrachować, zestawzić (cyfry).

computer, **computist**, s. (-er, -ist) rachmistrz; maszyna do rachowania.

computus, s. (kam’pötes) 1) astr. średniowieczna książka z obliczeniami wypadków astronomicznych; 2) przest. obliczenie.

comrade, s. (kam’ryd, -red) kamrat, towarzysz.

comradery, s. (kam’re dri) kamratto.

Cosmopol, s. (kam’somał) Z.S.R. R. komunistyczny związek młodzieży.

comstockery, s. (kom’staki) Antoni Comstock 1844 - 1915) St. Zj. pruderia, węszenie niemoralności w literaturze i prasie.

comte, s. (kat; fr.) hrabia; comtesse, s. (kates; fr.) hrabina.

Comtian, adj. (ka’tjen) Kątowski, Comte’a (kata), dotyczący zasad pozytywizmu i pism Augusta Comte’a (kata, 1798 - 1857); **Comtism**, s. zasady Comte’a.

con, adv. (kon; contra ł. przeciw) przeciwko.

con, vt. 1) przest. wiedzieć; 2) dowiadywać się, uczyć się; 3) uczyć.

conacre, s. (kan’ejkr) w dawnej gospodarce irl. działka pola zoranego pod zasiew, także dzierżawa takiej działki.

conal, adj. (konł) anat. stożkowy, dotyczący stożka tętniczego, CONUS ARTERIOSUS.

conant, s. (ko’nent) mon. filipiński peso z 1903 wartości ½ dol. amer.

conarium, s. (konej’riom) pl. ria (‘ria) anat. gruczoł pinelowy, ob. pinal.

conation, s. (konej’szn) 1) przest. usiłowanie; 2) psych. siła i czynność usiłowanie w świadomym lub nieświadomym celu; według nowszych filozofów każdy niepokój umysłu.

conational, adj. (-eł) 1) (conare i.) próbny, usiłowawczy; 2) (co-nat.) rodzimy, tej samej narodowości; s. rodak.

conative, adj. (-tyw) 1) zamierzony, zamierzający; 2) gram. określający zamiar lub cel.

conatus, s. (-tes) sing. i pl. nieświadoma pobudka, dążenie, skłonność; o istotach martwych (u Spinozy i i.) lub nie myślących.

concamerated, adj. (konka’merejt) zool. podzielony na komory.

concanavalin, s. (kankenawej’lin) bioch. konkanawalina, związek krystaliczny występujący w skaczającej fasoli, jack bean; c. A. i c. B. ob. Canavali.

concatenate, adj. (-ke’tinejt) połączony w łańcuch; zool. zrosnięty u nasady.

concave, adj. (kankejw”) wklęsły; s. wklęsły łuk, wklęsła soczewka.

concavely, adv. wklęsło.

concavity, s. (-iti) wklęsłość, łuk, sklepienie.

concavo-concave, adj. podwójnie wklęsły; c.-convex wklęsło-wypukły (z jednej strony wklęsły, z drugiej wypukły, w szcz. w opt. o soczewce mającej wklęsłą stronę o mniejszym promieniu niż stronę wypukłą).

conceal, vt. (konsi’ł) schować, ukryć, zataić przed kim from, utaić.

concealed, adj. part. (-d) ukryty, utajony, nieujawniony; c. asset, c. loss, buch. nieujawnione aktywum, utajona strata, np. papiery wartościowe prowadzone w księgach w cenie zakupna bez względu na wzrost lub spadek wartości; c. bed składane łóżko wchodzące we wnękę; c. weapons ukryta broń np. szpada w lasce.

concealedly, adv. (-li) tajnie, w ukryciu, w tajemnicy; **concealedness**, s. (-nes) tajemnica, tajność.

concealment, s. ukrycie, ukrywanie, tajeństwo, zatajenie, przed- from; miejsce ukrycia, schron, schronienie, dawniej: schronka.

concede, vt. (konsi’d) uznać za słuszne, przyznać jako fakt, ustąpić; np. to c. victory przyznać zwycięstwo, to c. defeat uznać się za zwyciężonego.

conceit, s. (-si’t) 1) przest. myśl, pomysł; 2) fantazja, kaprys, w szcz. w stylu literackim; 3) zarozumiałość.

conceited, adj. (-yd) zarozumiały, próżny; przest. sprytny, inteligentny, obdarzony fantazją; -ly, adv. (-li) zarozumiale; -ness, s. zarozumiałość.

conceivable, adj. (kansi’webł) zro-

zumiały; mogący być pojęty umysłem ludzkim; do pomyślenia.

conceive, vi. ('w) począć, zająć w ciążę; c. of pomyśleć o (loc.), skonstruować w myśli, wpaść na myśl.

conceive, vt. 1) począć w swym łonie; 2) utworzyć w myśli, wyobrazić sobie; 3) zrozumieć, pojąć; 4) sądzić, dojść do przekonania; 5) ułożyć, przełożyć np. na inną tonację, na prosty język itp.

concento, s. (konczen'to) muz. naraz, odr. *arpeggio*, ob.

concentrate, s. (kon'sentrej) koncentrat, wyrób skoncentrowany wzbogacony, np. płukany kruszec, proszkowane mleko itp.

concentrate, vi. skupić się, a) gromadzić się; b) koncentrować uwagę.

concentrate, vt. 1) gromadzić np. wojsko na jeden front, promienie w spólnie ognisko; 2) koncentrować, stężyć, zwiększać stężenie przez usuwanie materiału rozcieńczającego; 3) chem. i met. wzbogacać (o rudach).

concentration, s. ('-szen) 1) koncentracja, a) skupienie w jednym miejscu, b) wzmocnienie roztworu przez wyparowanie itp.; 2) materiał skoncentrowany; 3) stężenie, siła roztworu; 4) biol. ukazywanie się pewnych właściwości gatunku u potomstwa w wieku wcześniejszym niż u przodków; 5) woj. gromadzenie wojsk na jednym froncie; skupienie ataku artyleryjskiego na jeden cel; c. camp obóz koncentracyjny dla jeńców wojskowych lub politycznych; c. ring lot. w wolnym balonie obęcz, na jakim wisi lódka; w spadochronie obęcz z której zwisa lina pasażera; w samolocie obęcz zbiorna.

concentrator, s. (-tör) kto lub co koncentruje, stęży; chem. a) odparnica; b) koncentrator, część aparatu, w której zbiera się bądz do produkt wzbogacony, bądz też skoncentrowany odpad; c) pot. aparat Dorra.

concentric, -al, adj. (kansent'rik, -i) koncentryczny, mający spólny ośrodek, odr. *eccentric*; geol. trącający kolejno obłaczaste skorupy.

concentricity, s. (-ri'siti) koncentryczność.

concentus, s. ('-es) 1) część służby bożej śpiewana przez chór; 2) harmonia; akord.

concept, s. (kan'sept) 1) pomysł, układ; 2) pomysł fantastyczny, concept; 3) log. pojęcie, odr. wyobrażenia, ob. *conception* s. 5).

conceptacle, s. (-ekł) bot. mieszek, u niektórych plechowców conceptaki, *CONCEPTACULUM*, np. u morskocynu *FUCUS VESICULOSUS*.

conception, s. (kansep'szn) 1) poczęcie, zapłodnienie jaja, przen. początek; 2) zarodek; 3) zdolność tworzenia pojęć; 4) pomysł, powstanie myśli; 5) koncepcja, układ, projekt, myśl.

Conceptionist, s. (-szynst) KRK członek stowarzyszenia poświęconego czci Niepokalanego Poczęcia.

conceptive, adj. (-sep'tyw) pojęty.

conceptuality, s. (-sepczue'łiti) zdolność abstrakcyjnego myślenia.

concern, s. (konsern') 1) zainteresowanie, interes, łączność; 2) opieka; 3) przedsiębiorstwo handlowe; 4) u kwaków głos wewnętrzny, nakaz duchowy.

concern, vt. dotyczyć, interesować, as *concerns* odnośnie do (gen.).

concerning, adj. odnośnie do (gen.) c. *this case* odnośnie do tej sprawy (często w pismach bardzo błędnie: „odnośnie tej sprawy”).

concernment, s. ('-ment) 1) udział, opieka, zainteresowanie, troska o (acc.); 2) ważność, znaczenie.

concert, adj. (kansert') koncertowy, nadający się do programu koncertowego.

concert, s. 1) zgoda, harmonia; 2) koncert, przedstawienie muzyczne; 3) koncert, utwór muzyczny po wł. *concerto* (koncer'to); 4) grupa jednego instrumentu w orkiestrze; c. of Europe hist. koncert europejski, układ kilku państw mający zapewnić pokój w Europie.

concert, vi. działać w zgodzie i w porozumieniu z (abl.); vt. uzgodnić (acc.), zgodzić się na (acc.).

concerted, adj. (-yd) wspólnie obmyślany, wspólnymi siłami wykonany, spólny, łączny, równoczesny; -ly, adj. w porozumieniu, spólnymi siłami, spólnym wysiłkiem.

concert grand, muz. fortepian koncertowy.

concertina, s. (konserti'na) muz. koncertyna, ręczny instrument na 4 oktawy, podobny do harmoniki z miechem i klawiszami, zbudowany w r. 1829 przez Sir Karola Wheatstone'a (1802-1875).

concertino, s. (-ti'no) koncercik.

concertist, s. (kan'sörtist) koncertant (m), koncertantka (f).

concertmaster, s. ('-master) muz. (osoba grająca) pierwsze skrzypce w orkiestrze.

concessible, adj. (kanse'sybi) mogący być przyznany.

concession, s. ('-szen) 1) ustępstwo; 2) przyznanie pewnego szczegółu w sporze; 3) rzecz przyznana, przedmiot odstąpiony, część ceny ustąpiona; 4) koncesja, przywilej, np. wyłączne prawo prowadzenia przedsiębiorstwa kolejowego lub autobusowego na danej przestrzeni; St. Zj. wynajem stoiska na wystawie; 5) darowizna gruntu publicznego w zamian za pewne świadczenia przymysłowe.

concessionaire, -ary, (-er, -i) koncesjonariusz, posiadacz koncesji; koncesjonariuszka (f).

conch, s. (konk) zool. muszla; także mięczak mieszkający w takiej muszli, zwłaszcza dużej, różowej, zwitej jak *STROMBUS*, *CASSIS* itp.

concha, s. (kon'ka) anat. muszla, małżowina.

conche, s. (konsz) maszyna do mieszania czekolady.

conchiolin, s. (konkaj'olin) zool.

konchiolina, substancja tworząca zewnętrzną warstwę naskórkową (*PERIOSTRACUM*) muszli.

conchitic, adj. (kanki'tyk) petr. zbudowany z muszli.

conchitis, s. (kankaj'tys) med. zapalenie małżowiny.

conchology, s. (konka'łodzi) zool. część zoologii zajmująca się mięczakami i muszlami; w nowszych czasach badanie mięczaków zwieemy *malacology*.

Conchostraca, s. (kanka'straka) zool. nieliczny rząd słodkowodnych skorupiaków zupełnie pokrytych pancerzem; ob. *Estheria*.

conchotome, s. (kan'kotom) chir. przyrząd do wycięcia muszli nosowej, ob. *tubinated bone*.

conciliabule, s. (-biul) tajne miejsce zebrania spiskowców.

conciliate, vt. (kansi'lejt) pozyskać, uzyskać życzliwość, udobruchać, ułagodzić; **conciliation**, s. pozyskanie, ułagodzenie, załagodzenie; c. *court* sąd ugodowy.

conciliative, **conciliatory**, adj. (kansyl'jejtyw, -jetori) ugodowy.

concilium, s. (-jom) rada, narada.

concise, a. i. (konsajz') 1) treściwy; 2) zwięzły; 3) krótki (w czasie); -ly, adv. (-li) 1) treściwie; 2) zwięźle; 3) krótko; -ness, s. (-nes) 1) treściwość; 2) zwięźłość; 3) krótkość (w czasie).

concise, vt. r. odciąć, okaleczyć.

concion, s. (-sy'žen) 1) odcięcie; rozłam, rozdział; odłam; 2) hist. kość. w kościele ap. stołskim odłam wymagający od neofitów obżezania; 3) zwięźłość.

conclave, s. (kon'klejw) 1) przest. prywatny pokój; 2) poufne zebranie; 3) konklawe, KRK od r. 1274 pokoje, w których przebywają kardynałowie od początku do końca wyboru nowego papieża, nie komunikując się z nikim z zewnątrz; stąd: grono kardynałów przez przeciąg tego czasu, a mniej ścisłe: grono kardynałów, a przen. każda grupa osób o wielkim zakresie uprawnień.

conclavist, s. (-ist) KRK. 1) kardynał w konklawie; 2) każdy z dwóch kleryków towarzyszących kardynałowi w konklawie.

conclude, vi. (konklud') 1) skończyć się; 2) skończyć z czymś lub z kimś of, on, with; 3) być przekonywującym, rozstrzygać ostatecznie i zakończyć, (o dowodzie).

conclude, vt. 1) przest. zamknąć; 2) ograniczyć; 3) ukończyć, skończyć, zakończyć; 4) doprowadzić do wniosku, wywnioskować; 5) postawić (z nast. zdaniem ubocznym *that*); 6) pr. c. to the country odciąć sprawę pod sąd przysięgłych.

conclusion, s. (-klu'žen) 1) zakończenie, koniec; 2) wniosek, wywnioskowanie; 3) końcowe streszczenie mowy; 4) wynik; 5) zawarcie (ugody zawieszenia broni itp.); 6) gram. zdanie główne odpowiadające na poboczne zdanie warunkowe, ob. *apodosis*; 7) log. wniosek, oznaczenie niewiadomego stosunku między dwójgiem pojęć na podstawie wia-

domego ich stosunku do pojęcia trzeciego; 8) pr. końcowy ustęp pisma prawnego zawierający wniośki.

conclusive, adj. ('-zyw) ostateczny, niezaprzeczalny, niezaprzeczony, przekonujący, niezbity, rozstrzygający, stanowczy; -ly adv. -ie, -ie, -enie, -o, -cie, -o.

concoct, vt. (-kokt') 1) przest. gotować; trawić; przemyśleć; 2) sporządzić coś niezwykłego; a) w zakresie kucharstwa, pot. pietrasić; b) w zakresie plotek, intrygi itp.; c) w zakresie wynalazków.

concoction, s. (-kok'szn) 1) przest. trawienie, dojrzewanie; wywar leczniczy; oddzielenie chorobowej materii; 2) sporządzenie niezwykłej kombinacji kucharskiej lub niezwykłej plotki lub intrygi; 3) wymysł niepospolity.

concomittance, s. (konkom'i'tens) 1) towarzyszenie, połączenie; 2) KRK istnienie ciała i krwi Chrystusowej w każdym składniku Eucharystii, zaczem oboje znajdują się w komunii św. pod jedną postacią.

concomittant, adj. ('tent) towarzyszący.

concord, s. (kon'kord) 1) zgoda, harmonia, pokój; 2) ugoda, układ, traktat; 3) gram. zgodność formy wyrazów co do liczby, rodzaju, przypadku, znaczenia (osób, zwierząt i rzeczy); C. 1) miejsce bitwy w Mass. 19 sierpnia 1775, początek Rewolucji amer.; 2) gatunek winogron amer.

concordance, s. ('-ens) alfabetyczny spis cytatów np. z biblii, Szekspira itp.

concordant injection geol. zalanie warstwy skał magmą lub ognistopłynną skałą.

concordat, s. (konkor'dejt) układ w szcz. między Papieżem a rządem państwa; C. of Worms k. wromacki zawarty w 1122 między Henrykiem V a papieżem Kaliksem II, C. of 1801 między Napoleonem a Piusem VII, unieważniony w r. 1905; konkordat z 10 lutego 1925 między rządem polskim a Piusem XI, zerwany w r. 1946.

concourse, s. (kan'kors) 1) zebranie, tłum, zbiegowisko, spływ; zgromadzenie; zbieg ulic, dróg, torów; wielka hala przeznaczona do przejazdu lub do przechodu; 2) pr. wywiedzenie dwu lub kilku kroków prawnych z jednego zajścia; 3) teol. ob. **concursus**.

concrement, s. (kan'krimient) med. zrost, ob. **concretion**.

concrece, vi. (kankrys') zrosć się, zrosnąć się, zrastać się.

concrecence, s. (-ens) zrost, zrosnięcie, spojenie.

concrecible, adj. (-ibl) mogący zrosć się.

concrete, adj. (kan'krit, kankrit') 1) przest. złożony, składający się z rozmaitych składników; 2) zrosnięty, połączony; 3) uchwyt, dotyk, rzeczowy, nie abstrakcyjny, konkretny; 4) konkretny, szczególny, szczegółowy, nie ogólny; 5)

cementowy; -ly, adv. konkretnie, dotykalnie, rzeczywiście; -ness, s. konkretność, uchwytność.

concrete, s. (kankrit') 1) przedmiot konkretny; 2) (kan'krit) masa zrosniętych ze sobą przedmiotów, w szcz. beton, mieszanina cementu, żwiru, piasku i wody zrastająca się w masę kamienną; 3) (kan'krit) surowy cukier otrzymywany przez gotowanie soku trzcinowego lub kłownego; 4) woskowa esencja otrzymywana w wyrobie perfum przez wyciąganie i wytwarzanie olejków eterycznych i tłuszczów wonnych z roślin i zwierząt; 5) esencja kwietna; cast c. beton lany; **compressed** lub **rammed** c. beton ubijany; **gravel** c. beton żwirowy; **slag** c. beton szlakowy, **stone** c. beton tłuczniowy; **in the c.** w życiu, w rzeczywistości, **przec. in the abstract**.

concrete (kankrit'), vi. 1) zrosć się; 2) używać betonu do budowy.

concrete, vt. (kankrit') 1) stężyć; 2) sprowadzać do rzeczywistości. wprowadzać w rzeczywistość; 3) betonować; 4) osadzić w betonie.

concrete block pustak betonowy, cegła betonowa, blok betonowy.

c. steel beton wzmocniony prętami stalowymi; żelazobeton, żelbeton.

concretion, s. (kankri'szn) 1) med. zrost, **CONCRETIO**, spojenie kości; 2) zrost, **CONCREMENTUM**, np. pokazał się w urynne mały brunatny zrost z mocznicą; 3) geol. masa minerałów znajdujących się w obcym środowisku (wskutek osadów wodnych w skałach itp.); 4) med. kamień w jamie np. w pęcherzu, albo w tkance ustroju; 5) r. rzecz urzeczywistniona.

concubinage, s. (-kiu'binejdż; cum ł. współ, cubare ł. leżeć) konkubinaty, nałożnictwo, pożycie małżeńskie mężczyzny i kobiety niezamężnych; w staroż. prawie pierwotnym (Hebrajczyków, Germanów itp.) uprawnione z tym ograniczeniem, że potomstwo, choć nie uważane za bękarce, nie dziedziczyło po ojcu; w pr. rzym. od Justyniana dozwolone było uznanie tych dzieci przez następne zawarcie małżeństwa.

concubinarian, adj. i s., -ary, adj. i s., osoba żyjąca w konkubinacie.

concubine, s. nałożnica, konkubina (f); hist. także nałożnik (m).

concubitaney, s. ('-bitensi) hist. zdolność wejścia w związek małżeński według klasowych praw szerepu; **concubitant**, s. dziecko w takim szerepie przeznaczone do zawarcia małżeństwa według stanowiska rodowego.

concubitus, s. (kankiu'bites) spółkowanie.

concupiscence, s. ('-pisens) lubieżność; -ent, adj. (sent) lubieżny, pożądlivy.

concur, vi. (konkür') 1) przest. zbiec się (o ludziach lub zwierzętach), zlecieć się, spotkać się, skłonić się ku sobie, zgodzić się, przystać; 2) wydarzyć się razem, zdarzyć się równocześnie, zbiec się (o rzeczach i wypadkach); 3) współ-

działać; 4) zgadzać się, potwierdzać; odpowiadać; 5) geom. trafić, przeciąć się, spotkać się w pewnym punkcie; 6) kość. (o świętach) zbiec się, przyspać; 7) pr. przyłączyć się do innych roszczeń przeciwko upadłości.

concurrence, s. (-ens) 1) zbieg (okoliczności, wypadków itp.); miejsce zborne; połączenie; 2) zgoda, współdziałanie; 3) zgodność opinii; 4) współzawodnictwo, rywalizacja, konkurencja; 5) geom. przecięcie, spotkanie; 6) kość. wypadek przypadnięcia święta na inny dzień świąteczny np. Bożego Narodzenia na niedzielę; 7) pr. konflikt kompetencji, sprzeczność kompetencji, powtórzenie równych praw u dwóch rozmaitych władz lub instancji, np. spór kilku stanów o wydanie zbrodniarza; 8) teol. ob. **concursus**.

concurrent, adj. ('-ent) 1) współdziałający, działający wspólnie; 2) zbiegający się z rozmaitych stron; 3) zgodny, zgadzający się; 4) działający równocześnie w kilku kierunkach, np. asek. ogn. obejmująca wszystkie polisy wydane na jeden przedmiot, pr. kar. wyrok za kilka zbrodni opiewający na równoczesne umorzenie kary, przec. umorzenia jednej po drugiej; c. **powers** hist. St. Zj. spory o kompetencję między władzami federalnymi a stanowymi; c. **resolution** St. Zj. rezolucja Izby lub Senatu uchwalona niezawisłe w obu Izbach z osobną w tym samym brzmieniu ob. **joint r.**

concurrent, s. 1) pomagający, współdziałający; 2) konkurent, współzawodnik, rywal, przeciwnik; 3) Szk. pomocnik szeryfa; 4) astron. każdy dzień nadliczbowy ponad 52 tygodnie w roku; UWAGA: c. nigdy nie ma znaczenia pol. wyrazu „konkurent”, **suitor**, **wooer**.

concursus, s. (kankör'ses, konkur'sus) teol. boży wpływ na powodowanie, doktryna, że pierwotnie człowiek był bez grzechu przez pomoc Boga.

concussion, s. (-koszn') 1) wstrząśnienie, wstrząśnięcie, wstrząs, drganie, zderzenie; 2) med. wstrząśnienie, wstrząśnięcie **CONCUSSIO**, np. c. of the brain; wstrząs. ob. **shock**; 3) wet. otłuczenie, zapalenie nóg końskich spowodowane obijaniem o twardy bruk.

concussive, adj. ('-syw) wstrząsający (tylko fiz.).

condemn, vi. (kondem') potępić, wyrazić potępienie; vt. 1) potępić, uznać za złe; 2) wykazać winę; 3) zasądzić, skazać na (acc.), za- of; 4) bud. i mar. uznać (budynku, okrętu) za niezdatny do dalszego użytku; 5) pr. zarekwirować ze względu na interes publiczny.

condemnabile, adj. godny potępienia, naganny.

condemnation, s. ('nej'szn) 1) potępienie; 2) skazanie, zasądzenie; 3) uznanie (budynku, okrętu, żywności itp.) za niezdatne do użytku; 4) bierny stan potępienia; 5) powód potępienia.

condemnatory, adj. ('-netori; Ang. '-netüri), **condemning** ('-de'mi~) 1) potępiający; 2) potępienicy.

condemningly, adv. 1) potępiająco; 2) potępienieczo.

condensability, s. (-den'se'biliti) chem. zdolność skroplenia.

condensable, adj. ('sebi) chem. dający się skroplić.

condensation, (kandensej'szn) 1) chem. a) (o parach i gazach) kondensacja, zgęszczenie, skroplenie; b) reakcja kondensacji; c) rzecz skondensowana; 2) fiz. skroplenie np. pary na wodę; 3) lit. streszczenie; 4) psychoanal. połączenie dwóch lub kilku utajonych myśli w jeden obraz ideowy.

condensator, s. ('-tör) skraplacz, chłodnica, kondensator.

condense, vi. (kandenz') 1) zgęszczać się, gęstnieć; 2) streszczać się.

condense, vt. zgęścić, skoncentrować, wzmocnić, skroplić, kondensować, także **condensate** (kan'den-sejt).

condensed, adj. (-d') kondensowany, zgęszczony, skroplony; c. **type** wąskie pismo (this is condensed type).

condenser, s. (kanden'ser) ob. **condensator**; do sprężania powietrza **air c.** sprężarka; elek. kondensator, pojemnik, **c. plate** okładzina kondensatora; **external c.** (radio) k. rurkowy; **plate c.** (el.) k. płaski, **uniflow c.** k. współprądowy.

condensery, s. (-i) zakład kondensacyjny, np. do mleka.

condensing force siła kondensacji, natężenie zgęszczania; **c. lens** soczewka lub lustro do koncentrowania światła; **c. machine** sprężarka.

condensity, s. (-iti) 1) przest. gęstość; 2) zgęszczenie; 3) stan skroplenie, stan zgęszczania.

condescend, (-desend') 1) przest. zejść na dół; dzisiaj: **descend**; 2) zastosować się do niższego stanu, okazywać niższym uprzejmość jak gdyby ich uważało się za równych sobie; 3) raczyć, objawiać łaskawość.

condescendence, s. (-ens) 1) łaskawe obejście się z osobami niższym stanem; 2) pr. szk. spis szczegółów, w szcz. w pr. karn. spis zarzutów oskarżającego.

condescension, s. (-sen'szen) łaskawość, grzeczność wobec osób niższych stanowiskiem, rangą itp.

condign, adj. (kondajn') przest. zasłużony, odpowiedni. -ity, s. nagroda według zasługi.

condiment, s. (kan'diment) przyprawa, np. sól, pieprz itp.

condition, s. (kondy'szen) 1) warunek, dawniej kondycja; 2) stan, w jakim kto lub co znajduje się (stały, płynny, lotny); dawniej kondycja, stanowisko, majętność ziemską itp.; 3) właściwość, przymiot; 4) gram. zdanie warunkowe; **on** lub **upon c. that** pod warunkiem że; -al warunkowy; -ally adv. warunkowo, z zastrzeżeniem.

condition, vi. 1) zawarunkować; 2) dojść do pożądanego stanu; 3) filoz. określić ściśle przedmiot myśli; vt. 1) zawarunkować, zastrzec; 2) poddać warunkom, nałożyć zastrzeżenie, powodować stan lub nastrój itp.; 3) przyprowadzić do

pożądanego stanu np. budynek, mieszkanie, konia wyścigowego, zapasnika itd.; w szcz. co do temperatury i wilgotności np. bawemę, drzewo, powietrze itp.; 4) log. wiązać pewien stan duchowy z pewnym zdarzeniem, np. w doświadczeniu Pawłowa (Jan Pawłow, 1849 - 1916) dzwonek poprzedzający karmienie psa wywoływał u psa przypiływ śliny, **conditioned stimulus**, **conditioned response**.

conditionalist, s. (-ist) fil. i teol. kondycjonalista, wyznawca kondycjonalizmu.

conditionalism, s. (-izm) fil. i teol. kondycjonalizm, twierdzenie, że każda zasada, łaska boża, umowa itd. jest warunkowa w treści i w zastosowaniu.

conditionality, s. (-e'liti) warunkowość, stan podlegania warunkom.

conditioner, s. (-szöner) kto lub co przysposabia, np. maszyna wilgociąca wełnę, papier itp. i ten kto nią kieruje.

condolatory, adj. (-do'latori) współczujący, wyrażający współczucie, kondolencyjny.

condole, vi. (-do'l) współczuć, wyrazić współczucie.

condolement, **condolence**, s. kondolencja, ob. **sympathy**.

condominium, s. (kandomyn'-jom) 1) pr. rzym. współwłasność; 2) pr. międzynarod. spólny nadzór dwóch lub kilku rządów.

condonation, s. (-nej'szn) 1) przebaczenie; 2) pr. paron, ułaskawienie.

condone, vt. (-do'n) przebaczyć, patrzeć pobłażliwie na naganne postępowanie; zamykać oczy na nadużycia, pobłażać milcząco, patrzeć przez palce.

condor, s. (kan'dör, '-dor) 1) zool. kondor, największy z ptaków drapieżnych, **VULTUR GRYPHUS**, na szczytach Andów w Am. Płd.; 2) mon. kondor, złota moneta w Chile (ok. \$1.20), Ekwadorze (\$5) i Kolumbii (ok. \$9.75), z wizerunkiem kondora; 3) barwa brunatna, ob. **tiffin**.

condottiere, s. (kondotje're), pl -ri (-ri) kondotier, od w. XIV do XVI waleśający się po Europie między wojnami niezajęty jako kupny żołdak; stąd: awanturnik.

conduce, vt. (kandju's) 1) prowadzić, wieść, to — do (gen.); 2) gw. szk. najać, wynająć.

conducent, **conducive**, adj. wiodący ku lepszemu.

conduct, s. ('-dokt) 1) przest. kierownictwo, komenda; 2) zachowanie się, sposób obchodzenia się, prowadzenie się; 3) prowadzenie (interesu); 4) hist. skrót za **c. money**; 5) przest. a) przewóz, b) podwoda; 6) fizjol. postępowanie; 7) teatr, budowa sztuki; 8) przest. najęty urzędnik, w szcz. najęty kapelan; **c. money a)** pieniądze na podróż (dla świadka itp.); **b)** pieniądze na podróż żołnierzy do stacji zbornej, wypłacane w wiekach śred-

nich za dostawę setki żołnierzy; c) Ang. podatek nałożony na ten cel przez Karola I Stuarta (1625-1649).

conduct, vi. (-dokt') 1) prowadzić (np. droga prowadzi do miasta), wskazywać drogę, wieść; 2) przewodzić jak np. ciepła, elektryczność; 3) St. Zj. prowadzić się.

conduct, vt. 1) prowadzić, towarzyszyć; 2) kierować, wieść, prowadzić jako komendant; 3) przenosić jako kanał albo przez kanał; 4) prowadzić się (**oneself**), zachowywać się; 5) fiz. przewodzić, np. ciepło, elektryczność; 6) muz. prowadzić (chór, orkiestrę), dyrygować (abl.).

conductance, s. ('-ens) 1) przepuszczenie, przeprowadzenie, zdolność przewodzenia; 2) elek. przewodnictwo właściwe (odwrotność oporu właściwego); rzeczywista przewodność (odwrotność rzeczywistej oporności (znak: l' lub G), jednostką jej jest mho (odwrotność ohm'a).

conductibility, s. (-bi'liti) fiz. przewodliwość, zdolność przewodzenia (ciepła, elektryczności itd.).

conduction, s. ('-szn) 1) przest. kierownictwo, prowadzenie; 2) przewodzenie, przeprowadzenie (np. wody przez przewód); 3) bot. przeprowadzanie wody z korzeni do liści, soli miner. z gleby, oraz z jednej części rośliny do innej części; 4) fizj. przewodzenie pobudek przez żywe tkanki (np. nerwy); 5) fiz. a) przeprowadzenie przez przewodnik; także b) przewodność; 6) najem usług, **CONDUCTIO**; c. **anesthesia** dent. znieczulenie przewodowe; także **block a.**

conductive, adj. (-dok'tyw) fiz. mający zalety dobrego przewodnika, posiadający przewodność właściwą; **c. tissue** bot. tkanka przeprowadzająca.

conductivity, s. (-i'witi) elek. właściwa przewodność (odwrotność oporności właściwej, znak: γ); zdolność robocza; **molecular c.** przewodność cząsteczkowa.

conductometer, s. (kandokta'mi-fer) fiz. przyrząd do mierzenia przewodności.

conductor, s. (kandok'tör) 1) przewodnik, wódz, towarzysz; 2) przewód, coś co przewodzi, np. kanał; **main c.** główna rura; 3) kierownik, naczelnik, dyrektor; 4) elek. gromochron, piorunochron; 5) fiz. przewodnik, **good c.** dobry p., **bad c.** zły p.; 6) kol. konduktor; **chief c.** kierownik pociągu; 7) muz. kapelmistrz; 8) pr. najmujący (usługi); 9) woj. a) komendant, naczelnik; b) Ang. kierowca aut dowożących zapasy; c) w szwadronie jazdy naczelný jeździec służący innym za wskazówkę; **aerial c.** przewód napowietrzny; **distance** between c.-s. elek. odstęp między przewodami; **entrance of c.-s.** elek. wpust przewodów; **lamp-holder c.** elek. przewodnik świecznikowy; **c. rail** trzecia szyna (kolei elek.).

conductress, s. (-ręs) matrona okrętowa (na pasażerskich okrę-

tach zamorskich kobieta opiekująca się dziećmi i dziewczętami).

conduit, s. (kan'dit, '-duit) 1) przewód, kanał, akwedukt; rurociąg naftowy; rura lub koryto na przewody elektr.; rurka izolacyjna; 2) bud. prywatny kurytarzyk; 3) muz. kodeta, łącząca pasaży; 4) chłodn. c. slits pl. szczeliny powietrzne kanałów.

condurango, s. (-djuren'go) kondurango, CORTEX CONDURANGO, kora pld. amer. pnacza trojęściowatego (ASCLEPIADACEAE), GONOLOBUS, używana w lecznictwie; dostarcza trującego glukozydu; konduranginy, **conduragin** ('-dżin).

Condylarthra, s. pl. (kandilar'gre) paleont. i zool., prakopytne. wygasy rząd kopytnych eocenu (najstarsze kopytne).

condylarthrosis, s. (-ar'ro'zys) zool. staw kłykiowy, s. guzikowy, s. guziczkowy.

condyle, s. ('-dyl) anat. i zool. kłykieć, trzpień ości, guzik jałca.

condyloi foramen anat. otwór przed każdym kłykiem kości potylicznej.

condyloma, s. (-o'ma) pl. -mata (-ta) med. szyszkowina, kondylo-mat, lepiej (pl.), wykwyty lepiej; dawniej (Aleks. Kremer, 1810-1880) kłykcina; c.-mata acuminata lepiej zaostrożone, c.-mata plana l. płaskie.

Condylopoda, s. pl. zool. 1) synonim stawonogów, ARTHROPODA; 2) ARTHROPODA z wyłączeniem pazurnic (MALACOPODA czyli ONYCHOPHORA).

Condylura, s. (-lju-ra) zool. rodzaj kretów amerykańskich obejmujący jeden gatunek, star-nosed mole, ob.

-cone, przyr. (-kon) 1) bot. -szyszkowy; 2) zool. -mischkowy; 3) w konchologii -muszlowy.

cone, adj. 1) stożkowy; 2) szyszkowy; c. tree drzewo iglaste, d. szpilkowe.

cone, s. 1) bot. szyszka drzew szpilkowych; przez podobieństwo także kwiaty lub owoce chmielu, magnolii itp.; 2) geom. stożek; także coś podobnego do stożka, np. stożkowy szczyt wulkanicznej góry, stożek na krem lub lody, (radio) papierowy głośnik stożkowy itd.; 3) anat. czopek w warstwie pręćków i czopków siatkówki oka; 4) lot. dysza, inlet c. dysza wejściowa; 5) woj. c. of spread stożek rozrzutu. c. coupling sprzęgło stożkowe.

cone, vi. tworzyć szyszki; vt. 1) formować w stożek; 2) nawijać na stożek.

cone clutch, aut. sprzęgło stożkowe; reversed c. c. sprzęgło ze stożkiem odwrotnym.

coneflower, s. (-flau'er) bot. czar-nobrewka, każda roślina rodzaju RUDBECKIA; także rudbekia.

conessin(e), s. (ko'nesin) chem. konesylna, alkaloid C₂₁H₁₉N₃, otrzymywany z kory conessi; synonimy: wrightin(e), kurchicin(e).

Conestoga, s. (konesto'ga) India-

nin szczepu Irokezów, dawniej osiadł w zagłębiu rzeki Susquehanna; C. wagon lub wain wóz na szerokich kołach wyrabiany pierwotnie w C. w Pensylwanii.

confab, **confabulate**, vi. (kan'fab, -fe'biulejt) gwarzyć, gawędzić.

confabulation, s. ('-szn) 1) gawęda; 2) psychiatr. konfabulacja, wypełnianie szczerb w pamięci fantastycznymi wymysłami, jak w psychozie Korsakowa, ob. Korsakoff's.

confarreation, s. (kanferiej'szn) star. rzym. konfareaacja, obrzęd ślubny w patrycjuszowskich kołach; taki ślub nadawał mężowi prawa ojcowskie nad żoną, a rozwód możliwy był tylko za odpowiednim obrzędem religijnym diffarreation.

confect, vt. (kanfekt') 1) zaprawiać, marynować; 2) sporządzać; -ion, s. (kanfek'szn) 1) konfitury, marmelada; marynata; 2) słodzony preparat apteczny.

confectionary, -ery, s. (-eri) 1) wyrób cukierniczy; 2) cukiernia; 3) cukiernictwo, fabrykacja cukrów i wyrobów cukierniczych; **confectioner**, s. cukiernik.

confederacy, s. (konfe'derasi) 1) konfederacja, związek dla wspólnej obrony; C. of the Rhine ob. Confederation; 2) związek tajny dla osiągnięcia celu sprzecznego z istniejącym prawem albo dla zdobycia nieprawymi sposobami celu zgodnego z prawem; konfederacja Barska, Targowicka itd.; C. St. Zj. Confederate States of America konfederacja zrazu 6-u, w końcu 11-u stanów południowych (1861 - 1865) (South Carolina, Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana, Texas, Virginia, Arkansas, Tennessee, North Carolina).

confederatio, s. (-rej'szio) mon. miedziana moneta amer. z r. 1785.

confederation, s. (-szn) 1) związek, liga, stowarzyszenie wzajemnej pomocy; 2) C. ob. confederacy 3); 3) Confédération Générale du Travail (konfederacja' general' dü trawaj') największy związek robotniczy we Francji, skrót CGT; C. of the Rhine związek niem. państw (1806-1813) pod egidą Napoleona aż do bitwy pod Lipskiem; 4) w Kanadzie Unia prowincji Nova Scotia, New Brunswick, Upper i Lower Canada z r. 1864.

confer, vi. (konfer') konferować, naradzać się, radzić.

confer, vt. 1) przest. znosić na jedno miejsce, zbierać; zawierać; przyczynić się; 2) porównać; skrót: cf. porównaj, obacz, patrz; 3) nadać (zgodność, tytuł, własność, właściwość, zaletę, przymiot).

conferee, s. (konferi') 1) osoba, której nadano godność; 2) St. Zj. członek konferencji.

conference, s. (kon'ferens) 1) przest. a) znoszenie na jedno miejsce, zbieranie; b) porównywanie z (abl.), odnoszenie się do (gen.); 2) konferencja, narada, wymiana zdań, dawniej: rozmowa, konwersacja; 3) nadanie np. stopnia akademickiego, także conferment; 4) posiedzenie zwołane dla wymiany zdań; 5) zebranie obu Izb ciała

prawodawczego, St. Zj. w celu uzgodnienia rozbieżnych uchwał nad tą samą ustawą, w Polsce i we Francji Zgromadzenie Narodowe w celu wybrania Prezydenta; 6) stowarzyszenie firm handlowych, kościołów itd. celem wspólnej propagandy; 7) **conference** (fr. kafera's) wykład, **dczyt**.

conférencier, s. (kafera'sje') 1) prelegent, wykładający; 2) uczestnik konferencji dyplomatycznej; 3) **konferansjer**, w kabarecie kierownik programu przedstawiający w kilku dowcipnych słowach każdego uczestnika.

conferment, **conferral**, s. (-fer'ment, -fö'rel) ob. **conference**, s. 3).

conferruminate, -d, (kanferu'minejt, -yd) bot. ściśle przylegający.

conferted, adj. (-tyd) bot. ściśnięty.

Confervoideæ, s. pl. (kanförwoi'li-i) bot. grupa zielonych glonów.

confess, vt. 1) wyznać, przyznać jako błąd lub dług; 2) kośc. a) spowiadać się; b) spowiadać kogo; łuchać spowiedzi; 3) przyznać jako prawdę, uznać (po poprzednim przeczeniu lub ukrywaniu); 4) wyznawać; 5) poet. wykazać, okazać; 6) c. judgement, pr. uznać z góry wyrok na sumę, jeszcze nie zapadłą, po jej dojrzeniu.

confessant, s. ('-ent) spowiednik, powiadający się.

confessarius, s. (-ej'ries) spowiednik, ojciec spowiedny.

confesser, s. ('-ör) 1) przyznający się; 2) spowiadający się.

confession, s. ('-szn) 1) przyznanie, uznanie; 2) treść przyznania, pismo zawierające takie wyznanie, np. **Confessions of St. Augustine** „Wyznania św. Augustyna”, autobiografia jego; 3) spowiedź, uznanie win; spowiedź w KKK sakrament, w KA, praktykowana dowolnie; w niektórych kościołach protestanckich publiczne przyznanie się ogólne do win; 4) wyznanie religijne; 5) kośc. wyznanie wiary, CREDO, tak samo: urzędowanie uznane katechizmy; 6) kośc. grób męczennika, ołtarz na jego grobie, krypta, budynek wzniesiony na jego grobie; 7) pr. uznanie, przyznanie uczynione przed sądem w toku sprawy: judicial c.; uczynione inaczej: extrajudicial c.

confessional, s. (-fe'szoneł) KKK konfessional.

confessor, s. ('-sör) 1) spowiadający się; 2) ojciec spowiedny; 3) The C. król Edward (1042 - 1046).

confetto, s. (wł. konfe'to) konfeto, imitacja cukierków (z papieru lub ciasta), pl. **confetti** (konfe'ti) konfeti, drobne kółeczka papieru w rozmaitych kolorach; jedno i drugie używane na redutach, festynach itp. do obrzucania się wzajem, ob. **coriandoli**.

confidant (m), **confidante** (f), s. (kan'fidant) powiernik (m), powierniczka (f), poufnik (m), poufnica (f), poufalec (m), dawniej wiernik (m), wiernis, zauszniczek, zaufalec.

confide, vi. (konfajd') 1) powie-

dzieć poufnie, zwierzyć się; 2) poruczyć komu - to; vt. ufać, zaufać, zawierzyć, dowierzać (dat.), mieć piność, mieć zaufanie do (gen.) in.

confidence, s. (kan'fidens) 1) zaufanie, ufność, wiara w (acc.) -in; poleganie na (abl.); 2) zaufanie w siebie, dufność; 3) pewność, uczucie zapewnienia i bezpieczeństwa; 4) zarozumiałość, arogancja; 5) przedmiot, na którym się polega w zaufaniu; 6) poufałość, poufność, stosunek osób mających do siebie zaufanie; 7) przest. spolegliwość, godność zaufania, zasługiwanie na ufnosć, np. a **man of c.**; 8) tajemnica, rzecz powierzona w zaufaniu; 9) parl. **vote of c.** wotum zaufania, **vote of no c.** wotum nieufności lub braku zaufania Izby do Rządu; w państwach, w których gabinet odpowiedzialny jest wobec parlamentu, wynik takiego głosowania decyduje o pozostaniu lub rezygnacji gabinetu; c. **game** oszustwo poperzone przez nadużycie zaufania, zazwyczaj przez zawodowego oszusta, c. **man** (w tym nowym zastosowaniu wręcz przeciwnie niż dawniej, ob. 7).

confident, (-t) 1) przest. ufny, ufający; budzący zaufanie, spolegliwy; 2) pewny siebie; 3) nie mający wątpliwości, pewny (gen.); 4) zbyt pewny siebie, arogancki, beczelny; 5) poufali, zaufani, przest. z wyjątkiem pr. szk. o osobie tak bliskiej, że zna przypuszczalnie wszystkie sprawy drugiej osoby.

confident, s. 1) konfident, tajny szpieg policyjny, denuncjant, płatny donosiciel; 2) hist. kędzior zwisający na twarz me fryzurze damskiej w. XVIII.

confidential, adj. (-szł) poufny; 2) zaufany; **ity**, s. poufałość.

confidently, adv. (-li) 1) śmiało, z zaufaniem, z wiara.

configuration, s. (-figurej'szn) 1) zarys, postać, kontury; 2) rozłożenie części, wzajemny układ części; 3) astrol. wzajemne położenie gwiazd; 4) astron. grupa gwiazd; ob. **asterism**, s. 1); 5) chem. struktura chemiczna, budowa związku chemicznego; 6) geod. ukształtowanie (terenu); 7) psych. upostaciowanie, ob. **Gestalt**; -ism ob. tamże; -ist, s. zwolennik tej niem. konstrukcji.

confine, vi. (konfajn') przylegać do (gen.), graniczyć z (abl.) lub o (acc.); vt. 1) przest. ograniczyć, zamykać w granicach; **oneself** ograniczać się; 2) trzymać w zamknięciu.

confined, adj. (-d) trzymany w granicach, w domu, w areszcie, w łóżku, w szcz. o kobiecie w położu.

confineless, adj. (-les) bezgraniczny, bezkresny.

confinement, s. ('-ment) 1) trzymanie w granicach, ograniczenie; 2) areszt; 3) położ.

confines, pl. (konfajns') granice, obszar wewnątrz granic.

confining bed geol. warstwa podziemna granicząca wierzchem lub spodem o warstwę wody.

confinity, s. (konfi'nyti) sąsiedz-

two, sąsiedowanie, wspólność granicy.

confirm, vt. (konfirm') 1) wzmocnić; 2) ratyfikować, zatwierdzić, uczynić ważnym, ustalić; 3) potwierdzić; 4) kośc. prot. udzielić konfirmacji, konfirmować; 5) pr. szk. zatwierdzić sądownie zarządcę masy spadkowej.

confirmand, s. (-and) kośc. prot. osoba mająca być bierzmowaną (KRK), konfirmowaną (KA. i P).

confirmation, s. (-ej'szn) 1) potwierdzenie, ratyfikacja; 2) kośc. bierzmowanie (KRK), konfirmacja (KA) itp.; 3) pr. oświadczenie, mocą którego prawo zawarunkowane może stać się bezwarunkowo ważnym.

confirmative, -atory, adj. ('-eti, '-etori) potwierdzający.

confirmed, adj. (-d) 1) wzmocniony; 2) potwierdzony; 3) stały, wytrwały, długoletni; 4) kośc. bierzmowany, konfirmowany.

confirmor, s. (-ör) pr. osoba zatwierdzająca tytuł prawny drugiemu.

confiscable, **confiscatable**. adj. (konfis'kebi, konfiskej'tebi) mogący podlegać konfiskacie.

confiscate, vt. (kan'fiskejt, konfis'kejt) konfiskować, pozbawić własności na rzecz państwa, zabrać z nakazu władzy na rzecz państwa.

confiscation, s. (-kej'szn) 1) konfiskata; 2) zakaz rozpowszechniania skonfiskowanego druku.

confiserie, s. (kafiz(e)ri'; fr.) cukiernia.

confiteor, s. (konfi'te-or, ł. wyznaję) wyznanie wiary, modlitwa na początku mszy św.

confiture, s. (kan'ficzör) konfitury (pl.), konserwy owocowe, zaprawiane owoce.

conflagrant, adj. (kanflej'grent) płonący.

conflagrate. vi. płonąć; vt. podpalić.

conflagration, s. (-ej'szn) 1) przest. spłonienie; 2) rozpalenie, gorączka; 3) pożar, pożoga.

conflate. vt. (kanflejt') 1) przest. zdmuchać lub zwiać z rozmaitych stron razem w jedno miejsce; 2) w czytaniu starych rękopisów połączyć dwa możliwe sposoby czytania (wykładu); **conflation**, s. (-ej'szn) połączenie dwóch tekstów, kombinacja dwóch sposobów czytania.

conflict, s. (konflikt) 1) zatarg, walka o pierwszeństwo, starcie, sprzeczność, zwłaszcza dwóch sytuacji, idei, dążeń, interesów itp. nie dających się pogodzić; 2) psych. równoczesne istnienie sprzecznych pragnień; c. of laws sprzeczność praw w rozmaitych stanach.

conflict, vi. (kanflikt') 1) walczyć, zderzyć się; 2) być sprzecznym, być spornym, kolidować.

conflicting, adj. (-in) spreczny, kolidujący.

confluence, s. ('-fliu-ens) 1) spływ, zbieg (wód, rzek itp.), dorzecze; 2) strumień powstały z połączenia; 3) zbiegowisko, tłum; 4) gram. pisow-

nia wyrazu rzadszego dostosowana z czasem do pisowni innego wyrazu lub brzmienia używanego częściej np. depcze, szepcze w miejsce depce. szepce itp.

confluens sinuum (kon'fluens si'-nu-um) anat. zlew zatok opony twardej, zlew zatok żylnych.

conform, vi. (konform') 1) zgadzać się na (acc.) lub z (abl.) - to lub **with**; 2) stosować się do przyjętego kodeksu towarzyskiego lub tp.; 3) Ang. być konformistą; 4) geol. następować po sobie w nieprzerwanym następstwie złóż.

conform, vt. dostosować do (gen.) - to lub **with**; pogodzić z (abl.).

conformation, s. (kan'formej'szn) ukształtowanie.

conformator, s. (-formej'tör) przyrząd do mierzenia kształtu np. głowy (u kapelusznika, u kraniologa).

conformer, **conformist**. s. ('-mer, '-myst) hist. ang. konformista.

conformity, s. ('-iti) 1) jednolitość, podobieństwo, zgoda, harmonia; 2) dostosowanie się, w szcz. w Ang. w sprawach wyznaniowych; 3) geol. jednolitość złóż.

confound, vt. (kanfaund') 1) przest. zniweczyć, zgubić, zniszczyć; okryć wstydem; 2) zniweczyć, zepsuć (plan), popsuć szyki; 3) zmieszać (tak by nie można odgadnąć składek), skonfundować; 4) pomieszać rzeczy lub osoby; 5) przekłócić, posadzić do diabła, c. **him!** do licha z nim! c. **me** niech mnie ka-uk wezmie!

confounded, adj. (-yd) 1) zmieszany, skonfundowany; 2) przekłety; -ly, adv. (-li) skrajnie, diabło, przekłęcie.

confrater, s. (kanfrej'tör) pl. -tres ('triz) konfrater, ksiądz w szcz. goszczący w klasztorze.

confraternity ob. **fraternity**.

confrère, s. (fr. kafre'r') członek bractwa, brat; w szerszym znaczeniu: kolega w uniwersytecie lub w zawodzie wyzwolonym.

confront, vt. (konfront') 1) napotkać oko w oko wroga, niebezpieczeństwo itp., stanąć wobec (gen.); zmierzyć się z (abl.); 2) postawić kogo oko w oko z kim lub czym, np. obwinionego ze świadkiem. skonfrontować; 3) okazać dowody; 4) porównać.

Confucian, adj. (kanfiu'szn) hist. kośc. konfucjuszowski, Konfucjusz; s. wyznawca nauk Konfucego.

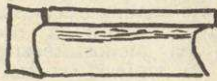
Confucianism, s. ('-szenyzm') konfucjanizm, nauki filozofa chińskiego Konfucjusza (K' un - cu', 551 - 478 przed Chr.) stanowiące system moralno-filozoficzny około 300 milionów Chińczyków.

confuse, vt. (-fiu'z) zmieszać, pomieszać, zadziwić, skonfundować.

confusion, s. (-fiu'zyn) 1) konfuzja, zamęcenie równowagi umysłowej, zaambarasowanie, zaniepokojenie; 2) zamęt, zamieszanie, pomieszanie; 3) pr. zmieszanie dóbr należących do dwóch lub więcej osób; pr. połączenie dwóch tytułów prawnych w jeden; 4) psych. zamęt umysłowy nie pozwalający na skupienie uwagi, na należyte pojmowanie i na odpowiednie działanie.

confutation, s. (-fiutej'szn) 1) odparcie argumentu; 2) argument odpierający zarzut przeciwnika.

congé s. (káže'), r. **congee** (kan'dži) 1) pożegnanie; 2) formalny ukłon lub dyg na pożegnanie; 3) urzędowe zezwolenie na wyjazd, paszport; 4) odprawa, wypowiedzenie służby; 5) bud. rodzaj gzymsu;

congé

c. d'élire (k. delir') królewski restrykt zezwalający na wybór biskupa lub opata; od 1534 (Henryk VIII) wybór ograniczony do osoby, wymienionej w liście załączonym do restryktu.

congeable, adj. (kandzi'ebl) staro-ang. pr. dozwołony, prawny, dokonany zgodnie z prawem.

congeal, vi. (kandzi'l) 1) zamrażać, ścigać się wskutek zimna (z masy płynnej na stałą); 2) stać się nieprzeźroczystym przez ochłodzenie jak np. mydło; vt. ścigać na lód, zmrozić, zamrozić; także przen.

congee, s. (kan'dži) 1) ob. **congé**; 2) Ind. Wsch. woda w której gotował się ryż, używana do krochmalenia, na kleik dla chorych itp.; 3) (Chiny) kasza ryżowa lub jagłana; c. **house** (Ind. Wsch.) areszt wojskowy.

congelation, s. (-dzelej'szn) zamrożenie, złodowacenie.

congelation, s. (kandzelej'szn) marznienie (czyt.: r-z), zamrożenie, przemiana cieczy na ciało stałe w szcz. przez zimno, lecz także przen.

congener, s. (kan'džinör) istota pokrewna, rzecz lub osoba przynależna do tego samego rodzaju.

congeneracy, s. (dze'neresi) pokrewieństwo, przynależność do tego samego rodzaju.

congeneric, adj. (-džine'rik), przyrodny, przynależny do tego samego rodzaju, także **congener**, **congeneric**, **congenerous**, (-i, dže'nerös).

congenetic, adj. ('-tik) spólnego pochodzenia.

congenial, adj. (-dži'njeł) 1) podobnego usposobienia, podobny z usposobieniem; 2) bot. nadający się łatwo do krzyżowania.

congeniality, s. ('-iti) podobieństwo usposobienia i upodobań, powinowactwo umysłowe.

congenital, adj. (-dže'niteł) wrodzony, przyrodny, przynależny, istniejący od urodzenia, nabyty w czasie rozwoju w łonie macierzystym, w odr. **hereditary** dziedzicznego czyli przekazanego w pierwoszczu zarodka; s. osoba mająca wrodzoną chorobę nabytą w łonie matki.

conger, **congereel**, s. (kan'gör, -i'ł) zool. węgorz w stanie larwalnym, dawniej uważany za odrębny rodzaj **LEPTOCEPHALUS**.

congeries, s. (kan'džeris) sing. i pl., zbiór kolekcja, antologia, nagromadzenie, masa.

congest, vi. zapełnić się, zatkać

się; vt. 1) przest. zebrać razem; 2) zatkać, zapchać, natłoczyć, **the traffic** was c. -ed ruch uliczny był utrudniony wskutek natłoku; 3) med. sprawić nawał krwi (w naczyniach włoskowatych narządu).

congestion, s. ('-szn) 1) przest. nagromadzenie; 2) stan przepełnienia lub natłoku; 3) med. nawał krwi, przekrwienie, kongestia.

congestive, adj. ('-tyw) med. spowodowany nawalnym napływem krwi.

congiary, s. (kan'dži-eri, Ang. -öri, i. **congiarium**) hist. starorz. miara wina, oleju lub zboża rozdawanego bezpłatnie od czasu do czasu żołnierzom i ludowi; **congius** starorz. trzy kwarty; apt. galon (4 kwarty), skrót C. lub **cong**.

conglobate, **conglobate**, vt. (kan'globajt, kanglo'-) związać w kłębek, gromadzić w kulę; **conglobate gland** anat. gruczoł limfatyczny czyli chłonny.

conglomerate, adj. (kanglo'merejt) zebrany z rozmaitych części, pomieszany; bot. skupiony ściśle; petr. zmieszany, zbity razem, także **conglomeratic**; zool. nieregularnie zebrany lub znaczoney.

conglomerate, s. (kanglo'merejt) mieszanina, zbiór, skupienie, konglomerat; petr. zlepienie; vi. zbierać się w jedną masę. kupiać się; vt. zbierać razem.

conglomeration, s. ('-szn) zwarta mieszanina rozmaitych składników.

conglutin, s. (kanglu'tin) biochem. konglutyna, legumina („sernik roślinny”) z migdału i łubinu, ob. **legumin**.

conglutinant, adj. (-ent) 1) lepki, klejący; 2) gojący.

conglutinate, adj. (-nejt) skleiony, zlepiony; vi. skleić się, zlepzić się; vt. skleić, zlepć klejem albo jak gdyby klejem.

conglutination, s. (-ej'szn) zlepienie, zlepienie, masa zlepiona.

Congo, **Congoese**, **Congolese**, s. (kan'go, -iz', -liz') mieszkaniec Konga; **Congo brown** barwa brunatna, czerwono-żółta; **Congo dye** chem. bezpośredni barwnik azowy (przeważnie pochodna benzydiny); **Congo gum** chem. surowiec w fabryce pokostów w zastępstwie bursztynu, jedna z najtwardszych kopalni, c. w. 1.06 do 1.07; także zwany **anime**, **congo**, **Congo copal**, **copal resin**, **cowrie**, **kaurie**, **kauri resin**; **Congo snake** zool. pld. -wsch. St. Zj. węgorzowaty płaz **AMPHIUMA MEANS**; **Congo tobacco** bot. konopie.

congratulant, adj. i s. (kangrej'ciulent) winszujący, gratulant.

congratulate, vt. winszować (komu czego), powinszować, życzyć (komu czego).

congratulation, s. ('-szn) powinszowanie, gratulacja. UWAGA: Używanie (częstego w St. Z.) „kongratulować” i „kongratulacja” jest błędne.

congratulatory, adj. ('-szynel) gratulacyjny.

congratulator, s. (-lej'tör) gratulant.

congregate, vi. ('-gregejt) 1) zbierać się w znacznej ilości; 2) kość. organizować gminy systemem kongregacjonalistów, ob. **congregationalism**.

congregation, s. (-gej'szn) 1) zbiór, masa, zebranie, **underground c. of deadly gases** podziemne nagromadzenie trujących gazów; 2) zebranie osób, w szcz. kongregacja, zbiór, regularne zbieranie się w celu odbywania spólnie służby bożej; 3) w bib. (h. kahal) cała ludność hebrajska; także C. of the Lord; 4) kość. kongregacja; a) KRK. C. stały departament w Watykanie, np. C. of Propaganda **CONGREGATIO DE PROPAGANDA FIDE**; b) czasowy komitet kardynałów dla sprawy specjalnej; czasowy komitet biskupów na koncyliu, synodzie itp. zjeździe; c) stowarzyszenie religijne zatwierdzone przez Papieża, bractwo duchowne; d) związek kilku klasztorów tego samego zakonu; e) KP. w czasie reformacji Kościół szkocki; f) KA w dominiach bryt., gdzie wprowadzony jest Kościół Kongregacjonalistów, cała ludność miejscowa; g) zakon, bractwo lub stowarzyszenie w kościele niechrześcijańskim; 5) Ang. uroczyste zebranie członków uniwersytetu, np. C. of the University w Oxford; w Cambridge posiedzenie senatu uniwersyteckiego.

congregational, adv. (-eł) dotyczący kongregacji; c. **singing** spólny śpiew w kongregacji; C. kongregacyjny, dotyczący Kościoła Kongregacjonalistów; C. and Christian Churches St. Zj. związek tych dwóch Kościołów dokonany w r. 1931.

congregationalism, s. (-izm) hist. kość. 1) system kość. polegający na niezawisłości każdego miejscowego kościoła i oddający duchowną władzę zebraniu członków; 2) C. wiara religijna wielu kościołów ang. i amer. uznających Tróję św., a poza tym pozostawiających władzę duchowną zebraniu członków.

congregationalist, s. (-ist) hist. kość. kongregacjonalista, ob. **Independent**.

Congreso, s. (kongre'so, hiszp.) parl. kongres czyli parlament (ciało ustawodawcze) kilku republik pld. -amer. np. Argentyny, ob. **Congresso**.

congress, s. (kon'gres) 1) zeście się (osób, rzeczy, wypadków); 2) obcowanie picowe; także obcowanie towarzyskie; 3) hist. C. zebranie przedstawicieli państw w celu zaprowadzenia porządku międzynarodowego po wielkich wojnach, np. C. of Arras w r. 1435; C. of Vienna Kongres Wiedeński (1815); C. of Berlin Kongres Berliński (1878); 4) C. St. Zj. kongres Stanów Zjednoczonych: Senat i Izba Reprezentantów, ob. **legislature**.

congress, vi. (kongres') 1) zebrać się; 2) brać udział w zjeździe, w zlocie, w kongresie.

Congressional district St. Zj. okręg wyborczy, obierający posła do Izby Reprezentantów; ob. **apportionment** St. Zj.; każdy dystrykt

wybiera jednego posła, lecz w niektórych stanach należąca reszta mandatów objęta jest wyborem **representative-at-large** obieralnego z całego stanu; **C. Record** St. Zj. stenograficzny protokół posiedzeń Izby Reprezentantów i Senatu.

congressman, s. (kongres'men) St. Zj. członek Kongresu, skrót (po nazwisku) **M.C.** (**Member of Congress**). w użyciu tylko w stosunku do członków Izby, senatorów tytułuje się: **Senator**, a w sali obrad: **the gentleman from**..... (Stan); w Ang. skrót **M.P.** (**Member of Parliament**) po nazwisku i przecinku.

Congresso, s. (kongre'so, port.) Izba Posłów w Portugalii; **C. Nacional** (k. nacjaonal') parlament brazylijski.

congresswoman, s. f. (kongres'u-umen) St. Zj. posełka, kongresmanka (f); przewodniczący i mówcy w sali obrad oddają tytuł: **the gentleman from**..... (Stan).

Congridæ, s. pl. (kangri'di) ob. **Leptocephalus**, ob. **conger**.

congruence, s. (kon'gru-ens) składność, odpowiedniość, geom. pokrywające się (dwóch płaszczyzn równych obszarem i kształtem); także **congruency**, **congruity**.

congruent, adj. (-ent) odpowiedni, składny, geom. pokrywający się z czymś podobnym, znak ($\cong$) (równy i podobny); (teoria liczb) podzielny z taką samą resztą.

congruity, s. (-iti) 1) **congruence**; 2) teol. nagroda dana z łaski Bożej ponad zasługę, odr. **condignity**.

congruous, adj. (-öz) 1) **congruent**; 2) właściwy, przyzwoity, pasujący, stosowny.

conhydri(n)(e), s. (kanhaj'dryn) chem. konhidryna, alkaloid C_8H_9NO , spokrewniony z koniina, występujący we szczwole plamistym, **CONIUM MACULATUM**, ob. **coniine**.

coni-, przedr. (ko'ni-) stożkowo-, stożko-, np. **CONIROSTRES** stożkodzioby.

Coniacian, adj. (kaniej'szn) geol. koniakowy, dotyczący ważnych pokładów kredy we Francji w najmłodszym piętrze (Senon) górnej kredy; s. pokład koniakowy.

conic, -al, (ka'nik, -i) stożkowy, stożkowaty, koniczny.

conichalcite, s. (kanikel'sajt) min. konichalcyt, saletrowiec rzędu arsenianów (Cu, Ca) $_3As_2O_8$. (Cu, Ca) $(OH)_2$ plus $1\frac{1}{2} H_2O$; w stanie Juta (Utah).

conicin(e), s. (ka'nisin) chem. ob. **coniine**.

conicity, s. -iti) stożkowatość.

conicle, s. (-ki) mały stożek, ob. **cone**, s. 2).

conicopoly, s. (kanika'poli) w Madras, tubylec zajęty jako buchalter lub urzędnik biurowy.

conic projection kartograficzny rzut stożkowy.

conics, s. pl. (ka'niks) mat. nauka o przecięciach stożkowych, dawniej (Jan Śniadecki, 1756 - 1830) ostrokągowych, **conic sections**.

conidial, **conidian**, adj. (kani'di-eł, -en) bot. dotyczący konidiów, tworzący konidia.

conidiophore, s. (-for) bot. specjalna strzępka (**hypha**) na której jak na gałązce tworzą się konidia ob. **conidium**.

conidiospore, s. (-spor) bot. konidium.

conidium, s. (-di-om) konidium; bakt. bezpiciowa spora rozrodcza utworzona przez podział komórki; bot. bezpiciowa spora u grzybów (zarodek) powstała przez podział na odcinki poprzecznymi przegrodami na końcu specjalnej strzępki (**hypha**) ob. **conidiophore**; strzępki odzielają na końcu przez przeżęcenie jedną za drugą drobne komórki grające w wegetatywnym rozmnażaniu grzybów rolę zarodników, ob. **abstriction**, s. 2.

conifer, s. (ko'niför) rodzący szyszki.

Coniferae, s. pl. (koniföri) bot. szpilkowe, jedna z siedmiu gromad rosin nagozależkowych, obejmująca trzy czwarte współczesnych gatunków roślin nagozależkowych; w niektórych klasyfikacjach zastąpiona nazwą **PINALES** i rozmaicie uważana za rodzinę, rząd lub rozleglejszą gromadę; przeważnie obejmuje rodziny rodzące szyszki i także np. ciszy rodzące jagody.

coniferin, s. (-in) chem. koniferyna, glukozyd $C_{28}H_{42}O_8$ plus $2H_2O$, temp. top. 185 C.

coniferophyte, s. (-fit) paleont. kamień lub odcisk rośliny szpilkowej.

coniferous, adj. (-ferös) bot. szpilkowy, iglasty.

conification, s. (-fikej'szn) przyjmowanie kształtu stożka, np. social c. wytworzenie wyraźnego systemu klasowego.

coniform, adj. (ko'niform) stożkowy, kształtu stożka.

coniine, s. (ko'ni-in, ko'nin) chem. koniina, alkaloid C_8H_9NO zawarty we szczwole plamistym, truciźna paraliżująca nerwy ruchowe.

Conilurus, s. (kaniliu'res) zool. australijski szczur skaczący, ob. **Haplotis**.

Coniogramme, s. (ko'niogre'mi) bot. nieliczny rodzaj paproci z rodziny paprotkowatych **POLYPODIACEAE**; Japonia i wyspy Pacyfiku.

Coniophora, s. (-fo're; konja gr. proch) bot. prochówka, rodzaj grzybów z rodziny **THELEPHORACEAE**; powoduje próchnienie belek w budynkach.

Coniopterygidae, s. pl. zool. rodzina drobnych owadów, o spłonych skrzydełkach (stąd: **conio-dust wings**) rzędu sieciarek. **NEUROPTERA**.

Coniostres, s. pl. (-ros'tres) zool. stożkodzioby, dział ptaków w rzędzie wróblowatych, **PASSERES**, jak np. wróbel, gil, czyż, szczygieł, kanarek, skowronek.

-conite, przyr. (-ko'najt; konja gr. kurz) -ziemny.

Conium, s. (ko'njom, kona'jom)

bot. szczwół, rodzaj trujących ziół z rodziny baldaszkowych; **C. MACULATUM**, Linn., szczwół plamisty **poison hemlock**.

conjecturable, adj. (kandżek'czurebł) przypuszczalny.

conjectural, adj. (-czureł) oparty na domysłach.

conjecture, s. (-czör) 1) przest. tłumaczenie znaków niebieskich, wysnuwania wniosków z domysłów, opartych na niedostatecznych dowodach; 3) wnioski w ten sposób uzyskane, przypuszczenie, domysł.

conjecture, vi. kombinować, robić przypuszczenia; vt. wysnuwać wnioski na niedostatecznych podstawach, domyslać się (gen.)

conjoint, s. (kan'dzojnt) pr. cyw. spółnik, małżonek. osoba związana z drugą np. mąż i żona w wypadku wspólnoty własności.

conjugal, adj. (-dżugeł) małżeński; -ly, adv. w stosunku małżeńskim.

conjugata, s. (-dżugej'ta) anat. sprężna, wymiar prosty wchodu do miednicy; sprężna położnicza; **CONJUGATIO VERA**, s. właściwa, s. rzeczywista; **C. DIAGONALIS** wymiar prosty przekątny.

Conjugatae, s. pl. (-ti) bot. sprężnice, gromada glonów typu siemieniowców, **ZYGOPHYTA**.

conjugate, adj. (kan'dżugejt) 1) sprzężony, a) jak para wołów w jarzmie (con- współ i **jugum** i. jarzmo); b) połączony małżeństwem; c) połączony w parę; 2) bibliogr. połączony na stałe np. dwie strony jednej kartki; 3) bot. należący do gromady sprężnic; 4) gram. spólnego źródłosłowu; 5) mech. dotyczący takiego zestawu kół trybowych, że jedno będzie poruszało drugie ze stałą szybkością; 6) mat. (o dwóch ilościach, punktach, liniach, osiach, krzywych itd.) objawiający się równocześnie i będący wymiennymi jedno za drugie.

conjugate, s. 1) cokolwiek połączonego na stałe; 2) bot. sprzężnica; 3) gram. wyraz pochodzący od tego samego źródłosłowu co inny i mający podobne znaczenie; 4) mat. skrót zamiast: **c. axis**, **c. diameter** itd.

conjugate, vi. wiązać się; vt. 1) biochem. wiązać tak, że produkt da się łatwo nazad rozłożyć na pierwotne składniki; 2) biol. połączyć dwie gamety lub dwa jednokomórkowe ustroje; 3) gram. odmieniać (słowo czyli czasownik, verb).

conjugation, s. (-gej'szn) 1) gram. konjugacja, odmiana czasownika; 2) biol. łączenie dwu gamet lub dwu jednokomórkowych ustrojów; 3) przest. kombinacja, zebranie, związek; anat. para (narządów itp.); 4) r. wspólne działanie, łączenie się.

conjugal, adj. (-dżieł) małżeński, w znaczeniu małżeństwa (według Swedenborga) jako związku duchowego.

conjugium, s. (-om) pr. rzym. węzeł małżeński.

conjunct, adj. (kan'dżonkt, kan-dżonkt') 1) połączony; 2) wspólny; 3) pr. cyw. tak związany ze stroną procesową, że nie może występować jako świadek lub sędzia w danej sprawie.

conjunction, s. ('-szn) 1) łączenie się, kombinowanie; 2) związek, stowarzyszenie; 3) zbieg (wypadków); 4) astrol. i astron. spotkanie lub przejście dwojga ciał niebieskich na tym samym stopniu zodiaku; 5) gram. spójnik; skrót: **conj.**

conjunctiva, s. (-taj'we) pl. -vas i vae, anat. spojówka (oka), błonka śluzowa pokrywająca wewnętrzną stronę powiek i zwróconą ku nim stronę gałki ocznej.

conjunctival, adj. (-i) anat. spojówkowy.

conjunctive, adj. ('-tyw) 1) łączący; 2) złączony, wspólny; **c. mood** gram. tryb warunkowy, **CONJUNCTIVUS**.

conjunctivitis, s. (-aj'tis) med. zapalenie spojówki, spojówkowica (dr. Kaz. Noiszewski 1859-1930) zapalenie łącznicy oka.

conjunction, s. ('-czór) 1) przest. połączenie, łączenie się, związek; 2) zbieg okoliczności, położenie interesów z takiego zbiegu wypadków wynikające, konjunktura. stan interesów usprawiedliwiający niezarobiony dochód; 3) astrol. i astron. spotkanie się gwiazd.

conjunction, s. (kandziurej'szn) 1) przest. sprzysiężenie, spisek; 2) zamawianie (złych duchów), odęgiwanie, zaklinanie; 3) zaklęcie, czar, urok (pl.).

conjure, vi. (-dżur') zaklinać.

conjure, vt. 1) zamawiać (złe duchy), odęgiwać, zamawiać (chorobę), zarzec; 2) zaklinać, przemawiać uroczystość z poważną prośbą (o poprawę, o pomoc itd.); 3) czarować; **c. up** wywołać czarami lub jak gdyby czarami.

conjure man albo **woman** czarodziej (m), czarodziejka (f) w pld. stanach i Ind. Zach. (blisko krajów podlegających praktykom guseł, voodoo); zamawiacz (m), zamawiaczka (f); także **conjurator**, **conjurer**.

conjurer, s. (-ör) sprzysięzca, spiskowiec, uczestnik sprzysiężenia (dawniej: sprzysięgi), sprzysięgły.

conk, s. (ka k) 1) rak drzewa, gnicie części drzewa spowodowane przez grzybek; 2) bot. widoczny narząd owocowania grzybka drzewnego.

conker, s. (-er) Ang. ślimacza skorupa albo kasztan na końcu sznurka, jakim wywija grający w **conkers**, ob. **cobnut**.

conn, vt. (kan) mar. nadzorować kierunek okrętu i wydawać sternikowi polecenia jak sterować.

connarite, s. (ka'narajt; konn'aros gr. drzewo szpilkowe) min. konaryt, sylikoid grupy nontronitu, żółto-zielony, ziarnisty, wodny krzemian niklu.

connatal, adj. (kanaj'ti) wrodzony; -ly, adv. od urodzenia.

connate, adj. (ka'nejt) 1) wrodzony, przyrodny, przyrodni; 2) pokrewny; 3) rodzony, wyprodukowany lub rozpoczęty równocześnie; 4) biol. złączony od urodzenia, połączony na stałe; **c. water**, geol. wody współczesne, woda morska zawarta w szczelinach osadów i zamknięta od góry warstwami górnych złóż.

connately, adv. (-li) od urodzenia.

connateness, s. (-nes) przyrodzoność.

connate-perfoliate, adj. (-fo'liejt) bot. zrosnięty u nasady tak że otacza łodygę, np. wiciokrzew przewiercień **true honeysuckle LONICERA CAPRIFOLIUM**, Linn.

connatural, adj. (konna'czurei) przyrodni, przyrodny, wrodzony; pokrewny.

connect, vi. (kanekt') łączyć się, wiązać się, np. myśli, wywody, pociąg kolejowe itd.

connect, vt. połączyć, związać, nawiązać, zespolić; **to be c.-ed** przynależać do (gen.).

Connecticut, s. (kan'e'tiköt) St. Zj. Konetikut (-nek'-), stan Unii od r. 1788 (jako piąty); przydomek: **Constitution State** i **Nutmeg State**; kwiat stanowy: wawrzyn amer. **Mountain Laurel**; **C. cent mon.** miedziak z 1787-1788.

connecting carriers przewozowe przedsiębiorstwa mające w rozkładach jazdy przewidziane połączenia z sąsiadującymi przedsiębiorstwami; **c. piece** mech. łącznik, złącznik; **c. rod a)** goleń korby; **b)** drążek łączący; **c. spring** el. sprężyna stykowa.

connection, w Ang. często: **connexion**. s. (kanek'szn) 1) łączenie, połączenie; 2) związek; wzajemny stosunek (gen. do gen. albo między abl. a abl.); 3) związek słów, zdań, wywodów; 4) pokrewieństwo, powinowactwo; krewny, powinowaty. osoba związana z kim pokrewieństwem lub powinowactwem; grono osób w ten sposób związanych z sobą; osoba w takim stosunku do owego grona; 5) stosunki towarzyskie, znajomości; stosunki z osobami znacznymi w interesach, w polityce, w nauce itd.; 6) połączenie pociągów; 7) hist. kośc. (pisownia przez x) sekta; 8) elc. **for tension** połączenie na napięcie, włączenie w obwód prądu; **c. in multiple** arc łączenie równoległe, układ równoległy; **c. plug** wtyczka odgałęźna; **series c.** połączenie szeregowo, **star c. p.** w gwiazdę; **zig-zag c. p.** zygzakowe.

connective, adj. (konek'tiw) łączący, łączny; **c. tissue** anat. tkanka łączna **TELA CONNECTIVA**, tkanka łącząca części narządu lub łącząca narządy, tworząca ścięgna i wiązadła, pełniąca wiele ważnych funkcji w budowie kośćca i całego ustroju zwierzęcego.

connective, s. łącznik; w szcz. a) bot. tkanka łącząca dwa płatki pylnika; b) gram. wyraz łączący wy-

razy, zdania itp. np. przyimek, spójnik, zaimek względny; c) zool. nerw łączący dwa zwoje.

connectively, adv. (-li) łącznie z (abl.), w łączności z (abl.), w związku z (abl.), odnośnie do (gen.).

connector, **connector**, s. (tör) 1) kto lub co łączy, np. robotnik kolejowy łączący wagony; łańcuch, zacisk, sprężyna kontaktowa; el. sprzęgiełko przewodowe; 2) (broń palna) część zamku, jaka przesyła ruch kurka do panewki.

connex, s. (ka'neks) pl. -es (iz) 1) przest. węzeł, związek; 2) rzecz z czymś związana, np. wypadek; 3) log. przesłanka warunkowa; 4) mat. nieskończoność punktów i linii wyrażona w równaniach równoważnych współrzędnych punktów i linii.

connexion angielska pisownia, ob. **connection**.

connexionalism, s. (kanek'szone-lizm) hist. kośc. system misyjnych organizacji kośc. w okolicach mało zamieszkałych.

connexivum, s. (kaneksaj'wom), pl. -va (wa) zool. spleaszczony, często bardzo rozszerzony bok żołądka pluskwiaków. **HEMIPTERA**.

connexus, s. (kanek'ses) sing. i pl. związek.

conning tower mar. mostek kapitański (często opancerzony domek) do obserwowania kierunku okrętu, połączony telefonicznie z wszystkimi częściami okrętu.

connivance, dawniej -ence s. (kanaj'wens), patrzeć przez palce, naganna pobłażliwość, milcząca zgoda na karygodne postępowanie, zachęcanie do złego przez zaniedbywanie należytej interwencji urzędowej lub osobistej.

connive, vi. patrzeć przez palce, na -at.

conniver, s. kto brakiem interwencji zachęca do złego; kto milcząco toleruje zło, przest. kto tajnie współdziała ze złoczyńcą.

Connochaetes, s. (kanaki'tis; kon'nos gr. broda, chajiti' gr. grzywa) zool. rodzaj antelope afr., ob. **gnu**.

connoisseur, s. (kany'sur, z fr. konösör) znawca sztuki (muzyki, sztuk pięknych, sztuki kulinarnej itd.).

connotation, s. (kannotej'szn) zapach wyrazu, utajone współznaczenie, wrażenie jakie wyraz przypominia poza swoim dosłownym znaczeniem; log. ogół istotnych właściwości objętych wyrazem; ob. **denotation** (c. — wrażenie wyrazu, d. — znaczenie wyrazu); **connotative**, adj. (kano'tetiwi) 1) uwypuklający pewne ukryte właściwości wyrazu; 2) log. mający takie utajone właściwości.

connote, vt. dodatkowo znaczyć, podsuwać myśl, przypominać uboczne znaczenie.

connubial, adj. (kaniu'bieł) małżeński.

connubium, **conubium**, s. ('-biom) 1) pr. małżeństwo, 2) bot. połączenie pierwszocza obu komórek gło-

Conocarpus, s. (-kar'pes) bot. gatunek am. podzw. drzew i krzewów z rodziny trzcińcowatych, COMBRATACEÆ.

Conocephalum, s. (se'falom) bot. gatunek mszaków, BRYOPHYTA, gromady wątrobowców, HEPATICÆ, rodziny porostnicowatych, MARCHANTIACEÆ.

Conoclinium ob. **Eupatorium**.

conodont, s. (ko'nodont) paleont. konodont, kopalne ząbki w skałach paleozoicznych, uważane przez wielu za zęby kręgowców, cyclostomes.

conoid, adj. (ko'no-id) 1) konoidalny; 2) zool. dotyczący muszli z rodziny Conidae.

conoid, s. geom. konoid, bryła mająca za podstawę koło, tak samo jak prosty stożek, lecz tym się od niego różniąc, że od obwodu pod-

stawy do wierzchołka nie prowadzi linia prosta, lecz linia krzywa np. parabola, elipsa itp., **parabolic** c. czyli paraboloid, **elliptic** c. czyli ellipsoid paraboloida, elipsoida itp.; stąd przedmiot mający kształt konoidalny np. pocisk karabinowy.

c. ligament anat. tylna część wiązadła kruczoobojczykowego.

conquer, vi. (kon'ker) zwyciężyć.

conquer, vt. zdobyć siłą, zwyciężyć, pobić, pokonać, przezwyciężyć (np. przeszkody).

conquering, adj. part. (-in) zwycięski.

conqueror, s. (-ör) zdobywca, zwycięzca; the C. Zdobywca, przydomek Williama Normandzkiego, który w 1066 zdobył Anglię jako król William I.

conquest, s. (-kuest) 1) zwycięstwo (przemocą); 2) walka o (acc.), zdobywanie (gen.); 3) zwycięstwo, rzecz zdobyta przemocą, kraj podbity; 4) pr. feud. nabywanie drogą inną niż dziedzictwo; dobra tak nabyte; the C. hist. ang. podbicie Anglii przez Normanów.

conquian, s. (ka'kien), **coon can** (kun'ken; ¿con quien? hisz. z kim?) (karty) hisz. gra na dwie osoby w 40 kart (po 10 kart każdego koloru, w Hisz. bez 8, 9, 10, w St. Zj. bez króla, damy i waleta).

quinamin (e), s. (kankui'namin) chem. współbinamina, $C_{10}H_{24}N_2O_2$, alkaloid występujący w korze chinowej obok chinaminy, **quinamine** ob., również $C_{10}H_{24}N_2O_2$.

conquinine, s. ('-kuinin) chem. ob. **quinidine**.

conquistador, s. (-kuis'tador, z hisz. konkis'ta'or) zdobywca, komendant zwycięskiej wyprawy hisz. do Am. Płd. w w. XVI.

Konrad, s. (kan'red) Konrad, męskie imię własne.

consanguine, -al, -an, -ous, adj. (kanseng'uin, kansengui'ni-eł, -en, -ös) krewny, tej samej krwi, pochodzący od wspólnego przodka.

consanguine, s. krewny pochodzący od wspólnego przodka.

consanguinity, s. ('-niti) pokrewieństwo, związek między osobami pochodzącymi od wspólnego przodka; stopień pokrewieństwa odgry-

wa ważną rolę w dziedziczeniu; przodkowie i potomstwo w linii prostej; **lineal relations**; pokolenia poprzedzające: **ascendants** wstępnicy; następujące: **descendants** zstępni; ob. **affinity**, **agnates**, **cognates**.

conscience, s. (kon'szens) 1) sumienie, rozróżnianie dobrego od złego, zmysł świadomości dobra i zła i ocena własnych czynów w celu działania w sposób uważany za moralny; 2) przest. sumienność; 3) wzgląd na przyzwoitość, skrupuły (pl.); c. **clause** pr. zastrzeżenie w ustawie zwalniające osoby, którym ich przepisy religijne wzbraniają zastosowania się do danej ustawy, np. składanie przysięgi, służby wojennej itd.; c. **money** pieniądze (pochodzące z kradzieży, z zatajenia podatkowego itp.) zwracane dla uspokojenia sumienia; w skarbcu St. Zj. składane do c. **fund**.

conscientious, adj. (-szös) sumienny; c. **objector** woj. poborowy odmawiający służby wojskowej ze względu na swe przepisy religijne (np. menonici, lipowanie, świadkowie Jehowy).

conscious, adj. (kon'szös) 1) świadomy; 2) świadomy swej winy; 3) przytomny, **he became c.** oprzytomniał, przyszedł do siebie (pot. **he came to**); 4) zbyt świadomy obecnej uwagi zwróconej na siebie, częściej: **self - c.**; 5) fil. obdarzony świadomością; **class-c.** posiadający poczucie klasowe.

consciousness, s. (-nes) 1) świadomość; 2) sumienność.

conscribe, vt. (-skrajb') 1) hist. starorz. wpisać na listę senatorów; 2) woj. powołać do służby wojskowej.

conscript adj. (-skrypt') 1) hist. starorz. wpisany na listę senatorów (**PATRES CONSCRIPTI**); 2) woj. powołany do służby wojskowej.

conscript, s. (kon'skrypt) woj. poborowy.

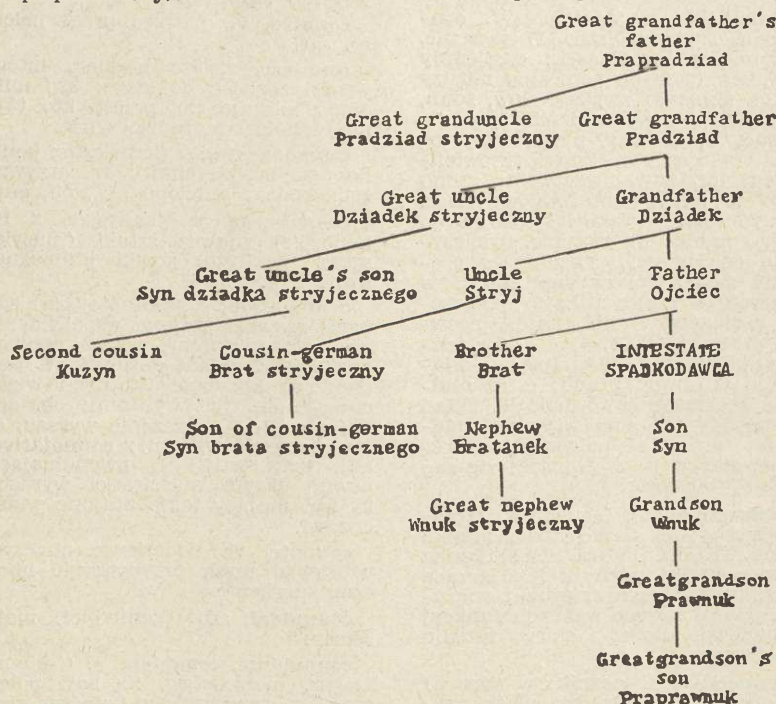
conscription, s. ('szyn) 1) pobór wojskowy, branka; 2) konskrypcja. lista przymusowych składów nakładanych w potrzebie wojennej.

conscriptionist, s. ('szenyst) zwoleńnik przymusowego poboru do służby wojskowej.

consecrate, adj. (kan'sekrejt) poświęcany, święty.

consecrate, vi. udzielić świętości (jak np. komunii św.); vt. 1) poświęcić (np. cmentarz, kościół) na cele służby bożej; 2) nadać święcenie (np. biskupie, to c. a **bishop**); 3) poświęcić, oddać na coś np. **her afternoon hours c.d to nursing** 4) uświęcić, uczynić świętym np. **a practice c.-d by time** zwyczaj uświęcony wiekami.

consecration, s. ('-szn) 1) KRK poświęcenie na stałe na pewien cel religijny, np. kościoła, cmentarza, naczyń na Eucharystię; przedmioty tak poświęcone nie mogą nigdy wrócić do użytku na inne cele, zaznaczam w St. Zj. podobne poświęcenie budynków obdużonych nazwane **dedication**; 2) KRK część

consanguinity

mszy św. w której poświęca się Eucharystię; 3) poświęcenie na urząd np. biskupi; 4) przest. wyklęcie z Kościoła.

consecutive, adj. (-se'kiutyw) 1) następujący porządkowo po sobie bez przerwy, np. *five c. years of residence*, ale *five successive leap years*; 2) logicznie po sobie następujący; 3) chem. kolejny; 4) gram. wyrażający cel; **c. clause** zdanie podrzędne, określające cel; 5) muz. mający równoległe interwały.

consensence, -cy, s. (kansine'sens, -'sensi) uwiad starczy.

consension, s. (-sen'szni) zgodna opinia, zgoda zdań.

consensual, adj. (-'szueł) 1) fizj. określający ruch mimowolny towarzyszący czynności zamierzonej; 2) pr. (o układzie) zawarty wyłącznie za wspólną zgodą, bez spisania lub innej czynności.

consensus, s. (-sen'ses) 1) zgoda, zgodność, harmonia, współpraca, współdziałanie rozmaitych narzędzi ustroju; 2) zgodność zapatrywań; 3) kośc. wyznanie wiary.

consent, s. (konsent') 1) zgoda, przystanie, zatwierdzenie, pozwolenie; 2) pr. oznajmienie prawne osoby zaatnej do czynności prawnych; także **-ment**.

consent, vi. zgodzić się, przystać na (acc.) to.

consent decree uchwała sądowa wydana za zgodą obu stron w sporze *in equity* (pr. ang. i amer.) rozstrzyganym nie według prawa ścisłego a na podstawie pospolitej godziwości, w myśli oświadczeń złożonych na rozprawie sądowej przez obie strony.

consequence, s. (-'sikuens) 1) następstwo, wynik; 2) log. wniosek (oparty na poprzedzających przesłankach); 3) ważkość społeczna; 4) pl. zabawa towarzyska „sekretna”; uczestnicy wpisują na karteczkę kolejno (nie widząc wpisów poprzednich) co z tego wynikło; 5) astron. kierunek wschodni, kierunek w jakim słońce mija znaki zodiaku; **in c.** w rezultacie, wskutek tego, w wyniku tego; **of c.** ważki, ważny, wpływowy.

consequent, adj. wynikający; logicznie następujący; tworzący wniosek z przesłanek lub ze zdania warunkowego; UWAGA: **c. NIE** oznacza tego co pol. wyraz: konsekwentny (ob. **consistent**).

consequent, s. 1) następstwo, wynik, konsekwencja; 2) rzecz lub zdarzenie następujące po czymś choćby bez związku przyczynowego; 3) geog. fiz. zgodny z ogólnym spadem powierzchni od siodła (antykliny) ku łękwowi (synklinie), o drenach, strumieniach, dolinach; 4) log. a) następnik, wniosek wynikający z przesłanek; b) część przesłanki warunkowej, zawierająca treść warunku; 5) mat. a) druga część proporcji; b) drugi i czwarty wyraz równania, ob. **antecedent**, s. 6; 6) muz. w kanonie lub fudze powtórzenie tematu.

consequential, adj. (-'szeł) 1) wynikający, logiczny, następujący; 2)

pośredni, ostateczny; 3) ważki. wpływowy; **c. damages** pr. szkody nie wynikające bezpośrednio lub jako naturalny albo prawdopodobny wynik czynności danej osoby, lecz jako przypadkowy wynik tej czynności; takie szkody mogą być w niektórych wypadkach zaskarżalne.

consequentiality, s. (-iti) 1) logiczne następstwo, kolejność; 2) atmosfera ważkości; 3) zrozumiałość, dufność.

consequently, adv. (-li) w naturalnym porządku następstwa, logicznie, wobec tego; zatem, tedy, więc; UWAGA: **c. NIE** oznacza nigdy pol. „konsekwentnie” (ob. **consistently**).

consertal, adj. (kansör'tł) petr. określający budowę skał magmowych, w których nieregularne kryształki spinają się ze sobą.

conservable, adj. (-webł) dający się przechować.

conservancy, s. (-'wensi) Ang. 1) konserwacja, publiczna ochrona rzew, rzek, zarowotności itp.; 2) urząd rzeczny.

conservation, s. (-wejszn) 1) konserwacja, publiczna opieka nad rzekami, lasami, gruntami podlegającymi wymywaniu (erozji) itd.; 2) zaprawianie owoców, jarzyn itd., robienie konserw.

conservationist, s. (-yst) zwolennik publicznej opieki nad lasami, rzekami i innymi publicznymi zasobami.

conservatism, s. (kansör'watyzm) konserwatyzm, zachowawczość, **C.** Ang. zasaady polityczne ang. dawnej partii torysów, dziś konserwatywny.

conservatist, s. konserwatysta, członek politycznej partii zachowawczej; przen. zwolennik idei zachowawczych poza polityką; pl. żart. lub z przekąsem: konserwa.

conservative, adj. 1) konserwatywny, zachowawczy, np. program polityczny; 2) umiarkowany, ostrożny, np. kosztorys; 3) **C.** dotyczący partii konserwatywnej w Anglii, w Kanadzie, następców torysów.

conservator, s. (-wejtör) 1) przechowawca; 2) kustosz (muzeum itp.); 3) publiczny urzędnik do ochrony drzewostanu, zwierzyny, ryb, brzegów rzek; w Szkocji **c. of the staple**.

conservatory, s. (kansör'watori) 1) muz. konserwatorium, szkoła muzyczna; 2) ogr. cieplarnia, oranżeria, szklarnia.

conserve, s. 1) konserwa; 2) konfitury owocowe lub jarzynowe; 3) Ang. przest. konserwatysta.

conserve, vt. 1) przechować, w szczy. zachować od zepsucia, zgnięcia i wszelkiej zmiany; 2) zaprawić, przerobić na konserwy lub na konfitury.

conserver, s. przechowawca.

consider, vi. (-sy'der) rozważać; rozmyślać; vt. 1) przest. badać, oglądać z uwagą; 2) rozważać, myśleć nad czymś, mieć w pamięci; 3) uszanować, okazywać szacunek lub sympatię, odnosić się do

kogo z respektem; 4) uważać za co, mieć za co; 5) przest. płacić komu za co, ob. **consideration**; 6) reflektować na co (np. na kupno), zastanawiać się nad (abl.), **at that time he was considering a trip abroad**.

considerable, adj. (-ebł) 1) przest. a) mogący podlegać rozważeniu; b) godny rozważenia; c) wymagający rozpatrzenia; 2) wybitny, znaczny, zwracający uwagę, ważny, ważki; 3) duży (rozmiarami), **St. Zj.** znaczny w sumie.

considerable, considerably, adv. znacznie.

considerate, adj. (kansi'döryt) 1) rozważny, obmyślany, roztropny, ostrożny; 2) uczynny, uwzględniający prawa i uczucia innych; **considerative**.

consideration, s. (-ej'szn) 1) przest. obserwacja; 2) rozważenie, obmyślenie; rozważenie; rozpatrywanie; badanie; uwaga; 3) względy (pl.) dla lub wobec (gen.); 4) uwzględnienie ubocznych okoliczności, uboczne motywy; 5) wynik rozpatrywań, postanowienie na nich oparte; 6) szacunek, atencja; 7) znaczenie, rozgłos; **an author of c.**; 8) pr. zapłata, honorarium, cena kupna, wynagrodzenie usług itp.; 9) pr. wyrok sądowy.

considering, conj. zważywszy (acc. lub że), uwzględniając (acc.) **considering**, prep. wobec (gen.).

consign, vt. (konsajn') 1) przest. podpisać i potwierdzić pieczęcią; 2) powierzyć na stałe np. zwioki ziemi; pamiętniki pismu; 3) konsygnować w komis np. **a car of cattle to an agent in St. Louis**; 4) oddać do dyspozycji np. pokój mieszkalny; 5) złożyć gotówkę.

consignatory, s. (-sig'nateri) kup. komisant, osoba która otrzymuje towar w komis, pieniądze w depozyt itp.

consignation, s. (-ej'szn) 1) czynność opisana w ustępie **consign**, v.; 2) wykaz, spis, konsygnacja; 3) astron. codzienna mapa niebios wykazująca położenie gwiazd w południe; 4) kośc. a) nakreślenie znakiem krzyża św.; b) konfirmacja, bierzmowanie, od namaszczenia znakiem krzyża św. na czole; 5) pr. rz. i cyw. oddanie przez dłużnika dóbr wartości długu jako oferta na pokrycie długu za zatwierdzeniem sądu.

consignee, s. (-sajni') kup. komisant; **consignatory**.

consigner, s. (-'ner) kup. komitent; **consignor**.

consignificant, adj. (kansigni'fikent) 1) synkategorematiczny, nie mogący sam stanowić nazwy lub określenia, lecz tylko w związku; przec. **categorematic**; 2) synonimowy; 3) gram. mający znaczenie tylko w związku z innym wyrazem, np. rodzajnik **the**, przyimek **itp.**

consignify, vi. (kansign'ifa) oznaczać coś wspólnie z czym innym.

consignment, s. (-sajn'ment) konsygnacja, konsygnowanie, kup. oddanie w komis; **c. marketing** sprze-

daż towaru za pośrednictwem agenta (komisanta, zazwyczaj w innym mieście).

consignor, s. (-'nör) kup. komitent, kto oddaje w komis; **consigner**.

consilience, s. (-si'liens) log. zgodność we wnioskowaniu.

consimilar, adj. (-'miler) bot. obustronnie podobny, mający oba boki podobne, ob. **diatom**.

consimilate, vi. upodobnić się, vt. upodobnić.

consist, vi. (-syst') 1) przest. istnieć w danym stanie; 2) składać się z (gen.).

consistence, **consistency**, s. (-'ens, -'ensi) 1) konsystencja, stan gęstości, twardości; przen. siła spistości; stałość (charakteru, uczuć itp.); 2) zgodność części, rysów, odpowiadanie wzajemnie składników; 3) konsekwencja, zgodność postępowania z zasadami (osobistymi, zawodowymi itp.); **c. equa-tions** mat. równania mające to samo rozwiązanie lub te same rozwiązania.

consistent, adj. 1) posiadający spistość, silny, stały; 2) konsekwentny, zgodny z zasadami, działający zgodnie z zasadami, (osobistymi, zawodowymi itp.); **c. equa-tions** mat. równania mające to samo rozwiązanie lub te same rozwiązania.

consistentes pl. (konsisten'tes) kość. w pierwszych czasach chrześcijaństwa pokutujący, którzy mogli być obecni przy udzielaniu komunii św., lecz nie mogli jej otrzymać; ob. **penitent**.

consistently, adv. (-li) konsekwentnie, zgodnie ze zwyczajami osobistymi i z zasadami, wytrwale, stale, regularnie.

consistorial, adj. (konsisto'rieł) kość. dotyczący konsystorza; s. konsystorz.

consistorian, adj. dotyczący konsystorza, w szcz. K. Pr.; s. prezbiterianin.

consistory, s. (kansis'tori) konsystorz; 1) przest. trybunał sądowy; 2) KRK senat papieski i jego zebranie złożone z kolegium kardynałów pod przewodnictwem Papieża; 3) KW. doradcze ciało pomocne biskupowi, złożone z 12 księży, z czego 11 świeckich; 4) hist. w państwach luteranckich grono duchownych mianowanych przez monarchę jako ciało kontrolujące zarząd spraw kość.; 5) w zreformowanych kościołach fr. według konstytucji z 1802 sąd złożony z duchownych i starszyzny; 6) K. Pr. sąd pierwszej instancji; 7) wolnomul. szk. rada C. of Sublime Princes of the Royal Secret udzielająca wyższych stopni od 19-go do 32-go.

consolation, s. (-solej'szn) 1) pocieszenie, ulga w biedzie, w smutku lub nieszczęściu; 2) pocieszyciel (m), pocieszycielka (f); osoba lub rzecz sprawająca ulgę; 3) (karty) konsolatka (preferans, ombre i i.), jaką płaci przegrywający poza przegraną; **c. game** partia rewanżowa; **c. match** zapasy rewanżowe; **c. race** bieg pocieszenia (otwarty tylko dla pobitych uczestników poprzednich

biegów).

Consolato del Mare (konsola'to del ma're; wł.) kodeks praw morskich, wydany w Barcelonie w w. XIV, dotychczas stanowiący przeważną podstawę nowoczesnego prawa morskigo.

consolatory, adj. (kansa'latori) pocieszający, kojący, przynoszący ulgę; -illy adv. pocieszająco.

consolatrix, s. (-lej'triks) pocieszycielka (f.).

console, vt. (-sol') pocieszać, koić, podnosić ducha.

console, s. 1) bud. konsola, wspornik (w celu istotnego lub pozornego podparcia balkonu lub tp.); 2) mech. wspornik do przytwierdzenia maszyny do ściany (St. Zj.); 3) mebl. a) skrót zamiast **c. table**; b) konsolka, szafka, zazwyczaj ozdobna, na umieszczenie radia; 4) muz. przenośny (w nowoczesnych organach) stolik z klawiaturą i guzikami rejestrów, umożliwiający granie w pewnej odległości od piszczałek; 5) woj. półeczka u tyłu działa. **tray**, **plugtray**.

consoler, s. (-er) pocieszyciel, koiciel.

console table stół pod lustro, oparty o ścianę, na dwóch ozdobnie rzeźbionych nogach wygiętych tak, że prawie dotykają tej samej ściany (w. XVIII).

consolidant, adj. (-so'lidnt) med. stężający; s. med. lek stężający.

consolidate, vi. (-dejt) złączyć się (dla wspólnego wzmocnienia); vt. 1) połączyć, złączyć; 2) woj. ustalić, wzmocnić (nową pozycję).

consolidation, s. 1) połączenie, złączenie, zjednoczenie; 2) geol. przestoczenie w skałę ze stanu płynnego lub luźnego skupienia wskutek nacisku, działania chemicznego lub krystalizacji, ob. **lithification**; 3) kup. konsolidacja, zupełne połączenie dwóch lub kilku przedsiębiorstw handlowych w jedno, ob. **merger**; 4) med. stężenie, np. płuc w zapaleniu płuc lub gruźnicy, **INDURATIO PULMONUM**.

consols, s. pl. (kan'sałz, kansałz') 1) Ang. konsole, angielskie państwowe papiery wartościowe, dawniej 3-procentowe, od 1903 2½-procentowe; rozpowszechniona w Ang. forma zapewnienia sobie renty dożywotniej; przed r. 1914 konsole stanowiły połowę całego długu Skarbu Brytyjskiego; 2) St. Zj. papiery państwowe St. Zj. dopuszczalne jako depozyt za banknoty.

consolute, adj. (kan'soliut) (o dwóch cieczach) wzajemnie w sobie rozpuszczalne; dające się połączyć w każdej proporcji; s. każda z takich dwóch cieczy.

consommé, s. (kosome') rosół.

consouance, s. (kan'sonens) 1) zgodność, harmonia; 2) zgodność tonów, zgłos; 3) fiz. rezonans, zgodne drganie; niektórzy odnoszą rezonans do rzeczy połączonych z sobą a konsonans do oddzielnych; 4) muz. przyjemne połączenie dźwięków; akord dający uczucie spokoju.

consonant, adj. dźwięczny, zgodny.

consonant, s. gram. spółgłoska.

consort, s. (kon'sort, w w. XVII konsort') 1) przest. towarzysz, kolega; 2) mąż lub żona; 3) mar. okręt stale towarzyszący drugiemu; 4) przest. grupa osób, spółka, towarzysstwo; **c. of viols** zespół instrumentów skrzypcowych zazwyczaj kwartet); 5) **Prince C.** książę małżonek królowej panującej.

consort, vi. (kansort') 1) towarzyszyć; 2) godzić się; vt. połączyć, złączyć.

consortium, s. (-'sziom) konsorcjum, spółka, spółne przedsiębiorstwo.

consound, s. (kan'saund, kansaund') pierwotnie: roślina lecznicza; zdaniem jednych żywokost, innych—dąbrowka, rumianek, a zwłaszcza ostróżka **field larkspur DEL-PHINIUM CONSOLIDA**, Linn.

conspicuity, s. (konspikiu'iti) wystawianie, widoczność, pozostawianie na widoku.

conspicuous, adj. (-spi'kiu-ös) 1) widoczny, wystający, wybitny, zwracający uwagę, uderzający; 2) zbytnio ściągający uwagę, krzykawy; **C. Gallantry Medal** ang. odznaczenie dla marynarzy; -ly, adv. widocznie, wybitnie, sławnie.

conspiracy, s. (-spi'rasi) spiskowanie, spisek, zмова, konspiracja; sprysiężenie, dawniej sprysięga; pr. spółne działanie dążące do bezprawnego czynu lub zмова dążąca do prawnego celu bezprawnymi środkami; **c. of silence** to samo bezprawie popełnione przez umówione przemilczenie.

conspirant, **conspirative**, adj. (kanspaj'rent, kanspi'retyw) konspiracyjny, konspiratorski, spiskowy.

conspirator, s. (konspi'retor) konspirator, spiskowiec.

conspiratorial, -ry (-spireto'rieł, -spi'retori) spiskowy, tajny; -rially (-'to'riełi) w drodze spisku, tajemnie, podziemnie.

conspire, vi. (-spajr') 1) spiskować, zmawiać się tajnie; 2) współdziałać z innymi w tajnym celu; vt. omawiać w tajemnicy, planować, zmierzając tajnymi sposobami ku (dat.).

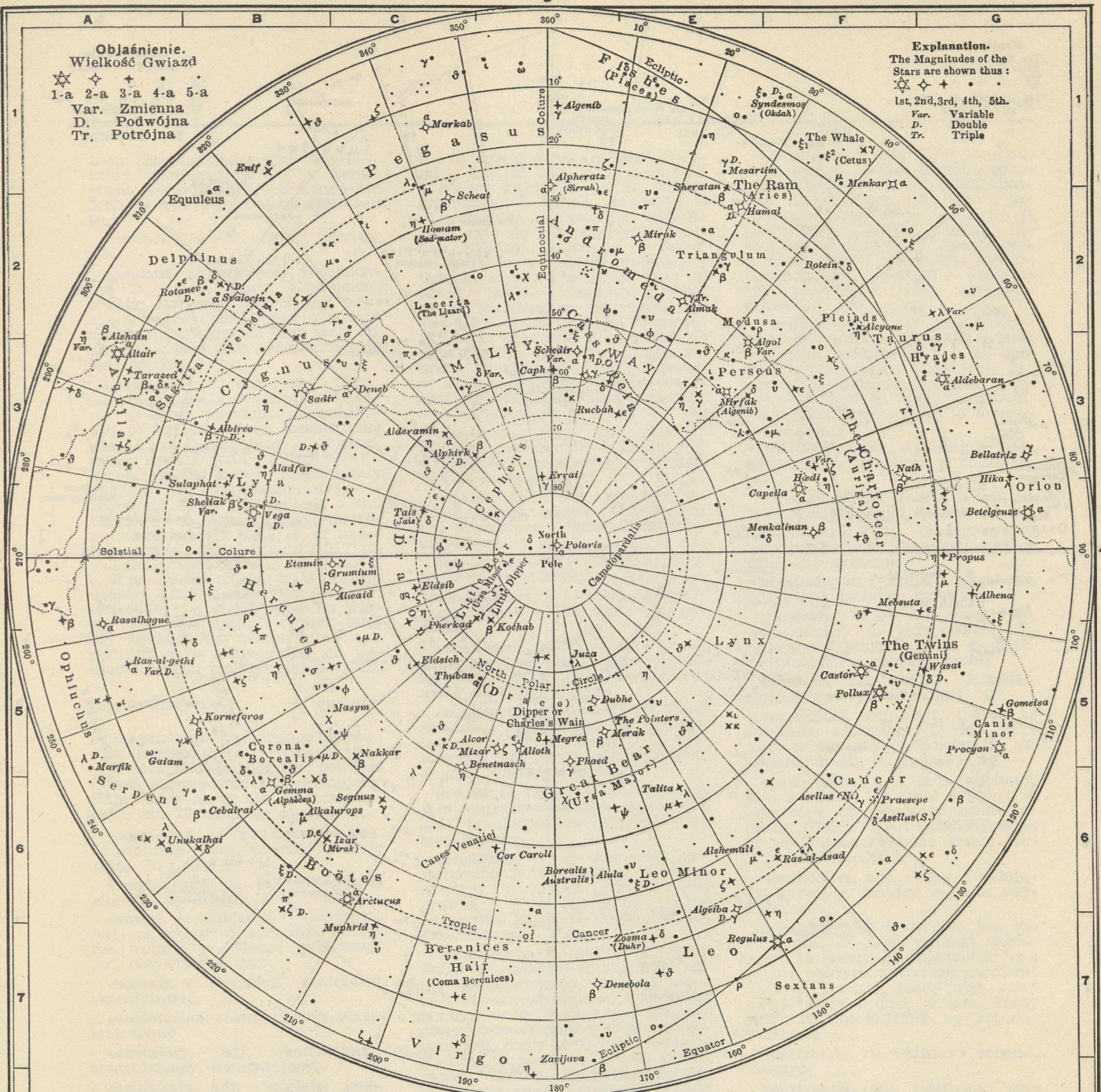
conspue, vt. (-spiu') odrzucić z pogardą jak gdyby spływając na to.

constable, s. (kōn-, kan'-stebł) konstabl, hist. w wiekach średnich wysoki oficer, wódz armii jak np. **C. of France**, **Lord High C. of England**, **C. of Scotland**; obecnie niższy urzędnik policyjny w powiecie, w St. Zj. obieralny; w Ang. **high c.** do r. 1869 wyższy oficer policyjny; **petty c.** konstabl powiatowy lub gminny; w wielu okolicach obieralny.

constablewick, **constabulary**, s. 1) urząd konstabla, okręg urzędowania, ranga i władza konstabla; 2) policja powiatowa lub gminna w miejscowościach gdzie ten urząd istnieje; 3) armia policyjna oddzielna od wojska.

Constance, s. (kan'stens; constancia i. stałość) 1) Konstancja, żeńska imię własne; zdr. Connie, Kościa, Kostka, Kocia; 2) miasto Konstancja w Badenii, miejsce so-

Constellations -- Northern Hemisphere. Gwiazdozbiory -- Półkula Północna

GWIAZDOZBIORY NA PÓŁNOC OD ZODIAKU

ANDROMEDA
AQUILA
AURIGA
BOOTES
CAMELOPARDUS
CANES VENATICI
CASSIOPEA
CEPHEUS
COMA BERENICES
CORONA BOREALIS
CYGNUS
DELPHINUS
DRACO
EQUULEUS
HERCULES

Chained Lady
Orzeł
Chariteer
Herdsmen
Giraffe
Hunting Dogs
Lady in the Chair
Monarch
Berenice's Hair
Northern Crown
Swan
Dolphin
Dragon
Fool
Hercules

Andromeda
Orzeł
Woznica
Wolarz
Żyrafa
Psy Gończe
Kasjopeja
Cefeusz
Warkocz Bereniki
Korona Północna
Łabędź
Delfin
Smok
Zrebię
Herkules

LACERTA
LEO MINOR
LYNX
LYRE
OPHIUCHUS
PEGASUS
PERSEUS
SAGITTA
SCUTUM SOBIESKI
SERPENS
TRIANGULUM
URSA MAJOR
URSA MINOR
VULPECULA

Lizard
Lesser Lion
Lynx
Lyre
Serpent Bearer
Winged Horse
Rescuer (Champion)
Arrow
Shield of Sobieski
Serpent
Triangle
Great Bear
Lesser Bear
Little Fox

Jaszczurka
Lew Mały
Rys
Lutnia
Wężownik
Pegaz
Perseusz
Strzała
Tarcza Sobieskiego
Wąż
Trójkąt
Niedźwiedzica Wielka
Niedźwiedzica Mała
Lis

GWIAZDOZBIORY ZODIAKU

ARIES
TAURUS
GEMINI
CANCER
LEO
VIRGO

Ram
Bull
Twins
Crab
Lion
Virgin

Baran
Bliźnięta
Byk
Rak
Lew
Panna

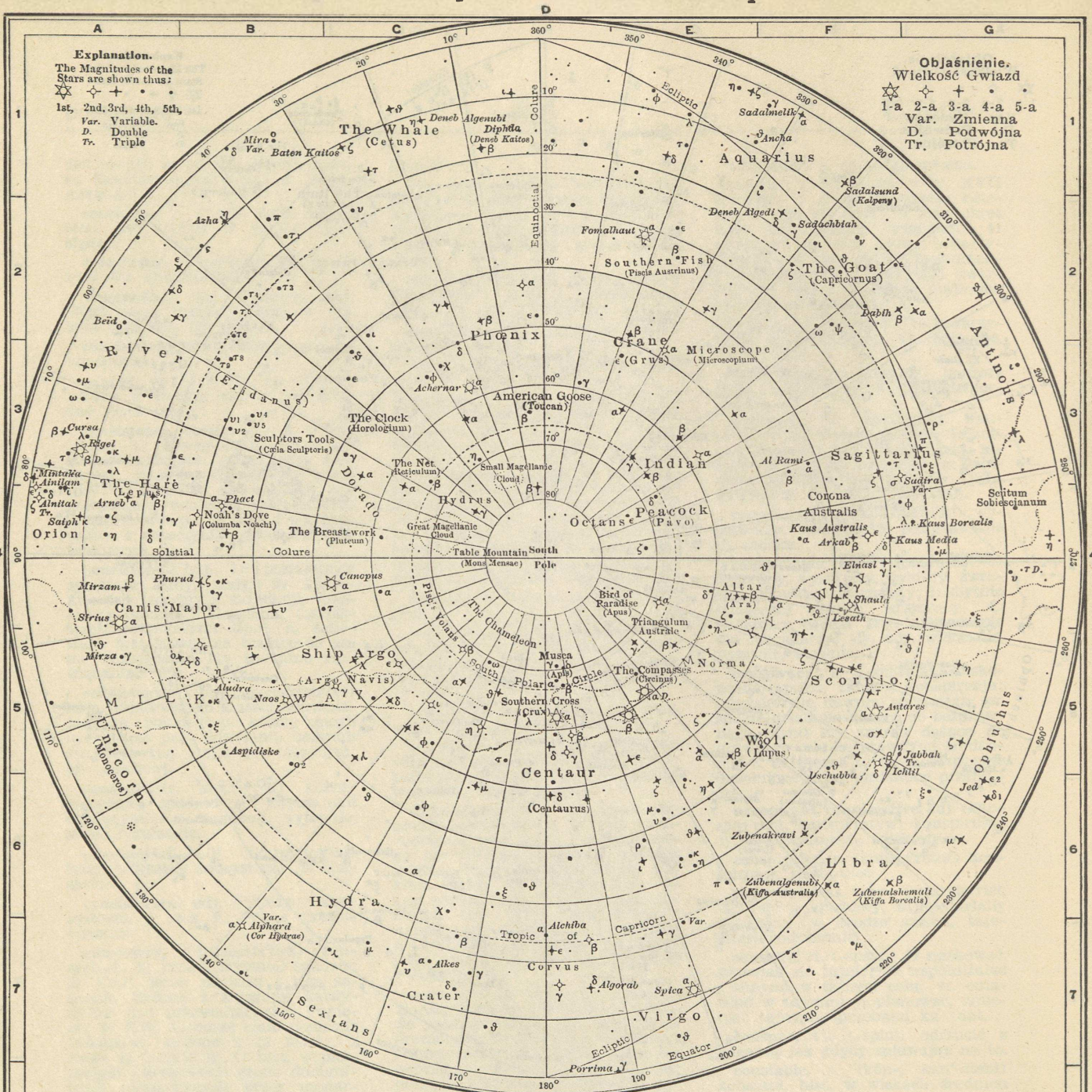
LIBRA
SCORPIO
SAGITTARIUS
CAPRICORNUS
AQUARIUS
PISCES

Balance
Scorpion
Archer
Capricorn
Water Bearer
Fishes

Waga
Niedźwiadek
Strzelec
Koziorożec
Wodnik
Ryby

Ob. odpowiednie słowa w Słowniku

Constellations -- Southern Hemisphere. Gwiazdozbiory -- Półkula Południowa

GWIAZDOZBIORY NA POŁUDNIE OD ZODIAKU

ANTLIA (Pneumatica)	Air Pump	Pompa Pneumat.	HYDRUS	Water Snake	Wąż wodny mały (samiec)
APUS	Bird of Paradise	Ptak Rajski	INDUS	Indian	Indianin
ARA	Altar	Ołtarz	LEPUS	Hare	Zając
ARGO (Argo Navis)	Ship Argo	Okreś	LUPUS	Wolf	Wilk
CAELUM	Sculptor's Tool	Rytec	MENSA	Table Mountain	Stół
CANIS MAJOR	Dog	Pies Wielki	MICROSCOPIUM	Microscope	Mikroskop
CANIS MINOR	Lesser Dog	Pies Mały	MONOCERUS	Unicorn	Jednorożec
CENTAURUS	Centaur	Centaur	MUSCA	Fly	Mucha
CAMAELEON	Chameleon	Kameleon	NORMA	Rule	Kątomiar
CETUS	Sea Monster	Wieloryb	OCTANS	Octant	Oktans
CIRCINUS	Compasses	Cyrkiel	ORION	Giant Hunter	Orion
COLUMBA (NOAE)	Noah's Dove	Golab	PAVO	Peacock	Paw
CORONA AUSTRALIS	Wreath	Korona Pld.	PHOENIX	Phoenix	Feniks
CORVUS	Crow	Kruk	PICTOR	Painter's Easel	Malarz (stalugi)
CRATER	Cup	Puhar	PISCIS AUSTRALIS	Southern Fish	Ryba Południowa
CRUX	Cross	Krzyż	RETICULUM	Net	Siec
DORADO	Goldfish	Ryba (Miecz)	SCULPTOR	Sculptor's Workshop	Rzeźbiarz
ERIDANUS	River Eridanus	Rzeka Erydan	SEXTANS	Sextant	Sekstans
FORNAX	Furnace	Piec Chemiczny	TELESCOPIUM	Telescope	Teleskop
GRUS	Crane	Zóraw	TRIANGULUM AUSTRALE	Southern Triangle	Trójkąt Południowy
HOROLOGIUM	Clock	Zegar Wahadłowy	TUCANA	Toucan	Tukan
HYDRA	Sea Serpent	Wąż Wodny (samica)	VOLANS (Piscis V.)	Fishes	Ryba Latająca

Ob. odpowiednio słówka w Słowniku.

boru (konstancjeńskiego) 1414-1418, który zakończył rozłam w papieństwie, pozabawiając tiary Benedykta XIII w Awinionie i Jana XXIII w Pizie.

constancy, s. (-i) stałość, wytrwanie.

constant, adj. 1) stały, niezmienny; 2) ciągły, częsty, ustawiczny, trwały; 3) przest. nieruchomy, pewny; c. *current* elek. prąd o stałym natężeniu; (natomiast prąd stały ob. *direct*); c. *load* elek. obciążenie stałe (bez zmian).

constant, s. 1) fiz. i mat. stała; elek. *dielectric* c. stała dielektryczna; 2) szkol. przedmiot obowiązkowy; 3) C. Konstanty, męskie imię własne, ob. *Constantine*; c. of *aberration* astron. stała aberracji 20.47"; c. of the *armature* mech. stały współczynnik twornika; c. of *gravitation* fiz. stała przyciągania ziemi, 6.6579×10 kubicznych centymetrogramosekund, ob. *CGS*; c. of *utation*, astron. stała nutacji 9.21", do obliczenia sprostowania za nutację; c. of *procession* astron. stała precesji ogólnej, 0.02" w ciągu 100 lat (w r. 1940 50.265); c. of *refraction* fiz. wartość uwzględniająca stosunek między wskaźnikiem załamania *n* a gęstością *g* (w krajach ang. d), według formuły empirycznej $n-1$ lub

teoretycznej n^2-1 ; c. *quantity* $(n^2+2)g$;

stała, wielkość niezmienna w pewnym okresie, odr. *variable*, zmiennej; lecz i stałe mogą w pewnym innym okresie stać się zmiennymi; stała, która nigdy nie zmienia wartości, np. 10, zwie się *absolute c.*

constantan, s. (kon'stanten) elek. konstantan, stop miedzi i niklu (60% Cu i 40% Ni).

Constantine, s. (Kan'stantajn) Konstanty, męskie imię własne.

constat, s. (kon'stat, ł. widoczny jest) pr. urzędowy certyfikat o stanie wpisów w księdze publicznej; pot. oczywisty dowód.

constate, vt. (kan'stejt') stwierdzić, skonstatować.

constatation, s. stwierdzenie, skonstatowanie.

constatory, adj. (kan'steteri) stwierdzający, konstatający.

constellate, adj. ('-stelej't) świecący wspólnie.

constellate, vi. świecić wspólnie połączonym blaskiem; vt. 1) łączyć blask, jednoczyć promieniowanie; 2) zdobić gwiazdami, wysadzać gwiazdami; 3) astrol. a) działać wpływem gwiazdzistym na (acc.); układać horoskop (gen.); b) tworzyć wskutek szczególnego połączenia planet.

constellation, s. (-ej'szn) gwiazdozbiór, konstelacja; 1) astron. dowolne zgrupowanie gwiazd w obraz przedstawiający się widzowi z ziemi, i nazwane imieniem mitologicznym, np. Andromeda, albo na pamiątkę wypadku historycznego, np. Tarcza Sobieskiego (1690), albo nazwą przedmiotu jaki przypominają; gwiazdozbiórów jest około 90; największe gwiazdy każdego gwiazdo-

zbioru znaczone są greckimi literami α, β, γ itd (alfa, beta, gama itd.) z nazwą gwiazdozbioru w drugim przypadku w języku łacińskim, a więc *Regulus*, najjaśniejsza gwiazda Lwa, zwie się α Leonis (alfa Leo'nis), *Bellatrix*, trzecia co do jasności gwiazda w Orionie, zwie się γ Orionis (gam'ma orio'nis) itp.; 2) przest. astrol. wzajemny układ gwiazd zwiszcza w czas urodzenia osoby, której horoskop się rozpoznaje; stąd: charakter i usposobienie danej osoby; 3) przen. świetne zebranie znakomitych osób; 4) psychol. a) zbiór rozmaitych pobudek i stanów wpływających na zachowanie; b) nieopanowany kompleks.

consternate, vt. (kon'störnej't) zdumieć, zaniepokoić, zaalarmować, wyprowadzić z równowagi, skonsternować, zaskoczyć.

consternation, s. ('-szn) konsternacja, zamęt, zdziwienie połączone z przestrachem i utratą równowagi umysłowej.

constipation, s. (-stipej'szn) med. zaparcie, zatwardzenie, konstypacja.

constituency, s. (-sti'tiu-ensi) wyborcy okręgu wyborczego, okręg wyborczy.

constituent, adj. (-ent) 1) stanowiący część, składający się na (acc.), 2) mający prawo wyborcze, uprawniony do głosowania.

constituent, s. 1) składnik, część składowa, ingrediencja; 2) wyborca, członek okręgu wyborczego; 3) mocodawca mianujący pełnomocnika; 4) mar. składowa (plywu).

constitute, vi. (-tiut) stanowić, np. *this contrast c-s the beauty of the spot* ta sprzeczność stanowi urok tego miejsca.

constitute, vt. 1) ustanowić, po-
stanowić; 2) wprowadzić w życie;
założyć; 3) nadać (dat.) formę
prawną; 4) nadać cechę: c. *ed*
authorities ustalone władze, władze
prawomocne.

constitution, s. (-tiu'szn) 1) założenie, utworzenie, mianowanie; 2) ustrój, konstytucja, budowa ciała, ogół właściwości fizycznych, a przen. i umysłowych; 3) budowa i łączność części swoistej całości; 4) sposób organizacji grupy społecznej; 5) konstytucja, podstawowa ustawa zawierająca zasady rządzenia krajem uchwalona przez prawomocne ciało np. zebranie konstytucyjne, *Constitutional Convention*, zgromadzenie narodowe, *National Congress*, parlament itp.; (konstytucja ang. nie jest spisana, lecz zwyczajowa, *customary*, *unwritten c.*; konstytucje spisane zwą się *rigid c-s*); 6) chem. budowa związku chemicznego wyrażona w układzie, rodzaju i ilości atomów w molekuł; 7) kośc. KRK dekret papieski dotyczący spraw wiary i dyscypliny; odr. *canon* i *statute*; 8) mar. C. okręt amer. spuszczonej na wody 1797, odnowiony i spuszczonej ponownie w 1930; 9) pr. rz. dekret cesarski; 10) przest. z wyj. hist. rozporządzenie, regulamin, dekret, prawo, instytucja, zwyczaj; C. *state* przydomek stanu *Connecticut*.

constitutional, adj. (-eł) 1) ustrojowy, med. c. *disease* choroba ustrojowa *MORBUS CONSTITUTIONALIS*; 2) zdrowotny, pomocny w zachowaniu zdrowia (ob. c., s. 1); 3) konstytucyjny, zgodny z ustawą, zasadniczą, wynikający z konstytucji, c. *water* chem i min. woda konstytucyjna, woda pozostała w minerale po wyparowaniu wody hygroskopijnej.

constitutional, s. 1) spacer odbywany dla zdrowia, *my daily c.* moja codzienna przechadzka; 2) C. hist. konstytucjonalista z Rewolucji Fr.. zwolennik konstytucji z 1790; z tegoż czasu c. *clergy* część duchowieństwa zgadzająca się na tę konstytucję.

constitutionality, s. (-ne'li'ti) konstytucyjność, zgodność z konstytucją.

Constitution of Basil, C. of the three Emperors, ob. *Prochiron*.

constitutive, adj. (kan'stitu'tiw) istotny, esencjonalny, stanowiący konieczny składnik.

constrain, vt. (-strejn') ograniczyć, skrepić, zmusić, zniewolić.

constraint, s. (-t) 1) opanowanie, ograniczenie; 2) skrepienie; 3) zniewolenie. przymus, mus; 4) mech. zahamowanie, powstrzymanie.

constrict, vt. (strikt') ściągnąć, zwęzić, skurczyć, ściśnić.

constricted, adj. part. ('-tyd) 1) związany, skurczony; 2) bot. zwężony w regularnych odstępach. np. strączek fasoli, ob. *moniliform*.

constriction, s. ('-szn) zwężenie, stan zwężenia lub części zwężona. w szcz. med. np. zwężenie cewki moczowej *STRICTURA URETHRAE*; c. of the *throat* zwężenie krtani *LARYNGOSTENOSIS*.

constrictive, adj. ('-tyw) zwięzający, kurczący, mający na celu zwężenie.

constrictor, s. ('-tör) 1) kto lub co zwęża; 2) anat. mięsień zwięzający, zwieracz; ob. *sphincter*; c-s of the *pharynx* zwieracz gardzieli; 3) zool. dusiciel, każdy wąż, który owija ofiarę i dusi, w szcz. każdy wąż z rodziny *Boidae*, np. *boa* dusiciel *boa c.*

constringe, vt. (strindz') ściągać, kurczyć.

construable, adj. (-stru'ebl) mogący być skonstruowanym, dający się tłumaczyć jako — *as*.

construct, adj. (-kt) skonstruowany, tłumaczony, pojęty, w drodze interpretacji, nasuwający myśl.

construct, vt. 1) przest. ułożyć np. dokument; 2) skonstruować, zbudować, ułożyć, utworzyć z części, zrobić, wykonać; 3) uporządkować w myśl, ułożyć np. historię porównawczą świata; 4) gram. połączyć wyrazy należące gramatycznie do siebie; 5) mat. przedstawić jedną część wiedzy matematycznej w formie innej części tej wiedzy, np. zdanie algebraiczne za pomocą wykresu geometrycznego.

construct, s. (strokt') 1) budowa; 2) fil. budowa myślowa; 3) gram.

przymiotnikowa postać rzeczownika w językach orientalnych. także c. form. c. state.

construction, s. ('-szn) 1) budowanie, tworzenie; 2) budowla, budynek, twór; 3) interpretacja; 4) układ myślowy; 5) gram. układ wyrazów zgodny z zasadami składni. **syntax**; 6) mat. przedstawienie zdania wyrażonego środkami jednej części wiedzy matematycznej środkami innej części tej wiedzy, np. rysunek geometryczny przedstawiający formułę algebraiczną.

constructional, adj. ('-szyneł) 1) dotyczący budowy; 2) interpretacyjny; 3) geol. związany z układem geologicznym lub wybuchami wulkanicznymi.

constructive, adj. ('-tyw) 1) budujący, twórczy, fiz. i przen.; 2) domyslny, oparty na interpretacji; c. **crime** hist. pr. czyn uważany w dawnych procedurach za równający się zbrodni choć dokonania zbrodni nie udowodniono; c. **eviction** pr. czynność prawna uważana za równie skuteczną jak fizyczna ewikcja właściciela z posiadania; c. **mileage** teoretycznie milowe wynagrodzenie płacone od mili tytułem przejazdu na mocy przedawnionych ustaw np. posłowi za podwozy, choć odbywa podróż samolotem lub samochodem.

constructiveness, s. (-nes) twórczość; frenol. skłonność do tworzenia.

constructor, s. (-tör) konstruktor.

construe, s. (striu') gram. rozbiór, tłumaczenie (wyjaśnienie znaczenia. nie przekład).

construe, vi. 1) rozbić składnię; 2) poddawać znaczenie, dawniej z of.

construe, vt. ob. **construct**, vt.

consubstantiation, s. (-stensziej'-szn) teol. rzeczywista obecność i kombinacja ciała Chrystusowego z chlebem i winem Sakramentu Wieczery.

consuetude, s. (kan'suitiud) zwyczaj.

consuetudinal, adj. (-tiu'dineł) zwyczajowy.

consul, s. (kan'seł) konsul; 1) urzędnik państwowy urzędujący zagranicą jako zastępca handlowy; c. **general** konsul generalny; **vice** c. **wicekonsul**; **consular agent** konsul honorowy (zwykle bezpłatny urząd powierzony cudzoziemcowi prowadzącemu interesy w danym okręgu); 2) hist. rz. najwyższy urzędnik w starożytnym Rzymie. dwaj obieralni konsulowie rzadziły republiką, do r. 367 obaj patrycjusze, od r. 367 przed n. Chr. (ustawa Licyniusza) jeden patrycjusz i jeden plebejusz, od r. 352 obaj mogli być plebejuszami; hist. fr. trzej konsulowie w republice fr. 1799 do 1804. kiedy to Pierwszy Konsul. Napoleon Bonaparte, został Cesarzem Napoleonem I; przest. senator, radca; hrabia, comes; C. **Flubulus** (bi'biules) hist. kolega Juliusza Cezara w konsuli z r. 50 przed Chr.; przysłowiowo: nic nie znaczący spółnik wpływowego człowieka.

consulage, s. (kan'syledż) opłata konsularna.

consular, adj. (-er) konsularny; c. **flag** St. Zj. flaga konsularna, niebieska, w środku z wielkim C otoczonym w koło 13-ma białymi gwiazdami.

consulate, s. (-ejt) konsulat (urząd, władza, godność, budynek, okrąg urzędowy itp.).

consult, vi. (kansołt') radzić się kogo, naradzać się z kim, konferować.

consult, vt. 1) prosić o radę; **consult**, s. 1) hist. rz. dekret Senatu; 2) zebranie, rada (plotkarek, spis-kowców itp.); 3) r. konsultacja; 4) r. doradca biegły w swoim zawodzie.

consultant, s. ('-ent) 1) konsultant. znawca, udzielający fachowej porady; 2) r. osoba starająca się o radę.

consultation, s. (-ej'szn) 1) narada w poszukiwaniu porady; 2) posiedzenie dla omówienia specjalnej sprawy; 3) med. konsylium, konsultacja, narada lekarza ordynującego ze specjalistą lub z kilkoma kolegami w sprawie rozpoznania lub leczenia choroby.

consultatory, adj. ('-teteri) doradczy.

consultee, s. (-i') kto udziela porady.

consultor, s. ('-ör) kto prosi o radę.

consulting, adj. part. (in~) 1) proszący o poradę; 2) udzielający porady, np. c. **engineer** inżynier udzielający zawodowo porad, inżynier doradca. w Pol. inżynier autoryzowany.

consumable, adj. (-sju'mebi) jadalny, spożywczy.

consume, vi. (kansjum') zginać.

consume, vt. 1) spożyć, zniszczyć, pochłoniąć, np. pożar, choroba; 2) wydać rozrzutnie; zużyć; 3) zająć, spędzić (np. czas); 4) zjeść, wypić, spożyć; 5) pochłoniąć całkowicie, np. o zajmującej książce.

consumer, s. (-ör) spożywca; c.'s **goods** ekon. towary zaspokajające osobiste potrzeby odbiorców, np. jadło, odzież, przec. **producer's goods** np. narzędzia; c.'s **surplus** ekon. nadwyżka, jaką kupujący raczej zapłaciłby za towar powyżej ceny panującej niżby chciał się bez niego obejść; zwana także c.'s **rent**.

consummate, adj. (kan'somejt) całkowity, doskonały, zupełny. najwyższego gatunku, spełniony. dokonany.

consummate, vi. ziścić się, dojść do doskonałości, spełnić się, także o małżeństwie.

consummate, vt. 1) spełnić, dopełnić. ziścić, doprowadzić do doskonałości; to c. a **marriage** dopełnić ślubu przez obcowanie małżeńskie; pr. rz. **MATRIMONIUM RATUM** **NON CONSUMMATUM** małżeństwo zawarte obrzędowo lecz nie ziszczające.

consummation, s. (-mej'szn) dokonanie, ziszczenie. spełnienie, cel. kres.

consumptible, adj. (-sump'tybi) zniszczalny.

consumption, s. ('szn) 1) niszczenie, zużycie. rozkład; 2) ekon. spożycie, konsumpcja, przec. **production**; 3) med. gruźlica płuc, suchoty płucowe (pl.) ob. **phthisis**, **tuberculosis**; c. of the **bowels** gruźlica wewnętrzna czyli trzewiowa.

consumptive, adj. ('-tyw) 1) niszczący; 2) niszczony, podupadający; 3) med. gruźliczy, suchotniczy.

consumptivity, s. ('-tywiti) med. skaza gruźlicza, **consumptive diathesis**.

Consus, s. (kan'zes. ł. kon'sus) mit. klas. Konsus, wczesny staroitalski bóg ziemi i zbiorów.

contabescence, s. (kantabe'sens) marazm, niedorozwój; bot. zanik pęcika.

contact, s. ('tekt) 1) dotyk, dotknięcie; 2) stosunki (pl.) towarzyskie lub handlowe, znajomości (pl.); 3) antropol. zetknięcie się, kontakt (z obcą kulturą); 4) astr. kontakt, pozorne (w perspektywie) zetknięcie się obwodów dwóch ciał niebieskich; podczas zaćmienia obserwujemy cztery takie kontakty: a) zetknięcie z obwodem zewnętrznym z zewnątrz, b) z wewnątrz, i pod koniec przy wyjściu z optycznego obszaru planety c) od wnętrza i d) z zewnątrz; 5) chem. kontakt, katalizator powierzchniowy; 6) elek. kontakt, styk; c. **surface** powierzchnia stykowa; 7) geol., gór., petr. połączenie w głębi ziemi rozmaitych skał, różnych wiekiem. pochodzeniem, układem; 8) geom. zetknięcie się krzywych lub płaszczyzn powodujące styczne linie lub styczne powierzchnie; c. **reaction** chem. reakcja kontaktowa odbywająca się na styku ciał reagujących z katalizatorem.

contagion, s. (-tej-'dżyn) 1) zaraza, a) zarażliwa choroba; b) przeniesienie choroby, zarażenie; c) przedmiot zarażający, zarazek, zakażek, serum **VIRUS**, człowiek przenoszący zarazę, przenośnik zarazki, **VEHICULUM CONTAGII**; 2) trucizna, trutka; zaraźliwy wpływ, szkodliwe sąsiedztwo lub otoczenie; 3) udzielanie się wpływu na otoczenie, np. zaraźliwy śmiech lub entuzjazm itp.

contagionist, s. (-ist) kto uważa pewną chorobę za zaraźliwą.

contagiosity, s. (-o'ziti) zaraźliwość, zakaźność.

contagious, adj. (-tej'džös) 1) zaraźliwy, zakaźny, zakażający; r. chorobotwórczy; 2) zaraźliwy, udzielający się, wywołujący podobne uczucia lub działania; -ly, adv. (li) zaraźliwie, -ness, s. zaraźliwość; c. **disease** ob. **infectious disease**.

contagium, s. ('om) zaraza, zarażenie, zakażenie, zarazek.

contain, vi. (kontejn') przest. a) wstrzymać się od (gen.); b) zachowywać się.

contain, vt. 1) mieścić, obejmować, zamykać sobą np. magazyn; 2) zawierać, mieć pojemność, np. a **bushel** c.-s **four pecks**; 3) ograniczać, wstrzymywać, opanowywać, np. płacz. śmiech, wybuch gniewu; 4) mat. mieścić w sobie (zwykle bez

raższy); obejmowa. (kąty, przestrzeń itp.); 5) woj. wstrzymywać nieprzyjaciela w pewnej ograniczonej pozycji; c.-ing action działanie opóźniające.

container, s. (-er) 1) kto lub co zawiera; 2) naczynie, zbiornik, pudło, skrzynia, cebrzyk, konew itp.; 3) cysterna przewożowa.

contaminable, adj. (kanta'minebł) podlegający zakażeniu, zakaźny.

contaminant, adj. (ent) zakażający, zakaźny, zaraźliwy.

contaminate, adj. (-ejt) zakażony, zarażony.

contaminate, vt. zarazić, zakazić, zanieczyszczyć.

contamination, s. (-szn) 1) zanieczyszczenie, zakażenie, skażenie; 2) łączenie kilku tradycyjnych wersji lub sposobów wykładania rękopisu, łączenie kilku legend w zmienioną fabułę; 3) antropol. łączenie rozmaitych kultur o różnym poziomie; 4) ilol. łączenie dwóc. wyrazów lub zwrotów o podobnym znaczeniu w nowy wyraz lub zwrot rozmyslnie lub słą. zwyczajnie bezwiednie.

contaminous, adj. (-nös) zaraźliwy.

contango, s. (-ten'go) giełda londyńska; zwłoka w zapłacie (zapadającej na **contango day**), dozwolona przez sprzedawcę za opłatą premii, ob. **backwardation**, str. 186; **contango**, vi. udzielić takiej zwłoki.

conte, s. (kąt; fr.) nowela, krótka powiastka; c. **pieux** (k. pió') powiastka z pobożnym morałem; **Contes de ma Mère, l'Oye** (kąt dōma-mer'loa') 10 powiastek Karola Perraulta (Charles Perrault (szarl pero') 1697) **Mother Goose; Contes d'Hoffmann** (kāt dof-man') Opowieści Hofmana **Tales of Hoffmann**, opera komiczna (1881) Jakuba Offenbacha (Jacques O.) (żak ofenbak' 1819-1880); **Contes Drôlatiques** (1832-37) (kāt drolatik') wesołe ramoty Balzaka (Honoré de Balzac (onore' dbalzak') 1799-1850).

contemn, vt. (tem') gardzić (abl.).

contemplate, vi. (-templejt) rozmyślać, rozważać, medytować nad (abl.).

contemplate, vt. 1) rozbierać w myśli, badać starannie w myśli; 2) cenić, szanować; 3) oczekiwać, zamierzać; 4) filoz. badać obiektywnie.

contemplation, s. (-szn) 1) rozmyślanie, medytacja; 2) uważne badanie; 3) szacunek, uszanowanie; 4) oczekiwanie, zamierzenie, zamiar; 5) krok zamierzony.

contemplative, adj. (-templej'-tyw) skłonny do medytacji, oddany medytacjom, c. life żywot poświęcony medytacjom i modlitwom.

contemporanean, adj. (kantem-porej'ni-en) współczesny.

contemporaneity, s. (-rani'ity) współczesność.

contemporaneous, adj. (-rej'ni-ös) współczesny; -ly, adv. (-hi) współcześnie; -ness, s. (-nes) współczesność.

contemporary, adj. (-tem'poreri)

współczesny, żyjący równocześnie, wydarzający się w tym samym czasie, w tym samym wieku itp., ob. **coeval**; c. s. współczesny np. **Byron and Mickiewicz were contemporaries**.

contemporize, vt. (-ajz) synchronizować, uwspółcześnić.

contempt, s. (kontempt') 1) pogarda, wżgarda; uczucie gardzenia; 2) wstyd, wżgarda, poniżenie; 3) pr. brak poszanowania dla władzy (sądu, komisji Kongresu itp.).

contemptful, adj. (-fuł) ob. **contemptuous**.

contemptible, adj. (-ybl) 1) godny pogardy; 2) będący w pogardzie; ob. **Old Contemptibles**.

contemptuous, adj. (-tiu-ös) 1) okazujący pogardę; pogardliwy; lekceważący; 2) przest. godny pogardy; -ly, adv. pogardliwie, z lekceważeniem; -ness, s. (nes) lekceważenie, pycha połączona z pogardą.

contend, vi. (-tend') 1) współzawodniczyć, współubiegać się, rywalizować; z **with**; 2) usilnie starać się, borykać się; 3) walczyć słownie, dyskutować; vt. utrzymywać, twierdzić.

contender, s. (-er) 1) ubiegający się (o nagrodę, szampionat itp.); 2) o wybór, kandydat; 3) o tron, pretendent.

content, adj. (-tent') zadowolony, nie pożądcący, nie skarżący się na braki choćby i istniały; 2) parl. w ang. Izbie Lordów w głosowaniu: za („tak”), w Izbie Gminu: „aye” (aj).

(I) **content**, s. (kan'tent, dawniej kantent') jeszcze bardzo powszechne w Ang., zwyczajnie w pl. **contents** 1) zawartość (np. pudła), treść (np. książki), jądro, esencja (np. dokumentu); 2) zawartość, objętość, pojemność; 3) tylko sing., przedmiot badania lub dziedziny wiedzy; 4) tylko sing., sama treść dzieła sztuki odr. formy; 5) kup. Ang. dokument z podaniem portu przeznaczenia i spisu ładunku, dany inspektorowi rządowemu przed opuszczeniem portu.

(II) **content**, s. (kantent') ukontentowanie, zadowolenie. nieobecność pożądcania czegoś nieposiadanego i troski o to.

content, vt. (kantent') 1) zadowolić, zadowolnić, zadowalać, zadowalniać, zaspokoić potrzeby; w **szcz. oneself with** zadowolić się (abl.), ograniczyć się do (gen.), przestawać na (loc.); dawniej: czynić zadosyć.

contented, adj. part. (-yd) zadowolony, zadowolniony. (Linde w r. 1814 nie zna wyrazu: zadowolony, zadowolenie, choć zna (I. 513. VI. 629) chorwackie zadowolony **CONTENTUS**; Chodźko w r. 1847 zna: zadowolony, zadowolniony, zadowolenie, zadowolnienie; Rykaczewski w r. 1866; zadowolić, zadowolenie).

contention, s. (-ten'szn) 1) wysiłek, usilne staranie zwłaszcza we współzawodnictwie; 2) twierdzenie, zwłaszcza w dyskusji, spór słowny.

contentious, adj. (-szös) 1) swarliwy; 2) rywalizujący, sporny np. jurysdykcja, przec. **voluntary juris-**

diction; -ly adv. (-hi) spornie; -ness, s. (-nes) sporność.

content subject. (kantent' sob'-tżekt) pedag. przedmiot wykładany dla informacji, np. historia, odr. **tool** s. przedmiotu wykładanego dla dalszych celów, np. rachunki.

conter- ob. **contra-**, **contre-**, **counter-**.

conterminal, **conterminous**, adj. (kanter'mineł, -ös) 1) mający wspólne granice; o gruntach: sąsiedni, graniczny; o krajach: ościenny; 2) mający wspólne zakończenie.

contest, s. (kan'test) 1) konkurs, usilne staranie o pierwszeństwo (w sporcie itp.), o zwycięstwo lub obronę; współzawodnictwo; spór słowny, dyskusja; pojedynek na białą broń.

contest, vi. (kantest') współzawodniczyć, walczyć z—**with** lub przeciw—**against**; vt. 1) przest. potwierdzić, zaświadczyć, zaprzysiąc; 2) zakwestionować, poddać pod dyskusję, np. **to c. a seat in parliament** zakwestionować wybór; 3) usilnie walczyć o zdobycie lub zatrzymanie np. **to c. every inch of ground** walczyć zawięzić o każdą pędzł ziemi; 4) pr. poddać pod spór sądowy, bronić swej sprawy; **to c. an election** 1) kandydować, starać się o wybór; 2) kwestionować ogłoszony wynik głosowania.

contestant, s. (-ent) 1) uczestnik konkursu, współzawodnik; 2) w polityce osoba wnosząca żądanie ponownego obliczenia głosów; 3) pr. strona procesowa.

contestation, s. (-testej'szn) 1) stwierdzenie, stanowisko zajęte w dyskusji; 2) kośc. wstęp do mszy św.; 3) współzawodniczenie, spór słowny.

context, s. (kan'tekst) 1) kontekst, zwroty i wyrazy tak splecione ze sobą, że cytowanie niekompletne nie odda właściwego sensu, a może nawet podać jego przeciwność; 2) archeol. otoczenie, przedmioty i warunki, oddające charakter narzędzia, naczynia, broni itp.; 3) bot. mięsista część grzyba podstawczaka.

contexture, s. (-czör) 1) powiązanie w łączną całość. spłot; 2) związek w piśmie lub dyspacie.

Conthey, s. (konte') białe wino szwajcarskie z okolicy Montana w kantonie Wallis (Le Valais, lewale').

contiguity, s. (-tigi'u'iti) bliskość bezpośrednio.

contiguous, adj. (-ti'giu-ös) bliski, bezpośredni, dotyczący lub prawie dotyczący; geom. przyległy np. kąt; -ly, adv. (-hi) bezpośrednio. tuż; -ness, s. (-nes) bliskość, bezpośredniość, najbliższe sąsiedztwo.

continence, s. (-tynens) wstrzemięźliwość.

continent, s. 1) hist. wstrzemięźliwość ob. **enclatite**; 2) przest. a) naczynie, coś co zawiera; b) coś co wstrzymuje i trzyma w karchach; c) pojemność; 3) siedziba czyli znaczna całość złożonej istoty; 4) kontynent, wielki obszar lądu odznaczający się pewnymi znamionami geologicznymi, klimatycznymi oraz fauny i flory: Afryka, Ameryka

Południowa. Ameryka Północna, Antarktyka, Australia, Eurazja (czyli Europa i Azja), Grenlandia; 5) część świata: Afryka, Ameryka, Australia, Azja, Europa; 6) *the C.* w Ang. Europa bez Wielkiej Brytanii; 7) hist. St. Zj. za Rewolucji amer. kolonie, które utworzyły następnie St. Z.

continental, adj. (-nen'ti) kontynentalny, lądowy, przec. morski i nadmorski; dotyczący całego kontynentu, mający charakterystyczne znamiona (klimat itp.) kontynentu; *C. army* armia rewolucyjna amer.; *C. blockade* hist. eur. blokada handlowa Wielkiej Brytanii zarządzona dekretem Napoleona I wydanym w Berlinie 21 listopada 1806. *Berlin decree*, a zaostrożona w rok później dekretem z Mediolanu 17 grudnia 1807, *Milan decree*; *c. code* ob. *Morse*; *C. Congress* hist. St. Zj. zjazd posłów kolonii w 1774, 1775 i 1776, oraz następne do 1781; *c. drift* powstanie kontynentów, ob. *Wegener hypothesis*; *c. island* wyspa kontynentalna, położona blisko stałego lądu i podobna do niego geologicznie, odr. *oceanic island*; *C. pronunciation* eur. wymowa martwych języków greckiego i łacińskiego. odr. *amer.*, np. *SINE DIE* eur. *si'ne di'e*. *amer.* *saj'ne daj'e*; *C. tea*. herbata grenlandzka *Labrador tea* *LEDUM LAFOLIUM*, Alt.

Continental, s. 1) hist. St. Zj. żołnierz armii rewolucyjnej (także *Continentaler*). jej mundur, jej banknot; 2) mieszkaniec kontynentu europejskiego; Europejczyk z wykluczeniem Brytyjczyków.

continentalism, s. (-yzm) Ang. kontynentalizm, znamienne cechy mieszkańców Europy bez Wielkiej Brytanii.

continentalist, s. (-yst) hist. St. Zj. po Rewolucji amer. zwolennik ścisłego zjednoczenia kolonii.

continently, adv. (-ly) wstrzemięźliwie.

contingence, s. (kantyn'dzens) zeknięcie, styk.

contingency, s. (-i) 1) bliskość, pokrewieństwo (wypadków, rzeczy); 2) zdarzenie, traf. przypadek, prawdopodobieństwo, możliwość; 3) szczegól, oboczność; *c. method* statystyczna metoda obliczenia prawdopodobieństwa nie dającego się ściśle wykazać przyrządami, wymiarami itp.

contingent, adj. (-dżent) 1) możliwy, przypadkowy; 2) buch. zależny od przyszłego zdarzenia jeszcze niepewnego; 3) gram. warunkowy; 4) log. niekonieczny, prawdziwy tylko na wypadek prawdziwości czego innego; 5) pr. zawisły od przyszłego zdarzenia, jakie może ziszczyć się lub nie, np. spadek na wypadek narodzenia się potomka.

contingent, s. 1) traf. możliwe wydarzenie, możliwość; 2) działka, część przypadająca, proporcja; 3) przydział, kontyngent, ilość przypadająca na grupę np. podatku, rekruta itp. do dostarczenia; *c. fee* zapłata (honorarium lub tp.) należna tylko na wypadek ziszczenia

warunku (np. wygrania procesu); *c. symbiosis* ob. *helotism*.

continual, adj. (-ti'nju-el) 1) ciągle, nieprzerwany, ustawiczny; 2) regularny, częsty; 3) długotrwały; *c. claim* pr. roszczenie prawne, zgłaszane regularnie co pewien czas. aby uniknąć przedawnienia.

continuality, s. (-e'li) ciągłość.

continually, adv. (-li) ustawicznie.

continuancy, s. (-ensi) 1) pozostanie w niezmienionym stanie; trwanie, wytrwanie; 2) nieprzerwane dziedzictwo np. trwanie gatunku; 3) ciąg dalszy (np. powieści drukowanej w odcinku); 4) pr. odroczenie (rozprawy) na pewien oznaczony dzień; 5) przest. trwałość, długie istnienie, ciągłość.

continuando, s. (-en'do) pr. oświadczenie, że pewne przekroczenie było okonywane kilkakrotnie.

continuant, s. (-ent) 1) kto lub co przedłuża lub ciągnie dalej, trwa w czynności; 2) to co trwa istniejąc przez ograniczony lub nieograniczony czas, przez jaki stosunek do otoczenia może zmienić się lub pozostać ten sam; ob. *occurent*; 3) fon. dźwięk spółgłoski dającej się długo utrzymać np. *f*, *m*, *n*, *w*, odr. *b*, *p*; także taka spółgłoska; 4) mat. wyznacznik zawierający jedną główną przekątną i dwie przyległe uboczne, jedną składającą się z $+1$ -ch a jedne z -1 -ch, przyczem drugim czynnikiem będzie 0; zwany także *cumulant*; ob. *continued fraction*.

continue, adj. (-ejt) ciągle, ustawicznie, chronicznie.

continuation, s. (-ej'szn) ciąg dalszy, uzupełnienie, trwanie, przedłużenie; w bibliotekach; dzieło wydawane zeszytami, częściami, tomami, itp.; na giełdzie londyńskiej ob. *contango*; *c. school* szkoła uzupełniająca, szkoła dokształcająca.

continuative, adj. (-niu'etyw) ciągnący dalej; stanowiący ciąg dalszy; uzupełniający; gram. dopełniający, np. zdanie względne: zgadnijcie czym ja posłem.

continue, vi (-ti'nju) 1) trwać bez zmiany, przebywać nadal (w tym samym miejscu, stanie, zajęciu itp.); 2) ciągnąć dalej (np. po przerwaniu mowy); vt. 1) przest. połączyć, nawiązać; 2) przedłużyć, nie przestawać, ciągnąć dalej; 3) odroczyć (np. sprawę sądową) celem dalszego badania; 4) zatrzymać (w urzędzie itp.), przedłużyć (urzędowanie itp.).

continued, adj. (-d) 1) stały, trwały, przeciągły, ustawiczny; 2) ponownie rozpoczęty w dalszym ciągu (np. wykład po przerwie); 3) jeden po drugim w jednym ciągu np. *fifty c. performances*; *c. bond* kup. list hipoteczny, jaki nie musi być przedłożony do zapłaty w terminie płatności lecz może być nadal trzymany na ustalonych z góry warunkach; *c. fever* med. gorączka ciągła, g. trawiąca, g. ustawiczna; *c. fraction* mat. ułamek ciągły: gdzie licznik jest liczbą całą

$$\frac{a}{\frac{a'+b}{b'+c}} = \frac{a}{c'}$$

a mianownik jest liczbą z ułamkiem itd; jeżeli a, b, c, równa się 1 ułamek jest właściwy, *proper*, jeżeli —1, ułamek jest niewłaściwy, *improper*; *c. proportion* mat. ciągła proporcja w której następnik poprzedzającej proporcji jest poprzednikiem w następującej: $7:14=14:28=28:56=56:112$ itd.

continuer, s. (-er) następca prowadzący dalej rozpoczęte dzieło, tradycję itp.

continuity, s. (-nju'iti) 1) ciągłość, związek; 2) rzecz ciągła; 3) (kino) scenario; 4) (radio) komentarz łączący części programu.

continuous, adj. (-nju-ös) 1) ciągle, ciągnący się, nieprzerwany, ustawiczny, wieczny, bezkresny; 2) trwały, stały, pracujący bez przerwy; następujący po sobie bez przerwy; 4) bot. składający się z jednej komórki; 5) elek. *c. load* ciągłe obciążenie, trwałe o.; 6) fiz. *c. phase* faza zwarta, odr. fazy rozproszonej *dispersed ph.* 7) gram. niedokonany, ob. *progressive*; *c. current* (ob. *direct current*; *c. performance*, (kino) program obrazów powtarzany bez przerwy przez cały dzień lub pół dnia; *c. service* man mar. St. Zj. majtek zgłaszający się ponownie do służby w ciągu kwartału po ukończeniu poprzedniego okresu służbowego; *c. voyage* mar. podróż okrętu uważana za nieprzerwaną do właściwego miejsca przeznaczenia, chociaż statek po drodze staje chwilowo w portach.

contisé, adj. (kåtize', fr.) kuch. szpikowany kawałeczkami trufl, ozoru itp.

contline, s. (kont'lajn) zagłębienie między pokrętkami powrozu; miejsce między beczkami stojącymi tuż obok siebie.

conto, s. (kon'to) 1) wł. rachunek kupiecki, a. c. na rachunek; 2) port. milion (tysiąc milreisów); znak *conto*; znak 1000 *contos*, w Brazylii Rs. 25.235:775 \$125 oznacza: 25 tysięcy 235 *contos* 775 milreisów i 125 reisów.

contorniate, adj. (kontorn'jejt) mający rowek dookoła, np. moneta.

contorsive ob. *contortive*.

contort, adj. (kontort') wykrzywiony, skrecony.

contort, vt. zwinąć, skrecić, wykrzywić, zgąć, wygiąć, pokrećić (zwyczajnie w zrozumieniu wrażenia dziwaczego, przykrego lub bolesnego).

contorted, adj. 1) skrecony, pokrecony, skrecony; 2) wykrzywiony jak np. twarz w gniewie; 3) bot. zwinęty.

contortion, s. (-szn) skreślenie, zgęcie, wygięcie, przegięcie, wykrzywienie.

contortionist, s. (-ist) 1) akrobata zwijający się w kłębek, człowiek-wąż.

contortive, s. ('tiw) skłonny do skreślenia lub skrzywienia.

contour, s. (kan'tur, kantur') kontura, kontury (pl.), zarys, obwód, linia (postaci, krajobrazu); **c. line** bud. zarys budynków na tle nieba, mar. warstwica; woj. zarys obozu lub fortyfikacji; **c. feathers** zool. pióra ptaka nadające jego postaci wygląd.

contra, adv. (kon'tra) przeciwnie.

contra, prep. przeciw (dat.), wbrew (dat.), mimo (gen. i acc.).

contra, s. 1) przeciwieństwo; 2) głos przeciwny (w głosowaniu); 3) uch. wpis po stronie przeciwnej, odpis, storno.

contra- przedr. przeciwko-, na wspak.

contraband, adj. (-bend) przemysłniczy, nieprawny, wzbroniony.

contraband, s. 1) kontrabanda, przemysł, niedozwolony handel; 2) towar przemycany.

contraband, vt. 1) przemycić; 2) wzbronąć jako kontrabandy.

contrabandage, s. (-ban'dydz) przemysłnictwo, handel zabroniony, czarna giełda.

contrabandist, s. ('dyst) przemysłnik.

contrabass, s. (-bas) muz. kontrabas, 1) duży instrument strojony o oktawę niżej niż bas; 2) śpiewak o bardzo niskim głosie basowym; 3) r. bombardon, niski instrument dęty; 4) w organach rejestr 16- lub 32-stopowy.

contrabassoon, s. (-basun') muz. kontrafagot.

contraception, s. (-sep'szn) zapobieganie zapłodnieniu.

contraceptive, adj. ('tyw) zapobiegający zapłodnieniu.

clockwise, adv. (-klok'uaż, w kierunku odwrotnym niż wskazówka zegarka) w ruchu dookoła odwrotnie, na wspak, na opak, przeciwnie.

contract, adj. (kontrakt') kontraktowy, umowny.

contract, s. (kon'trakt) 1) ugoda, umowa, kontrakt, (jednostronny, dwustronny; bezpłatny, odpłatny; małżeński, kupna-sprzedaży, najmu, najmu usług i w. i.); 2) dokument zawierający spisną umowę ob. 1); 3) pin. Ang. miesięczny bilet kolejowy; 4) przest. wzajemny pociąg uwojga osób ku sobie; 5) gram. forma skrócona lub ściągnięta, kontrakcja; 6) (karty) ostatni głos w licytacji; 7) pedag. zadanie wypracowane przez ucznia według planu daltonskiego, ob. **Dalton plan**; pl. kontrakty ob. Tom II. (pol.-ang.).

contract, vi. (kontrakt') 1) zawrzeć kontrakt, zrobić umowę, zakontraktować, dawniej: zawrzeć kontrakt małżeński, zareczyć się; 2) ściągnąć się, schudnąć, skurczyć się, zmniejszyć się w rozmiarze, w czasie itp.; to c. in Ang. zobowiązać się jako kandydat do Izby Gminu do zapłacenia oznaczonej sumy na rzecz Partii Robotniczej (**Labour Party**); to c. out odmówić zapłacenia tej sumy i ubiegać się o wybór bez tej opłaty.

contract, vt. 1) zakontraktować, zawrzeć umowę, np. to c. marriage; 2) nabyć (gen.), nabawić się (gen.), to c. pneumonia nabawić się zapalenia płuc; 3) ściągać kurczyć, zmniejszać; 4) ograniczać; 5) ściągać (w faid, w zmarszczki); 6) gram. ściągać (przez opuszczenie głoski lub głosek); to c. a debt zaciągnąć dług.

contractant, s. ('-ent) strona kontraktowa, kontrahent.

contractile, adj. ('-trektajl) ściągający, uający się ściągać lub wciągać, kurczliwy (np. zrenica oka, pazury kotów); kurczący się; **contractility** s. (ty'utl) kurczliwość.

contraction, s. ('-szn) 1) ściąganie, skurczenie, zmniejszenie, ograniczenie; 2) skrot np. dr. zamiast doktor; 3) zmniejszenie, mon. ilości obiegowej monety; kup. kredytów bankowych; 4) gram. kontrakcja, ściąganie (w pisowni lub w wymowie).

contractionist, s. ('-szynist) St. Zj. zwolennik skąpego wypuszczania banknotów, przeci. **expansionist**.

contractor, s. ('-traktor) kontraktor, przedsiębiorca podejmujący się budowy, ustawy, ogłaszania itp.

contract quasi (k. kuejsi) niby-kontrakt, jakby kontrakt.

contractual, adj. ('-czu-eł) kontraktowy.

contracture, s. ('-czör) 1) bud. zwężenie np. kolumny u szczytu; 2) med. skurcz, przykurcz, przykurczenie, ściąganie się, ściągnięcie.

contradict, vi. (kanradikt') sprzeciwiać się (słownie); vt. zaprzeczać, przemawiać przeciw twierdzeniu przeciwnika; spierać się z (abl.).

contradiction, s. ('-szn) 1) sprzeciwienie się; opozycja, wypowiedzenie przeciwieństwa tego co mowi strona przeciwna; 2) sprzeciw zawierający do wypowiedzenia, zaprzeczenie; 3) sprzeczność, niezgodność z logiką.

contradictory, adj. sprzeciwiający się.

contradictory, s. 1) wyraz, zdanie lub twierdzenie sprzeciwiające się drugiemu; 2) log. w. kontradyktoryczny, a) sąd będący w takim stosunku do innego sądu, że jeżeli jeden jest prawdziwy, drugi jest nieprawdziwy, np. sąd ogólnie-twierdzący i sąd szczegółowo-przeczący (S a P - S o P) lub ogólnie-przeczący i szczegółowo-twierdzący (S e P - S i P); b) zaprzeczenie, np. pełny i niepełny, odr. przeciwieństwa np. pełny i pusty.

contradistinct, adj. (-distykt') wyraźny przez kontrast, odbijający, wybijający się przez kontrast.

contradistinction, s. (-szn) wybić się przez kontrast; in c. to w przeciwieństwie do (gen.).

contradistinctive, adj. wybijający się przez kontrast; -ly, adv. (li) odbijająco.

contradistinguish, vt. ('-isz) rozpoznać przez kontrast.

contrafacture, s. (-fek'czör) fałszerstwo, fałsz.

contrafissura, s. (-fiszura) med. złamanie z odbicia, złamanie spowo-

dowane przez uderzenie a dokonane na części ciała naprzeciw lub nieopodal od miejsca, gdzie nastąpiło uderzenie.

contraflexure, s. (-flek'ször) bud. wygięcie w przeciwnym kierunku; także miejsce gdzie takie wygięcie rozpoczyna się.

contraflow, s. (-flo) prąd płynący w przeciwnym kierunku.

contrahent, s. (kan'trahent), strona kontraktowa.

contraindicate, vt. (-in'dikejt) med. przeciwwskazać.

contraindication, s. ('-szn) med. przeciwwskazanie, warunek przeciwwskazujący; przeciwwskazanka (dr. F. K. Skobel, 1806-1876); przeciwność.

contralateral, adj. (le'törel) umieszczony symetrycznie po drugiej stronie, przeciwnostronny.

contralto, adj. (kon'tre'el'to) muz. kontraltowy.

contralto, s. muz. kontralt, a) najniższy głos kobiecy, mniej więcej o rejestrze dwu oktav od f w górę; b) śpiewaczka mająca taki głos; c) partia operowa pisana na ten głos; dawniej także najwyższy męski głos, kontratenor, **countertenor**.

contraposition, s. (-pozy'szn) przeciwstawienie.

contraption, s. (-trep'szn) gw. łapka, mechanizm.

contrapuntal, adj. (-pon'tł) muz. kontrapunktowy.

contrariant, s. (-trej'rient) opozycjonista, w szcz. hist. ang. rokoszaniec z grupy baronów zjednoczonych przeciw Edwardowi II.

contrariety, s. (kan'treraj'iti) 1) odmiennosc; rozmaitość; wstręt, niezgodność; 2) sprzeczność, niedopasowanie; 3) log. przeciwieństwo, stosunek wzajemny między sprzecznościami.

contrariwise, adv. (kan'tre'ri-uajz') 1) z drugiej strony, przeciwnie, natomiast; 2) odwrotnie, na wspak; nawzajem, wzajemnie.

contrary, adj. (kan'treri, Ang. kan'trari) 1) odmienny, wręcz przeciwny, sprzeczny; 2) przeciwny z natury np. c. sex; w odmiennym kierunku; 3) przeciwny zamiarom, życzeniom, interesowi, np. c. winds nieprzychylny wiatry; 4) sprzeciwiający się np. c. to law; 5) krnąbrny, nieposłuszny; 6) log. przeciwny, zaprzeczający, przeczący.

contrary, adv. przeciwnie, także **contrarily**, **on the c.**, **to the c.**; ob. **contrariwise**.

contrary, s. przeciwieństwo.

contrary, vt. sprzeciwiać się.

contrary-minded, adj. (k.majn'dyd) przeciwnego zdania.

contrast, s. (kan'trest) 1) przest. spór, walka, opozycja; 2) odmiennosc podobnych rzeczy, kontrast (widoczny w zestawieniu i porównaniu obu przedmiotów); 3) kontrast, stan różnienia się, osoba lub rzecz różniąca się; 4) w muz. i szt. p. bezpośrednie zestawienia odbijających od siebie (kontrastujących) tonów lub barw zamiast stopniowego

przejścia; 5) psych. zestawienie dwóch kontrastujących pobudek dla zaostrożenia wrażenia różnicy.

contrastimulant, s. (-sti'miulent) med. przeciwpobudka.

contrastive, adj. ('-tiw) kontrastowy, odbijający; -ly w kontraście do (gen.), w jaskrawym kontraście, odbijająco.

contratubular, adj. (-te'biuler) pr. rz. przeciwny postanowieniom testamentu.

contratenor ob. **contralto**.

Contrat Social (kãtra' sosjał'; fr.) kontrakt społeczny, klasyczna rozprawa Jana Jakuba Rousseau'a (ru-so') z r. 1762, ob. **Social Contract**.

contravalence, -ency, s. (wej'lens. -i) chem. uboczna wartościowość różniąca się biegunowo od wartościowości głównej; arytmetyczna suma obu wartościowości jest 8.

contravallation, s. (-walej'szn) fort. budowanie okopów i urządzeń oblężniczych przed twierdzą lub innym obleganym miejscem w celu odciążenia oblężonych i zabezpieczenia oblegających; także te budowe.

contravene, vi. (-wi'n) przekroczyć (prawo, nakaz itp.), wykroczyć (przeciwko postanowieniom np. spadkodawcy); vt. 1) działać przeciwko (dat.), lekceważyć (acc.), naruszyć (acc.), nieuwzględniać (gen.); 2) sprzeciwiać się (dat.), dysputować (acc.).

contravention, s. (-wen'szn) przestąpienie, przekroczenie; pr. przekroczenie, w wielu krajach eur. najlżej (policynie) karane naruszenie prawa; por. przestępstwo, zbrodnia.

contraversion, s. (-wer'szn) skreślenie jej przeciwnie stronie.

contrayerva, s. (-jõrwa; odtrutka) bot. a) morwa tropikalnej Amer. Pld. DORSTENIA CONTRAYERVA wonny jej korzeń używany jako środek podniecający, kojący i napotny; b) zach. ind. gatunek kòrnaku ARISTOLOCHIA stosowany tak samo.

contre-coup (kãtrku'; fr.) med. ob. **contrafissure**.

contractation, s. (kontrektej'szn) 1) pr. rz. dotknięcie się rękami, wzięcie do rąk np. pozwu sądowego od woźnego; 2) psych. macanie, pierwsza z dwóch czynności picio-wych.

contredanse, s. (kãtrõdãns') 1) kontredans, wczesna forma kadryla; w szerszym znaczeniu każdy taniec figurowy (nie wirowy), do którego pary stają naprzeciw siebie rzędami, twarzą zwrócone ku przeciwniej parze zwanej vis-à-vis (wizawi').

contre-cœur (kãtrkõr, fr.) wbrew woli, niechętnie.

contretemps, s. sing. i pl. (kãtr-tã') 1) niemiła niespodzianka, przykry wypadek; 2) muz. synkopa.

contribute, vt. (kontri'biut) 1) przyczynić się do (gen.), dać pieniądze na składkę publiczną; 2) dostarczyć (artykułu itp.) do gazety.

contribution, s. (-biu'szn) 1) kontrybucja, suma pieniężna nałożona przez władze wojskowe, cywilne lub

kościelne na ludność w szcz. kraju zajętego przez obcą armię; dawniej jako ochrona od grabieży, obecnie jako pokrycie kosztów okupacji; 2) składka, datki dobrowolny na pokrycie wspólnego wydatku, na cel dobroczynny itp.; pr. zapłata działu przez każdego z grupy solidarnie zobowiązanych; 3) przyczynik do wspólnego skarbca w gotówce, w towarze, w dziele literackim lub artystycznym, w wynalazku naukowym itd.; 4) dostarczanie artykułów w szcz. do periodyków, współpracowników; 5) a) ubezp. od ognia, przydział proporcjonalny straty pomiędzy wszystkie polisy ubezpieczające daną własność zgodnie z klauzulą zwaną c. clause; b) ubezp. na życie, rozdział nadwyżki przydzielający do każdej polisy nadwyżkę premii i odsetek zarobionych ponad wydatki administracyjne, koszt ubezpieczenia i matematyczną wartość polisy, także nadwyżka tak rozdzielona.

contributor, s. (-tri'biutõr) 1) współpracownik, w szcz. periodyku lub dzieła pamiętkowego; 2) przest. płaćcy haracz.

contributory, adj. (-i) 1) mający płacić lub płaćcy przydział w kontrybucji; 2) przyczyniający się w jakikolwiek sposób do kontrybucji (gotówką, staraniami, pracą umysłową lub fizyczną itd.); przest. haraczowy; c. negligence pr. niedbalstwo poszkodowanego jakie przyczyniło się do wypadku.

contributory, s. 1) kto lub co przyczynia się; kto podlega kontrybucji; 2) pr. ang. osoba zobowiązana za siebie lub reprezentującą inną osobę zobowiązaną do płacenia przypadającego przydziału długów korporacji w czas jej rozwiązania.

contrite, adj. (kan'trajt; dawniej kantrajt', dziś tylko jeszcze w poezji) skruszony (żalem za grzechy); s. człowiek pogrążony w skrusze; -ly adv. ze skruszą; -ness ob. **contrition**.

contrition, s. (-y'szn) skrusza, żal, pokuta.

contritrate, vt. (-tri'ciurejt) zemić na proch, ob. **tritrate**.

contrivance, s. (-traj'wens) 1) zdolność do wynalazków, pomysłowość, zręczność mechaniczna; 2) plan, pomysł; 3) przyrząd mechaniczny, wynalazek mechaniczny, mechanizm.

contrive, vi. wykonywać nadzór; vt. 1) postarać się o (acc.), planować, zamierzać, wykonać dzieło sztuki, sporządzić pomysł mechaniczny, wynaleźć, wymyślić; 2) zdołać, potrafić, udać się; he contrived to get admission to the prime minister udało mu się dostać się do premiera.

contriver, s. (-er) spekulant, wynalazca; kierownik, wykonawca.

control, adj. (kontrol') 1) kontrolujący; 2) kierujący; c. account buch. rachunek w księdze głównej; także **controlling account**; c. desk el. pulpit rozdzielczy, rozdzielnica pulpitu; c. column lot. ob. c. stick; c. experiment doświadczanie zarządzane dla sprawdzenia wyników innych doświadczeń; c. room el. sala

mieszcząca rozdzielnice, rozdzielnicę; c. stick lot. dźwąg sterowy.

control, s. 1) kontrolowanie; kontrola, kierownictwo, nadzór; prawo kontrolowania; 2) opanowanie się; rezerwa w zachowaniu się; 3) kto lub co kontroluje, sprawdza, w szcz. w zakresach w jakich możliwe jest porównanie, klasyfikacja, ocena; 4) el. aparat kierujący; 5) filatel. numer lub znak na marginesie arkusza marek lub na odwrotnej stronie marki; 6) klimatol. czynnik wpływający na klimat, np. położenie geogr., wysokość nad morzem, bliskość wody, prądy oceaniczne, roślinność itd.; 7) lot. aparaty do kontrolowania chyżości, kierunku, wysokości, siły wiatru: air c.-s do powierzenia samolotu, engine c.-s do kierowania maszynami; 8) spir. istota czy duch kierujący słowami i czynami medium; 9) szt. p. prawidła umiaru artystycznego.

contrôle, s. (fr.) 1) biuro administracyjne, kancelaria; 2) kasa teatralna.

controleur, s. (kontrolõr') Ind. Hol. urzędnik rządowy zajmujący się sprawami tubylców.

controller, s. (kontro'ler) 1) kontroler, urzędnik nadzorczy, ob. **comptroller**; 2) elek. przyrząd elektryczny do kierowania maszynami na odległość; regulator (np. prędkości obrotu); **drum c.** nastawnik; 3) mar. żelazny blok przytwierdzony na pokładzie do zaczepiania kablu; 4) Ang. wysoki urzędnik admiralicji z tytułem **Additional Naval Lord and C.**, szef zakupów materiałów dla marynarki; 5) mech. cokolwiek reguluje (chyżość, ciśnienie, prąd itd.) np. dźwignia do gazu, samoczynny zawór itp.

controlment, s. ('-ment) kontrola, system kontroli.

controversial, adj. (kantrowõr'szi) sporny, podlegający dyskusji, polemicznemu, odnoszący się do spornej kwestii.

controversy, s. (kantrowõr'si) 1) spór (naukowy, polityczny); sprawa sporna; 2) dysputa, dyskusja; 3) pr. kontrowersja, sprawa sądowa, w której rozbieżność dotyczy tylko kwestii prawnej, nie sprzeczności co do faktów; **beyond c.** ponad wszelką wątpliwość, bez kwestii.

controvert, vt. (kan'trowert) dysputować, dyskutować; zaprzeczać (dat.); zaciepiał.

contubernium, s. (-tiubõr'ni-om) hist. kl. kontubernium, rodzaj prawno małżeństwa dozwolonego niewolnikom.

contumacious, adj. (-mej'szõs) 1) rokoszy, nieuznający władzy, uparcie odmawiający posłuszeństwa wobec władzy; 2) pr. zaoczny (o wyroku).

contumacity, s. (-me'siti) upór wobec władzy, czyn rokoszy, krnąbrność.

contumacy, s. (kan'tiumesi) upór, krnąbrność; niejawienie się w sądzie wbrew wezwaniu; przest. med. nieuściepliwłość; kwarantana; pr. zaoczność.

contumelious, adj. (-tiumi'liös) obelżywy, pełen pogardy, beczelny; przest. haniebny, sromotny; -ly, adv. (-li) pogardliwie, z góry; -ness s. (-nes) obelżywe lekceważenie, chęć poniżenia.

contumely, s. (kan'tömi'li) 1) arogancja, prostackie zachowanie się wynikające z chęci poniżenia i traktowania z góry; obelżywa zuchwałość; 2) obraza, zniewaga; 3) uczucie poniżenia (osoby tak znieważonej).

contuse, vt. (kantiu'z) stłuc, potłuc, urazić.

contusion, s. ('-žen) med. potłuczenie, kontuzja, stłuczenie, stłuczyna.

Conularia, s. (kaniulej'ria) paleont. stożkowe muszle kopalne paleozoiczne i mezozoiczne, prawdopodobnie gatunku ówczesnych robaków.

conundrum, s. (konen'drom) zagadka polegająca zazwyczaj na żartobliwym rozwiązaniu.

conurbation, s. (kan-örbej'szn) ośrodek wielkiego nagromadzenia ludności miejskiej w wielkim mieście z licznymi i rozległymi przedmieściami, **suburbs**, np. Los Angeles.

conure, s. (kań'jur) zool. papużka z rodzaju **CONUROPIS**.

Conuropsis, s. (-op'sis) zool. rodzaj papużek amer.

conus, s. (ko'nes; ł. ko'nus) pl. **coni** (-aj) i **conuses** (-iz), 1) stożek; 2) anat. stożek rdzenia C. **TERMINALIS**; stożek rdzenia C. **MEDULLARIS**; stożek tętnicy C. **ARTERIOSUS**; 3) med. stożek na oku **STAPHYLOMA**; stożek rogówkowy **KERATOCONUS**; 4) zool C. rodzaj ślimaków morskich podrzędu **STENOGLASSA** reprezentującego rodzinę **CONIDÆ**. stożki.

convalesce, vi. (-wales') ozdrowieć, powracać do zdrowia, zyskiwać siłę po chorobie; mieć się lepiej.

convalescence, s. ('-ens) powracanie do zdrowia, powrót do zdrowia, wyzdrowienie, ozdrowienie, rekonwalescencja.

convalescent, s. ('-ent) ozdrowieniec, rekonwalescent.

convallamarin, s. (kanwalama'r-in; **Convallaria**, ob. niżej, i **amaris** ł. gorzki) chem. glukozyd $C_{23}H_{34}O_{13}$ otrzymywany z konwalii.

Convallaria, s. (kanwalej'ria) a) bot. konwalia, rodzaj roślin z rodziny **LILIACEÆ**, a podrodziny **CONVALARIACEÆ**, z jedynym gatunkiem C. **MAJALIS** Linn. lily of the valley konwalia.

convallarin, s. (kanwale'r-in, kanwa'lerin) chem. konwaliaryna, glukozyd $C_{23}H_{34}O_{13}$, otrzymywany z konwalii.

convection, s. (-wek'szn) 1) konwekcja, przenoszenie, przetransportowanie; w szcz. ciepła, elektryczności itp.; el. przenoszenie elektryczności przez poruszające się naładowane ciała; fiz. odprowadzanie ciepła z ciała nagrzanego do otoczenia, ruch gazu lub cieczy wynikający z różnicy gęstości i z dział

łania prawa ciężkości; meteor. ruch (w dół i wznwyż) części atmosfery wywołany albo mechanicznie albo cieplnie; konwekcja jest warunkiem tworzenia chmur; c. **current** promienie konwekcyjne, ruch elektrycznie naładowanych cząsteczek (nie fal).

convictional, adj. (-eł) konwekcyjny.

convective, adj. (-tyw) 1) służący do transportacji; 2) konwekcyjny.

convector, s. (-tör) konwektor, środek konwekcyjny.

convenable, adj. (kan'wenebi) 1) wygodny; 2) dający się złożyć lub zebrać; 3) przest. przyzwoity, odpowiadający konwenansom towarzyskim.

convenance, s. (-ens) konwenans, zwyczaj; pl. formy towarzyskie.

convene, vi. (konwi'n) 1) zebrać się, zejść się; vt. zwołać, zebrać, sprosić.

convener, s. (-ri) szk. zgromadzenie, zjazd.

convenience, s. ('-jens) odpowiedniość; 2) wygoda; 3) okazja; 4) pl. urządzenie ku wygodzie, ułatwieniu i uprzyjemnieniu życia; 5) przest. zgoda, ugoda; dawniej **conveniency**.

convenience, vt. udogodnić (co komu).

convenient, adj. 1) odpowiedni, nadający się, 2) wygodny, dogodny; -ly adv. 1) odpowiednio, stosownie; 2) wygodnie; c. **located** położony blisko (domu lub tp.), po drodze.

convent, s. (kan'went) 1) przest. zebranie; 2) konwent, zwłaszcza żeński; dawniej stowarzyszenie 12 zakonników i przeora lub 12 zakonnic i przeorys; 3) dom zakonny, często (w Kanadzie z reguły) ze szkołą i pensjonatem, zwanym w dawnej Rzplitej konwiktem.

convent, vi. (kan'went') przest. służyć, być dogodnym; Szekspir: **when time convents** jeżeli czas posłuży; vt. przest. zebrać, zwołać.

conventional, adj. ('-ikł) 1) dotyczący konwentyklu; 2) c. **prior** naczelnik przeorstwa, ob. **prior**.

conventicle, s. konwentykiel, tajne zebranie, dziś zazwyczaj partii politycznej lub jej kierowników; dawniej (hist. ang.) tajne zebranie nonkonformistów; C. **Acts** ustawy Karola II z 1664 i 1670 zabraniały zebrania 5 osób lub więcej (poza domownikami) w celach religijnych z wyjątkiem anglikańskich.

conventicler, s. (-er) uczestnik konwentykłów, hist. ang. pogardliwie: nonkonformista.

conventicular, adj. (ti'kiuler) konwentyklowy, podobny do konwentyklu, knujący w tajemnicy wrogie plany.

convention, s. 1) przest. zebranie, zejście się, posiedzenie; zbiór rzeczy; 2) ciało lub zebranie zwołane w celu narad nad sprawami publicznymi krajowymi lub międzynarodowymi, np. **Constitutional Conven-**

tion w niektórych stanach przewidziane zebrania dla omawiania wniosków o zmianę konstytucji; **Geneva Convention** z r. 1864 i 1906 Konwencja Genewska, która ustanowiła humanitarne prawa międzynarodowe na wypadek wojny; konwencje tego rodzaju są mniej uroczyste i bardziej szczegółowe niż traktaty między krajami lub (dawniej) panującymi; 3) zgoda, ugoda, kontrakt; 4) konwenans, ogólna zgoda społeczeństwa co do obyczajów (co wypadła i co nie wypadła); 5) zwyczaj, kierujący zachowaniem się przeważnej części społeczeństwa w ramach owej zgody; 6) hist. ang. zebranie parlamentu C. **Parliament** nie zwołanego przez króla; w r. 1660, kiedy powrócono na tron Karola II, i w r. 1688, gdy uznano, że Jakub II zrzekł się tronu; 7) hist. fr. **Convention Nationale** (kawa'sja' nasjonal') Zgromadzenie Narodowe, które rządziło od 20 września 1792 do 26 października 1795; 8) hist. St. Zj. zebranie delegatów kolonii w Albany w r. 1754 **Albany C.**, gdzie Franklin przedstawił po raz pierwszy plan zjednoczenia kolonii; w politycznym życiu St. Zj. **national c.** konwencja partyjna (zebranie delegatów partii), odbywająca się co cztery lata w celu ustalenia programu partyjnego (**platform**) i kandydatów na Prezydenta i Wiceprezydenta; na Konwencję Demokratyczną każdy stan wysłał dwa razy więcej delegatów niż posiada w Kongresie reprezentantów i senatorów; Konwencja Republikańska liczy tyluż członków, lecz obranych w stosunku do liczby republikańskich głosów, oddanych w Stanie w ostatnich wyborach; 9) szt. p. pewne konwencjonalne sposoby (symbole), pomagające w wykonaniu naśladownictwa życia a przyjęte powszechnie przez artystów i publiczność, np. w malarstwie aż do czasu Corota malowanie korony drzewa jako jednej płachty, na scenie uwagi „na stronie” (słyszane na galerii a niesłyszane przez sąsiada), w operze długi duet umierającej pary, itd. 10) woj. umowa między wodzami walczących armii co do pewnych obopólnych ograniczeń w prowadzeniu walki.

conventional, adj. (-eł) 1) oparty na dobrowolnej umowie, w pr. odr. **legal i judicial**; 2) dotyczący konwencji, zebrania; 3) konwencjonalny, odpowiadający przyjętym zwyczajom np. c. **decorum**; 4) konwenansowy, wykonany wyłącznie lub głównie dlatego, że tego wymaga forma towarzyska, np. konwenansowa wizyta ambasadora; 5) nie posiadający oryginalności lub własnej inicjatywy, formalny, zwyczajny, utarty, tuzinkowy; 6) szt. p. wykonany w zgodzie z symbolami przyjętymi w danej dziedzinie sztuki; c. **method** chem. anal. metoda standardowa, metoda w powszechnym użyciu; odr. **special method**.

conventionalism, s. (-yzm) konwencjonalizm, ściśle trzymanie się przyjętych form towarzyskich; -ist, s. (-yst) 1) osoba ściśle trzymająca

się tych form; 2) hist. fr. członek rewolucyjnej *Convention Nationale* (kawa~sja nasjonal').

convento, s. (konwen'to) Filipiny i Am. Płd. 1) konwent; 2) plebania.

converge, vi. (konwördz') 1) ciążyć ku jednemu punktowi, zbliżać się ku sobie jak np. promienie koła od obwodu ku ośrodkowi; 2) biol. upodabniać się; 3) mat. zbliżać się do granicy; vt. przybliżać ku jednemu punktowi; **convergent squint**, opt. zez zbieżny, zez na wewnątrz, zez zoczny, **STRABISMUS CONVERGENS**; ob. **esotropia**, **strabism**.

convergence, s. (-ens) 1) ciążenie ku jednemu punktowi, zbieranie się w jednym punkcie, zbieżność; 2) antropol. upodobnianie się kultur; 3) biol. upodobnianie się niepodobnych do siebie zwierząt i roślin wskutek przebywania w jednakowych warunkach, np. walenie (ssaki) i ryby; 4) geod. różnica między namiarami prawdziwymi dwóch punktów jaka wynika ze zbieżności południków ziemi, a musi być uwzględniona gdzie chodzi o wielkie obszary; 5) mat. zbieżność, zbieganie się; 6) opt. skoordynowany ruch obojga oczu przy oglądaniu bliskiego punktu.

convergent, s. (-ent) mat. przybliżona wartość nieskończonego ułamka, kolejno to większa to mniejsza niż wartość rzeczywista.

converging rays, opt. zbieżne promienie.

conversible, adj. (kanwer'sebl) rozmowny; **-ably** (-i) rozmownie; **-ness**, s. (-nes) rozmowność.

conversant, adj. (-sent) 1) znający się z (abl.) **with**, blisko zaznajomiony; 2) obznajomiony, obyty, znający się na (abl.) **with**, biegły w (loc.) **with** lub **in**, obyty.

conversation, s. (-wörsej'szn) 1) przest. a) przebywanie z (abl.) **with**; b) zachowanie się, sposób życia; c) życie towarzyskie, towarzystwo, kompania; d) obywanie z (abl.), obcowanie płciowe; 2) w w. XVIII zebranie towarzyskie w domu prywatnym, dziś: **an at home**; 3) konwersacja, rozmowa towarzyska, wymiana myśli; 4) prywatny wieczór dyskusyjny; 5) nawpół formalne spotkanie dyplomatów dla omówienia sprawy międzynarodowej; 6) zajmowanie się (abl.) i znawstwo oparte na tym; 7) c. lub c. piece szt. p. obraz obejmujący kilka osób.

conversational, adj. (-eł) konwersacyjny.

converse, adj. (-wörs) odwrotny.

converse, s. 1) ob. **conversation**; 2) przeciwieństwo; 3) log. sąd odwrotny (nie przeciwny. **contrary**) np. zmije są zwierzętami, c.: niektóre zwierzęta są zmiłami; 4) mat. przesłanka utworzona przed wymianą hipotezy i wyniku poprzedniej przesłanki.

converse, vi. rozmawiać.

conversely, adv. (-li) 1) na odwrót, w zamian; 2) odwrotnie.

conversible, adj. (-ybl) odwracalny, dający się odwrócić.

conversion, s. ('-szn, '-zn) 1) przemiana (zapatrywania, kierunku itd.); 2) fin. a) przemiana emisji papierów, b) wymiana jednego rodzaju walorów na inny; c) zmiana systemu monetarnego itp.; 3) gram. zmiana trybu lub budowy np. pła-kał (vi) krwawymi łzami; Zosia nie będzie, prawda, partia posażna, ale też nie jest z lada wsi; 4) kup. przy obliczaniu procentu składanego ustalenie z końcem każdego okresu nowej sumy kapitałowej włączając procent za poprzedni okres; 5) leśn. przemiana systemu zalesiania, np. z nasiennikowego na sadzonkowy; 6) log. przestawienie wyrazów przesłanki np. podmiotu i orzeczenia; (ważna w sądach ogólnie-przeczących, szczegółowo-twierdzących; nigdy w szczegółowo-przeczących); 7) mat. przemiana wyrazów dla wygodniejszego obliczania, np. postaci ułamkowej na liczby całe (zamiast $7\frac{1}{2}$: 15=15:30); 8) pr. a) nieprawne przyswojenie sobie rzeczy obcej i obchodzenie się z nią jak ze swoją, b) wymiana własności pewnego rodzaju na własność innego rodzaju np. ruchomości na nieruchomości; 9) psychoanal. zastąpienie tłumionych pożądań objawami czuciowymi, ruchowymi lub gruczołowymi; 10) teol. konwersja, nawrócenie się; 11) woj. zmiana frontu, zmiana sposobu użycia broni; skrócenie pontonu ustawionych wzdłuż brzegu o 90 procent, by stanowiły most. **bridge by c.**

convert, s. ('-wört) osoba nawrócona z jednego zapatrywania na inne, w szcz. z jednej wiary na inną, neofita (m), neofitka (f), prozelita (m), prozelitka (f); z wiary żydowskiej na wiarę chrześcijańską: wy-chrzcza, przechrzcza (m), wychrzcianka, przechrzcianka (f); z wiary katolickiej na ewangelicką albo z ewangelickiej na katolicką konwer-tyta (m), konwertytka (f).

convert, vi. (-wört') ulec zmianie (fizycznie lub moralnie), przemienić się; vt. 1) przest. **oneself** zwrócić się (w kierunku) 2) przestawić, w szcz. w log.; 3) zmienić jedną wiarę lub sektę na drugą; 4) nawrócić (acc.) na inną wiarę; 5) zniżyć (stan fizyczny, np. łód na wodę, przedmiot własności, np. nieruchomości na gotówkę, sposób użycia np. strzelający karabin na broń białą przy ataku na bagnety itd.); 6) chem. przeprowadzić konwersję, przerobić np. skrobię na cukier; 7) fin. skonwertować (emisję papieru wartościowego); 8) mar. to c. a course zmieniać kurs; 9) technol. skonwertować materiał już używany lub odpadki na nowo np. papier, bawełnę itp.; 10) zegarm. zmienić wychwyt kotwiczny.

converted, adj. part. (-yd) 1) przerobiony, o okręcie np. c. **cruiser** okręt handlowy zaopatrzony w armaty; 2) nawrócony, np. c. **sinner** nawrócony grzesznik; 3) odwrócony, np. c. **proposition** odwrócona przesłanka.

converter, **convertor**, s. (-er, -ör) 1) kto lub co przerabia przedmiot

na coś innego; 2) chem. komora reakcyjna, naczynie reakcyjne, w jakim zachodzi główna reakcja procesu fabrykacyjnego, w szcz. np. w reakcjach katalitycznych i gazowych; 3) elek. przetwornica; **synchronous** c. p. jednostwornikowa; **motor-c.** p. dwutwornikowa; **cascade** c. p. kaskadowa czyli uskokowa; 3) stal. gruszka bessemerowska; 4) tk. przedsiębiorca zakupujący szare płótno, które blichuje, farbuje lub zapopatruje w desen.

convertibility, s. (-ibi'liti) przemienność.

convertible, adj. ('-ibl) przemien-ny, dający się łatwo przemienić np. auto kryte na otwarte itd. ob. **convert**, v.; c. **husbandry** roln. gospodarstwo rotacyjne.

conveth, s. (kan'we;) hist. szk. u szczepów celtyckich w Szkocji pierwotnie obfite przyjęcie raz na rok u członka szczepu na część naczelnika i jego świty, później podatek gruntowy zamiast ugoszczenia.

convex, adj. (kan'weks, kanweks') wypukły.

convex, s. (kan'weks; dawniej kanweks') 1) wypukłość, poet. sklepienie niebios; 2) wypukłe szkło, wypukła soczewka; 3) karta lekko zaokrąglona po wąskiej stronie, używana przez oszustów karcianych.

convex-concave, adj. wypukło-wklęsły, częściowo wypukły a częściowo wklęsły, ob. **convexo-**.

convexity, **convexness**, s. ('-iti, '-nes) wypukłość.

convexo- przedr. wypukło-; c.-**concave** z jednej strony wypukły a z drugiej wklęsły np. soczewka; c.-**convex** po obu stronach wypukły; ob. **lens**.

convey, vt. (-wej') 1) przest. doprowadzić (acc.); 2) nosić, dźwigać, przеносić z miejsca na miejsce; 3) tajnie zabrać, ukraść; teraz tylko o plagiatach literackich; 4) przеносić, przewozić, transportować, tak jak np. rurociąg przewozi wodę lub naftę, powietrze przеноси głos, eter lub światło itp.; 5) donieść, dostarczyć np. wiadomości, to c. a **letter**, to c. **news**; 6) pr. sprzedać, przelać, przенieść np. tytuł prawny.

conveyance, s. ('-ens) 1) noszenie, dźwiganie, transportowanie; 2) porwanie, kradzież; 3) komunikacja, transportacja, środek komunikacyjny; 4) pr. przeniesienie (praw, tytułu prawnego); także dokument odnośny.

conveyancer, s. ('-enser) osoba sporządzająca akty hipoteczne, ob. **conveyance**, s. 4); w niektórych krajach notariusz, w niektórych biuro hipoteczne, **abstract office**, lub adwokat.

conveyancing, s. 1) prowadzenie biura hipotecznego; 2) przest. sprytnie i oszukańcze kierownictwo.

conveyor, **conveyor**, s. (kanwej'ör) 1) przewoźnic, oddawca, cedent; 2) przest. złodziej; gw. kanciarz; 3) mech. i technolog. chem. konweyor, transporter, przenośnik; ślimacznica przenośnika; winda pasowa, łańcuchowa, pneumatyczna itp., każde

urządzenie do przeładowania lub przeniesienia towaru np. z wagonu do składu, w toku fabrykacji itd.; **air c.** ob. **pneumatic c.**; **apron c.** transporter płytowy, odmiana przenośnika łańcuchowego, tu łańcuch lub łańcuchy stanowią element nośny dla przymocowanych do nich płyt wzajemnie na siebie zachodzących; część płyty znajdująca się na górze; **apron**, na dole; **skirt**; materiał znajduje się na płytach; **belt c.** taśma transportowa; **bucket c.** przenośnik kubłowy; **chain c.** p. łańcuchowy, każdy transporter, w którym element zasadniczy stanowi łańcuch; **drag c.** p. łopatowy, odmiana p. łańcuchowego składająca się z łańcuchów, do których przymocowane są łopaty albo płyty, drążki lub inne elementy popychające materiał w nieruchomej rynnzie, stanowiącej nieruchomy element nośny przenośnika; **drag-chain c.** p. łańcuchowy złożony z rynny i prostego łańcucha, który przesuwając materiał ruchem swoich ogniw; **flight c.** jedna z odmian przenośnika łopatowego, ob. **drag c.**, w którym elementy popychające są uformowane na kształt schodów; **magnetic c.** p. magnetyczny; **overhead track c.** p. wózkowy zawieszony; **pneumatic c.** (niume'tyk k.) p. pneumatyczny, oparty na zasadzie ssania lub dmuchania materiału przez system rur; **portable c.** transporter przenośny każdego typu; **roller c.** p. rolkowy, składający się z szeregu wałków obracających się bądź to pod wpływem siły ciężkości, **gravity roller c.**, bądź też przez napęd mechaniczny, **live roller c.**; **rotary table c.** stół obrotowy; **rotary tube c.** rura rotująca; **screw c.** ślimacznica. ślimak; **slat c.** przenośnik kratownicowy, podobny do przenośnika płytowego, ob. **apron c.**, lecz tu elementem nośnym są kratownice z prętów nie zachodzących na siebie; **tray c.** p. tacowy, odmiana p. płytowego, ob. **apron c.** lecz tu elementy nośne ukształtowane są na podobieństwo tac; **trolley c.** p. wózkowy, każdy p. w jakim materiał umieszczony jest we wózkach poruszających się z jednego napędu na jednym torze; **vibrating c.** rynna drgająca; **weighing c.** waga taśmowa.

convict, s. (kan'wikt) 1) skazaniec; stąd pot. więzień odbywający karę; **c. goods** wyroby więziennicze; **c. labor system** praca więzienna.

convict, vt. (kanwikt') skazać, sądzić; przest. udowodnić, przekonać, przekonać o błędzie, odrzucić.

conviction, s. ('-szn) 1) udowodnienie zbrodni i wydany na tej podstawie wyrok skazujący; 2) udowodnienie błędu i zmuszenie do przyznania prawdy; 3) poczucie własnej winy; 4) własne przekonania, własne zasady; 5) pr. zasądzenie za zbrodnię.

convictism, s. ('-yzm) 1) zasada lub zwyczaj wysyłania zasądzonych za zbrodnie do osiedli składających się wyłącznie ze skazańców; 2) ogół skazańców.

convictive, adj. (-wik'tyw) przekonujący; ob. **convincing**.

convictor, s. ('-tör) przest. współbiesiadnik.

convince, vt. (-wins') 1) przest. przemóc, zmóc; 2) przekonać.

convinced, adj. part. (-d) przekonany; **-ly** ('-sydli) adv. z przekonaniem; **-ness, s.** (-nes) dowodność.

convincing, adj. part. (-in~) przekonujący; **-ly** (i) adv. przekonująco; **-ness s.** (-nes) siła dowodów, moc przekonujących.

convive, s. (kan'wajw) towarzyszyć u stołu, współbiesiadnik, spółbankietnik, przest. bankiet, uczta.

convive, vi. (kanwajw') spółnie biesiadować, jadać razem.

convivial, adj. (wi'wieł) 1) biesiadny, współbiesiadny; 2) towarzyski, wesoły, jowialny.

conviviality, s. ('-iti) 1) towarzyskość, jowialność; 2) sztuka życia z ludźmi.

convocation, s. (-wokej'szn) zwołanie zebrania, zebranie osób zaproszonych w szcz. ciała kościelnego (K.A. i K. Prot. Ep.), masonskiego (Royal Arch) i (Ang.) uniwersyteckiego.

convoke, vt. (-wo'k) zwołać np. Sejm.

Convoluta, s. (-liu'ta) zool. zwójka, rodzaj robaków płaskich, płazińców, gromada PLATHELMINTES, rzędu TURBELLARIA, podrzędu RHABDOCELLIDA; **C. ROSCOFFENSIS** na pobrażu Bretonii bardzo zajmujący z powodu symbiozy z glonem.

convolute, vi. skręcać się, zwijać się; vt. nawijać, skręcać.

convolution, s. (-liu'szn) zwój, zwitek, skłębienie, kłębek; **c. of Broca** zwój Broki (Paweł Broca (pol broka') 1824-1881) anat. zwój mózgowy kierujący mową.

convolutive, adj. ('-tyw) bot. zwinity.

convolve, vi. (-wołw') zwinąć się; vt. zwinąć.

Convolutaceae, s. pl. (kanwał'wlu-lej'si-i) bot. powojowate, rodzina roślin rzędu rurkowatych, **TUBIFLORAE**, o liściach naprzeciwległych i promienistej budowie kwiatów.

convolvulad, s. (-led) bot. osobnik z tej rodziny.

convolvulin, s. (-lin) chem. konwolwulina, glukozyd występujący w żywicy meksykańskiego powoju **EXOGENIUM PURGA**, Hayne.

Convolvulus, s. (-les) pl. -li (-la) bot. powój, rodzaj roślin rodziny powojowatych, **CONVOLVULACEAE**; c. pl. -luses (-lesiz) osobnik tego rodzaju.

convolvulus moth, zool. zawisak powojowiec **SPHINX CONVOLVULI**, duży motyl eur.

convoy, s. (kan'woj) 1) towarzyszenie dla ochrony; 2) konwój, eskorta, towarzyszy dodany dla ochrony, oddział wojska, okręt lub samolot albo grupa okrętów lub samolotów; 3) okręt, samolot lub człowiek ochroniony w ten sposób.

convoy, vt. (kanwoj') towarzyszyć dla ochrony, konwojować, eskortować.

convulsant, adj. (-woł'snt) wywołujący kurcze; s. środek leczniczy wywołujący kurcze (drgawki).

convulse, vi. (-woł's) drgać, trząść się; vt. trząść (abl.), powodować silne i nieregularne skurcze mięśni.

convulsion, s. ('-szn) med. drgawki (pl.), kurcz, kurcze (pl.) skurcz, konwulsja, spazm, spazmy (pl.); często w pl.

convulsionary, adj. (-eri) 1) spazmowy, konwulsyjny; 2) płasawcowy; **C. s.** maniak religijny podlegający płasawicy, ob. **dancing mania**; także **convulsionist**.

convulsion root, c. weed, bot. korzeniówka, **MONOTROPA UNIFLORA** Linn., ob. **Indian pipe**.

convulsive, adj. ('-syw) kurczowy, spazmatyczny, spazmodyczny, konwulsyjny; **-ly** adv. (i) spazmatycznie, kurczowo; **-ness, s.** (-nes) kurczowość.

cony, coney, s. (ko'ni) nazwa kilku gryzoniów, a) królik w szcz. eur. **ORYCTOLAGUS CUNICULUS**, także futerko i skóra królicza; b) w Starym Testamencie daman, **PROCAVIA SYRIACA**, zwierzę kopytne mające zamiast kopyt paznokcie; ob. **Hyracoidea** góralikowate; c) pika (nazwa tunguska) **little chief hare** **OCHOTONA PRINCEPS**; d) Ind. Zach. hutia, ob.; 2) nazwa kilku ryb, a) miętus burbot **LOTA LOTA**, b) Ind. Zach. kilka okoniowatych mięsożernych ryb z rodziny **SERRANIDAE**; c) Ind. Zach i pld. Floryda, **niggerfish** **CEPHALOPHOLIS FULVUS**; 3) duren; 4) kotku! (do kobiety pieszczołwie).

cony-catch gw. oszukać, oszukać się.

cony-catcher gw. oszust, kanciarz. **coo, s.** (ku) gruchanie (gołębi); przten. podobne przymilanie się; vi. gruchać, rozmawiać czule, często: **bill and c., vi.**

cooba, s. (ku'ba) kuba, australijska akacja, zwana także **native willow**.

coodle, s. (ku'dl) pld. St. Zj. zółw.

cooe, cooe, int., s. v. (ku'i) australijskie: hop-hop!

coof, s. (ku'f) Płn. Ang., Szk., Irl., duren, błazen.

cooing, adj. part. (ku'in) gruchający; **-ly, adv.** (-li) gruchająco.

cooja, s. (ku'dża) Ind. Wsch. nazycznie na wodę, ob. **goglet**.

cook, s. (ku'k) 1) kucharz (m), kucharka (f); 2) czas trwania gotowania w wyrobie produktu fabrycznego; 3) Ang. skrót za **c. wrasse**; 4) szachy, ciąg, jaki unicestwia kombinację przeciwnika.

cook, vi. gotować, kucharyć, trudnić się kucharstwem; (o potrawie) gotować się.

cook, vt. 1) przyprawiać na ogniu potrawy za pomocą gotowania (**boiling**), pieczenia (**roasting** i **baking**), smażenia (**frying**), przypiekania na ruszcie (**grilling**), przypiekania pod ogniem (**broiling**), itp.; przten. rozgrzewać, rozpalać; 2) sprządzić, sfabrykować, wymyśleć, sfalszować, często z **up**. 3) gw. St. Zj. zniszczyć.

czyć, zniweczyć; gw. Ang. wycieńczyć; 4) szachy, wymyśleć ciąg, jaki niewyży kombinację przeciwnika.

cookbook, s. (kuk'buk) książka kucharska.

cookee, s. (kuki') St. Zj. kuchcik, kucha, pomocnik kucharski.

cookeite, s. (ku'kajt; od nazwiska J. P. Cooke'a (1827-1894) z Uniw. Harvard) min. kukit, sylikoid z rodziny miki potasowej, zbliżony do lepidolitu.

cooker, s. (ku'ker) naczynie do gotowania. w szcz. **pressure-c.** autoklaw, hermetycznie zamknięte, niewypuszczające pary; **steam cooker** naczynie do gotowania parą.

cooking, s. (-i) 1) kucharstwo, sztuka kucharska; 2) jadło ugotowane, w szcz. niezwykle dzieło sztuki kucharskiej; 3) zakład kucharski lub naczynie kucharskie.

cook-general, s. (k.dże'nerał) Ang. kucharka spełniająca także inne roboty domowe.

cook-house, s. (-hauz) 1) gar-kuchnia; 2) mar. kuchnia okrętowa.

cooking, adj. ('-in) kuchenny, przydatny do gotowania, np. **c. butter, c. apples**.

cooking, s. kucharstwo, kuchnia rodzaj potraw (sposób przyprawiania), np. **French c.** kuchnia francuska, **Polish c.** kuchnia polska.

cookroom, s. (kuk'rum) mar. ob. **cooking house** 2).

cookshop, s. ('-szap) ob. **cook-house** 1).

cookstove, s. ('-stow) kuchnia, piec kuchenny.

cook wrasse, s. Ang. nazwa kilku gatunków ryb jadalnych w szcz. **CRENILABRUS MIXTUS**; także **cook**, **cook-conner**.

cooky, **cookie**, s. (ku'ki) ciasteczko, placuszek, biszkopiek, pieczywko; **c. cutter** foremka do wycinania placuszków (z wytaczanego ciasta).

cool, adj. (ku'l) 1) chłodny, mający temperaturę między letnią a zimną; 2) chłodny, robiący wrażenie chłodu, np. **a cool dress**; 3) chłodny, nie unoszący się, rozważny, opanowany, panujący nad sobą; 4) chłodny, oziębły, nieprzystępny, okazujący obojętność; 5) chłodny, trzeźwy, obmyślany; 6) o kolorach. chłodny np. niebieski, zielony ob. **color**, s. 10); 7) myśl. wątyły (o tropie);

cool, adv. chłodno, oziębłe.

cool, s. 1) chłód; 2) coś chłodnego, np. lokal; 3) Ang. miara masy (28 lbs.).

cool, vi. 1) ochłodzić, ostygnąć; 2) ochłodzić; vt. 1) chłodzić, studiować; 2) ukoić, uspokoić; **to c. one's coppers** napić się, gasić pragnienie; **to c. one's heels** czekać.

coolant, s. ('-ent) środek chłodzący np. oliwa na piłę tnącą.

cooler, s. ('-er) 1) kto lub co oziębia lub ochładza, chłodnik, ochładzacz w szcz. pokój lub przyrząd, chłodnia; apt. środek chłodzący; chem. chłodnica, ob. **condenser**; 2) gwóźdź pokryty cementem; **cascade c.** chłodnica kaska-

dowa; **disc c.** ch. tarczowa; **double pipe c.** ch. dwuścienna; **dry air c.** ch. sucha; **spray c.**, **rain air c.** ch. natryskowa; **submerged c.** ch. zanurzona.

cool-headed, adj. (k.hedyd) rozważny, zrównoważony, trzeźwy; pot. z głową na karku.

coolhouse, s. ('-hauz) ogr. chłodzarnia, część oranżerii przeznaczona do hodowania wytrzymałych roślin w niskiej temperaturze.

coolibah, s. (ku'liba) kuliba, miejscowa australijska nazwa kilku gatunków rozdrębu.

Coolidge tube (ku'lidż tiub; W.D. Coolidge 1873-) fiz. rurka do wytwarzania promieni rentgenowskich; anoda i katoda z tungstenu.

coolie, **cooly**, s. (ku'li) kulis w Chinach, Egipcie, Ind. Wsch. i Japonii, tani robotnik, w szcz. tragarz lub przewoźnik; gdzieindziej tani robotnik importowany z owych krajów.

cooling time pr. upływ czasu na uspokojenie temperamentów obu stron przeciwnych.

coolly, adv. chłodno, oziębłe, bez uniesień, spokojnie, trzeźwo; obojętnie; beczelnie.

coolness, s. ('-nes) chłód, oziębłość, trzeźwość, obojętność.

coolung, s. (ku'lŋg) Ind. Wsch. kulung, popielaty żóraw wsch.-ind.

coom, **coomb**, s. (ku'm) 1) śmiecie, odpadki, brud np. kurz, sadze, kopeć, pył węglowy, opiłki, wióry, ociekająca oliwa, maź; 2) Zj. Kr. miara objętości, 4 bu. ang. czyli 4.13 bu. amer., 143.47 l.; 3) Ang. dolina, wąwóz, wadół.

coom-ceiled, adj. (kum'sild) mający sklepiany strop.

coomy, adj. ('-i) brudny, osmolo-ny, okopcony.

coon, s. (kun) 1) skrót zamiast **raccoon**, ob.; a) szop, b) jego futro, szopy; 2) pogardliwie: murzyn.

coon bear panda olbrzymia.

cooncan, s. (kun'ken) gra w karty podobna do **conquian**, ob.

coon cat, (kun ket) 1) rodzaj kota domowego z długim jedwabistym włosem, zwłaszcza na ogonie; 2) szop meksykański, ob. **cacomixle**.

coon grape, (k. grejp) bot. I) dzikie wino amer. **AMPELOPSIS CORDATA**, o łęczach drzewiastych, o liściach winogrodu a gronach niebieskich niejadalnych; 2) rodzime wino amer., **northern fox grape** **VITIS LABRUSCA** Linn., z którego wywiedziono Concord, Hartford i i.

coon oyster, (k.oj'ster) dzika ostrzyga, tak nazwana, ponieważ jadają ją szopy.

coon's age gw. St. Zj. od króla Cwieczka, od niepiątych czasów.

coony, adj. (ku'ni) St. Zj. chytry, podstępny, sprytny.

coop, s. (ku'p) 1) kojec; 2) Ang. kosh do łowienia ryb; 3) St. Zj. areszt.

coop, vt. 1) zamknąć w kojcu;

2) zaopatrzyć w kojce lub przedziały.

co-op, s. (ko-ap') skrót zamiast **co-operative**, kooperatywa, współdzielnia.

cooped-in, (kuptin') zamknięty w ciasnym pomieszczeniu.

(I) **cooper**, s. (ku'per) 1) bednarz; 2) Ang. człowiek butelkujący wino i sprzedający je detalicznie; 3) Ang. napój z porteru i ale'u, pół na pół.

(II) **cooper**, s. (ko'per), także **co-per**, Ang. okręt dostarczający żywności, tytoniu, napojów, rybakom na Morzu Płn., stąd: piywająca kantyna.

cooper, vt. (ku'per) 1) robić beczki; 2) napełniać beczki.

cooperage, s. (-ydz) 1) bednarstwo, robota bednarska; 2) beczkarnia.

coöperancy, **co-operancy**, s. (-si) współdziałalność.

coöperant, **co-operant**, adj. (ko-o'perent) współdziałający, współczynny; s. kto lub co współdziała, wpływ uboczny.

coöperate, **co-operate**, vi. (-ejt) współdziałać.

coöperation, **co-operation**, s. (-ej'szn) współdziałanie.

coöperationist, **co-o.** zwolennik kooperatywy.

co-operative, **coöperative**, adj. współdzielczy, kooperatywny; **c. society** współdzielnia, kooperatywa.

coöperative, **co-operative**, s. (ko-o'peretyw) 1) współdzielnia, kooperatywa; także **c. society**; 2) członek kooperatywy, współdziałca.

coöperatively, **co-o.** adv. współdzielczo.

coöperativeness, **co-o.** s. współdzielczość, system współdzielczy.

coöperative plan, wychowawczy plan, według którego uczeń spędza kilka godzin dziennie w szkole, a kilka godzin w pracy zarobkowej; także **Cincinnati plan**.

co-operculum, s. (ko-oper'kulum) pl. la (-la) KKK. wieko puszki z Najśw. Sakramentem.

coopering, s. (ku'perin) bednarstwo.

cooper's adz przysiek bednarski, ob. **adz**; **c. flag bot.** pałka nowozelandzka (ob. **cattail**), której liści używają do uszczelnienia beczek; **C. fly** bot. Ang. pałka szerokolistna **TYPHA LATIFOLIA**, Linn. ob. **cattail**; **C. hawk** zool. pospolity amerykański jastrząb (do 45 cm. długości) **ACCIPITER COOPERI**, ob. **accipiter**; **C. ligament** anat. więzadło Coopera (kupera; sir A.P. Cooper, 1768-1841) mocne więzadło biodrowo-lonowe wiodące w górę i w tył od podstawy więzadła Gimbernata; **c. read** ob. **c. fly**.

Cooper Union nowojorska fundacja szkolna dla kształcenia młodzieży w rzemiosłach, założona w r. 1830 przez Piotra Coopera (1791-1883).

coopery, adj. (-i) bednarski.

coopery, s. 1) bednarstwo; 2) wyrób bednarski, beczki.

co-opt, **coöpt**, vt. (ko-opt') koop-tować, dobrać do komitetu; także **co-optate** (-ejt); **cooptation** s. do-branie do komitetu, rady itp., wybór dodatkowy (dokonany przez samych członków komitetu, rady micyjskiej itp. na mocy ustawy albo specjalnego upoważnienia).

co-ordinal, (ko-or'dineł) adj. 1) z tego samego rzędu lub szeregu; 2) mat. oznaczony przez te same współrzędne.

co-ordinate, adj. (-nejt) spół-rzędny, zajmujący tę samą rangę; gram. nie podrzędny a równy człon-ek zdania; c. **geometry** analiza.

coordinate, s. 1) kto lub co jest równej ważkości, wagi, wartości, rangi, stanowiska; 2) mat. współ-rzędna, współrzędna.

co-ordinate, vi. stać się współ-rzędny; vt. uwspółrzędnić, ułożyć współrzędnie.

co-ordination, s. uwspółrzednienie; c. **number** 1) chem. liczba współ-rzędna, najwyższa liczba atomów, grup lub molekuł, jaką można uwspół-rzędnić z ośrodkowym atomem pier-wiastka w myśl teorii uwspółrzed-nienia; 2) krytalograf. liczba służąca do klasyfikacji rozmaitych układów składowych części kryształów; c. **theory** chem. teoria uwspółrzed-nienia ogłoszona w r. 1893 przez chemika szwajcarskiego Alfreda Wer-nera (1866-1919, nagroda Nobla 1913), że atomy, grupy lub molekuly mogą być bezpośrednio dodawane do ośrodkowego atomu lub jonu siłą swej wartościowości („uwspółrzed-nione” z nim).

co-ordinator, s. (-nejtör) kto u-klada lub zestawia stosownie do rzędu; St. Zj. urząd kontrolujący współrzedne wykonanie uchwalone-go budżetu.

Coorg, s. (korg) Ind. Wsch. szcze-p pochodzący od tubylczych drawi-dów; zwany także **Kadaga**; nie-spełnia 200,000.

co-ossify, vi. (ko-o'sifaj) zrósć się w jedną kość; **co-ossification** s. ob. **ankylosis**.

coot, s. (ku't) 1) zool. łyska, ptak z rodziny wodnikowych, **RALLIDÆ**, rzędu żorawiatych, **GRUIFOR-MES**, pokrewny ze słonką lecz z kształtu, upierzenia i zwyczajów naj-podobniejszy do kaczki; ma nawet palce nóg obrzeżone błoną i pły-wa; tworzy rodzaj **FULICA**; w Eur. **FULICA ATRA**, w Am. **Pin. F. AMERICANA**; 2) w St. Zj. podob-na do łyski kaczka morska, ob. **scoter**; 3) pot. dureń, głupiec (od zna-nej głupoty łyski); 4) szk. pęcina konia.

cooter, s. (cu'ter) pot. St. Zj. ind-tryk lub żółw.

cooter-grass, także **fish grass**, **water shield** roślina wodna **CA-BOMBA CAROLINIANA**, Gray, z rodziny lilij wodnych **NYMPHÆA-CEÆ**.

cootfoot, s. (kut'fut) zool. ob. **phalorope**.

co-owner, s. (ko-o'ner) współ-właściciel; **-ship**, s. (-szyp) współ-własność.

cop, s. (kap) 1) stożkowato nawi-nięta masa nici, przedzdy itp.; 2) cewka na jakiej nawija się jedwab; 3) przest. kupa zboża, grochu itp.; 4) St. Zj. gw. policjant; 5) przest. pajak; 6) stara miara szk., ok. ćwierć peka, 2,27 l.; c. **boiler** kadź do warzenia piwa.

cop, vt. 1) nawijać nic, przedzdy w stożkowaty zwitek; 2) gw. St. Zj. chwytać, łapać; ukraść; 3) gw. Ang. prześcignąć.

copa, s. (ko'pa) 1) w St. pld.-zach. punkt orientacyjny, np. drzewo; 2) miara hisz., jedna 128-a arroya wina (0.126 l.); 3) pot. (Panama) ob. **yaya**.

copaiba, s. (kopej'ba, kopaj'ba) apt. kopaiwa, kopaiwiec, balsam kopaiwiowy, żywica amer. drzew gatunku **COPAIFERA**, stosowana w lecznictwie; także c. **balsam**, **co-paiba resin**, **copaiva**.

Copaifera, s. (kopej-i'fera) 1) bot. kopaiwowe, gatunek drzew ce-zalpinowatych, **CÆSALPINIACEÆ**, Amer. podzw. 2) c. osobnik tego gatunku; 3) c. apt. kopaiwa.

copaivic acid, ('-wik asyd) chem. kwas kopaiwowy $C_{20}H_{30}O_8$.

copaiyé wood, (kopej-je' uud') cenne drewno pld. amer., ob. **Vochy**.

copal, s. (ko'pel) kopal, żywica kopaiwowa, otrzymywana z wielu drzew podzw. (Nowa Zelandia, Australia, Zanzibar, Indie Zach.) albo z kopalini (Zanzibar); podsta-wowy surowiec w wyrobie lakierów, pokostów, materiałów plastycznych, linoleum itd.; odmiany: **hard** c. k. twardy i **soft copal** k. miękki, ob. **congo**.

copalche, **copalchi**, s. (kopal'czy) nazwa kilku drzew pld.-amer. i mek-syk., których gorzka kora używana jest przeciwko gorączce; w szcz. kulczyba **STRYCHNOS PSEUDO-QUINA**.

copalite, **copaline**, s. (ko'pelajt, -in, -yn) min. kopalit, żywica ko-palna, pochodzenia roślinnego, po-dobna do kopalu.

co-parcenary, s. (kopar'sineri, Ang. -öri) 1) współdziedzictwo; 2) współwłasność.

co-parcener, s. współdziedzic (m), współdziedziczka (f).

co-parceny, s. (-ni) pr. ob. **co-parcenary**.

cope, s. (kap) 1) kość. ornat, szata kościelna, pierwotnie z kapu-zą otwartą z przodu, u góry spięta; używana w procesjach i w najuro-czystszych błogosławieństwach; 2) coś co pokrywa, w szcz. sklepienie, kopuła, baldachim, łuk. sklepienie niebios, stąd: szczyt; 3) hutn. a) górna część formy odlewniczej; b) ceglana kopuła, w jakiej formuje się zewnętrzna strona glinianej for-my; c) zewnętrzna skrzynia w od-lewie dzwonu; 4) dyszel wozu cią-gnionego przez woły.

cope, vi. 1) walczyć, obstawać z pewnym powodem, sprostać w trudnej walce, **with**; 2) głać się, tworzyć łuk lub sklepienie.

cope, vt. 1) spotkać (w walce); 2) złożyć końce, zaciąć, przyciąć;

3) pokryć kopułą, sklepieniem, łuk-kiem; 4) sokoln. przyciąć sokołowi dziób lub szpony; 5) hod. nałożyć łasicy kaganiec lub zszyć jej pysk.

cope chisel metalowe dłuto do cięcia rowków w metalu.

cope cutter czopownica do pod-cinania grzebienia czopu.

copemate, **copemate**, s. (kop'-, kops' mejt) towarzysz broni, towa-rzysz przygód, przyjaciel, pot. kum-pan, kamrat.

Copenhagen, s. (ko'pnhejgn) 1) Kopenhaga, stolica Danii, d. Kjö-benhavn, przen. rząd duński; 2) c. a) napój składający się ze słodzonej gorącej wody z wódką i bi-tym jajkiem; b) zabawa towarzy-ska, rodzaj ciuciubabki, w której koło uczestników trzyma sznurek i każdy stara się uniknąć dotknięcia przez osobę będącą w środku koła; 3) c. czyli c. **blue** kolor bładonie-bieski, charakterystyczny w porce-lanie kopenhaskiej; także **copen**, **copen blue**.

Copegnatha, s. pl. (kopi-a'gnaża) zool. gryzki, ob. **Corrodentia**.

Copepoda, s. pl. (kope'poda) zool. widłonogi, liczny rząd gromady sko-rupiaków, **CRUSTACEA**, w grupie członowców.

cooper, s. (ko'per) Ang. handlarz koni.

Copernican, adj. (kopör'niken) Kopernikowski; ob. **Ptolomaic**; c. **system** astron. system Koperniko-wski, polegający na odkryciu Miko-laja Kopernika (1473-1543), że Zie-mia i inne planety obracają się do-okoła Słońca; odkrycie to obaliło panujący przez 1600 lat Ptolome-uszowy układ wszechświata, **Ptole-maic system**, uważający Ziemię za ośrodek.

Copernicia, s. (kopörni'szia) bot. kopernicja, a) rodzaj wachlarzo-wych palm Amer. podzw. z rodziny **PALMACEÆ**, **palm family**; 2) c. osobnik tego rodzaju.

coperta, s. (koper'ta) ceram. prze-zroczysta polewa ze szkła ołowia-nego używana na majolikach wło-skich.

copestone, s. (ko'pston, Ang. -steun) bud. ostatni kamień zamykający łuk, przen. korona dzieła, wykoń-czenie.

Cophetua, s. (kofe'ciu-e) bajko-wy król afr., który żeni się z że-braczką; temat ten powtarza się u Szekspira w w. XVI (**Love's Labors Lost** akt IV), u Tennysona w w. XIX (**The Beggar Maid**), a bajka opowiedziana w **Reliques** bis-kupa Percy'ego w w. XVIII.

cophosis, s. (kofo'zys) med. głu-chota, **SURDITAS**.

copia, s. (ko'pia; ł.) obfitość; w szcz. w zwrocie ł.: c. **verb-um** (wer-bo'rum) obfitość słów; pot. masa gadania, poet. słowa, słowa, słowa, słowa!

copiapite, s. (ko'piepajt; od na-zwy miejscowości Copiapó w Chile) min. kopapit, siarczan żelazowy rzędu siarczanów w klasie gipsow-ców $2 Fe_2O_3 \cdot 3SO_3 \cdot 7 H_2O$, tw.2.5, c. w. 2.10; zwany także **mixy**.

copier, s. (ka'pier) 1) przepis-wacz (m), przepisywaczka (f), ko-pista (m), kopistka (f); 2) osoba kopiująca przykład, naśladowca (m), naśladowczyni (f); 3) maszyna do odbijania niebieskich kopij rysun-ków.

coping, s. (kopin~) bud. wierz-chnia warstwa kamienia na murze, zazwyczaj ze skośnym wierzchem na ściek wody.

copiosity, s. (kopio'ziti) obfitość, bogactwo, mnóstwo.

copious, adj. (ko'piös) 1) przest. plenny, rodzący obficie; obfitujący w (acc.) in; liczny, posiadający zna-jomość wielu wyrazów, rozporządza-jący bogatym słownictwem; 2) pełen myśli, wiadomości, stąd bogaty w wypowiadaniu się.

co-planar, adj. (koplej'ner) mat. będący na tej samej płaszczyźnie.

coppaelite, s. (kapej'elajt; od na-zwy miejscowości Coppaeli di Sotto w Umbrii we Włoszech) petr. ko-paelit, skała melanokratyczna, por-firytowa, przeobrażona, zawierająca kryształy diopsydu w cienko skru-szonej masie piroksenu, flogopitu i melilitu.

copped, adj. (kapt) stożkowy, stożkowaty.

copper, adj. (ko'per) 1) miedziany, z miedzi; 2) dotyczący firm, ko-pałań, hut, akcyj, interesów zwią-zanych z miedzią; 3) koloru miedzi.

copper, s. (ka'per) gw. St. Zj. policjant.

copper, s. (ko'per) 1) min. miedź, pierwiastek chem., znak Cu (CUP-RUM) liczba at. 29, c. at. 63.57, c. w. 8.92, temp. topn. 1083°C., temp. wrzenia 2310°C.; znakomity prze-wodnik ciepła i elektryczności; chem. jednowartościowe związki miedzi na-zywane są **cuprous compounds** (związki miedziawe), dwuwartościowe **cupric compounds** (związki miedziowe); 2) mon. miedzian, moneta miedziana, najczęściej cent, lecz czasem i większe np. stary austriacki czwórak; 3) mar. kocioł, w szcz. duże kotły do gotowania jada, bie-lizny itd., dawniej miedziane dziś żelazne, lecz jeszcze nazywane **the ship's coppers**; 4) kolor miedziany; 5) zool. motylek miedzianej barwy np. **American c., bronze c.**, na wsch. St. Zj. **CHRYSOPHANUS HYPO-PHLEAS**; 6) Zach. St. Zj. duża płyta miedziana służąca u Indian za znamię bogactwa i dostojności; 7) (gielda), papier wartościowy lub akcja kopalni miedzi itp., zwykle w pl. np. **coppers went up**; 8) karty, drewniany żeton w faraonie (**faro**).

copper, vt. 1) pokryć miedzią; 2) wiązać z miedzią lub ze związ-kiem miedzi; 3) pokryć tkaninę siar-czkiem miedzi (ściśle miedziawym) by nadać jej metalicznego połysku; 4) karty. w faraonie położyć dREW-niany żeton na stawkę na znak zakładu przeciw karcie.

c. acetate, chem. octan miedzi, sól Cu (C₂H₃O₂)₂, grynspan Cu₂(OH)₂ (C₂H₃O₂)₂, ob. **verdigris**.

Copper Age mit. kl. wiek miedzia-ny, ob. **bronze age**, str. 46.

copper alloy, (k. a'loj) stop mie-dzi.

copperas, s. (ka'peres) chem. 1) przest. koperwas, ob. **copper sul-phate. vitriol** 1); 2) melanteryt, siedmiowodny siarczan żelazowy FeSO₄·7H₂O, ib. **ferrous sulphate**; c. **black** farb. czerni miedziowa.

copper ashes, (k. a'szys) omłotki miedziane, popiół miedziany.

c. beech, (k. bi'cz) bot. buk o rdzawych liściach, gatunek buka eur. **FAGUS SYLVATICUS** Linn., zwany także **purple b.**

copperbelly, s. (k.-bełi; miedziany brzuch) zool. 1) ob. **copperhead**; 2) **water snake**.

copper bit, (k. byt) lutownik, lu-townica, kolba miedziana do lu-towania (pierwotnie i ściślej: mie-dziany koniuszek żelaznej kolby).

c. blight, (k.blajt) bot. choroba liścia herbacianego spowodowana przez grzybek **GUIGNARDIA CA-MELLIAE** tworzący czerwony i rdzawy blask na liściu.

c. blue, (k.blu) farb. błękit mie-dziany (lazurowy).

copper - bottom, vt. (k. ba'tm) wstawić miedziane dno; -ed, adj. (-d) mający miedziane dno (o kot-le) lub obity miedzianą płytą (o okręcie).

copper-brown, (k. braun) kolor miedziano-rdzawy, miedzisty. cie-mno-miedziany, także **Armenian red**.

c. chloride, (k. klo'rajd) chem. chlorek miedzi, rzadziej a) chlorek miedzawy, **cuprous ch.** CuCl lub Cu₂Cl₂, albo częściej b) chlorek mie-dziowy, **cupric ch.**, CuCl₂.

c. drift, (k. dryft) podkładka mie-dziana, płyta miedziana przyłożona do kawałka metalu, by go kuć bez szkody.

copperer, s. (ko'perer) robotnik wymiatający formę po odlaniu.

Copper Eskimo, blond Eskimo.

copper - faced, (k. fejsd) 1) po-krity miedzią; 2) mający twarz opa-loną do koloru miedzi, rumianą, ogorzałą; 3) bezczelny, o miedzia-nym czole.

copper - fastened, (k. fasnd) za-opatrzone w miedziane sworzenie (bolce).

copper finch, (k. finch) zool. zię-ba, ob. **chaffinch**.

c. glance, (k. glans) min. błyszcz siarkowy rodzimy siarczek miedzi Cu₂S, t. 2.5 do 3, c.w. 5.5 do 5.8, także **chalcocite** chalkozyn.

c. green, patyna, kolor patyny.

Copperhead, s. (ko'perhed) 1) hist. St. Zj. a) za czasów Wojny Domowej zwolennik południa za-mieszkały na północy; b) c. pry-watna moneta miedziana wyda-na z powodu braku miedzianów podczas Wojny Domowej; 2) c. zool. jadowity wąż koloru miedzistego, a) w Amer. Phn., podobny do grze-chofnika, lecz szybszy, a bez grze-chołek, **ANKISTRODON CONTOR-TRIX**; b) w Polsce żmija zygako-wata, **PELIUS BERUS**; c) w Tas-manii, **diamond snake HAPLOCE-**

PHALUS SUPERBUS; d) wiewiór-ka zach. St. Zj. **COLLOSPERMO-PHILUS LATERALIS** o miedzistej głowie i wierzchu, a pasiastych bo-kach; e) St. Zj. kaczka złotogłowa Eur. i Azji **goldeneye GLAUCIO-NETTA GLAUCULA**, i jej odmia-na amer. G. C. **AMERICANA**; f) amer. drozd złotogłowy **yellow-headed blackbird XANTHOCEPHA-LUS XANTHOCEPHALUS** środk.-zach. Am. Płn. (samiec).

copper hemioxide, ob. **c. oxide**.

c. hydroxide, chem. wodorotlenek miedzi, w szcz. **cupric h.** Cu(OH)₂.

c. index ob. **c. number**.

coppering, s. (ko'perin) powleka-nie miedzią, miedzianowanie.

copper iris, (k. aj'ris) bot. mie-dzisty kosaciec **IRIS FULVA** na pld. St. Zj.

copperize, vt. (ko'perajz) impregnować miedzią, obijać miedzią; -ization, s. (-ajzej'szn) obicie miedzią.

copper less, elek. strata w miedzi, energia ginąca w przewodnikach miedzianych.

c. nickel, min. nikielin, ob. **nic-colite**.

coppernote, s. (-no'z, no'uz; Ang. neuz') 1) czerwony nos, nos kopro-woy, oznaka pijaństwa; pijak; 2) med. koprowina, trądzik różowaty **ACNE ROSACEA**, ob. **acne**; 3) Ang. kaczka morska **black scoter**, **OIDE-MA NIGRA**.

copper number, chem. liczba Feh-linga wyrażająca ilość miedzi przereobionej na tlenek miedziiowy z roztworu Fehlinga (ob.) także **c. index**, **c. value**.

c. oxide, (k. ak'sajd) chem. każdy tlenek miedzi, lecz w szcz. tlenek miedziiowy, **cupric o.**, CuO, zwany także **copper monoxide**, **black oxide of copper**; tlenek miedzawy, **cu-prous o.**, Cu₂O, zwany także **cop-per suboxide**, **copper hemioxide**, **red oxide of copper**.

copperplate, s. (-plejt) a) płyta miedziana, na której robi się mie-dzioryt; b) odbitka z takiej płyty; c) miedziorytnictwo.

copperplate, vt. wykonać miedzio-ryt.

copper pyrites, (k.pajraj'tis) min. ob. **chalcopyrite**.

c. red kolor miedzi, k. miedziany, k. miedzisty, k. brązowo-złocisty.

c. rust, (k.röst) śniedź, gryn-szan.

coppersidesman, s. (ko'persajdz-men) w mydlarni robotnik który napełnia kadzie i pilnuje ich.

copperskin, s. (-skin) czerwono-skóry, Indianin.

coppersmith, s. (-smiż) 1) kotlarz, miedziennik; 2) Ind. Wsch. ob. **bar-bet**; wąsaty ptak o zewie podobnym do uderzenia młotem w kocioł.

copper sulphate, (k. soł'fejt) chem. siarczan miedzi; **cupric** s. siarczan miedziiowy; także: **blue vitriol**, **cop-per vitriol**, **bluestone**, koperwas miedziany.

c. sulphid(e), (k. soł'fajd, -fyd)

chem. siarczek miedzi, zwłaszcza **cupric** s. siarczek miedziowy, **CuS**, w stanie naturalnym kowelin, ob. **covelite**.

c. value, (k.wa'lju) chem. ob. **c. number**.

c. vitriol, (k.wi'triol) chem. ob. **c. sulphate**.

coppery, adj. (-i) miedziany, z miedzi; miedzisty, koloru miedzi; zawierający miedź; zmieszany z miedzią; podobny do miedzi.

copper yellow, (k.je'lo) adj. koloru kanarkowego, kanarkowy.

coppery snake, (-i snejk) nieduży niejadłowy wąż pld.-afr. **PROSYMA SUNDEVALLII**.

coppice, s. (ka'pis) gęstwina, zarosłe, lasek drzewek i krzewów, ścinany w krótkiej rotacji.

coppice, vt. przycinać gałęzie by wypuszczały liczne latorosle w celu częstego wyrębu.

coppiced, adj. pokryty zarostami.

copplecrown, s. (kapl'kraun) grzebień ptasi.

copr- przedr. (kopr-; ko'pros gr. kał) w połączeniu z kałem.

copra, s. (ko'pra) 1) kopra, mięso orzecha kokosowego po wyciśnięciu oleju; stanowi ważny artykuł handlowy; 2) kolor brunatny z odcieniem żółtawo-czerwonawym; **c. oil** olej kokosowy.

copremia, -aemia, s. (kopri'mia) med. zatrucie krwi kałowe.

Coprinus, s. (-nes) bot. rodzaj grzybów żyjących przeważnie na kale, rodzina bedkiowatych, **AGARICACEAE**, rząd obłoczniaków, **HYMENOMYCETES**, podgromada **EUBASIDI**, gromada podstawczaków, **BASIDIOMYCETES**; typowy **COPRINUS ATRAMENTARIUS** czernidłak (nietrujący i niejadalny) o czarnych sporach; jadalny **C. COMATUS shaggy mane**, **C. MICA-CEUS** i w.i.

copro-, przedr. ob. **copr-**.

coprodæum, s. (-di'om) zool. najwęższy przedział kloaki ptaków, także odpowiednia komora u jaszczurek i węzów.

coprolagnia, s. (-leg'nja) podniecenie płciowe od dotyku z kałem.

coprolalia, s. (-lej'lia) koprolalia, chorobliwe używanie plugawych wyrazów, połączone z przyjemnością z ich wymawiania; objaw obłąkania wskutek pijaństwa lub poważniejszych zaburzeń umysłowych.

coprolite, s. (-lajt) paleont. kopalny kał; źródło wiadomości o pożywieniu wymarłych gatunków.

coprolith, s. (-lyč) min. koprolit, skamieniała masa kału zwierząt przedhistorycznych, zawierająca kwas fosforowy i wykopywana (zwłaszcza w Anglii) do wyrobu nawozów sztucznych.

coprology, s. (kapra'lozi) badanie kału, w szcz. med. nauka o odchodach; przen. plugawa literatura.

coprophagan, s. (-fagen) zool. gnojak, każdy chrząszcz (żuk), żywiący się gnojem.

coprophagia, s. (kap'rofej'dzie) ob. **coprophagy**.

coprophagous, adj. (kapra'fedžös) 1) zool. żywiący się kałem zwierzęcym; 2) med. chory na spożywanie kału; 3) zamiłowany w plugawą literaturę.

coprophagy; ('-fedži) zool. żywienie się kałem u owadów i ptaków; psychopatol. u ludzi choroba umysłowa polegająca na pociągu do spożywania kału; wyjąwszy u buddystów, u których - według Katarzyny Mayo - święci pustelnicy mają przywilej jedzenia łaźna świętego zwierzęcia, krowy.

coprophilia, s. (kaprofi'lia) 1) psychopatol. nadmierne interesowanie się kałem; 2) zamiłowanie do plugawej literatury.

coprophyte, s. (kap'rofit) bot. roztocze żyjące na gnoju, ob. **Coprinus**.

coprosta, -stasis, s. (koprostej'zja, -zja, kapra'stazys) med. ztwardzenie, zatrzymanie się kału, **OBSTIPATIO ALVI**, **COPROSTASIS**.

coprosterol, s. (kapra'sterol) biochem. koprosterol, pochodna $C_{27}H_{48}O$ cholesteroliny (ob. **cholesterin**), zawarta w kale; zwana także **stercorol**, **stercorin**.

coprozoic, adj. (kaprozo'ik) biol. żyjący na gnoju.

Copt, s. (kopt) Kopt, Egipcjanin rodowity, potomek starożytnych tubylców egipskich; w szcz. członek Kościoła koptyjskiego.

Coptic, adj. (-ik) koptycki; **C. Church** Kościół Koptycki chrześcijański niezależny od czasu Synodu chalcedońskiego z r. 451, kiedy Koptowie nie przyjęli uchwał tego Synodu.

Coptic, s. 1) język koptycki, staroegipski, z naćciałościami greckimi, z II w. przed. Chr., od 500 lat istniejący tylko w liturgii; 2) c. kolor krwi wołowej.

copula, s. (ka'piula) 1) związanie, łącznik, ogniwo; 2) anat. i zool. narząd łączący; 3) bot. zygota utworzona z dwóch jednakowych gamet, **zygospore**; 4) gram. łącznik (najczęściej forma słowa: być); 5) log. stosunek podmiotu i orzeczenia w przesłance, gdzie tradycyjnie za jedyny dozwolony łącznik służy forma słowa: być, twierdząco lub przecząco; 6) med. dwuchwytnik, ob. **amboceptor**; 7) muz. a) łącznik u organów ob. **coupler**; b) krótki pasaż łączący dwa ustępy lub dwie melodie; c) w kompozycji średniowiecznej ozdobny dyskant, ob. **descant**, s. 1).

copular, adj. (-ler) łącznikowy, łączący.

copularium, s. (kapiulej'riom) zool. u pierwotniaków, **PROTOZOA**, torebka w której dwie gamety łączą się w jedną komórkę.

copulate, adj. (ka'piulejt) połączony, związany.

copulate, vi. obcować płciowo; o bydle, stanowić się; vt. stanowić.

copulation, s. (kapiulej'szn) 1) połączenie, zjednoczenie, związek; 2) obcowanie płciowe, spółkowanie; o zwierzętach stanowienie się, stanowienie; 3) log. powiązanie podmio-

tu z przedmiotem za pomocą łącznika.

copulative, adj. (ka'piulejtyw) gram. łączący (wyrazy lub zdania) np. 1, odr. przeciwnego, np. albo, lub rozdziałającego, np. niż.

co-punctal, adj. (koponk'ti) mat. zbiegający się, spotykający się w jednym punkcie.

copy, s. (ka'pi) 1) przest. (od ł. copia) wielki zapas, obfitość; 2) kopia, odpis, odbitka oryginału np. listu, obrazu, dokumentu itp.; 3) egzemplarz (książki, gazety itp.), jeden z wielu identycznych okazy; 4) druk, rękopis do druku; 5) pap. rozmiar papieru 16x20"; 6) pr. ang. (hist.) nadanie prawa użytkowania gruntu przez sąd pański, **manorial court** i pismo zawierające opis takiego gruntu; stąd taka dzierżawa zwana **copyhold** czyli by **copy**; to dotyczy i Amer. Pin. przed utworzeniem St. Zj.

copy, vt. 1) przepisać, skopiować, odpisać, odtworzyć; 2) naśladować.

copybook, s. (-buk) 1) książeczka zawierająca odpisy np. rachunków; 2) książeczka, w której to co się pisze, odbija się przez kalkę na następnej kartce, zostawiając kopię np. zamówienia; 3) kajet ze wzorami kaligrafii itp.

copy editor, (k. e'ditör) St. Zj. redaktor zarządzający, przeglądający wszystkie rękopisy zawierające bieżące nowiny i rozporządzający, na której stronie i z jakim nagłówkiem każda wiadomość ma być umieszczona.

copyhold, s. ob. **copy**, s. 6).

copyholder, s. 1) ob. **copy**, s. 6); 2) przyrząd do trzymania rękopisu przy maszynie do pisania lub przy linotypie przed oczyma kopistki lub linotypiera.

copying ink atrament do kopiowania (używany przed wprowadzeniem maszyny do pisania, kiedy listy odbijano na zwilżonych bibułkach, często w oprawnej książce do kopiowania).

c. paper kalka.

c. press hist. prasa do odbijania kopii listów, ob. **copying ink**.

c. ribbon wstążka maszyny do pisania zaprawiona farbą do kopiowania listów w prasie do kopiowania.

copyist, s. (ka'py-ist) 1) przepisywacz (m), przepisawczka (f), typista (m), typistka (f); 2) plagiator, naśladowca.

copy - reader, s. (-ri'der) 1) druk. ob. **copyholder** s. 2); 2) gaz. redaktor kontrolujący rękopisy i dodający nagłówki.

copyright, adj. (ka'pirajt) zastrzeżony co do prawa własności literackiej i artystycznej po myśli ustaw.

copyright, s. prawo własności literackiej i artystycznej.

copyright, vt. zastrzec prawo własności literackiej i artystycznej, pot. kopirajtować.

copyrighter, s. (-er) właściciel

zastrzeżonego prawa własności literackiej i artystycznej.

copy writer urzędnik biura ogłoszeniowego układający ogłoszenia.

coquelicot, s. (kok'liko) bot. a) mak polny, *PAPAVER RHCEAS*, Linn.; b) kwiat maku; c) malwa pld. St. Zj. *CALLIRHOE PAPAVER* Gray.

coquet, vt. (koke't) kokietować (acc.), przen. np. z politycznym obozem lub poglądem, with, z (abl.)

coquetry, s. (ko'ketri) 1) kokieteria, zalotność; 2) bawienie się sprawami poważnymi; 3) urok kokietki.

coquette, s. (koke't) kokietka, kobieta, zalotnica; dawniej: umizgalska; 2) zool. kolibri rodzaju *LOPHORNIS*.

coquettishly, adv. (koke'tiszi) z kokieteryą.

coquilla nut, (koki'ja lub koki'lia not) bot. kokosik, orzech palmy brazylijskiej *ATTALEA FUNIFERA*, miągliny tkankodajnej; twarda skorupa (koloru orzecha laskowego) obrabiana przez tokarzy na artystyczne upomniki.

coquille, s. (koki'l, z fr. kokij') 1) muszla, skorupa małża; 2) imitacja muszli używana jako tale-ryk do podawania np. raczków; 3) szeroka część kablaka szabli; 4) hist. rodzaj rurkowanej koronki („ryszyki”) u stroju lub u kapelusza.

coquimbite, s. (kokim'bijt, od Coquimbo w Chile) min. kokimbit, siarczan żelazowy w klasie gipsowców $Fe_0.3SO_4H_2O$.

coquina, s. (kokina) 1) zool. morski małż rodzaju *DONAX*, w szcz. D. *VARIABILIS* używany do żup; 2) petr. miękki, białawy wapieniak powstały z muszli i koralowiny zastępujący na pld. St. Zj. materiał drogowy.

coquita, s. (koki'ta; hisz.) kokita, włókno palmy *coquito*.

coquito, s. ('-to; hisz.) bot. koki-to, palma chilijska *JUBAEA SPEC-TABILIS*; sok używany jako miód, ziarna na cukierki, włókno na powrozy.

cor, s. (kor) 1) anat. serce; 2) astron. najjaśniejsza gwiazda gwiazdozbioru, np. *COR LEONIS* (Regulus, alfa Lwa, α Leonis); 3) przest. dorsz, ob. **cod**.

cor- przedr. **con** asymilowany przed r, np. **correlationist**.

cora, s. (ko'ra) zool. gazela arabska *GAZELLA ARABICA*.

Coracias, s. (korej'si-es) zool. kraszka, rodzaj ptaków łażców. *SCAN-SORES*, rodziny *CORRACIDAE*, rzędu *CORACIIFORMES* obejmujące go kraski, zimorodki, dudki, rogodzioby itd., dawniej i dziecioty. sowy; C. *GARRULA* kraszka, ob. **roller**.

coracle, s. (ka'raki) starobrytyjska łódź z trzciny pokryta skórą; obecnie łódź z szerokich luków pokryta skórą końską i materiałem nieprzemakalnym; **coracler**, s. (-er) używający takiej łodzi.

coraco-, przedr. (karako-; **corax** gr. kruk) anat. kruko-, kruczo-

kruczo- np. **coracoacromial** kruczo-barkoszczytowy, c. **brachial** krukobarkowy, kruczodziobowy, c. **clavicular** kruczoobojczykowy, c. **humeralis** kruczoramienny, krukoramienkowy, c. **pectorial** kruczotopiersowy; (nazwa **coraco-** pochodzi od rzekomego podobieństwa wyrostka do dzioba kruczego).

coracobrachialis, s. (-brejkjej'lis, -brak-) anat. mięsień krukobarkowy.

coracoid, adj. (ka'rako-id) anat. kruczcy, krukowy, krukowaty; c. s. kruczcy wyrostek, wyrostek krukowaty.

coracoradialis, s. anat. krótsza głowa mięśnia dwugłowego; ob. **biceps**.

coradicate, adj. mający spólny pierwiastek czyli źródłosłów, osnowę, np. **garden** i **ogród**.

coral, adj. (ka'rei) koralowy; z koralu; koloru koralowego.

coral, s. 1) zool. koral a) rząd *ANTHOZOA* grupy parzydełkowców *CNIDARIA* typu jamochłonów *CCELENTERATA*; zwierzęta zbudowane według typu polipa mające ciało workowate przytwierdzone podstawą do podłoża; często mają świetne barwy i wyglądają jak kobierce kwiatów na dnie morza, są to ukwiały, *ACTINIAE*; inne tworzą kolonie które łączą się w koralowinę; koral czerwony **CORALLIUM RUBRUM** wytwarza małe krzaczkowate koralowiny; całe masy tworzą rafy koralowe, rodzaj obłączystych wysp wystających z wody; 2) gatunek rodzaju np. C. **RUBRUM**, zwany C. **NOBILE** z Morza Śródziemnego używany na naszyjniki i klejnoty; 3) szkielet wapienisty pozostałości tysięcy kolonij; 4) coś czerwonego np. koral ust, kropie krwi, czerwone gałki na ciele zwierzęcia, koral indyka (czerwone gruczołki na szyi), koral homara; 5) kolor koralowy; 6) bot. krzewiaste ziele pld.-afr. *ROCHEA COCCINEA* Linn.

c. **bead**, (k. bi'd) koral, koralik; owoc czerwony rozmaitych roślin; **coral-bead tree** bot. ob. **Barbados pride** 2).

c. **bean** (k. bi'n) bot. strączkowe drzewo a) Am. Pn. i Meks. *SOPHORA SECUNDIFLORA*, b) Ind. Zach. *ERYTHRINA CORALLODENDRON*.

c. **berry** (k. be'ri) bot. śnieguliczka, ob. **snowberry**.

c. **evergreen**, (k. e'wergrin) bot. mech koralowy czyli glisnik morski club moss *LYCOPodium CLAVATUM* Linn.

Corallian, s. (karel'jen), geol. w Anglii najmłodsza część środkowego oolitu jury środkowej w grupie mezozoicznej.

Coralligena, s. pl. (kareli'dżina) koralowce, synonim *Anthozoa*.

Corallina, s. (karelaj'na) bot. koralik, glon (*ALGAE*) grupy krasnorostów, *RHODOPHYLLACEAE*, rzędu *CRYPTONEMIALES* rodziny *CORALLINACEAE*.

corraline, adj. (ka'relajn) 1) a) koralowy, złożony z koralu, b) ko-

ralikowy, złożony z koraliku; 2) bot. przynależny do rodziny *CORALLINACEAE*; C. **zone** strefa koralikowa, granica w głębi morza (około 20 - 30 sążni, **fathoms**) do jakiej rośnie koral.

corralite, s. (-lajt) koralit, szkielec jednego polipa koralowego, ukwiał.

Corallium, s. (kore'liom) zool. rodzaj koralów (podgromada *ALCYONARIA*) obejmujący koral szlachetny, **CORALLIUM NOBILE**, w rodzinie *CORALLIDAE*.

Corallorhiza, s. (kareloraj'za) bot. żłobik, rodzaj storczyków bezlistnych i pasorzytnych; żłobik koralokowaly **coralroot** C. **INNATA** R. BR.

corallum, s. (kare'lom) pl. -la (-la) zool. szkielet zbioru koralu, koralowina.

coral reef, (k. ri'f) podwodna rafa koralowa składająca się z koralowiny, piasku i wapna, dochodząca często do rozmiaru grobli lub wyspy, **fringing** c. r. tuż przy lądzie, **barrier** c. r. w oddaleniu od wybrzeża.

coralroot, s. ob. **Corallorhiza**.

coralwort, s. (uort) bot. 1) żywicz cebulkowy *DENTARIA BULBIFERA*, Linn.; 2) ob. **coralroot**.

coram, praep. (ko'ram, ł.) wobec (gen.); c. **publico** (k. pub'liko) publicznie.

corban, s. (kor'ban) kość. skrzynka na jałmużnę.

corba oil ob. **spagnol**.

corbel, s. (kor'bel) 1) fort, przest. kosz osłaniający osoby pracujące przed murem oblężonym; 2) bud. ozdobny kosz kamienny z kwiatami i owocami rzeźbionymi.

corbel, s. (korbi) bud. kamienny gzyms lub występ.

corbel, vi. wystawać z muru jako podpórka lub gzyms; vt. podeprzeć gzymsem, zaopatrzyć w gzyms lub podpórkę.

corbicula, s. (korbi'kiula) czyli **pollen plate** zootom. szczoteczka, pierwszy człon tylnej stopy pszczoły, pokryty rzędami włosów do zmiatania pyłku kwiatowego gromadzonego w „koszyczku”, **pollen basket**.

corbie, s. (kor'bi; ł. *corvus*) 1) her. kruk, wrona lub gawron w herbie; 2) szk. kruk; c. **messenger**, szk. powolny, niezadarny posłaniec (z aluzją do kruka Noego).

corbin bone, (kor'binbo'n) zootom. ogonek mieczykowatego wyrostka mostku jelenia.

cor bovinum, (kor bowaj'nem; ł. kor bowi-num) wet. bycze serce przerosłe, w przeroscie serca *HYPERTROPHIA CORDIS* lub w przeroscie serca ogólnym *BUCARDIA* (bos ł. byk).

Corchorus, s. (kör'kores) bot. 1) wsch.-ind. krzew z rodziny *TI-LIACEAE*; włókno na jute; 2) c. (niewłaściwie) róża japońska *Japanese globeflower* *KERRIA JAPONICA* DC.

cord, s. (kord) 1) sznur, sznurek, szpagat; lina, powróż, powrozek,

struna; 2) powróż kata, stryczek, postronek; 3) przen. więzy, np. **cords that bind the heart**; 4) imitacja sznurka w tkaninie np. **curdroy**; 5) anat. coś podobnego do sznurka np. struna, ścięgno, nerw; **spermatie** c. powróżek (sznurek) nasien-ny **FUNICULUS SPERMATICUS**; **spinal** c. rdzeń kręgowy, mlecz pancerzowy; **umbilical** c. powróżek (sznurek) pępkowy, pępownina; 6) auto. skrót zam. **cord tire** koło płócienne; 7) elek. sznur, plecionka; 8) introl. nić bawełniana (zwykle od 3-7) na grzbiecie książki; często: **band** wstęga; **raised** b. żeżeli naklejona, **sunk** b. żeżeli wpuszczona; 9) leśn. miara drzewa, sag, sążeń, 4'x4'x8', 128 stóp sześciennych (cu') czyli 3.625 m³; **c. foot** stopa sążniowa, 4'x4', ósma część sążnia; 10) szkl. ob. **stria**, s. 3); 11) tk. a) nić komunikująca ruch w tkaniu deseniowym lub na warsztacie Żakarda (Józef Maria Jacquard (Żakkar') 1752-1834); b) na papierowym wzorze (patronie) próżne miejsce przedstawiające nić osnowy tkackiej.

cord, vi. zbijać się w kudły, skudłać się, kołtunić się.

cord, vt. 1) wiązać sznurem, ubrać sznurkiem np. odzież; 2) ustawić drewno w sag; 3) tk. połączyć niemi pedały warsztatu tkackiego za sznurkami podłużnymi aby utworzyć deseń; 4) skrócić sznurek (z prze-dziwa).

cordage, s. ('-ydż) 1) liny okrętowe ogółem; 2) ilość sagów drewna z danej przestrzeni lasu.

Cordaitinae, s. pl. (kordejajtaj'ni, ł. korda-iti'ne od nazwiska botanika austriackiego Kordy (J. A. Corda) paleont. wymaria gromada roślin nagozależkowych, wysokich drzew o smukłym pniu, szczególnie pospolitych w produktywnym węglu, gdzie całe pokłady składają się z ich liści, rodzaj **CORDAITES**, rodzina **CORDIACEAE**, rząd **CORDAITALES**.

cordate, adj. (kordej't) 1) przest. serdeczny; 2) w kształcie serca; 3) bot. sercowaty np. liść bzu.

cord conductor, elek. przewodnik wielodrutowy, linka.

corded, adj. 1) wiązany, opasany sznurkiem; 2) (o tkaninie) w paski lub w deseń podobny do sznurka; 3) (o pudlach) uczesany w długie kosmyki kudlate.

Cordelia, s. (kordi'lia) Kordelia, żeńskie imię własne, lit. najmłodsza córka króla Leara (lira) (Szekspir).

Cordelier, s. (kordylör) 1) hist. kość. franciszkanin (od sznura węzłowego służącego za pasek); 2) hist. Rew. Fr. członek klubu politycznego, który zbierał się tajnie w byłym klasztorze Cordelier (kordlie') w Paryżu; 3) c. pierwsza masyzna do kręcenia powrozów.

cordeliere, **cordelière**, s. (korde-lie'r) her. węzłowy sznur dookoła herbowej tarczy wdowy.

cordeer, s. (kor'dör) powroznik (m), powroźniczka (f).

Cordery, s. (-i) hist. ang. czytanka łacińska Maturyna Kordiera

(Francuz Mathurin Cordier))ma-türe' kordje', 1479-1564), jaka przez parę stuleci była używana w szko-łach angielskich (**The Colloquies of Corderius**).

cord foot, ob. **cord**, s. 9).

c. glottis, (k. glat'ls) fonet. część głośni między strunami głosowymi, głośnia więzowa, głośnia między-strunowa.

cordial, adj. (kor'dieł) 1) przest. sercowy, dotyczący serca; 2) ożywczy, pobudzający, podniecający, jak np. lek lub napój; 3) serdeczny, szczerzy, przyjazny, głęboko odczu-wany.

cordial, s. napój podniecający; 2) kup. nalewka, likier; 3) cokolwiek ożywia, pobudza, rozpogadza umysł.

cordiality, s. (kordia'li) serdecz-ność; czyn znamionujący serdecz-ność.

cordially, adj. (kor'diał, kor'dżeł) 1) serdecznie, życzliwie; 2) z naci-skiem, z zapalem, z dobrą wolą, z ochotą, ochotnie.

cordiform, adj. (kor'diform) kształtu serca; **c. tendon** anat. o-środkowe ścięgno przepony.

cordillera, s. (kordilie'ra) łańcuch gór.

cording, s. (kor'din~) 1) wiązanie, owijazwanie; 2) powroźnictwo; 3) ob. **cordage**, s. 1) 2).

cording quires spodnia i wierzch-nia libra w ryzie papieru (narażone na uszkodzenie od powrozu).

cordite, s. (kor'dajt) woj. kordyt, bezdymny proch wybuchowy.

corditis, s. (kordaj'tis) med. zapale-nie sznurka, w szcz. nasennego.

cord maker, s. (k. mejker) po-wroznik.

c. moss, bot. mszak **FUNARIA HYGROMETRICA**.

cordoba, s. (kordo'ba) 1) mon. monetarna jednostka Nikaraguy, równająca się wartości amer. dolara w złocie; srebrna moneta wartości dolara, pół dolara i ćwierci dolara amer.; 2) tech. perf. rodzaj zapachu, określenie zapachu skóry wyprawnej w perfumerii, zapach juchtu; 3) jedna z baz perfumowych amer.

cordon, s. (kor'don) 1) ozdobny sznur pleciony, pasmanteria; 2) koło osób otaczający plac, dom itp. np. kordon policji lub straży pożarnej; okrąg oddzielony podobnie nie fi-zycznym kordonem lecz nakazem nakazem władzy, np. kordon zdro-wotny sanitary c.; 3) bud. ob. **string-course**; 4) fort. a) kamienny ozdobny występ pokrywający przejście od parapetu; b) zakrycie szczytu szkarpy; 5) her. ozdobny sznur dookoła herbu dygnitarza kościelnego; 6) ogr. kordonowa uprawa drzewa lub krzewu ograniczająca się do jednej lub dwu gałęzi prowadzonych po drucie lub sznurze; 7) woj. a) woj-skowy kordon otaczający pewną przestrzeń, ob. powyżej 2); b) gra-nica wojskowa.

cordon, vt. 1) ubrać ozdobnym sznurkiem; 2) odciąć kordonem.

cordonet, s. (kordonet') sznurek

do pasmanterii, najczęściej jed-wabny.

cordovan, s. (kor'dowen) kurdy-ban, skóra z Kordoby w Hiszpanii, w wiekach średnich słynnego ośrodka najlepszych skór; pierwotnie kozłeca.

cord tire koło płócienne, pneuma-tyczne, ze sznurków jako osnowy i krótkich nitek poprzecznych (**filler**).

corduroy, s. (kor'dyroj) 1) tkanina bawełniana tkana w deseń robiący wrażenie rowków i postronków, sztruks, welwet; 2) spodnie z takie-go materiału, bardzo wytrzymałe; 3) droga zbudowana z pali położo-nych w poprzek jeden przy drugim.

corduroy, adj. 1) zrobiony z takie-go materiału, sztruksowy, welweto-owy; 2) mający deseń w paski, rowki i postronki; 3) (droga lub most) z kraglaków ob. **corduroy**, s. 3).

corduroy, vt. 1) zbudować (drogę) z okragłych pni położonych w po-przek; 2) pokryć (bagno) taką dro-gą.

corduroyed, adj. (-d) odziany w welwet.

corduroy road, ob. **corduroy**, s. 3)

cordwainry, s. (kord'uejni) przest. szewstwo.

cordwood, s. (-uud) drewno opa-łowe, cięte na długość 4', ukladane i sprzedawane na sągi, ob. **cord**, s. 9).

cordy, adj. ('-i) 1) ze sznurków; 2) podobny z wyglądu do sznurka.

Cordyceps, s. (kor'diseps) bot. pasorzytny grzybek, workowiec rzę-du **HYPOCREALES**, ob. **aweto**; **C. MILITARIS** żyje na poczwarkach motyli.

Cordyline, s. (kordilaj'ni) bot. ro-dzaj zwrotnikowych drzew z rodziny liliowatych, **LILIACEAE**; **C. TER-MINALIS**, Kunth. nowozelandzka palma zwana ti; w Chinach jadają korzenie; roślina w uprawie ogo-dowej często nazywana **DRACÆ-NA**, ob.; c. osobnik tego rodzaju.

core, s. (ko'r) 1) środkowa część niektórych owoców; środek, gniazdo, nasienie, jądro, serce, rdzeń; 2) nie-spalony ośrodek żużla, wapna itp.; zasklepek w środkowej części czy-raka; środek drewnianych drzwi itd. obłożonych fornierem; środko-wy powróż około jakiego spleciona jest lina; rurka metalowa lub karto-nowa, na którą nawija się papier, tkaniny, obraz kinematograficzny; 3) jądro rzeczy, esencja, właściwy sens, część esencjonalna; 4) archeol. resztką krzemienia, szkła wulkanicz-nego lub podobnego materiału po-została po użyciu brakującej części na narzędzia; 5) bud. wewnętrzna część budowli, jak np. stup lub mur służący jako podpora, zrobiony zwy-kle z mniej wystawnego materiału; 6) elek. a) rdzeń; b) żyła (przewo-dząca część w przewodniku); c) szkielet (wirnika lub stojana), kad-lub; 7) fiz. resztką atomu po usu-nięciu elektronów wartościowych, jądro bez elektronów; 8) górn. próbka rdzeniowa pobierana przy pomocy świdra rdzeniowego dla późniejszej analizy; 9) hutn. plast.

rdzeń formy, kształtujący wnętrze próżnego odlew, wkładka kształtująca otwór w odlewie; 10) inż. mur z materiału nieprzepuszczalnego tworzący główną część grobli, której inne części są przepuszczalne; 11) wet. a) choroba owiec spowodowana przez robaki w wątrobie; b) spuchlina przez nią wywołana; c) St. Zj. choroba krów znamienna tworzeniem się gruzelków w wymionach; 12) zool. możdżeń, kostny wyrostek kości czołowej, na jaki nasadzony jest dęty czyli pusty róg pustożółców (*hollow-horned ruminants*); 13) gw. ang. sychta robotników w kopalni cyny.

core- przedr. oznaczający związek z tęczówką oka.

core compound, hutn. nazwa zbiorowa na określenie środków chemicznych dodawanych w odlewnictwie do masy, z której kształtuje się rdzeń, dla nadania piaskowi konsystencji itp.

corectomy, s. (-ek'tomi) chir. wycięcie tęczówki.

cored, adj. (ko'rd) 1) (o owocu) mający wycięty środek, np. *c. apple*, drewniany, bez gniazda nasiennego, bez pestek i łusek; 2) (o owcy) dotknięty chorobą wątroby ob. *core*, s. 11a); *c. carbon* elek. węgiel knotowy, pałeczka węglowa do lampy łukowej, mająca w środku czopek miększego materiału.

core diameter (k. *daj'emiter*) mech. średnica rdzenia.

core drilling, górn. wiercenie rdzeniowe, prowadzone przy pomocy świrdrów rdzeniowych dla dokładnego poznania pokładów, w szcz. w poszukiwaniu złota i ropy naftowej.

Coregonus, s. (*korigo'nes*) zool. sieja *whitefish*, rodzaj miękkopłetwych ryb kostnoszkieletowych, z budowy podobnych do pstrąga i łososa; typowa dla rodziny *COREGONIDÆ*; *C. ALBULA* powszednia w Polsce sielawa; Eur., Az., Amer. Płn.

Coreidae, s. pl. (*kori'idi*) zool. rdzina w rzędzie pluskwiaków.

coreligionist, s. (*koreli'dzionist*) współwyznawca.

corelysis, s. (*kore'lizys*) chir. rozdranie tylnych zrąstów tęczówki.

coremorphosis, s. ob. *coreplasty*. **core oil**, hutn. olej specjalnie sformułowany jako dodatek do masy rdzeniowej.

coreometer, s. (*koria'miter*) med. przyrząd do mierzenia szerokości tęczówki.

Coreopsis, s. (*koriap'sis*, kar-) bot. pluskiewnik, *tickseed*, liczny rodzaj ostów *CARDUUS*, rzędu roślin złożonych *SYNANTHERA*, podrodziny rurkowych, *TUBIFLORÆ*; przez niektórych botaników klasyfikowany jako rodzaj rodziny *CARDUACEÆ*; *C. TINCTORIA* Nutt., *C. DRUMMONDII* Torr. & Gray, *C. LANCEOLATA* są powszechnie uprawiane w ogrodach, zwane także *callipis*.

coreplasty, s. (*korple'sti*) chir. plastyczna operacja tęczówki.

corer, s. (ko'rer) przyrząd do drełowania owoców, drełownik do owoców.

co-respondent, s. (*ko-respon'dent*) pr. współodpowiedzialny (m), współodpowiedzialna (f), w szcz. w procesie rozwodowym osoba oskarżona o spówinę z osobą oskarżoną o złamanie wiary małżeńskiej, zwaną **respondent**.

coretomy, s. (*kor'tomi*) chir. operacja tęczówki.

Corfiote, s. ('-fiot) osoba pochodząca z wyspy Korfu.

Corflambo, s. (*korflem'-bo*) lubieżny olbrzym z *Fairie Queen* Spencera; ginie z ręki księcia Artura.

corge, s. (kordż) Ind Wsch. dwudziestka, *score*.

-coria, przyr. dotyczący stanu tęczówki.

coriaceous, adj. (ko-, ka-riej'szós) skórzasty, podobny do skóry.

coriander ob. *Coriandrum*, *c. oil*, olejek kolendrowy destylowany z kolendry siewnej.

coriandoli, s. (*korian'doli*) długie, wąskie paski kolorowego papieru, ob. *confetti*.

coriandrol, s. tech. odmiana techniczna linalolu, alkoholu $C_{10}H_{18}OH$; surowiec w perfumerii, otrzymywany z kolendry.

Coriandrum, s. (*koriend'rom*) bot. kolendra, rodzaj jednorocznych roślin baldaszkowatych o wonnych nasionach używanych do przypraw, także w lecznictwie; *C. SATIVUM* Linn. kolendra siewna.

Corinthian, adj. (*korin'gien*) koryncki, 1) dotyczący Koryntu; 2) bud. dotyczący stylu kolumn z głowicą koryncką, najmniej skomplikowaną z czterech wybitnych typów, bardzo rozpowszechnionego w Rzymie; 3) szt. p. dotyczący sposobu zdobienia ścian i waz w kolorze czarnym i purpurowym (z w. VII przed Chr.); 4) koryncki, a) skromnie i wytwornie zdobiony, b) zamiłowany w rozkoszach życia towarzyskiego.

Corinthian, s. 1) mieszkanie Koryntu; 2) człowiek zamiłowany w wesółm i wystawnym życiu; dawniej: rozpustnik; 3) pl. dwa listy św. Pawła do Koryntów.

Corinthianism, s. (*korin'gianizm*) St. Zj. utrzymywanie własnego jachtu itp.; także sport jachtowy.

corium, s. (*ko'riom*; ł. skóra) pl. *coria* (-a) 1) hist. zbroja z języzków skórzanych, pokrywających się częściowo, używana w staroż. Rzymie i w Ang. aż do Edwarda I; 2) anat. skóra właściwa, warstwa tkanki łącznej zawierającej włókna sprężyste i gruczoły łojowe i potne, tuż pod naskórkiem (*epidermis*); 3) zool. część zgrubienia przednich skrzydeł niektórych pluskwiaków; ob. *hemelytron*, *clavus*.

cork, s. (kork) 1) bot. dąb korkowy *cork oak* *QUERCUS SUBER*; Hisz. i Port.: 2) kora tego drzewa, gruba i lekka (*c. w. 0.24*; używany do wielu celów, np. do szczelnego zamykania butelek, na pode-

szwy wewnętrznie, do izolacji, do budowania łodzi itd.); 4) korek do zatykania butelek, choćby z innego materiału np. ze szkła, z gumy, z papieru itp.; 5) bot. tkanka korkowa, jaką fellogen. *c. cambium* wytwarza na zewnątrz w korze innych drzew; 6) patol. rośl. choroba jabłek polegająca na korkowaceniu; 7) ryboł. spławek, korek, część wędki pływająca na powierzchni wody; 8) szew. korki w bucikach; **mountain c. ob. mountain**.

cork, vt. 1) włożyć korek np. do bucika na obcas, wyłożyć korkiem np. podszewę; 3) zatkać, to *c. a bottle*, zakorkować; 4) poczernić palonym korkiem, *c. black*; *c. black* czerni korkowa, pigment czarny otrzymywany przez zwęglenie korku.

corkboard, s. ('-bord) bud. płyta z mieszaniny mielonego korku i masy papierowej używana jako izolacja cieplna i akustyczna.

corkscrew, s. ('skru) korkociąg, dawniej grajcarek.

corkstone, s. bud. materiał izolacyjny z mielonego korka i spoiwa mineralnego np. cementu, w postaci cegieł i płyt.

corky, adj. ('-i) 1) korkowy, z korku; 2) uchył, pomarszczony; 3) zakorkowany; 4) (o psach) krępy; 5) zwawy, żywy.

corn, s. (korm) 1) bot. podobne do bulwy zgrubienie łodygi np. u krokusa, hiacyntu, mieczyka; w pot. użyciu *crocus bulb*, *dahlia bulb* itd. zamiast *c.*; 2) zool. całość zwierzęcia składającego się z kolonii np. mszykowców, koralu itp., także *cormus*, pl. *cormi*, *cormidium*, pl. *cormidia*.

cornel, s. ('-eł) bot. bulewka, cebulka, drobne cebulki wyrastające corocznie ze starej bulwy.

cormophyte, s. ('-ofit) bot. osiołowiec, roślina wytwarzająca pień i korzeń; odr. *tallophyte*.

cormorant, adj. (*kor'morent*) żarłoczny.

cormorant, s. 1) zool. kormoran, kruk morski, ptak długości 90 cm., żyje na skałach i na drzewach, znakomicie pływa i nurkuje. żarłoczny zjadacz ryb; kormoran czarny *PHALACROCORAX CARBO* w Chinach używany (z cianą pętlą na szyi) do łowienia ryb; 2) osoba żarłoczna, chciwiec, skapiec.

corn, adj. (korn) 1) ziarnisty; 2) St. Zj. kukurydziany, z kukurydzy; ob. (I) **corn**, s. 1.

(I) **corn**, s. (od gotyckiego *kaurn*) 1) ziarno, zazwyczaj w użytku o rodzaju zboża najczęściej uprawianego w kraju; więc w St. Zj. kukurydza, w Ang. żyto (podobnie w Niemczech Korn); w Szkocji i Irlandii owies; w Australii (jak w St. Zj.) kukurydza, lecz częściej *Indian corn*; 2) kolor czerwono-żółty; *c. on the cob* kukurydza podawana do stołu (cała kolba, ziarno na szulce).

(II) **corn**, s. (z ł. *cornu* róg) 1) nagiotek, odcisk, twardzina, *CLAVUS*.

corn, vt. zaprawiać solą, peklować np. to *c. meat*; 2) karmić

kukurydzą, np. to c. hogs; 3) obsiewać kukurydzą; (2) i (3) w St. Zj., ob. corn, s. 1); **corned beef** peklowana wołowina.

Cornaceae, s. pl. (kornej'si-i) bot. dereniowate, rodzina drzew, krzewów i ziół rzędu baldachokwiatowych, UMBELLIFLORAE.

corn borer, ob. **European c. b.**

c. catchfly, (k. kecz'flaj) bot. lep-nica eur. **SILENE ARMERIA** Linn. przypadkowa w St. Zj. **sweet William catchfly**.

corn cob, s. ('-kab) 1) szulka kukurydziana, na której osadzone są ziarna; na Rusi: kaczan; 2) fajeczka kukurydziana, **c. pipe**.

corn cockle, bot. kłkol **AGROSTEMMA GITHAGO**, gwoździkowa roślina (CARYOPHYLLACEAE) rzędu śródłożnych (CENTROSPERMÆ).

corn cracker, s. (korn'kreker) St. Zj. 1) młyn młący kukurydę na ospykę; 2) pot. mieszkanić stanu Kentucky, stąd C. State przydomek tego stanu; 3) na Południu ubogi człowiek białej rasy.

corn crib, s. (korn'krib) St. Zj. przewiewna szopa na słupkach do suszenia całych kolb kukurydzy, kryta dachem, o ścianach nieściśle zwartych, dołem węższa niż góra, często przenośna.

corn cutter St. Zj. przyrząd do ścinania kukurydzy na paszę, kształtu sierpa, z ostrzem długości około 12" osadzonym pod prostym kątem na drewnianej ręczce tej samej długości.

corn cutter, s. (korn'keter) nagniotkarz, operator nagniotków.

corn dance hist. amer. obrzęd taneczny Indian amer. przy siewie, dojrzaniu i sprzecie kukurydzy.

corn dodger, s. (korn'dodżör) 1) hist. podstępny, wychybień, placek z kaszy kukurydzianej pieczony pod rozżarzonymi węglami; 2) dziś każda bułka kukurydziana; 3) kluski kukurydziane gotowane z szynką i kapustą.

cornea, s. (kor'ni-a) anat. rogówka, błona rogowa oka, przeźroczysta część gałki ocznej pokrywającej tęczówkę i źrenicę i przepuszczająca światło do wnętrza oka; r. mała **MICROCORNEA**, r. olbrzymia **MEGALOCORNEA**, **KERATOGLÓBUS**; 2) zool. zewnętrzna przeźroczysta powłoka złożonych ocz stawonogów, podzielona na małe fasetki, działające jako soczewki, stąd zwana c. lens soczewka rogówkowa.

corneagen, s. (-džen) zool. u owadów podskórne komórki leżące pod przyoczkami i wydzielające rogówkę; ob. **ocellus**, **ommatidium**.

corneal, adj. (-eł) rogówkowy, rogówkowy.

cornein, s. (kor'ni-in) biochem. korneina, substancja azotowa z jodyną wykazująca pewne reakcje proteinowe; organiczna podstawa korala.

cornel, s. (kor'nył) bot. dereń, w szcz. świdwa, świdwina, Eur. red

dogwood CORNUS SANGUINEA, Linn.

Cornelia, s. (korni'lia) Kornelia, żeńskie imię własne, dzień patrona, św. Kornela, KRK. 14 września.

cornelian, ob. **cornelian**.

Cornelius, s. (korni'lies) Kornel, męskie imię własne, dzień patrona, św. Kornela, KRK. 14 września.

cornemuse, s. (korn'miuz) muz. starodawne dudy zach. Eur.

corneo- przedr. (kor'ni-o) rogo-, rogowo-, rogowato-.

corneous, adj. (-ös) rogowaty, np. rogowata warstwa (naskórka itp.) **STRATUM CORNEUM**.

corner, adj. (kor'ner) narożny, np. c. house narożny dom.

corner, s. 1) punkt zbiegu dwóch linii, boków, ulic, w szcz. róg dwóch ulic; węgieł; kąt, z którego trudno wydostać się; róg pozostały przez odcięcie; 2) tajne ustronie, zaułek; 3) koniec, kraniec, odległe miejsce np. **from the four corners of the earth** ze wszystkich końców świata; 4) narożne miejsce, róg np. okładki książki; 5) na giełdzie wykupienie całego zapasu (towaru, akcji itp.) i zmuszenie tych, którzy muszą kupić, do zapłacenia każdej ceny; ob. **trust**.

corner, vi. 1) St. Zj. stykać się, **three empires cornered at Skier-niewice**; 2) (giełda) wkupić cały zapas.

corner, vt. 1) urządzić kąt; 2) ustawić w kącie; 3) zapędzić do kąta, przen. w dyskusji; 4) (giełda) wykupić cały zapas pewnego towaru lub papieru dla celów spekulacyjnych; 5) myśli, osadzić; 6) ogr. przyciąć drzewa by tworzyły kąt.

cornered, adj. (-d) 1) mający kąty lub rogi; 2) zapędzony do kąta, będący w pozycji bez wyjścia np. w dyskusji, osadzony (o zwierzu), osaczony (o ściganym zbiegu).

corner influence wyższa wartość gruntu narożnego w mieście.

cornerpiece, s. (-pis) artystycznie wykoniony róg np. haft na tkaninie, wycisk na okładce itp.

cornerstone, s. (-ston) kamień węgielny; przen. coś fundamentalnego.

(I) **cornet**, s. (kor'net) muz. 1) przestarzały instrument dęty drewniany ze stożkowym ustnikiem i kilkoma otworami na palce; 2) nowoczesny instrument dęty mosiężny; 3) kornecista; 4) kornetowe pilszczałki u organów; 5) woreczek papierowy w trąbkę.

(II) **cornet**, s. 1) kornet, strój głowy noszony przez panie w w. XVIII; dziś kornet Siostr Szarytek; 2) hist. woj. a) sztandar oddziału konnicy ang.; 2) stopień wojskowy odpowiadający randze podchorążego; 3) mar. chorągiewka sygnałowa.

cornetcy, s. (-si) hist. dawniejsza ranga korneta w jeździe ang.

cornetist, s. (kor'netist), **cornet-tist** (kornet'tist) kornecista; ob. (I) **cornet**, s. 3).

corn-fed, adj. (kor'fed) (o bydle tucznym) karmiony kukurydzą;

przen. niezgrabny, głupi, tępy.

cornfloor, s. (-flor) przest. klepi-sko.

corn flour, s. (-flaur) Ang. 1) mączka kukurydziana, ob. **corn-starch**; 2) Ang. mączka z ryżu lub innego ziarna.

cornflower, s. (-flau'er) 1) kłkol; 2) bławatek; 3) psi zab **dogtooth violet ERYTHRIONUM AMERICANUM**, Ker.

cornflower blue niebieski kolor bławatkowy.

corn grits gruba mąka kukurydziana, mamalyga, polenta.

c. gromwell (grom'uył) bot. narwrot polny **LITHOSPERMUM ARVENSE**, Linn., chwast z rodziny szorstkolistnych, **BORAGINACEAE**.

cornhusk, s. ('-hösk) łuska kukurydziana, pochwy kolby kukurydzianej.

Cornhusker State, Nebraska, przydomek stanu.

cornhusking, s. (-in~) łuskanie kukurydzy; wielki sport rolniczy w St. Zj., gdzie corocznie odbywają się wyścigi o rekord szybkości w oczyszczeniu kolby ze spowicia łusek (pochew).

cornice, s. ('-nis) 1) bud. wieńcowy gzyms; 2) tapic. karnisz; 3) tatern. wystający z wierzchu skały lub zwisający gzyms śniegu lub lodu; 4) woj. ob. **astragal** 5).

cornicle, s. (-ikł) rożek, drobny rogowaty występ, w szcz. zool. dwie tylnie rureczki mszyc, wydzielające nitkowy wosk, płyn stanowiący przysmak mrówek.

corniculate cartilage (-i'kiulejt kar'tilydż) anat. guzek rożkowaty krtań **TUBERCULUM CORNICULATUM LARYNGIS** lub **TUBERCULUM SANTORINI** (G. D. Santorini, 1681-1737).

Corniferous (korni'feres) geol. piętro w środkowej serii amer. dewonu.

cornification, s. (kor'nifi'kejszn) rogowacenie, kostnienie, przemiana na róg.

cornified, adj. (-fajd) zrogowaczony.

corniform, adj. (-form) kształtu rogu.

cornigerous, adj. (korni'dżerös) mający róg lub rogi, rogaty.

Cornish, adj. (kor'nisz) kornwalijski; dotyczący Kornwalii, **Corn-wall**, części Ang.; C. clay kaolin pochodzenia ang.; nazwa używana w St. Zj.; C. diamond kryształ kwarcowy kornwalijski; C. hug (zapaśn.) uścisk kornwalijski, przytulenie przeciwnika tak, że nie może się ruszyć; C. stone, ceram. częściowo zwierzały ortoklaz używany jako topnik w produkcji polew.

Cornish, s. 1) starożytne narzecze brytońskie języka celtyckiego, które zaginęło w w. XVIII; 2) ang. rasa kur, zwana także C. Indian, Indian Game.

corn law, (korn' lo) Ang. ustawa zbożowa, regulująca od r. 1436 do 1846 (z rozmaitymi zmianami) wywóz i przywóz zboża Zj. Kr.

corn loft (-ft) stodoła, śpichlerz, stryszek w stodole.

cornmaster, s. ('-master) przest. handlarz zboża.

corn meal St. Zj. grysik kukurydziany, polenta; w Szk. kasza owsiana (to co w St. Zj. *oat meal*).

c. mill 1) Ang. młyn zbożowy; 2) St. Zj. przyrząd do mielenia szulek kukurydzianych na osypkę; 3) żarna.

c. oil olej kukurydziany (z nasion kukurydzy ZEA MAYS); **c. o. pitch** smoła z rafinerii i przeróbki oleju kukurydzianego; **c.- o.- foot pitch** smoła z pozostałości alkalicznej przy rafinerii oleju kukurydzianego.

cornpipe, s. (-pajp) 1) fujarka słomiana; 2) fajeczka.

corn pit część sali giełdowej obejmująca terminowe transakcje zbożowe.

c. pith rdzeń łodygi kukurydzianej używany do wyrobu papieru.

c. planter sadzownik do kukurydzy.

c. pone pld. St. Zj. placek kukurydziany (bez mleka i jaja).

c. poppy bot. mak polny PAPAVER RHÆAS, Linn.

c. rent Ang. dzierżawa płatna w naturze, w szcz. zbożem.

c. rootworm zool. liszka owada DIABROTICA LONGICORNIS żyjąca w korzeniu kukurydzy, ob. cucumber beetle.

c. rose 1) mak polny; 2) kłok.

c. sheller, St. Zj. łuskacz do kukurydzy, przyrząd łuskający ziarno z szulki.

c. shuck, St. Zj. ob. cornhusk.

c. silk złote nitkowate znamiona żeńskich kwiatów (włókna) kukurydzy wystające z pochew kolby; nazywane też Zea, używane w lecznictwie.

cornstalk, s. ('-sto'k) łodyga zbożowa; St. Zj. łodyga kukurydziana; **c. disease** wet. księgosusz hemorrhagic septicaemia SEPTICÆMIA HÆMORRHAGICA.

cornstarch, s. ('-sta'rcz) St. Zj. mączka kukurydziana.

cornu, s. (kor'nu) pl. cornua (-a) róg lub coś podobnego do rogu.

cornucopia, s. (-ko'pia) 1) róg obfitości, róg Amaltei; ob. Amalthea; 2) woreczek w kształcie trąbki.

cornupete, adj. (-pit) hist. kl. atakujący rogami.

Cornus, s. 1) bot. dereń, rodzaj krzewów i drzewek w rodzinie dereniowatych, CORNACEÆ; 2) c. apt. suszona kora korzenia derenia, C. FLORIDA, Linn.

cornute, adj. (korniut') 1) rogowaty; 2) rogaty.

cornutine, s. (kor'niutyn) kornutyna, jeden z alkaloidów sporyszu (SECALE CORNUTUM) o niezupełnie zbadanej budowie, używany w farmacji.

cornwallite, s. (korn'uolajt') min. kornwalit, zasadniczy arsenian miedzi, Cu₂(OH)₂(AsO₄)₂·HO₂.

corn woundwort, (k. uund'uört)

bot. czyszciec polny STACHYS ARVENSI, Linn., chwast eur. aklimatyzowany w St. Zj. i Australii, ob. shiverweed, staggerweed.

corny, adj. (kor'ni) 1) zbożowy; 2) ziarnisty; 3) nagniotkowy.

coroa, s. (ko'roa) mon. korona portugalska, stara moneta złota z r. 1835.

corolla, s. (kora'la) bot. korona (kwiatu), gamopetalous zrosłopłatkowa jeżeli płatki zrosnięte, poly-petalous wielopłatkowa jeżeli każdy płatek oddzielny.

corollary, s. (ka'roleri, Ang. ko'ralari) aksjomat, dogmat, twierdzenie niewymagające dowodu a widoczne samo przez się albo na podstawie innego dowodu dopiero co wykazanego.

corona, s. (koro'na) 1) anat. a) korona, k. promienista (w mózgu) C. RADIATA; k. serca C. CORDIS; k. zęba; k. żołądka C. GLANDIS; b) koniuszek języka; 2) astr. korona słoneczna (wystająca na miliony mil, lecz przystępna dla badań tylko przez parę minut podczas całkowitego zaćmienia); 3) bud. wystająca część klasycznego gzymsu lub głowicy; 4) kłosc. a) pajak na świecie CORONA LUCIS; b) złota obręcz na głowę; c) tonsura; d) koronka, różaniec; 5) meteor. koronka światła dookoła słońca i księżyca; 6) petr. promieniejąca strefa zetknięcia się dwóch minerałów np. oliwinu ze skalenie; 7) zool. a) większa część skorupiastego szkieletu jełowca morskiego bez górnych tabliczek; b) orzęsiona tarcza wrotków itp.; C. Australid, meteor w obrębie gwiazdozbioru Korona Pld.; C. Australis czyli C. Austrina, Southern Crown, astr. gwiazdozbiór pld., Korona Pld. (49 gwiazd do 7-ej wielkości); C. Borealis (k. boriej'lis) Korona Pm. gwiazdozbiór pln. (31 gwiazd do 7ej wielkości); c. discharge, el. rodzaj wyładowania elektr. w polu wysokiej częstotliwości, któremu towarzyszy zjawisko świetlne w postaci (zimnego) kręgu wokół elektrody, zwłaszcza w aparatach Cottrella; C. Veneris, med. korona Wenery, k. przymiotowa, grudki syfilityczne tworzące znamienne półkole na czole.

coronadite, s. (korona'dajt; z Coronado, Ariz.) min. koronadyt; ruda klasy tlenków, psydomelan z silną domieszką ołowiu.

coronograph, s. (koro'nograf) astr. teleskop do fotografowania korony słońca, ob. corona 2).

coronal, adj. 1) koronny, koronowy, wieńcowy; 2) fon. wymawiany z pomocą koniuszka języka; c. roots bot. korzonki wypuszczane tuż nad powierzchnią gruntu.

coronale, s. (koronej'li; ł. korona'le) kran. miejsce największego rozpięcia szwu koronowego (wieńcowego).

coronary artery anat. tętnica koronowa a) serca, b) warg, c) żołądka; c. band lub c. cushion zoot. elastyczna taśma tkanek wydzielających substancję rogowatą (tuż nad

kopytem konia i pokrewnych zwierząt); c. sclerosis med. zwapnienie tętnicy koronowej serca; c. sulcus anat. rynienka koronowa.

coronate, vt. (ka'ronejt) ukoronować.

coronation, s. (-nej'szn) 1) koronacja, uroczysty obrzęd ukoronowania monarchy i żony; 2) ukończenie dzieła, ukoronowanie dzieła; C. Stone, ob. Lia Fail.

Coronela austriaca, s. (korone'la austria'ka) zool. waż znany w Polsce, gniewosz, miedzianka.

coroner, s. (ko'roner) 1) hist. Ang. pierwotnie urzędnik królewski strzegący interesów, głównie podatkowych, w powiecie; 2) obecnie w wielu powiatach Ang. i St. Zj. obieralny urzędnik stwierdzający wraz z powołaną przez się ławą koronerską, coroner's jury, powód śmierci zmarłego; 3) na Isle of Man naczelný konstabl.

coronet, s. (ka'ronet) 1) korona; 2) (karty) korona, w wincie sekvens od asa (najmniej trzecja) albo 3 lub 4 tuz; 3) zool. a) róża rogu; b) kółko szczecinek lub tp.; 4) wet. u nogi końskiej część palca między kością pęcinową a kością kopytową, gdzie róg przechodzi w skórę.

Coronid, s. (ko'ronid) astr. meteor w obrębie Korony Pm.; zazwyczaj w pl.

Coronilla, s. (koroni'la) bot. ciecioreczka, rodzaj eur. ziół z rodziny motylkowatych; c. osobnik tego rodzaju; ciecioreczka pstra axseed C. VARIA Linn., ob. axseed.

coronion, s. (koro'njon) anat. wierzchołek wyrostka wroniatostego, coronoid process, szczęki dolnej.

coronitis, s. (karonaj'tis) wet. zapalenie części palca, ob. coronet 4).

coronium, s. (koron'jom) astrofiz. koronium, przypuszczalny pierwiastek chemiczny istniejący w koronie słonecznej o widmie innym niż wszystkie znane.

coronoid, adj. (ka'rono-id) anat. wroniasty, przypominający dziób wrony; s. zootom. kostka w żuchwie krokodyla i niektórych innych gadów.

Coronopus, s. (kora'nopes) bot. świnią rzerzucha swine's-creases, rodzaj ziół o przykrym zapachu, rodzina krzyżowych. CRUCIFERÆ czyli BRASSICACEÆ.

coronule, s. (koro'ńjul) bot. 1) korona z pięciu komórek wieńcowych na szczycie łęgni ramienicy; 2) obrączka drobniotkich kolców na błonie niektórych owczek.

Corozo-nut oil olej z orzecha ATALEA CAHUNE podobny do oleju kokosowego; używany w fabrykacji mydła, świec, olejów jadalnych; także Cohune oil, Cahune-nut oil, Cahoun oil.

corpora amylacea (kor'pora e'-miej'szi-a, ł. kor'pora amila'ce-a) anat. ciała krochmalowe znajdujące się w mózgu w symetrycznych kółkach w okolicy komór mózgowych i w innych narządach; pod jedną sinieją.

corpora Arantii (k. aren'szi-aj, ł. aranc'ji; od nazw. anatomia wł. J. C. Aranziego, 1530-1589) anat. drobniutkie guzki na środku wolnej krawędzi poikleszczycowych zastawek tętnicznych.

corporal, adj. (kor'poreł) 1) cielesny, dotyczący ciała; 2) osobisty; 3) zool. dotyczący reszty ciała poza głową i kończynami, dot. tułowiu; ob. **corporeal**; c. **oath** przysięga złożona z dotknięciem krzyża, biblii itp.; c. **punishment** kara cielesna (chłosta, więzienie, kara śmierci).

corporal, s. 1) lub **corporeale** kość. korporał, chusta pod hostią, płótno na którym pościęła się lub którym się przykrywa komunię; 2) mar. dawna ranga podoficerska w marynarce; 3) woj. najniższa ranga podoficerska w armii; 4) zool. karpowata ryba płn.-amer. **fallfish SEMOTILUS CORPORALIS**; C. **Forbes** Ind. Wsch. cholera azjatycka; C. **John** John Churchill (1650-1722), za młodu kapral, późniejszy książę Marlborough; C. **Violet** Napoleon Bonaparte na Elbia, po fr. Caporal la Violette (kaporal la wiolet'), w nadziei powrotu z wiosną; za czasów zwycięskich: le petit caporal (lō pti' kaporal').

corporality, s. (-re'li) 1) cielesność; 2) pl. rzeczy materialne.

corpora quadrigemina, (k. kwo-dridże'mine, ł. kor'pora kwadrige'mina) anat. i zool. ciała czworaczne, cz. wzgórki u ssaków, dwie pary wyniosłości na tylnej powierzchni śródmózdzia; ośrodki ruchów twarzy; przednia para nateś ośrodki refleksów wzrokowych; tylna **testes**, ośrodki refleksów słuchowych.

corporate, adj. (-ejt) 1) zjednoczony, przekształcony w jedno ciało, skupiony; 2) wpisany do ksiąg publicznych jako wspólne ciało, inkorporowany; 3) będący własnością korporacji; korporacyjny; 4) przest. a) cielesny; b) zażywny; c) wcielony; c. **name** prawna nazwa korporacji.

corporation, s. (-ej'szn) 1) przest. inkorporowanie, wpisanie do ksiąg publicznych; 2) korporacja, ciało wpisane jako korporacja, np. C. of the City of Montreal, w szcz. spółka handlowa np. **Celanese C. of Am.** 3) pr. grono osób uważane za osobę prawną (np. korporacja szewców; pr. ang. i amer. ciało polityczne np. gmina, miasto, powiat, wpisane jako korporacja; poszczególna osoba (jednostka) np. król, biskup, może stanowić c. **sole**; 4) okręg objęty przez korporację gminną; C. **Act** Ang. od 1661 do 1828, ustawa wymagająca od wszystkich urzędników korporacji gminnych przysięgi na wierność królowi i Kościołowi Anglikańskiemu; c. **lawyer** syndyk wielkiej spółki przemysłowej, adwokat wielkiego kapitału; syndyk miasta.

corporeal, adj. (-po'ri-eł) 1) cielesny, fizyczny, materialny, doczesny; przec. **spiritual** i **immaterial**; 2) dotyczący ciała, np. c. **punishment** kara cielesna; 3) dotykalny, konkretny, uchwytany.

corporeals, s. pl. (-s) 1) rzeczy materialne; 2) pr. dotykalne przedmioty własności np. złoto, dom.

corposant, s. (kor'posant; wł. cor-po santo święte ciało patrona marynarzy) ogień św. Elma, bezszelestne wydławania elektryczne, przeskakowanie ogników w powietrzu, częste na okrętach, St. **Elmo's fire**.

corps, s. (kor) 1) ciało, zwłoki; 2) zorganizowane grono służbowe np. w St. Zj. **Marine c., Medical c., c. of cadets** (korpus podchorążych); w szcz. **army c.** korpus armii z dwóch lub kilku dywizji pod rozkazami komendanta korpusu; 3) na uniwersytetach eur. korporacja studencka; c. **area** wojskowy okręg korpuśny; c. **de ballet** (fr. kor' de bale') zespół baletowy nie wliczając wien solistów; c. **de garde** (f. kor' de gard') oddział straży, jego strażnica; kordegarda, więzienie; c. **diplomatique** (f. kor' diplomatik') korpus dyplomatyczny, ciało dyplomatyczne, zespół wszystkich zastępców dyplomatycznych w stolicy z dziekanem na czele (zazwyczaj najstarszym rangą i służbą).

corpse, s. (korps) 1) przest. ciało; 2) zwłoki; 3) przest. większość, tłum; 4) wyposażenie, dawniej urzędu, dziś prebendy; c. **plant** bot. korzeniówka, **Indian pipe MONOTROPA UNIFLORA** Linn.

corpulence, s. (kor'polens) otyłość, zażywność, tusza.

corpulent, adj. (-lent) 1) otyły, zażywny, dobrej tuszy; 2) cielesny, materialny.

corpus, s. (kor'pes) 1) główna część przedmiotu, całość materialna; 2) zbiór pism, całość literacka; 3) kapitał fundacji; 4) anat. zwarta budowa narządu np. mózgu; c. **callosum** (k. kalo'zum) anat. ciało główne (mózgu); c. **cavernosum** (k. kawerno'zum) anat. ciało jamiste (prącia); C. **Christi** (k. kris'ti) KRK. Boże Ciało, pierwszy czwartek po niedzieli św. Trójcy; c. **delicti** (k. dilikt'aj, ł. kor'pus delikt'i) pr. rzeczowy dowód popełnionego występkę, np. ciało zabitego człowieka na dowód popełnionego zabójstwa; c. **juris** (k. ju'ris) zbiór ustaw.

corpuscule, s. (kor'pusł) anat. biol., bot., ciałeczko, cząsteczka, drobniutka ilość protoplazmy (pierwoczcza), czasem elektron, np. **Malpighian c.-s** ciała śledzionowe, **tactile c.-s** ciała dotykowe (Pucciniego).

corrade, vt. ob. **erode**.

corral, s. (ko'ral) ogrodzenie dla bydła, miejsce spędu; także barykada w obozie dla obrony.

corral, vt. spędzić (bydło); także stawiać barykady obronne w obozie.

corrasion, s. (karej'zn) ob. **erosion**.

correal, adj. (ka'ri-eł, kari'eł) pr. współodpowiedzialny.

correality, s. (karie'li) pr. współodpowiedzialność.

correct, adj. (karekt') poprawny, prawdziwy, właściwy, ścisły, dokładny, bezbłędny.

correct, vi., robić poprawki; vt. 1) poprawić, naprawić; 2) sprostować; 3) ukarać, usunąć; 4) neutralizować; 5) zmienić do pożądanego stanu (temperatury, wilgoci itp.).

correctant, adj. (-ent) med. poprawiający; s. poprawa, poprawiwo, **MEDICAMENTUM CORRIGENS, CORRECTIVUM**.

corrected establishment of the port mar. czas portowy poprawiony, podający czas portowy wody wielkiej na dzień bieżący; nazwa ang. c. e. używana bez zmiany wymowy w mar. fr.

correction, s. (korek'szn) 1) poprawienie, ukaranie, usunięcie; 2) poprawka, to co weszło w miejsce błędu; 3) ilość zastosowana do neutralizowania lub do doprowadzenia do pożądanego stanu (zawartości, temperatury itp.); **under c.** z zastrzeżeniem omyłek i poprawek; skróty: **S.E. & O. (SALVO ERRORE ET OMISSIONE)**.

correctional, s. ('-szenel) zakład poprawczy.

correctionalist, s. (-ist) zwolennik surowego kierownictwa domów poprawczych i więzień.

corrective, adj. ('-tyw) poprawczy, dążący do poprawy, zamierzający poprawę.

correctly, adv. (korekt'li) poprawnie.

correctness, s. (-nes) poprawność, bezbłędność, akuratność.

corrector, s. (korekt'or), c. of the press, Ang. korektor; w St. Zj. **proofreader**.

correctress, correctrice, s. (korekt'res, '-ris) Ang. korektorka; w St. Zj. **proofreader**.

correi, s. pl. (ko're-i, ł.) współodpowiedzialni, ob. **correal**.

correlate, adj. (-lejt) wzajemnie odpowiadający sobie, połączony wzajemnymi względami, w szcz. geol. z tego samego okresu, należący do tego samego poziomu stratygraficznego.

correlate, s. korelat, log. c. **concepts** korelatywne pojęcia, para pojęć wzajemnie warunkujących się logicznie, osoba lub rzecz połączona pewnymi węzłami z drugą np. ojciec i syn, przyczyna i skutek, pożyczka i zastaw na nią.

correlate, vi. być w stosunku korelacyjnym, odpowiadać; vt. 1) połączyć systematycznie w ścisły związek np. naukę języka ojczystego z historią kraju rodzinnego; 2) ustalić związek dwóch pojęć, rzeczy itp.; uwspółrzednić np. stany umysłowe z czynnościami mózgu; 3) ustalić równoległość części jednego korelatu z odpowiednimi częściami drugiego; 4) geol. ustalić stosunek stratygraficzny stref geologicznych z równoczesnymi strefami innego kontynentu.

correlation, s. (-ej'szn) korelacja, biol. wzajemny związek w istnieniu rozmaitych budów, cech, przejść itp. ustroju; geol. ustalenie współczesności, podobieństwa kopalin choćby nie współczesnych, stosunku

do czasu geologicznego itp.; log. stosunek zachodzący między dwójem pojęć korelatywnych; mat. jednoznaczna odpowiedniość różnorodnych elementów, np. punktów i prostych jednej płaszczyzny z punktami i prostymi innej; **c. coefficient** w statystyce współrzędna korelacji, ilości (*r*) wyrażająca stopień korelacji między dwiema cechami grupy osobników jeżeli $r=0$, korelacji nie ma; jeżeli $r=1$, korelacja jest zupełna; **c. ratio** w rachunku korelacyjnym liczba inna niż współrzędna korelacji, wyrażająca stopień korelacji między dwiema grupami; symbol u Pearsona *r* u Spearmana *p*.

correlative, adj. (-re'letyw) połączony, związany, odpowiadający jednemu drugiemu, korespondujący; biol. wykazujący korelację; geom. wymienny, dający się podstawić; gram. odpowiadający i zazwyczaj używany razem np. ani—ani, mimo że—przecie, jeżeli—to, ponieważ—więc.

correlativism, s. (-izm) korelatywizm, zasada współzależności wszystkiego. w szcz. teoria powszechnej względności.

correlativity, s. (-ti'witi) korelatywność, wzajemne podobieństwo.

correligionist, s. ob. **coreligionist**.

correspond, vi. (korespond') 1) być podobnym, odpowiadać (dat.) z to lub with; 2) utrzymywać łączność, korespondencję itp. with; 3) mat. odpowiadać, być odpowiednim do podstawienia lub zastąpienia.

correspondence, s. (-ens) 1) podobieństwo, podawanie się, odpowiedniość; 2) korespondencja; utrzymywanie korespondencji i łączności; 3) korespondencja, listy; 4) mat. odpowiedniość doskonała czyli zupełna i wzajemnie jednoznaczna, **M-to-N c.** (M i N indices of the c.), tego rodzaju zależność między elementami dwóch zbiorów że każdemu elementowi jednego zbioru (M) podprzrządkowuje jeden element drugiego (N) i na odwrot.

correspondence course, kurs naukowy podawany przez szkołę (**c. school**) w drodze korespondencyjnej.

correspondent, adj. (-ent) korespondujący, 1) piszący listy; 2) odpowiedni, odpowiadający (np. skrzydło ptaka i ramię ludzkie).

correspondent, s. 1) korelat; 2) korespondent, osoba lub firma będąca w stałej łączności z drugą za pomocą listów; 3) korespondent (m), korespondentka (f) a) osoba najęta w biurze handlowym do pisanja listów; b) osoba najęta przez gazetę do pisanja sprawozdań z odległych miejsc.

corridor, s. (ko'ridor) korytarz.

Corrigan pulse, med. tętno cofające się Corrigan (dr. D. J. Corrigan 1802-1880).

corrigent, s. (ko'ridżent) med. poprawa, poprawiło, substancja dodana do leku dla złagodzenia smaku, zapachu itp.

corrigible, adj. (ko'ridżibi) dający się poprawić.

corroborant, adj. (koro'borent) wzmacniający, dodający siłę, podtrzymujący.

corroborate, vt. (-ejt) wzmacnić, zasilić; potwierdzić; **-ation** (-ej'szn) zatwierdzenie.

corroboratory, adj. (koro'borato'ri Ang. tō'ri) zamierzający wzmacnić, dążący do wzmocnienia, wzmacniający, potwierdzający.

corroboree, s. (-ri) obrzęd tubylców australijskich z tańcami i śpiewami; pieśń ułożona na taką okazję; przen. harmider, hałas, krzyk.

corrode, vi. (koro'd) niszczyć, ulegać korozji, znikać, być żartym (przez otoczenie np. przez kwasy, rdzę itp.); vt. 1) wyżerać, żerać, gryźć (jak kwas, rdza itp.); 2) niszczyć powoli a stale (jak kwasy, rdza itp.).

corrosion, s. (-żn) 1) korozja, niszczenie metalu pod wpływem chemicznym otoczenia, jak rdzewienie, zderowanie, tworzenie patyny itp.; powolne a ustawiczne niszczenie, wyżarcie, żżarcie (w szcz. metalu pod wpływem chemicznym; ob. **erosion**); 2) wynik wyżarcia.

corrosive, adj. ('zyw) 1) żrący, gryzący; 2) napastliwy, dokuczliwy; s. środek żrący w szcz. **corrosivum** czyli **corrosive sublimat** sublimat, chlorek rtęciowy HgCl₂.

corrugate, adj. (ko'riugejt, -ru-) marszczony, fałdowany.

corrugate, vt. marszczyć, np. **c. the forehead** zmarszczyć czoło.

corrugated, adj. part. (-yd) marszczony, **c. paper** fałdowany papier do pakowania wlepiony między dwie gładkie powierzchnie stanowi elastyczne ścianki pudełek kartonowych do pakowania; **c. lens** opt. soczewka z koncentrycznymi częściami wyciętymi dla zmniejszenia ciężaru bez zmiany refrakcji; **c. iron** blacha falista (żelazna lub cynkowa).

corrugator, s. (-tör) 1) anat. mięsień marszczący, np. m. m. brew **CORRUGATOR SUPERCILIORUM**; 2) roln. przyrząd do bruzdowania gruntu przeznaczonego na irygację.

corrupt, adj. (karopt') 1) przest. zepsuty, spleśniały; 2) znieprawiony, zdemoralizowany, przewrotny, przekupny; (o rękopisie, o języku) skoślawiony; 3) hist. pr. dotknięty przez skazanie krwonego na utratę czci, ob. **attainder**.

corruptible, adj. (karop'tybi) przekupny.

corruption, s. ('-szn) stan niszczenia, upadku, rozpadu; zanik uczciwości; demoralizacja, zepsucie obyczajów; koślawienie (języka); korupcja, w szcz. zanik prawości w polityce.

corruptionist, s. ('-szynist) korupcjonista, ordynownik lub obrońca nieuczciwości w polityce.

corruption of blood hist. pr. skazanie krwi, plama jaka spadała na rodzinę osoby zasądzonej na utratę

czci, ob. **attainder**.

corruptive, adj. ('-tyw) powodujący korupcję.

Corrupt Practices Act ustawa stanowa lub państwowa określająca niedozwolone postępowanie w zakresie handlu i przemysłu (np. „nieuczciwą konkurencję”), w polityce (np. granicę datków na fundusz wyborczy) itp.

corsac, s. (kor'sak; ros.) zool. korszak, lis środk.-azj. **VULPES COR-SAC**.

corsage, s. (kor'sydz) 1) przest. tułów ludzki; 2) odzienie kobiece od szyi po pas; gors; 3) korszak, bukiet kwiatów do gorsu.

corsaint, s. ('-sejnt) przest. zwłoki świętego, w szcz. złożone w katakombie.

corsair, s. ('-sar) 1) korsarz; 2) okręt korsarski; 3) zool. a) ryba kalifornijska korsarz **rockfish SE-BASTOMA ROSACEUS**; b) zach.-amer. pluskwiak krwiożerczy długości cała **RASAHUS BIGUTTA-TUS**; 4) **The C. Korsarz**, poemat Bajrona (1788-1824) przełożony na język pol. przez Adama Paygerta (1829-1873).

corselet, s. (kors'let) 1) hist. zbroja z XVI w., okrycie piersi i plec, także **corslet**; 2) zool. a) tułów owada; b) część ciała pokryta większymi łuskami tuż za głową niektórych ryb makrełowatych; 3) (korsle') krótka sznurówka damska, gorsecik. ob. **corset**, **stays**.

corsepresent, s. (korspre'zent) hist. dar na cel dobroczynny z okazji pogrzebu.

corset, s. (kor'set) 1) śr.-w. a) przylegające odzienie; b) zbroja podobnego kształtu, podbita grubym suknem; 2) gorset damski od piersi do poniżej bioder, ob. **stays**.

corsetier, s. (korsetie') gorseciarz; **corsetière** (korsetier') gorseciarka.

corsetry, s. ('-setri) 1) gorseciarstwo; 2) materiały do wyrobu gorsetu.

Corsican, adj. (kor'siken) korsykański; s. a) Korsykanin (m), Korsykanka (f); b) narzecze korsykańskie, mowa włoska używana na Korsyce.

corso, s. (kor'so) 1) wyścigi; 2) parada pojazdów; 3) C. Corso w Rzymie, wspaniała ulica długości 1000 m., urzędowa nazwa C. Umberto Primo (Humbert Sabaudzki 1844-1920).

cortege, s. (korteż', -tejz') 1) świta; 2) pochod: także **cortège**.

Cortes, s. (kor'tez) 1) parlament hiszpański; 2) C. Gerais (k. dżera'-is) parlament portugalski.

cortex, s. (kor'teks) pl. **cortices** ('-tisiz) 1) anat. zewnętrzna powłoka narządu, np. nerki, mózgu, mózdzku, lub niektórych ustrojów np. pierwotniaków; 2) apt. lecznicza kora drzew; 3) bot. a) powłoka grzyba; b) zewnętrzna warstwa korowa porostów i niektórych glonów; u roślin nasennych kora; 4) przen. ochronn. pokrywa.

cortical, adj. ('-ikl) 1) dotyczący kory mózgowej, korowy; 2) wynikający ze stanu kory mózgowej np. c. blindness ślepotą korowa.

corticate, adj. ('-tikejt) pokryty korą.

corticating, adj. ('in) tworzący (budujący) korę.

corticifugal, adj. ('-tisifiu'gł) fizj. idący od kory np. podnieta nerwowa; odkorowy.

corticipetal, adj. ('-tisi'pitił) fizj. dążący ku korze mózgowej np. podnieta nerwowa, dokorowy.

Corticium, s. (korti'sziom) bot. rodzaj grzybów (250 gatunków) z rodziny TELEPHORACEAE, podgromady EUBASIDII, gromady podstawczaków; znamieny autogamia, dwujądrowe zarodniki dają od razu dwujądrową grzybnie drugorzędna.

cortico-, przedr. koro-, korowo-.

corticoafferent, **corticefferent**, adj. (-af'-, -ef'-) ob. corticipetal, corticifugal.

corticoline, **corticolus**, **corticole**, adj. (-ti'kolin, '-kolös, kor'tikol) bot. rosnący na korze np. porosty.

corticospinal tract, anat. drogi piramidowe.

cortile, s. (korti'le; wł.) pl. cortili (-li) podworzec otoczony murem.

cortin, s. (kor'tyn) 1) anat. hormon wytwarzany przez korę nadnercza; 2) med. wodnisty wyciąg z kory nadnercza, zawierający ten hormon. używany w leczeniu choroby Addisona.

cortina, s. (kortaj'na) pl. cortinae (-i) bot. powłoka VELUM u niektórych bedek łącząca brzeg kapelusza z trzonem, przy dojrzwaniu rozrywa się.

Corti's ganglion, anat. narząd Kortiego (Mateusz Corti, 1475-1542) w ślimaku ucha.

corundophilite, s. (karenda'filajt) min. korundofilit, sylikoid grupy chlorytów (z Chester, Mass.), odpowiada stosunkowi SpAt.

corundum, s. (koron'dom). **corindon** (korin'don) min. korund. najtwardszy minerał po diamentcie, klasa tlenków, rząd tlenków szklanych, Al₂O₃, tw. 9, c.w.3.9-4.1; tu należą rubin (ss. kuruwinda), szafir, ametyst.

coruscate, vi. (ko'reskejt) lśnić się, iskrzyć się, migotać.

corvée, s. (korwej') 1) pańszczyzna; 2) szarwark; oba hist.

corvenosum, s. (korwino'sem) anat. prawy przedsionek i prawa komora serca przeprowadzające krew żylną.

corvette, s. (korwet'), **corvet** (kor'wet) hist. mar. zbrojny okręt wojenny w dawnej marynarce. mniejszy niż fregata; w ówczesnej mar. amer. sloop of war; dzisiaj mały statek do patrolowania przybrzeżnego i konwojowania.

Corvid, s. (kor'wid) astr. kometą w obrębie gwiazdozbioru Kruka, ob. **Corvus**.

Corvidae, s. pl. (kor'widi) zool. kruki, rodzina ptaków wróblowatych, PASSERIFORMES, obejmująca dwie podrodziny CORVINAE (kruki, wrony, gawrony, kawki) i GARRULINAE (sroki itp.)

corviform, adj. (kor'wiform) kruczy.

cor villosum (kor wilo'zum) med. serce kosmate, chorobowy stan osierdzia.

Corvinæ ob. **Corvidæ**.

corvine, (kor'wajn, '-wyn) kruczy, wroni.

Corvus, s. ('-wes) 1) astr. Kruk, gwiazdozbiór pld. (53 gwiazdy do 7-ej wielkości); 2) zool. rodzaj ptaków w rodzinie CORVIDÆ; 3) c. hist. starorzym. a) obcegi z zagiętym (wronim) dziobem; b) taran z hakiem.

Corybant, s. (ka'ribent) mit. klas. korybantka (f), kapłanka Rhei Cybeli, ob. Cybele; ich grono towarzyszyło bogini z pochodniami przez zalesione góry wykonywując dzikie tańce; korybant (m), kastrowany kapłan Cybeli, kapłani naśladowali tańce korybantek.

corybantiasm, s. ('-jazm) psychopat. korybantyzm, rodzaj szalu. w jakim pacjent beznamiętnie roi fantastyczne widzenia.

corybantic, s. ('-tik) szalony tan.

Corycia, s. (kori'sza) mit. klas. nimfa Korycja, matka Likorysa po Apollinie, **Corycian Caves** (korisz'-jen kejs) mit. klas. jaskinia na Parnasie poświęcona Panowi i nimfom.

corydalin (e), s. (kory'dalin) chem. korydalina, C₂₂H₂₁NO₆, alkaloid korzenia kokoryczu, używany w lecznictwie.

Corydalis, s. ('-dalis) 1) bot. kokorycz (f), liczny rodzaj ziół z rodziny dymnicowatych **fumewort** rodziny FUMARIACEAE, rzędu makowych RHÆALES czyli PAPAVERALES; także **Dutchman's breeches**, **squirrel corn**, **Turkey corn**; w leczn. suszone kłącza DICENTRA CANADENSIS, D.C. 2) zool. rodzaj dużych owadów rzędu MEGALOPTERA ob. **hellgramite**.

Corydon, s. (ka'ridan) Korydon, pastuszek z sielanek Teokryta i Wergilego; tak samo w sielankach literatury nowoczesnej.

Corylus, s. (ka'riles) bot. leszczyna, rodzaj krzewów i drzewek z rodziny brzoźwotnych; owoc: orzech laskowy **filbert**, **hazelnut**.

-corymus, przyr. w entomologii, -maczugowy.

corymb, s. (ka'rym) bot. wierzchołka.

Corynebacterium, s. (koraj'nibakti'riom) bakt. rodzaj laseczkowatych bakterij z rodziny MYCOBACTERIACEAE, obejmujący m. i bakcyla błonicowego C. DIPHTERIAS.

Corypha, s. (ka'rifa) bot. rodzaj olbrzymich palm wsch.-ind. z rodziny ARECACEAE.

Coryphænidæ, s. pl. (-fi'nidi) zool. rodzina ryb morskich obejmująca delfiny.

coryphæus, s. (korifi'es) pl. **coryphæi** (-aj) 1) hist. kl. kierownik chóru (śpiewackiego i tanecznego); 2) przodownik partii, stronnictwa itp. przen. koryfeusz, wybitny człowiek, zwłaszcza w swoim zawodzie; 3) Ang. pomocnik kierownika chóru w Uniw. Oxford; także **prenter**; C. of **Grammarians** Arystarch z Samotraki.

coryphée, s. f. (korife'), pl. -ées (-ez') koryfejka, primaballerina; mniej ściśle każda tancerka baletowa.

Coryphodon, s. (kori'fodon) po-leont. rodzaj wymarłych ambliopodowych ssaków wielkości tapira lub nosorożca, ob. **Amblyopoda**.

coryza, s. (koraj'za) med. katar.

cosalite, s. (ko'salajt; z Cosalā w Meks.) min. kozalit, lampryt (byskot) rzędu siarkosoli, siarkosól ołowiu. Pb₂Bi₂S₃, c.w.6.39-6.75.

coscant, s. (kosi'kent) geom. dosieczna; znak: cosec.

coscism, s. (ko'sizm, '-sajzm) meteorol. koseizm. krzywa dookoła ośrodka trzęsienia ziemi obejmująca wszystkie najdalej miejsca dotknięte trzęsieniem, także **coscismal** (kasiz'meł, -sajz-).

coscismal, adj. równocześnie dotknięty trzęsieniem ziemi.

cosession, s. (kose'szn) teol. po Wniebowstąpieniu Pańskim zajęcie przez Chrystusa miejsca po prawicy Ojca.

cosher, vi. (koször) jeść i mieszkać na obcy koszt, np. jak lord za jeżdżąc do lennika irlandzkiego.

cosherer, s. (ko'szörör) gość patrzący gdzie się z komina dymi, amator bezpłatnych uczt, pieczeniarni.

cosignatory, s. (kosig'netori) współpodpisany, uczestnik układu, traktatu itp.

cosine, s. (ko'sajn) geom. dostawa; znak: cos.

Cosmato work, szt. p., mozaika Kosmatich, rodzaj mozaiki geometrycznej wykonywanej z różnobarwnego marmuru, szkła i pozłótki przez rzymską rodzinę Cosmati (Cosmato, Cosmates) w w. XIII i XIV.

cosmecology, s. (kosmika'łodzi) fiz. nauka badająca stosunek ziemi do wszechświata.

cosmetic, adj. (kozme'tik) kosmetyczny, toaletowy; c. **bismuth** tlenochlorek bizmutu Bi O Cl; także zwany **bismuthyl chloride**, **subchloride**, b. **oxychloride** (prawidłowo), **basic bismuth chloride**, **Blanc d'Espagne**, **Blanc de Pearl**, **Pearl White**, jeden z podstawowych surowców w fabrykacji pudrów.

cosmetic, s. 1) kosmetyk, środek służący do upiększenia cery; 2) kosmetyka, sztuka upiększania cery.

cosmetician, s. (kozmetyszn) fabrykant kosmetyków.

cosmic, adj. (kaz'mik) 1) dotyczący wszechświata, kosmiczny; 2) harmonijny, zgodny w ustroju, przec. **chaotic**; c. **dust**, pył z przestworza padający ustawicznie na ziemię prawdopodobnie z meteorów.

cosmical, adj. (-i) 1) ob. **cosmic**; 2) zdarzający się o świecie, przecz. **acronycal**, ob.

cosmism, s. (-izm) kosmizm, filozofia wszechświata w szcz. teoria Jana Fiske'go (1842-1901).

cosmo-, **cosm-**, przedr. (koz'mo, kozm; kosmos (gr. świat) kosmo-, w związku z wszechświatem lub z całym światem ludzkim.

cosmocracy, s. (-kresi) rząd ludu na całej kuli ziemskiej.

cosmogony, s. (-goni) stworzenie wszechświata, kosmogonia, nauka o powstaniu i rozwoju świata.

cosmographer, s. (-grefer) kosmograf.

cosmography, s. (-grefi) kosmografia, opis zajęć we wszechświecie.

cosmolatry, s. (-letri) religijne czczenie sił przyrody, np. słońca, grzmotu itp.

cosmoline, s. (koz'molin); ob. **vaseline**, **petrolatum**, handlowa nazwa maści petrolatum.

cosmologist, s. (-lodżist) kosmolog.

cosmology, s. (-lodżi) kosmologia, nauka o prawach wszechświata.

cosmopolis, s. (-polis) stolica, wielkie miasto, ośrodek życia towarzyskiego, literackiego, kupieckiego itp.

cosmopolitan, adj. (-ten) 1) stołeczny, wielkomiejski, ośrodkowy; 2) składający się z rozmaitych elementów, międzynarodowy, wielojęzyczny; 3) bot., zool. rozpowszechniony we wielu krajach.

cosmopolitan, -polite, s. (po'litén, polajt') kosmopolita, międzynarodowiec, obywatel świata.

cosmos, s. (kaz'mos) 1) a) wszechświat; b) harmonia, ład (por. w mit. słow. naczelną bogini Łada); c) ustrój (aparat itp.) znamieny harmonia wszystkich części; 2) bot. a) C. rodzaj amer. zwrótn. ziół o słowatych spokrewnionych z uczepem, **BIDENS**; c) (kaz'mes) osobnik lub kwiat tego rodzaju.

cosmosphere, s. (-sfir) 1) wszechświat materialny, ob. **biosphere**; 2) aparat wskazujący chwilowe położenie Ziemi względem innych planet.

cosmotheism, s. uważanie wszechświata za Boga, lub Boga za wszechświat, ob. **pantheism**.

Cossack, s. (ka'zak) Kozak; koczownicza, dawniej koczownicza napół wojskowa ludność Ukrainy; kozacy, do 1917 konnica wojskowa używana często przez carów do tłumienia powstań; dziś mieszkawiec Kirgiskiej Republiki sowieckiej.

cosset, s. (ka'syt) jagnię chowane bez matki jako pieszczocho; to c. vt. pieścić.

cost, s. (kost) 1) koszt, cena, równowartość; 2) koszt, wydatek, strata; 3) koszt, wkład (pieniędzy, pracy itd.); 4) pl. pr. koszty prawne, adwokackie, sądowe itp. 5) własny koszt (produkcji lub tp.); **at all c.**, **at any c.** za wszelką cenę, za każdą cenę; nieodzwrotnie; **c.** **accountant**

buchalter obliczający własny koszt produkcji; **c.** **accounting** buchalteria obliczająca własny koszt produkcji.

cost, vi. kosztować, być na sprzedaż za cenę (pieniędzy, pracy, cierpień, łez itd.); vt. 1) wydać na nabycie, np. **it cost me a dollar** kosztuje mnie (dawniej: mi) dolara; 2) kalkulować cenę, np. **to c. the timber** obliczać koszt materiału drzewnego.

costa, s. (ka'sta) pl. -æ (-i) 1) anat. żebro; 2) bot. żeberko (liścica); 3) zool. żebro lub coś podobnego do żebra np. grubsza żyłka na skrzydełku owada.

costal, adj. (-i) dotyczący żebra lub boków ciała; ob. **costa**, s.; **c.** **cartilage** anat. żebro chrząstkowe łączące żebro kostne z mostkiem.

costal, s. żebro lub płyta (tabliczka itp.)

-**costal**, przyr. -żebrowy, np. **intercostal** międzyżebrowy.

costalgia, s. (kastel'dzie) med. rwa międzyżebrowa, **intercostal neuralgia**.

costard, s. (kas'tord) 1) Ang. rodzaj jabłek z 5 żebrowymi zagłębieniami; 2) żart. głowa; 3) C. w **Love's Labour's Lost** Szekspira wesołek naśladowujący akcent dworaków.

Costa Rican s. (kostari'ken) mieszkawiec republiki śr.-amer. Kostaryki, (**Costa Rica**, hisz., bogate wybrzeże).

costectomy, s. (kastek'tomi) chir. wycięcie żebra lub części żebra.

costive, adj. (-yw) med. przest. zaparty.

costliness, s. (-lines) kosztowność, wysoki koszt; med. przest. zartwardzenie.

costly, adj. (-i) kosztowny, drogi (w cenie), kosztujący wiele, np. krwawe zwycięstwo; adv. kosztownie.

costmary, s. (kast'ma'ri) bot. 1) gatunek azj. złozenia **CHRYSANTHEMUM BALSAMITA**, Linn.; 2) wrotycz, **TANACETUM VULGARE**, Linn., ob. **alecost**.

costocentral, adj. (kostosen'trel) anat. żebrokręgowy; -**chondral** (kon'drel) łączący żebro kostne z żebrą chrząstkowym, dotyczący tego połączenia, żebrochrząstkowy; -**clavicular** (-klewi'kułar) o więzadle, żebrowoobojczykowy; -**colic** (-ko'lik) żebrowookrężniczy; -**coracoid** (-ra'ko-id) żebrokruczy (błona i więzadło); -**transverse** (-trans'wer-z) żebroboczny, żebrooprzeciwny; -**xiphoid** żebrociemczowy.

costa, s. (ko'stra) gór. odmiana saletry chilijskiej pochodząca z warstwy bezpośrednio pod ziłkiem głównym; zawiera poniżej 17% azotanu sodowego.

costula, s. (kas'tiula) zool. rowek w rysunku muszli męczaka.

costume, adj. (kas'tium) 1) kostiumowy, c. **ball** bal k.; 2) do miary; c. **tailor**; osobisty c. **jewelry**.

costume, s. 1) kostium, ubranie, w szcz. pewnego okresu, zwyczaj układania włosów itd. w danym okre-

sie, przest. styl literacki epoki; 2) kostium, suknia zwłaszcza kobieca, w szcz. ubranie kobiece składające się z kompletu.

costume, vi. (kastium') kostiumować się (np. na bal kostiumowy).

costume, vt. kostiumować (osobę, salę itp.)

costumier (m), **costumière** (f) s. (-tiu'mier, tiumier') kostiumier (m), kostiumerka (f). osoba robiąca albo wypożyczająca kostiumy.

cosyrite, s. (ka'syrajt) min. kosyryt, sylikid grupy amfibolu, podobny do hornblendu lecz trójskosny jak enigmatyt; w drobnych kryształkach w lawie (na wyspie Pantelleria, staroż. **Cossyra** koło Sycylii).

cot, s. (kat) 1) chata, domeczek; 2) kurnik, chlew, szopka; 3) schron; 4) irl. łódka; 5) łóżko do składania (żelazne albo płócienné na ramie).

cotangent, s. (koten'dżent) geom. dotycząca, kotangens, znak: **cotg**.

cotarnine, s. (kotar'nin) chem. kotarnina, alkooid $C_{12}H_{13}NO_4$, pochodna tlenowa narkotyku.

cote, s. (kot) hist. grunt kmiecia ang. (domek i 5 akrow).

Côte d'Or, adj. (kot'dor'; fr. złote wybrzeże) ze złotego wybrzeża, o winach burgundzkich z departamentu Côte d'Or.

cote-hardie, s. (kot'har'di) średniowieczny obcisły kabał z rękawami i zazwyczaj z psem, noszony w zach. Eur. przez mężczyzn i kobiety.

coterie, s. (ko'teri) koteria, klika zamknięta, kółko osób zwykle w zrozumieniu ukrytych celów samolubnych.

coterminous, adj. (kotör'minös) równoznaczny.

cothorn, s. (ko'zan) hist. star. sztuczny port np. Kartagina.

cothurnal, **cothurnian**, adj. (koğ-ör'neł, 'ni-en) koturnowy, na koturnach.

cothurnus, s. (-nes) hist. star. koturn, bucik do połowy podudzia z grubą podeszwą (dla dodania wysokości), noszony na scenie w gr. i rzym. tragedii; stąd: podniosły nastrój tragedii klasycznej.

cotidal, adj. (kotaj'dł) geogr. fiz. jednakowej wartości pływów; c. **linea** mar. linie jednakowych wartości pływów.

cotillion, s. (kotil'jen) kotylion, 1) taniec a) dawniej (do 1800) podobny do kadryla, b) obecnie kombinacja tańców i figur pod kierunkiem wodzireja, z bukiecikami, pódarkami itp.; 2) muzyka do takiej kombinacji dostosowana; 3) wełniany materiał na suknie w białe i czarne paski.

cotillion, vi. tańczyć kotyliona.

Cotinga, s. (koti'nga; nazwa indyjska) zool. kotinga, rodzaj ptaków wóblowatych z rodziny **COTINGIDÆ**; pld. i śr. Amer.; c. osobnik tego rodzaju.

cotinine, s. ob. **fustic**.

Dziewiąta Lista Prenum

Internat Niepokalanego Poczęcia N. M. P., Lodi, N

Dr. Witold Langrod, Long Beach, N. Y.

Ks. S. P. Mieczkowski, Plover, Wis.

Ks. Prałat S. E. Niedbalski, Erie, Pa., przedpłata \$40.

Władysław Niziński, II Sekretarz Ambasady, Waszyngton, D. C.

Ks. Roman Papiernik, Knowlton, Wis.

Anna M. Przanowska, Detroit, Mich.

Ks. Prałat Franciszek Radziszewski, Buffalo, N. Y.

Biblioteka Gł. UPH Siedlce

nr inw.: BR - 31816

br.31816

Our next fascicle, No. XI, will conclude letter C and the 11 fascicles will comprise over 500 pages. Some of our subscribers have expressed the wish to have the letters A, B, C, one-fourth, of the English-Polish part, bound as Volume I, such volume being handier than a volume of 1000 or 2000 pages.

Following their advice we have prepared a cover as represented here.

Whoever wishes to bind the 11 fascicles as volume I, may on order obtain the cover and frontispiece with author's photograph, at the price of \$2.00 including postage.

Subscribers who desire to have their copies bound by the Stevens Point Bindery, may mail their copies to us and add 65 cents more for binding and postage.

Nasz następny zeszyt, nr. XI, zakończy literę C, dochodząc przeszło 500 stronic. Niektórzy prenumeratorzy wyrazili życzenie opracowania liter A, B, C, czyli czwartej części całości, utrzymując, że taki tom będzie poręczniejszy niż tom na 1000 lub na 2000 stronic.

Idąc za tą radą, Wydawnictwo przygotowało ozdobną okładkę według załączonej ryciny. Kto pragnie oprawić te 11 zeszytów jako Tom I, może otrzymać na zamówienie okładkę oraz wkładkę frontową z fotografią autora

za cenę \$2.00

wraz z przesyłką

Prenumeratorzy, pragnący mieć egzemplarze swoje oprawione w introligatori w Stevens Point, mogą przesłać je do nas, dodając 65c za opracowanie i porto zwrotne.

**WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.**